

เอกสารประกอบการเรียน

รายวิชา **ความเป็นครู**

หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู
คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	
สารบัญ	
บทที่ 1 หลักธรรมาภิบาล	1
ความหมายของธรรมาภิบาล	3
ความสำคัญของหลักธรรมาภิบาล	4
องค์ประกอบของหลักธรรมาภิบาล	7
ธรรมาภิบาลกับการศึกษา	11
การสร้างวัฒนธรรมที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล	12
กลไกที่ช่วยสร้างธรรมาภิบาล	13
ความหมายของความซื่อสัตย์สุจริต	14
ความสำคัญของความซื่อสัตย์สุจริต	14
ประโยชน์ของคุณธรรมพื้นฐานความซื่อสัตย์สุจริต	15
การปลูกฝังความซื่อสัตย์สุจริตต่อผู้เรียน	15
บทสรุป	16
แบบฝึกหัดท้ายบทที่ 1	19
บทที่ 2 คุณธรรม จริยธรรมสำหรับครู	22
ปรัชญาและคุณธรรมสำหรับครู	22
ความหมายของคุณธรรม/จริยธรรม	23
หลักคุณธรรมสำหรับครู	32
การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของครู	53
แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับครู	58
บทสรุป	62
แบบฝึกหัดท้ายบทที่ 2	64

บทที่ 3	ค่านิยมของผู้ประกอบวิชาชีพครู	65
	ความหมายของค่านิยม	65
	ลักษณะสำคัญของค่านิยม	66
	ที่มาของค่านิยม	68
	ประเภทของค่านิยม	71
	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อค่านิยม	73
	ค่านิยมพื้นฐานสำหรับครู	77
	การพัฒนาค่านิยมในวิชาชีพครู	83
	บทสรุป	87
	แบบฝึกหัดท้ายบทที่ 3	88
บทที่ 4	กฎและทฤษฎีทางจริยธรรม	89
	สัมพันธ์ระหว่างกฎกับทฤษฎี	89
	แบบฝึกหัดท้ายบทที่ 4	101
บทที่ 5	หลักการพิจารณาพฤติกรรมทางคุณธรรมและจริยธรรม	102
	ธรรมชาติของจิตสำนึกของมนุษย์กับการกระทำที่ถูกต้อง	102
	มุมมองเกี่ยวกับตัวกำหนดพฤติกรรมทางด้านคุณธรรมและจริยธรรม	103
	หลักการพิจารณาเกณฑ์การตัดสินคุณธรรมและจริยธรรม	104
	เกณฑ์การกำหนดคุณค่าทางจริยธรรม	107
	แบบฝึกหัดท้ายบทที่ 5	109
บทที่ 6	จรรยาบรรณวิชาชีพครู	111
	ความสำคัญของจรรยาบรรณ	112
	ความหมายของจรรยาบรรณครู	112
	ลักษณะของจรรยาบรรณวิชาชีพครู	113
	ประวัติจรรยาบรรณครูไทย	113
	จรรยาบรรณครูวิชาชีพครู	115

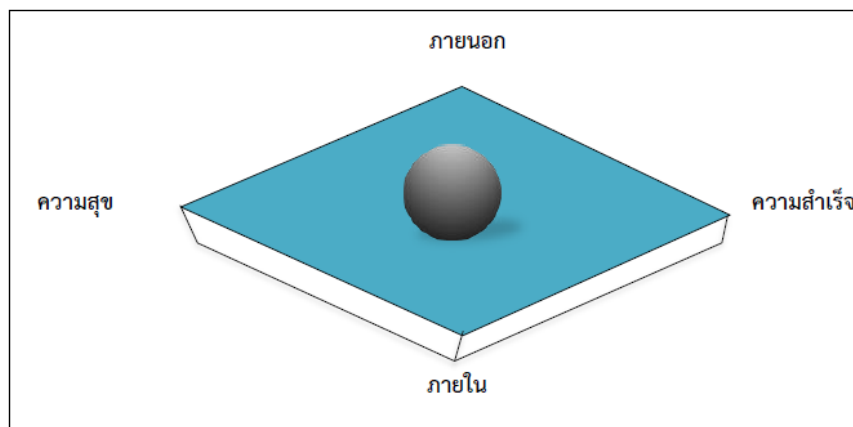
หลักการในการสร้างพฤติกรรมจรรยาบรรณครู	116
จรรยาบรรณอาจารย์มหาวิทยาลัย	125
เกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู	126
บทสรุป	128
แบบฝึกหัดท้ายบทที่ 6	129
บทที่ 7 ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพ	133
มาตรฐานวิชาชีพครู	133
มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพครู	134
มาตรฐานการปฏิบัติงานของวิชาชีพครู	138
มาตรฐานการปฏิบัติตน ของวิชาชีพครู (จรรยาบรรณของวิชาชีพ)	140
แบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ “ครู”	141
มาตรฐานวิชาชีพผู้บริหารการศึกษา	145
มาตรฐานวิชาชีพศึกษานิเทศก์	164
บทสรุป	179
แบบฝึกหัดท้ายบทที่ 7	180
บทที่ 8 จิตสาธารณะสำหรับครู	183
แนวคิดเกี่ยวกับจิตสาธารณะ	184
แนวคิดการบริหารตามแนวทางพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ	199
แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน	204
บทที่ 9 การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับครู	211
ลักษณะครูที่ดีตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู	211
ลักษณะครูที่ดีตามทัศนะของบุคคลต่างๆ	215
ลักษณะครูที่ดีตามอุดมคติ	221
คุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21	222

บทที่ 1

หลักธรรมาภิบาล

ถ้าถามว่าคนเราต้องการอะไรจากการทำงาน คำตอบที่ได้รับคงหลากหลาย ซึ่งอาจจะเป็น “อยากได้เงินเดือนไปเลี้ยงครอบครัว” “อยากได้ตำแหน่งหน้าที่ที่มีเกียรติ” “อยากได้เพื่อน” “อยากทำตัวให้มีคุณค่า” ฯลฯ แต่ถ้ามองโดยรวมแล้ว คงจะหนีไม่พ้นสองเรื่องด้วยกัน คือ “อยากได้ “ความสุข” (Happiness) และ “อยากได้ “ความสำเร็จ” (Achievement) จากการทำงาน และ ถ้าพิจารณาให้ละเอียดขึ้นก็จะเห็นว่าทั้งสองประการนี้ ต้องผสมผสานอย่าง “สมดุล” ด้วย เพราะหากทำงานโดยมุ่งแต่หาความสุขอย่างเดียว ก็อาจจะทำให้งานล้มเหลวได้ แต่ถ้ามุ่งแต่ความสำเร็จอย่างเดียว ความสุขในงาน ความสุขในครอบครัวก็อาจจะเสียไป เช่นกัน

นอกจากสมดุลระหว่างความสุขและความสำเร็จแล้ว ก็ยังมีอิทธิพลมิติหนึ่งที่เข้ามาเกี่ยวข้องก็คือ สมดุลระหว่างความสุขความสำเร็จ “ของเราเอง” (ภายใน) กับ ความสุขความสำเร็จของ “คนอื่น” (ภายนอก) เพราะเมื่อมนุษย์เราอยู่อย่างโดดเดี่ยวไม่ได้ จำเป็นต้องอยู่ร่วมกับผู้อื่น ต้องพึ่งพาอาศัยคนอื่น หากเรานึกถึงแต่ความสุขความสำเร็จของตัวเองเท่านั้น ก็อาจทำให้เผลอไปเบียดเบียนความสุขความสำเร็จของคนอื่นๆ ซึ่งจะนำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งที่จะบั่นทอนความสุขความสำเร็จของคู่อริทั้งคู่ และบางครั้งยังลุกลามไปกระทบคนอื่น ๆ ด้วย

ภาพที่ 1.1 แสดงความสมดุล

ทีมา (ป๋ณรส มาลากุล ณ ออยุธยา, ม.ป.ป.)

หากมองในระดับองค์กร องค์กรรูปแบบที่ดั่งขึ้นมา ต้องพยายามทำงานให้ประสบ “ความสำเร็จ” ตามวัตถุประสงค์ให้ได้ แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องพยายามรักษาบรรยากาศ “ความสุข” ความสบายในองค์กรไว้ตามสมควรด้วย และในทำนองเดียวกัน องค์กรก็ต้องรักษาสมดุลระหว่าง

ความสุขความสำเร็จขององค์กร และความสุขความสำเร็จของคนอื่นๆ หรือผู้เกี่ยวข้อง (Stakeholders) อื่นๆ ที่อยู่ภายนอกด้วย เช่น ลูกค้า ผู้ถือหุ้นชุมชนรอบ Suppliers รวมทั้งพนักงานขององค์กรด้วย ซึ่งหากองค์กรนั้นเป็นสถานศึกษา ก็จะต้องรักษาสมดุลระหว่างความสุขความสำเร็จของสถานศึกษากับผู้เรียน ศิษย์เก่า ผู้ปกครอง ชุมชน และท้องถิ่นรอบข้าง และรวมถึงการสนองนโยบายของรัฐบาลด้วย

อย่างไรก็ตาม หากลองสังเกตองค์กรหลายๆ แห่งในช่วงที่ผ่านมา ก็จะทำให้เห็นว่าองค์กรหลายแห่งที่เกิดอาการ “เสียสมดุล” ซึ่งทำให้ครอบครัวความเสียหายในการบริหารงาน เช่นกรณีบริษัทเอกชน ที่มุ่งแต่ความสำเร็จทางตัวเลขการเงิน กับความสุขของผู้บริหารไม่กี่คน จนกระทั่งต้องประสบภาวะล้มละลาย กลายเป็นคดีความโด่งดัง และก่อความเดือดร้อนให้แก่ลูกค้า ผู้ถือหุ้นและพนักงานเป็นจำนวนมาก และในทำนองเดียวกัน สถานศึกษาที่มุ่งเน้นแต่ความสำเร็จและความสุขของผู้บริหารและบุคลากรของสถานศึกษา เช่น นางบประมาณที่ได้ไปใช้ในการบำรุงบำเรอความสุขของผู้บริหารและบุคลากร ก็อาจถูกต่อต้านและไม่ให้ความร่วมมือจากชุมชนและผู้ปกครองได้ หรือในทางกลับกันหากสถานศึกษาไม่รักษาสมดุลระหว่างประโยชน์ของสถานศึกษากับความสุขความสำเร็จในงาน ก็อาจต้องพบกับประท้วง ร้องเรียนจากบุคลากรในสถานศึกษาได้เช่นกัน (ปิ่นรส มาลากุล ณ ออยุธยา ม.ป.ป.)

“สมดุล” คือ ให้ทางสายกลาง ไม่หลงไม่เอียงไปทางใดทางหนึ่ง การใช้ชีวิตอย่างสมดุลนั้นอาจเรียกได้อีกอย่างว่าเป็นการใช้ชีวิตอยู่ในครรลองครองธรรม หรือมี “ธรรม” นั้นเองส่วนในระดับของสังคม หากทำให้สังคมมี “ความเป็นธรรม” ก็หมายถึงการทำให้สังคมมีความ “สมดุล” ระหว่างภาคส่วนต่างๆ และเมื่อมีการเสียสมดุลอย่างรุนแรง เช่น เมื่อมีการเบียดเบียนฉ้อโกงฆ่าฟันหรือทำร้ายกัน ก็ต้องมีกระบวนการ “ยุติธรรม” เข้ามารับจัดการเสียสมดุลนั้นๆ เพื่อให้เป็นไปตามหลัก “นิติธรรม” อาจจะได้ว่า ภาวะ “สมดุล” นั้น ก็คือภาวะที่มี “ธรรม” นั้นเอง

ในองค์กร การมี “ธรรม” หรือ “สมดุล” อาจได้แก่ การมีสมดุลระหว่างผลประโยชน์ของฝ่ายต่างๆ ทั้งภายนอกและภายในองค์กร เช่น ผลประโยชน์ของสถานศึกษา ของชุมชนของครูในโรงเรียน ของนักเรียน ของผู้ปกครอง และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่างๆ ซึ่งหากฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดคิดที่จะเอาเปรียบฝ่ายอื่นๆ จนเกินพอดี ก็จะทำให้เกิดการเสีย “สมดุล” เสียความเป็น “ธรรม” ที่จะนำไปสู่ปัญหาความขัดแย้ง ความไม่ไว้วางใจ การต่อสู้แย่งชิงกัน จนในที่สุด ก็อาจสูญเสียความสุขและความสำเร็จขององค์กรและของบุคคลที่เป็นสมาชิกขององค์กรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่างๆ ได้

ด้วยเหตุที่กล่าวมา องค์กรและบุคคลจึงจำเป็นต้องรักษาสมดุล หรือ ความเป็น “ธรรม” และ “การรักษาธรรม” นี้ ก็อาจเรียกได้ว่าเป็นการ “อภิบาล” สภาวะ “ธรรม” หรือความสมดุล ไว้ เมื่อนำคำว่า “ธรรม” และ “อภิบาล” มาสนธิกันจึงกลายเป็นคำว่า “ธรรมอภิบาล” ซึ่งตรงกับ คำภาษาอังกฤษว่า “Good Governance” และในทางกฎหมาย ก็ได้มีการตราพระราชกฤษฎีกาว่าด้วย

หลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ. ศ. 2546 ขึ้นมา โดยเรียก “ธรรมาภิบาล” ว่า “การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี”

ความหมายของธรรมาภิบาล

ธรรมาภิบาล (good Governance) คือ การปกครอง การบริหาร การจัดการ การควบคุมดูแล กิจการต่างๆ ให้เป็นไปในครรลองธรรม นอกจากนี้ ยังหมายถึง การบริหารจัดการที่ดี ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้ทั้งภาครัฐและเอกชน ธรรมที่ใช้ในการบริหารงานนี้ มีความหมายอย่างกว้าง กล่าวคือ หาได้มีความหมายเพียงหลักธรรมทางศาสนาเท่านั้น แต่รวมถึง ศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และความถูกต้องชอบธรรมทั้งปวง ซึ่งวิญญูชนพึงมีและพึงประพฤติปฏิบัติ อาทิ ความโปร่งใสตรวจสอบได้ การปราศจากการแทรกแซงจากองค์กรภายนอก เป็นต้น

ธรรมาภิบาล เป็นหลักการที่นำมาใช้บริหารงานในปัจจุบันอย่างแพร่หลาย ด้วยเหตุเพราะช่วยสร้างสรรค์และส่งเสริมองค์กรให้มีศักยภาพและประสิทธิภาพ อาทิ พนักงานต่างทำงานอย่างซื่อสัตย์สุจริตและขยันหมั่นเพียร ทำให้ผลประกอบการขององค์กรธุรกิจนั้นขยายตัว นอกจากนี้แล้วยังทำให้บุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องศรัทธาและเชื่อมั่นในองค์กรนั้นๆ อันจะทำให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เช่น องค์กรที่โปร่งใส ย่อมได้รับความไว้วางใจการร่วมทำธุรกิจ รัฐบาลที่โปร่งใสตรวจสอบได้ ย่อมสร้างความเชื่อมั่นให้แก่นักลงทุนและประชาชน ตลอดจนส่งผลดีต่อเสถียรภาพของรัฐบาลและความเจริญก้าวหน้าของประเทศ เป็นต้น (<http://th.wikipedia.org>)

จากคำนิยามในวิกิพีเดีย จะเห็นว่า ธรรมาภิบาลนั้น มี “ธรรม” เป็นหลักในการปกครอง ควบคุมดูแลและบริหารกิจการต่างๆ และเป็น “ธรรม” ที่พึงวิญญูชนพึงมีและพึงประพฤติปฏิบัติซึ่งการนำมาใช้จะช่วยเสริมสร้างศักยภาพ ประสิทธิภาพ ยกระดับผลการประกอบการ และยังศรัทธาและความเชื่อมั่นให้แก่บุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

จากการศึกษางานวิจัยของ วิรัตน์ รัตนมณี (2550) ได้ทำการสรุปแนวคิดจากนักคิดและนักวิชาการต่างๆ หลายท่านที่ได้ให้ความหมายของธรรมาภิบาล ดังนี้

ธีรยุทธ บุญมี ([www.bpp.go.th/PDF/Good Governance.pdf](http://www.bpp.go.th/PDF/Good%20Governance.pdf).) ให้ความหมายของธรรมรัฐไว้ว่า คือ กระบวนการความสัมพันธ์ (Interactive Relation) ระหว่างภาครัฐ ภาคสังคม ภาคเอกชน และประชาชนทั่วไป ในการทำงานที่จะทำให้การบริหารราชการแผ่นดิน ดำเนินได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีคุณธรรม โปร่งใส ยุติธรรมและตรวจสอบได้

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ (2544 หน้า 11) กล่าวว่า ธรรมาภิบาลมาจากคำว่า อภิบาล ซึ่งหมายถึงการใช้อำนาจบริหารจัดการทรัพยากรขององค์กรหรือประเทศ และธรรมาภิบาล คือ วิธีการที่ดีในการใช้อำนาจเพื่อบริหารจัดการองค์กรอยู่ประเทศ

ประเวศ วะสี ([www.bpp.go.th/PDF/Good Governance.pdf](http://www.bpp.go.th/PDF/Good%20Governance.pdf).) ได้ให้คำนิยามของ ธรรมรัฐไว้ว่า คือ รับที่มีความถูกต้อง เป็นธรรม ซึ่งหมายถึง ความถูกต้องเป็นธรรมใน 3 เรื่องใหญ่ๆ คือ

1. การเมืองและระบบราชการที่โปร่งใสรับผิดชอบต่อสังคมถูกต้องตรวจสอบได้
2. ภาคธุรกิจที่โปร่งใสรับผิดชอบต่อสังคมสามารถตรวจสอบได้
3. สังคมที่เข้มแข็งความเป็นประกันสังคมสามารถตรวจสอบภาครัฐและภาคธุรกิจให้ตั้งอยู่ในความถูกต้องได้

ปาริชาติ เทพอารักษ์ และอมรารวรรณ ทิวถนอม (2549 หน้า 79) กล่าวว่า การบริหารจัดการที่ดี หมายถึง หลักการบริหารงานที่มุ่งเน้นหลักการ โดยมีใช้หลักการที่เป็นรูปแบบทฤษฎีการบริหารงาน แต่เป็นหลักการทำงานที่มุ่งสร้างความโปร่งใส สร้างความเป็นธรรม การมีส่วนร่วมความมีประสิทธิภาพ และคุ้มค่า ตลอดจนรับผิดชอบต่อผลการกระทำ

ลิขิต อีร์เวคิน (2541 หน้า 6) กล่าวว่า ธรรมรัฐ น่าจะหมายถึง กระบวนการปกครองบริหารที่อาศัยปรัชญาหลักการที่ถูกต้อง เพื่ออำนวยความสะดวกต่อสังคมและประเทศชาติ มีประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาของสังคมและนำมาซึ่งความเจริญในด้านต่างๆ

อานันท์ ปันยารชุน (2541) กล่าวว่า ธรรมรัฐ แปลจาก Good Governance คือ การปกครองบ้านเมือง การบริหารที่มีประสิทธิภาพเที่ยงธรรมเพื่อประโยชน์ส่วนรวม (www.anadp.in.th/th_speech/t040304.html)

สรุปได้ว่า ธรรมาภิบาล หมายถึง วิธีการที่ดีที่นำมาใช้ในการบริหารจัดการองค์กรหรือประเทศให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีคุณธรรม โปร่งใส ยุติธรรมและตรวจสอบได้และมีประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาของสังคม นำมาซึ่งความเจริญในด้านต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกต่อสังคมและประเทศชาติ (วิรัตน์ รัตน์มณี, 2550) เนื่องจากธรรมาภิบาลครอบคลุมถึงทุกๆ ด้านของกระบวนการปฏิบัติทางสังคม ทั้งในด้านการเมือง การบริหารราชการแผ่นดิน การดำเนินการทางธุรกิจ ระบบการศึกษา รวมทั้งภาคประชาชนและสังคม คำจำกัดความและเนื้อหาของธรรมาภิบาล จึงมีความแตกต่างกันในแต่ละองค์กรและสถาบัน

ความสำคัญของหลักธรรมาภิบาล

ธรรมาภิบาล เป็นหลักเกณฑ์การปกครองบ้านเมือง ตามวิถีทางธรรมาธิปไตย เป็นการปกครองบ้านเมืองที่มีความเป็นธรรม มีกฎเกณฑ์ที่ดีในการบำรุงรักษาบ้านเมือง และสังคมให้มีการพัฒนาครอบคลุมทุกภาคส่วนของสังคม รวมทั้งมีการจัดระบบองค์กรและกลไกต่างๆ ในส่วนราชการ องค์กรของรัฐ รัฐบาล การบริหารราชการส่วนภูมิภาค และท้องถิ่น ตลอดจนองค์กรอิสระ องค์กรเอกชน กลุ่มชมรมและสมาคมต่างๆ ทั้งที่เป็นนิติบุคคล ภาคเอกชนและ ภาคประชาสังคม

(Civil Society) ดังนั้น ธรรมนูญฉบับนี้ จึงเป็นแนวทางในการจัดระเบียบ เพื่อให้สังคมของประเทศทางภาครัฐภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชนของทั้งประเทศ สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข และตั้งอยู่ในความถูกต้องเป็นธรรม (วิรัตน์ รัตน์มณี, 2550) หลักธรรมนูญฉบับนี้ เป็นหลักการบริหารจัดการที่ดี เพราะมีการปรับวิธีคิด วิธีการบริหารราชการของประเทศไทยใหม่ทั้งระบบโดยกำเนิด เจตนารมณ์ของแผ่นดินขึ้นมาเพื่อทุกคนทุกฝ่ายในประเทศร่วมกันคิดร่วมกันทำ ร่วมกันจัดการ ร่วมกันรับผิดชอบ แก้ปัญหา พัฒนานำพาแผ่นดินนี้ไปสู่ความมั่นคง ความสงบ สันติสุข มีการพัฒนาที่ยั่งยืนและก้าวไกล

จากความเป็นมาที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าธรรมนูญฉบับนี้มีความสำคัญต่อการบริหารจัดการและเป็นประโยชน์ต่อองค์กร ชุมชน สังคม ประเทศชาติ และสังคมโลก ซึ่งพอจะสรุปความสำคัญของธรรมนูญฉบับนี้ (วิรัตน์ รัตน์มณี, 2550) ได้ดังนี้

1. เป็นหลักการพื้นฐานในการสร้างความเป็นธรรมในสังคม เอื้อประโยชน์ให้กับคนทุกระดับทั้งคนรวยคนจน ในเรื่องการเมืองการปกครอง การพัฒนาที่เท่าเทียมและการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น (อานันท์ ปันยารชุน, 2542 หน้า 47 อ้างถึงใน วิรัตน์ รัตน์มณี, 2550)

2. การสร้างธรรมนูญฉบับนี้ให้เกิดขึ้นในทุกระดับจะทำให้เกิดการพัฒนายั่งยืน โดยมีคนเป็นศูนย์กลางที่แท้จริง ทำให้สังคมไทยเป็นสังคมเสถียรภาพ (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2542 หน้า 30 อ้างถึงใน วิรัตน์ รัตน์มณี, 2550)

3. ธรรมนูญฉบับนี้ ช่วยลด บรรเทา หรือแก้ปัญหา ถึงแม้ปัญหาที่เกิดขึ้นจะมีความรุนแรง ก็ยังช่วยลดหรือบรรเทาความรุนแรงลงไป และปัญหาที่ไม่รุนแรงก็อาจจะไม่เกิดขึ้นอีก (อานันท์ ปันยารชุน, 2542 หน้า 47 อ้างถึงใน วิรัตน์ รัตน์มณี, 2550)

4. ธรรมนูญฉบับนี้จะช่วยให้สังคมมีความเข้มแข็งในทุกด้าน ทั้งทางคุณค่าและจิตสำนึกทางสังคมการเมือง วัฒนธรรม จริยธรรม และทางเศรษฐกิจ มีสมรรถนะ มีความโปร่งใส สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและเอื้ออาทรต่อกัน มีความเจริญรุ่งเรืองต่อไปด้วยฐานอันมั่นคง (อานันท์ ปันยารชุน, 2542 หน้า 47 อ้างถึงใน วิรัตน์ รัตน์มณี, 2550)

5. ธรรมนูญฉบับนี้จะช่วยลดปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวง และส่งเสริมให้คนมีความซื่อสัตย์สุจริต (ยุทธ วรรณธรร, 2544 หน้า 8-11 อ้างถึงใน วิรัตน์ รัตน์มณี, 2550)

6. ธรรมนูญฉบับนี้ เป็นแนวคิดที่เกื้อหนุนสังคมประชาธิปไตย จะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและมีการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลโดยประชาชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง

7. ธรรมนูญฉบับนี้จะช่วยให้ระบบบริหารของรัฐบาลมีความยุติธรรมเป็นที่น่าเชื่อถือทั้งในและต่างประเทศ (บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ และบุญมี ลี, 2544 หน้า 2-3 อ้างถึงใน วิรัตน์ รัตน์มณี, 2550)

8. ปัจจุบันแนวคิดธรรมาภิบาลเป็นที่ยอมรับ และแพร่หลายมากขึ้น ประเทศต่างๆ โดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนาหรือแม้แต่ประเทศที่พัฒนาแล้วก็ตาม ต่างมีความต้องการธรรมาภิบาลเพิ่มมากขึ้น จึงทำให้ธรรมาภิบาลกลายเป็นมาตรฐานสากลที่บังคับถึงระดับการพัฒนาของประเทศทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง หากสร้างธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นได้ย่อมหมายถึง การได้รับการยอมรับและเชื่อถือจากสังคมระหว่างประเทศมากยิ่งขึ้น (ประพัฒน์ โพธิ์วรคุณ, 2544 หน้า 1-5 อ้างถึงใน วิรัตน์ รัตน์มณี, 2550)

9. ธรรมาภิบาล มีหลักการคล้ายกับหลักการบริหารหลายรูปแบบที่ถูกนำมาใช้ในหน่วยงานหรือองค์กรทั่วไป ซึ่งรวมทั้งหน่วยงานด้านทางการศึกษา เช่น ระบบมาตรฐานสากลภาครัฐแห่งประเทศไทย (Thailand International Public Sector Standard Management Systems and Outcomes : Thailand International P.S.O.) ระบบการควบคุมคุณภาพ (Q.C.) ระบบมาตรฐานสากล ISO การบริหารคุณภาพทั้งระบบ (TQM) หรือแม้แต่การบริหารที่ยึดโรงเรียนเป็นฐาน (SBM) ซึ่งล้วนแต่ให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอันเป็นหลักการที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งของธรรมาภิบาล

10. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตราที่ 9 กำหนดให้จัดโครงสร้างระบบและกระบวนการจัดการศึกษาโดยยึดหลักการกระจายอำนาจและหลักการมีส่วนร่วมซึ่งเป็นเรื่องทั่วโลกรับรองให้ความสำคัญและมีความสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล

11. ธรรมาภิบาลเป็นหลักที่ทั้งองค์การสหประชาชาติ ธนาคารโลก และกองทุนการเงินระหว่างประเทศ รวมทั้งธนาคารพัฒนาเอเชีย มีข้อสรุปร่วมกันว่าหลักธรรมาภิบาลเป็นกุญแจสำคัญประการหนึ่งที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการฟื้นฟูและพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศกำลังพัฒนา และกลุ่มประเทศยากจน (บุญอนันต์ บุญสนธ์, 2543 หน้า 2 อ้างถึงใน วิรัตน์ รัตน์มณี, 2550)

12. หลักธรรมาภิบาลเป็นหลักสำคัญที่องค์การระหว่างประเทศใช้เป็นเงื่อนไขในการพิจารณาให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศยากจนหรือประเทศที่กำลังพัฒนา โดยกำหนดให้ประเทศที่ขอรับความช่วยเหลือหรือสร้างธรรมาภิบาลขึ้นในระบบบริหารจัดการของรัฐ (ฉายะจินดาวงศ์ และ รัชนี้ ภู่อระกูล, 2544 หน้า 28 อ้างถึงใน วิรัตน์ รัตน์มณี, 2550)

13. หลักธรรมาภิบาลเป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้สังคมทางภาครัฐ ภาคธุรกิจ เอกชน และภาคประชาชน สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความรู้รักสามัคคีและร่วมกันเป็นพลังก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนและเป็นส่วนเสริมสร้างความเข้มแข็งหรือสร้างภูมิคุ้มกันแก่ประเทศ (ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2546 อ้างถึงใน วิรัตน์ รัตน์มณี, 2550)

14. หลักธรรมาภิบาลมีกระบวนการจัดสรรทรัพยากรต่างๆ ที่เป็นธรรมต่อคนในสังคมให้มีความมั่นใจแก่กลุ่มผู้ด้อยโอกาสและยากจน มีการจัดระบบเศรษฐกิจที่มีประสิทธิภาพผล

ประสิทธิภาพและรักษาความสมดุลของระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศอย่างมีเสถียรภาพ จะส่งผลให้ประชาชนมีความมั่นคง มั่นคง มีคุณภาพชีวิตที่ดี และประชาชนมีความสุข ธรรมนูญจึงเป็นกุญแจดอกสำคัญในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ และสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ชัยอนันต์ เฉลิมมีประเสริฐ, ม.ป.ป. หน้า 141-142 อ้างถึงใน วิรัตน์ รัตน์มณี, 2550)

ธรรมนูญเป็นทั้งหลักการขั้นพื้นฐานและยุทธศาสตร์ที่สังคมโลกต้องการให้เกิดขึ้นและนำมาใช้เพื่อ ลด บรรเทา และแก้ปัญหาต่างๆ โดยเฉพาะปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวงช่วยสร้างคุณค่าและจิตสำนึกทางปัญญา วัฒนธรรม และจริยธรรมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ทำให้มีความเป็นธรรมในสังคม มีความโปร่งใสได้รับการยอมรับและเชื่อถือ มีประสิทธิภาพและคุณภาพมาตรฐานสูงขึ้น มีการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นภูมิคุ้มกันที่ทำให้มีความเข้มแข็งมีเสถียรภาพ มีความมั่นคงปลอดภัย และยั่งยืน ทุกภาคของสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดี หลักธรรมนูญเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นในสังคมประชาธิปไตย ปัจจุบันได้กลายเป็นมาตรฐานสากล ที่องค์กรและหน่วยงานทั่วไปต้องการให้เกิดขึ้น

องค์ประกอบของหลักธรรมนูญ

มีนักวิชาการและผู้รู้หลายท่านที่ได้กล่าวถึงองค์ประกอบหลักของธรรมนูญไว้ ดังนี้

เกษม วัฒนชัย (2546 หน้า 25) ได้กล่าวไว้ว่า องค์ประกอบของธรรมนูญ ประกอบด้วย

1) เป้าหมายสอดคล้องต่อสังคม 2) กระบวนการโปร่งใส 3) ทุกขั้นตอนมีผู้รับผิดชอบ

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วย การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 ได้กล่าวถึงธรรมนูญว่ามีองค์ประกอบ ที่สำคัญ 6 ประการดังนี้

1. หลักนิติธรรม ได้แก่ การตรากฎหมาย กฎ ข้อบังคับต่างๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรมเป็นที่ยอมรับของสังคม และสังคมนิยมพร้อมใจปฏิบัติตามกฎหมาย ข้อบังคับเหล่านั้น โดยถือว่าเป็นการปกครองภายใต้กฎหมายมิใช่ตามอำเภอใจหรืออำนาจของตัวบุคคล

2. หลักคุณธรรม ได้แก่ การยึดถือในความถูกต้องดีงาม โดยธรรมาภิบาลให้เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดถือหลักนี้ในการปฏิบัติหน้าที่เป็นตัวอย่างแก่สังคมและส่งเสริม สนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกันเพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย ประกอบวิชาชีพสุจริตจนเป็นนิสัยประจำชาติ

3. หลักความโปร่งใส ได้แก่ การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติโดยปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรทุกวงการให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมาด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ประชาชนเข้าถึงข่าวสารได้สะดวกเป็นกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนได้

4. หลักการมีส่วนร่วม ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ แสดงความคิดเห็นในการตัดสินใจปัญหาของประเทศไม่ว่าด้วยการแจ้งข่าวสารหรือการไต่สวนสาธารณะ การประชาสัมพันธ์ การแสดงประชามติ หรืออื่นๆ

5. หลักความรับผิดชอบ ได้แก่ การตระหนักในสิทธิหน้าที่ ความสำนึกในความรับผิดชอบ ต่อสังคม การใส่ใจปัญหาของบ้านเมือง และกระตือรือร้นช่วยแก้ปัญหาตลอดจนการเคารพในความเห็นที่แตกต่าง และความกล้าที่รับผิดชอบต่อผลจากการกระทำของตนเอง

6. หลักความคุ้มค่า ได้แก่ การจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนร่วม โดยธรรมาภิบาลให้คนไทยมีความประหยัด ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า สร้างสรรค์สินค้าบริการให้มีคุณภาพแข่งขันได้ในเวทีโลก และรักษาพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ ยั่งยืน

UNESCAP ได้กำหนดว่า หลักธรรมาภิบาล ควรประกอบด้วย 8 หลักการคือ (What is good governance: <http://www.unescap.org/>)

1. การมีส่วนร่วม (participatory)
2. นิติธรรม (rule to law)
3. ความโปร่งใส (transparency)
4. ความรับผิดชอบ (responsiveness)
5. ความสอดคล้อง (consensus oriented)
6. ความเสมอภาค (equity and inclusiveness)
7. การมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (efficiency and effectiveness)
8. การมีเหตุผลอธิบายได้ (accountability)

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2542 หน้า 47) ได้สรุปองค์ความรู้ของธรรมาภิบาลไว้ 6 ประการ คือ หลักนิติธรรม ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ ความคุ้มค่า การมีส่วนร่วม และหลักคุณธรรม ซึ่งสรุปได้ดังภาพต่อไปนี้

อาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าการเลือกทำในสิ่งที่เป็นธรรมและคุ้มค่าคือ การเลือกทำในสิ่งที่ถูก (Do the Right Things) ส่วนการทำด้วยความโปร่งใส มีการกำหนดผู้รับผิดชอบชัดเจนและเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม ก็อาจเรียกได้ว่าเป็นทำในสิ่งที่เลือกให้ถูก (Do the Things Right)

จากข้อคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบของธรรมาภิบาลข้างต้น สรุปได้ว่า องค์ประกอบของหลักธรรมาภิบาลมีบางประเด็นที่แตกต่างกันไปบ้างแต่โดยภาพรวมแล้วมีความเห็นที่คล้ายคลึงกันเป็นส่วนใหญ่และอยู่ในกรอบธรรมาภิบาลตามสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน ประกอบด้วยหลัก 6 ประการ คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบต่อสังคม หลักความคุ้มค่า ซึ่งสามารถสรุปสาระสำคัญ ในแต่ละหลักได้ ดังนี้

หลักนิติธรรม (Rule of Law) หมายถึง หลักการที่มีความมุ่งหมายที่จะคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ปฏิบัติงานภายในองค์กร โดยมีกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ที่เป็นธรรม มีการบังคับในกฎหมาย ข้อบังคับต่างๆ อย่างเสมอภาค และไม่มีการเลือกปฏิบัติ ไม่มีมาตรการเชิงซ้อน (Double Standard) มีการดูแลการปฏิบัติให้เป็นไปตามประกอบของกฎหมาย ไม่ให้มีการใช้กฎหมายไปแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ มีการปรับปรุงกฎหมาย กฎ ข้อบังคับต่างๆ ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยและเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของสังคม และคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพความยุติธรรมของบุคคลในองค์กร

หลักคุณธรรม (Ethics) หมายถึง การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม ทำตัวเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ปลอดจากการทำผิดวินัย ปลอดจากการทำผิดกฎหมาย ปลอดจากการทำผิดมาตรฐานวิชาชีพ และส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้ใต้บังคับบัญชาพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน เพื่อให้มีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริต

หลักความโปร่งใส (Transparency) หมายถึง การบริหารงานที่ยึดหลักการเปิดเผยตรงไปตรงมาและเข้าใจง่าย มีความชัดเจนเกี่ยวกับการบริหารงานในทุกๆ ด้าน เช่น การมีระบบงานที่ชัดเจน มีระบบคุณธรรมในการเลือกหรือแต่งตั้งบุคลากร รวมถึงการให้ข้อมูลให้โทษ การเปิดโอกาสให้สังคมภายนอกเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและผลการดำเนินงานที่ผ่านมา โดยองค์ประกอบเรื่องชี้วัดความโปร่งใสมี 4 ด้านประกอบด้วย ความโปร่งใสด้านโครงสร้างระบบงาน ด้านระบบการให้โทษ ระบบการให้โทษและด้านการเปิดเผยระบบงาน

หลักความร่วมมือ (Participation) หมายถึง กระบวนการที่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมในการรับรู้ การบริหารเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ โดยการให้ข้อมูล แสดงความคิดเห็น ให้คำปรึกษา ร่วมวางแผนร่วมกับการปฏิบัติ รวมทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ประกอบได้ด้วยการแบ่งสรรข้อมูลร่วมกัน การเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชน การวางแผนร่วมกันและการพัฒนาศักยภาพของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่างๆ ให้สามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้

หลักความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ (Accountability) หมายถึง หลักการเปิดโอกาสให้มีการตรวจสอบซึ่งสะท้อนความรับผิดชอบต่อสาธารณะและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) เป็นการแสดงถึงความรับผิดชอบในการตัดสินใจ ความรับผิดชอบในผลงานหรือปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสาธารณะและมีระบบติดตามประเมินผล

หลักความคุ้มค่า (Value for Money) หรือหลักประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผล (efficiency and effectiveness) หมายถึง การบริหารจัดการที่คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวมในการบริหารจัดการและการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดและยั่งยืนรวมทั้งมีการป้องกันรักษาสิ่งแวดล้อมและมีความสามารถในการแข่งขันกับภายนอก

ธรรมาภิบาลกับการศึกษา

การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการศึกษาใหม่ ที่มุ่งเน้นการกระจายอำนาจสู่สถานศึกษาเขตพื้นที่การศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน ภาคเอกชนและทุกภาคส่วน มีระบบการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล โดย

1. กระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาให้กับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา
2. พัฒนาระบบบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลให้มีประสิทธิภาพ
3. พัฒนาการบริหารจัดการเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาอย่างมีคุณภาพ
4. พัฒนาระบบบริหารจัดการ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน ภาคเอกชน และทุกภาคส่วน ในการจัดการศึกษาและการสนับสนุนการศึกษาและการเรียนรู้ให้มากขึ้นโดย

4.1 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นในการจัดการศึกษา และสนับสนุนการศึกษาให้มากขึ้น

4.2 ส่งเสริมบทบาทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ให้เข้ามามีส่วนร่วมจัดและสนับสนุนการจัดการศึกษาให้มากขึ้น

5. พัฒนาระบบบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

การบริหารจัดการที่ดี หรือ หลักธรรมาภิบาล หมายถึง หลักการที่ใช้ในการบริหารงานที่มุ่งเน้นหลักการทำงาน 6 ประการ ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส และการมี

ส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่าคุ้มทุน เพื่อผลการดำเนินงานเกิดความเชื่อมั่น และก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่ดีที่สุด

หลักธรรมาภิบาลกับการศึกษาการกระจายอำนาจการมีส่วนร่วมทางการศึกษา นับเป็น ปัจจัยที่สำคัญที่สุด ในการปฏิรูปการศึกษาตามเจตนารมณ์แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 เพราะจะช่วยให้มีคณะบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในการ จัดการศึกษา/หน่วยงานทางการศึกษา และบริหารจัดการโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ อาทิ การสร้าง หลักสูตรอันเหมาะสมของท้องถิ่นที่ทันสมัย ทันโลก ผสมผสานกับภูมิปัญญาของท้องถิ่น

สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและชุมชน ทำให้เกิดการประหยัดการใช้ทรัพยากร ในด้านต่างๆ อาทิ ทรัพยากรบุคคล งบประมาณ เพราะทุกภาคส่วนร่วมพัฒนาโดยเข้ามามีส่วนร่วม (Participation) ในความรับผิดชอบ เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษา ผลจากการเข้ามามีส่วน ร่วมในการติดตามตรวจสอบ มีผลทำให้การจัดการศึกษาในท้องถิ่นดีขึ้น การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ ดีและสังคมที่ดี ควรจัดหรือส่งเสริมให้สังคมไทยอยู่บนพื้นฐานของหลักสำคัญอย่างน้อย 6 ประการ คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และ หลักความคุ้มค่าคุ้มทุน โดยเฉพาะหลักการมีส่วนร่วมเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ และ เสนอความคิดเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศ ไม่ว่าจะด้วยการแจ้งความเห็น การ ใต้สวนสาธารณะ การประชาพิจารณ์ การแสดงประชามติ หรือ อื่นๆ

การสร้างวัฒนธรรมที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล

หากจะถามว่าการใช้เครื่องมือทางการบริหารประเภทต่างๆ ที่กล่าวมานั้น เพียงพอหรือไม่ ที่จะส่งเสริมธรรมาภิบาลในองค์กร คำตอบก็คือ ไม่เพียงพอ เพราะเครื่องมือทางการบริหารทั้งหลาย เหล่านั้นเป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์กรในระดับ วัตถุธรรม (Artifacts) ซึ่งแม้จะเป็นการ เปลี่ยนแปลงที่สังเกตเห็นได้ง่าย แต่ก็เป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงในระดับตื้นๆ ผิวเผิน เท่านั้น การที่จะปลูกฝังวัฒนธรรมธรรมาภิบาลให้ฝังรากลึกกลงไปในระดับที่ลึกซึ้งซึ่งเป็นบรรทัดฐานค่านิยม หรือความเชื่อพื้นฐาน จำเป็นต้องอาศัยการแทรกแซงทางอื่นประกอบด้วย (ปีณรส มาลากุล ณ อยุธยา, ม.ป.ป.) กล่าวคือ การนำเครื่องมือต่างๆ มาใช้นั้นเปรียบเสมือนเป็นการทำแบบฝึกหัด หรือออกกำลังกาย (Exercise) ที่ให้คนในองค์กรได้ลองออกกำลังกายที่เป็นธรรมคุ้มค่า โปร่งใส ตรวจสอบได้ มีส่วนร่วม แต่ถ้าจะให้ธรรมาภิบาลฝังรากลึกกลงไปในจิตใจ อาจต้องอาศัยผู้นำและกลไก อื่นๆ เข้ามาช่วย

ผู้นำถึงมีความสำคัญยิ่งกว่าเครื่องมือทางการบริหารทั้งหลายในการเสริมสร้าง วัฒนธรรมธรรมาภิบาลให้เป็นวัฒนธรรมองค์กร ในการเสริมสร้างการบริหารจัดการที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล จึงควรคำนึงถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมขององค์กร ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยหลักต่อไปนี้

1. สิ่งที่ทำให้ผู้นำให้ความสำคัญ และคอยติดตาม กำกับดูแล และทุ่มเททวดขันอยู่เสมอก็จะเป็นสิ่งที่คนอื่นๆ ในองค์กรต้องให้ความสำคัญไปด้วย
2. ลักษณะการปฏิบัติงานและปฏิบัติตนของผู้นำในสถานการณ์ต่างๆ ซึ่งเป็นการบ่งบอกแก่สมาชิกทั้งหลายในองค์กรว่าสิ่งใดทำได้ สิ่งใดทำไม่ได้ ซึ่งบางครั้งวิธีการแก้สถานการณ์ของผู้นำอาจมีผลต่อพฤติกรรมในองค์กรมากกว่านโยบายที่ประกาศไว้
3. การตั้งใจปฏิบัติตนของผู้นำให้เป็นอย่าง และการยกย่องบุคคลตัวอย่างในองค์กรให้เป็นการทำให้เห็นว่าค่านิยมที่สำคัญขององค์กรเป็นอย่างไร
4. การที่ผู้นำพยายามสื่อสารโดยตอกย้ำหลักการและข้อควรปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอคงเส้นคงวาในทุกๆ ครั้งตามที่โอกาสจะอำนวย ก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่จะสะท้อนความจริงเอาจงในการสร้างธรรมาภิบาลขึ้นในองค์กร
5. หลักเกณฑ์และวิธีการในการพิจารณาความดีความชอบ การลงโทษ และการแต่งตั้งโยกย้ายเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่ง ก็เป็นอีกปัจจัยที่สำคัญต่อวัฒนธรรมธรรมาภิบาลในองค์กร

กลไกที่ช่วยสร้างธรรมาภิบาล

ดังที่กล่าวไว้ในข้างต้นว่า ธรรมาภิบาล คือการรักษาสมดุลสี่ทิศ คือ ระหว่าง ความสุข ความสำเร็จ และ ภายใน กับ ภายนอก กลไกภายนอกก็มีส่วนช่วยในการเสริมสร้างธรรมาภิบาล ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ รัฐบาลของประเทศที่ประชาชนมีความเป็นพลเมืองสูง (Citizenry) สนใจมีส่วนร่วมทางการเมืองการบริหารประเทศ ก็มักจะมีความเป็นธรรมาภิบาลได้ดีกว่าประเทศที่ประชาชนไม่สนใจว่ารัฐบาลและนักการเมืองจะทำอะไรกับประเทศชาติ (ปีนรส มาลากุล ณ อยุธยา, ม.ป.ป.)

แต่ก็มีบางกรณีที่ลูกค้าขององค์กรเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานขององค์กรและบางครั้งลูกค้าหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเหล่านี้เองที่พยายามละเมิดธรรมาภิบาลขององค์กรด้วย ซึ่งหากเกิดกรณีเช่นนี้ขอแล้วองค์กรไม่ได้มีวิธีการรับมือกับปัญหาที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน องค์กรก็อาจต้องเสียทั้งผลประโยชน์ และสูญเสียธรรมาภิบาล ซึ่งเป็นสิ่งที่เปราะบางมากไปด้วย

เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าว ในหลายองค์กรจึงมีการนำกลไกจากภายนอกเข้ามาคานกับอำนาจภายนอก เช่น การตั้งกรรมการตรวจสอบกำกับดูแลกิจการที่ดีมีกรรมการอิสระจากภายนอก เป็นต้น หรือบางองค์กรก็ใช้กลไกของการรับรองมาตรฐานคุณภาพการบริหารจัดการจากสถาบันภายนอก เช่น ISO หรือ Malcolm Baldrige National Quality Award เพื่อเป็นแรงขับจากภายนอกในการทำให้องค์กรปฏิบัติงานโดยยึดหลักในการในธรรมาภิบาล

ความหมายของความซื่อสัตย์สุจริต

ความซื่อสัตย์สุจริต คือ ประพฤติตรง ไม่เอนเอียง ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม มีความจริงใจ ปลอดภัย จากความรู้สึกลำเอียงหรืออคติ ผู้ที่มีความซื่อสัตย์ คือ ผู้ที่มีความประพฤติตรง ทั้งต่อหน้าที่ ต่อวิชาชีพ ตรงต่อเวลา ไม่มีเล่ห์กล คดโกง ทั้งทางตรงและทางอ้อม รับรู้หน้าที่ของตนเองและปฏิบัติอย่างเต็มที่ ถูกต้อง (พระพรหมคุณาภรณ์, 2546, หน้า 39)

ความสำคัญของความซื่อสัตย์สุจริต

ผู้ที่มีความซื่อสัตย์สุจริต จะเป็นผู้ที่ยึดมั่นในหลักความจริงและความถูกต้องในการดำเนินชีวิต ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเองและผู้อื่น ทั้งทางกาย วาจา ใจ มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อการกระทำผิด คนมีศีลธรรมหรือมีมนุษยธรรม ที่สามารถเรียกได้ว่าเป็นอารยชน จะมีความประพฤติดี ประพฤติชอบ และมีความซื่อสัตย์สุจริต 3 ประการ ดังนี้ (ขยสาโรภิกขุ, 2552 หน้า 18-19)

1. กายสุจริต เป็นความสุจริตทางกาย ทำสิ่งที่ต้องถูกต้อง ประพฤติชอบด้วยกาย ละเว้นการบีบคั้น เบียดเบียน มีเมตตากรุณา ช่วยเหลือเกื้อกูลสงเคราะห์กัน ไม่แย่งชิงลักขโมย หรือเอาไรต์เอาเปรียบ แต่เคารพสิทธิในทรัพย์สินของกันและกัน ไม่ประพฤติผิดล่วงละเมิดในของรักของหวงของผู้อื่น ไม่ข่มเหงจิตใจ หรือทำลายลบลู่เกียรติและวงศ์ตระกูลของกัน

2. วาจาสุจริต เป็นความสุจริตทางวาจา ทำสิ่งที่ต้องถูกต้อง ประพฤติชอบด้วยวาจา ละเว้นการพูดเท็จ โกหกหลอกลวง กล่าวแต่คำสัตย์ ไม่มุ่งใจพูดให้ผิดจากความจริง เพราะเห็นแก่ผลประโยชน์ใดๆ ไม่พูดส่อเสียด ยุยง สร้างความแตกแยก พูดแต่คำที่ส่งเสริมสามัคคี ละเว้นจากการพูดคำหยาบคาย สกปรกเสียหาย พูดแต่คำสุภาพ นุ่มนวลควรฟัง รวมถึงละเว้นจากการพูดเหลวไหลเพื่อจ้อ พูดแต่คำจริง มีเหตุมีผล มีสารประโยชน์ และถูกกาลเทศะ

3. มโนสุจริต เป็นความสุจริตทางใจ ทำสิ่งที่ต้องถูกต้อง ประพฤติชอบด้วยใจ ไม่ละโมภ ไม่เพ่งเล็งคิดหาทางเอาแต่จะได้ คิดให้ คิดเสียสละ ทำใจให้ผ่องแผ้วว่างขวาง ไม่คิดร้ายมุ่งเบียดเบียน หรือเพ่งมองในแง่ที่จะทำลาย แต่ตั้งความปรารถนาดี แผ่เมตตรี มุ่งให้เกิดประโยชน์สุขแก่กัน มีความเห็นถูกต้อง เป็นสัมมาทิฐิ เข้าใจในหลักกรรมว่า ทำดีมีผลดี ทำชั่วมีผลชั่ว รู้เท่าทันความจริงที่เป็นธรรมดาของโลกและชีวิต มองเห็นความเป็นไปตามเหตุปัจจัย

มนุษย์เราเป็นสิ่งแวดล้อมของกันและกัน ตัวเราก็เป็นสิ่งแวดล้อมของผู้อื่น เราจึงควรมีจิตใจเกื้อกูลต่อผู้อื่น มีเมตตาไมตรีต่อกัน ในฐานะที่เราเป็นสิ่งแวดล้อมของเพื่อนมนุษย์ เราจึงต้องมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม นับตั้งแต่การอยู่ร่วมกันในครอบครัว เราทุกคนควรเป็นผู้ที่มีวินัยในการดำรงชีวิต ไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความสามัคคี รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รับผิดชอบต่อตน ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สามารถแก้ปัญหาและขจัดความขัดแย้งได้

ประโยชน์ของคุณธรรมพื้นฐานความซื่อสัตย์สุจริต

การที่ครูเป็นคนซื่อสัตย์ พุดจริง ทำจริง เป็นคนตรง จะทำให้เป็นคนที่น่าเชื่อถือ ควรแก่การเคารพนับถือของผู้อื่น และเป็นผู้ที่เคารพนับถือตัวเองได้ การรักความจริง การทำทุกสิ่งทุกอย่างให้ตรงกับความจริง จะทำให้ปลอดภัยจากกิเลส

สัจจะ คือ การพุดจริง ทำจริง จริ่งใจ เป็นความเข้มแข็งของจิตใจ การเสียสัจจะเป็นเรื่องสำคัญ ไม่ใช่เรื่องเล็กน้อย การพุดเท็จเพราะจะถูกลงโทษ หรือว่ากลัวคนอื่นจะดูถูก เป็นนิสัยที่มักจะเกิดขึ้นในคนที่ยังไม่เป็นที่พึ่งของตน ยิ่งอ่อนแอ ยิ่งต้องอาศัยคนอื่น วิธีการแก้ไข คือ การทำให้เกิดความรักสัจจะว่า สัจจะมันงามอย่างไร และให้เห็นว่ามันเกิดความรู้สึกที่ดีอย่างไร ให้เห็นว่าถ้าเราไม่ปิดบัง อ้ำพราง ถ้าเราไม่พยายามสร้างภาพตัวเองอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อจะได้รับคำชมเชย หรือความรัก จะทำให้เราไม่แย้อย่างที่คิด ตรงกันข้าม คนที่เกิดนิสัยที่จะต้องคิดว่าตัวเองต้องเป็นอย่างไรอย่างหนึ่งตลอดเวลา จึงจะเป็นที่รักของคนอื่น หรือว่าจะไม่ถูกทอดทิ้ง จะเป็นคนที่มีความทุกข์ มีความเก็บกดตลอดเวลา การที่ครูปลูกฝังให้นักเรียนพุดความจริง เวลาทำอะไรผิด ก็ยอมรับไปเลย และตั้งใจจะไปทำอีกในครั้งต่อไป ทั้งนี้อยู่ที่ว่า นักเรียนเชื่อว่าครูหรือผู้ใหญ่เป็นผู้ยุติธรรม มีความหวังดีต่อเขา ให้อภัยเขาได้ และอยู่ที่ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน สอนให้ทำอะไร ก็ทำจริงจัง ตั้งใจ ไม่ใช่ว่าเหลวไหล ทำแบบสนุกสบาย

สัจจะเป็นฆราวาสธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมสำหรับการครองชีวิตของคฤหัสถ์ และเป็นบารมีข้อหนึ่ง คือ เมื่อเราตั้งใจจะทำอะไรแล้ว ก็อยู่กับสิ่งนั้นจนสำเร็จ ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จในการเรียนในการทำงานอย่างแน่นอน ฆราวาสธรรม มี 4 ประการ คือ

1. สัจจะ ความจริง คือ ดำรงมั่นในสัจจะ ซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริ่งใจ พุดจริง ทำจริง จะทำอะไรก็ให้เป็นที่น่าเชื่อถือไว้วางใจได้
2. ทมะ ฝึกตน คือ บังคับควบคุมตนเองได้ รู้จักปรับตัวและแก้ไขปรับปรุงตนให้ก้าวหน้าดีงามยิ่งขึ้นอยู่เสมอ
3. ขันติ อดทน คือ มุ่งหน้าทำหน้าที่การงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง อดทนไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย
4. จาคะ เสียสละ คือ มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อ ช่วยเหลือเกื้อกูล บำเพ็ญประโยชน์ สละโลภละทมิฬมานะได้ ร่วมงานกับคนอื่นได้ ไม่ใจแคบเห็นแก่ตัวหรือเอาแต่ใจตน

การปลูกฝังความซื่อสัตย์สุจริตต่อผู้เรียน

การดำเนินชีวิตในสังคม ความซื่อสัตย์สุจริตเป็นเรื่องที่สำคัญและจำเป็น ไม่ว่าจะซื่อสัตย์ต่อตนเองหรือผู้อื่น การที่ผู้เรียนจะมีความซื่อสัตย์สุจริต ครูจะต้องปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับความซื่อสัตย์สุจริตอย่างถูกต้อง และให้เห็นโทษของการไม่ซื่อสัตย์สุจริต ว่าจะส่งผลต่อตนเองและ

สังคมอย่างไรบ้าง แล้วทำอย่างไร ครูจึงจะเป็นกัลยาณมิตรที่จะนำพาเด็กๆ ให้เป็นคนที่พูดจริง ทำจริง เป็นคนจริงใจ เป็นคนตรง ซื่อสัตย์ เป็นที่เชื่อถือ เคารพนับถือของคนอื่น และเป็นผู้ที่เคารพนับถือตัวเองได้ คำตอบก็คือ การฝึกฝนให้เด็กสามารถพึ่งตนเองได้ในทางสติปัญญา ด้วยการปฏิบัติของครู ดังนี้

1. รู้จริงและสอนเรื่องราวต่างๆ ได้อย่างลึกซึ้ง ถึงคุณค่าความดีงาม และเพิ่มพูนสติปัญญาของผู้เรียน โดยที่ความรู้นั้นได้ถูกไตร่ตรองถึงคุณค่าที่มีต่อชีวิตอย่างแท้จริง คำถามที่ว่า เรียนไปทำไม ได้รับการตอบอย่างชัดเจน นักเรียนได้ทดลองคิด ทดลองทำ และนำมาสรุปจนกลายเป็นความรู้ของตน ในบรรยากาศที่ครูมีความเข้าใจในธรรมชาติของผู้เรียน ครูมีเมตตากรุณาต่อผู้เรียน และรับได้ ฟังกันอย่างลึกซึ้ง ความรู้ที่ครูได้มานั้นจึงผ่านกระบวนการเรียน ที่มีทั้งความสนุก ความสุข และความภาคภูมิใจในตนเอง เช่น การได้ลงมือทดลองทำจริง ได้สำรวจพื้นที่เรียนรู้จริง ได้สัมผัสจริง ได้คิดใคร่ครวญจริง ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้รู้จริง เป็นต้น จนผู้เรียนอยากคิดต่อ ทำต่อ โดยเชื่อมโยงและจินตนาการไปสู่ความรู้อื่นๆ ได้ด้วยความกระตือรือร้น การสอนวิชาความรู้ให้เข้าถึงคุณค่าความดีงาม เป็นการฝึกวิถีคิดให้แยบคาย คือ การน้อมนำเข้ามาใส่ใจใคร่ครวญด้วยสติปัญญา เข้าถึงความจริง แยกแยะคุณค่าที่ออกจากคุณค่าเทียม และยกจิตให้เป็นกุศล

2. ฝึกสติในชีวิตประจำวัน ทั้งครูและผู้เรียน แม้ครูจะมีความรู้มากมาย การจะทำการสอน ทำการงานต่างๆ ได้ดี ต้องอาศัยสติของตนคอยช่วยเหลือ กำกับตน และประคับประคองกาย วาจา ใจ ให้สามารถแสดงออกได้อย่างเป็นปกติ สามารถข่มใจ ฟื้นฟูจิตใจให้สดใสได้

เมื่อครูมีความรู้ มีสติ และใจแจ่มใสสดชื่น ขั้นตอนสำคัญต่อไป คือ การวางแผนการสอน โดยเริ่มจากการระบุคุณค่าวิชานั้นๆ ที่มีต่อจิตใจของผู้เรียนเป็นเรื่องๆ อย่างชัดเจน ซึ่งเป็นเป้าหมายคุณค่าที่ครูจะพานักเรียนไปให้ถึง แล้วจึงนำมาจัดลำดับขั้นตอนการสอน เพื่อให้นักเรียนสำนึกในคุณค่าเหล่านั้น โดยแสดงออกได้ หรือนำไปใช้ได้ด้วยตนเอง จึงจะเป็นการเรียนรู้อย่างสนุก มีความสุข และภาคภูมิใจในคุณค่าที่เกิดขึ้นกับตน คุณค่าที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน คือ ความเห็นที่ถูกต้อง ซึ่งจะช่วยโน้มนำให้ผู้เรียนกระทำแต่ในเรื่องที่ถูกต้อง ความเห็นที่ถูกต้อง เรียกว่า สัมมาทิว

บทสรุป

ธรรมาภิบาล คือ สภาพอุดมคติ (Ideology) ที่คนและองค์กรสามารถธำรงรักษาสมดุลระหว่างความสุข ความสำเร็จ ของตนเอง และผู้อื่นการสร้างธรรมาภิบาล คือ การจัดระเบียบสังคม (Social Orders) เพื่อให้มีค่านิยม บรรทัดฐาน กฎระเบียบ และการจัดโครงสร้างสถาบันต่างๆ ในสังคมให้สอดคล้องกับอุดมการณ์ธรรมาภิบาล การกระตุ้นและการขับเคลื่อนให้มีการจัดระเบียบสังคมให้สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล อาจต้องอาศัยกลวิธีต่างๆ กันในแต่ละองค์กร แต่โดยทั่วไปแล้ว

การนำเครื่องมือทางการบริหารบางประเภทมาใช้บางอย่างที่กล่าวไปแล้ว ก็สามารถเป็นแบบฝึกหัดที่จะฝึกซ้อมในองค์การมีความเป็นธรรมาภิบาลได้มากยิ่งขึ้น

ความสำคัญของธรรมาภิบาล 1) เป็นหลักการพื้นฐานในการสร้างความเป็นธรรมในสังคม 2) การสร้างธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นในทุกระดับจะทำให้เกิดการพัฒนายั่งยืน 3) ธรรมาภิบาล ช่วยลดบรรเทา หรือแก้ปัญหา 4) ธรรมาภิบาลจะช่วยให้สังคมมีความเข้มแข็งในทุกด้าน ทั้งทางคุณค่าและจิตสำนึกทางสังคมการเมือง วัฒนธรรม จริยธรรม และทางเศรษฐกิจ มีสมรรถนะ มีความโปร่งใส สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและเอื้ออาทรต่อกัน 5) ธรรมาภิบาลจะช่วยลดปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวง และส่งเสริมให้คนมีความซื่อสัตย์สุจริต 6) ธรรมาภิบาล เป็นแนวคิดที่เกื้อหนุนสังคมประชาธิปไตย จะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและมีการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลโดยประชาชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง 7) ธรรมาภิบาลจะช่วยให้ระบบบริหารของรัฐมีความยุติธรรมเป็นที่น่าเชื่อถือทั้งในและต่างประเทศ 8) ปัจจุบันแนวคิดธรรมาภิบาลเป็นที่ยอมรับ และแพร่หลายมากขึ้น ประเทศต่างๆ โดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนาหรือแม้แต่ประเทศที่พัฒนาแล้วก็ตาม ต่างมีความต้องการธรรมาภิบาลเพิ่มมากขึ้น 9) ธรรมาภิบาล มีหลักการคล้ายกับหลักการบริหารหลายรูปแบบที่ถูกนำมาใช้ในหน่วยงานหรือองค์กรทั่วไป 10) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตราที่ 9 กำหนดให้จัดโครงสร้าง ระบบและกระบวนการจัดการศึกษาโดยยึดหลักการกระจายอำนาจและหลักการมีส่วนร่วมซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญและมีความสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล 11) ธรรมาภิบาลเป็นหลักที่ทั้งองค์การสหประชาชาติ ธนาคารโลก และกองทุนการเงินระหว่างประเทศ รวมทั้งธนาคารพัฒนาเอเชีย 12) หลักธรรมาภิบาลเป็นหลักการสำคัญที่องค์การระหว่างประเทศใช้เป็นเงื่อนไขในการพิจารณาให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศยากจนหรือประเทศที่กำลังพัฒนา โดยกำหนดให้ประเทศที่ขอรับความช่วยเหลือหรือสร้างธรรมาภิบาลขึ้นในระบบบริหารจัดการของรัฐ 13) หลักธรรมาภิบาลเป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้สังคมทางภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชน สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความรู้รักสามัคคีและร่วมกันเป็นพลังก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน 14) หลักธรรมาภิบาลมีกระบวนการจัดสรรทรัพยากรต่างๆ ที่เป็นธรรมต่อคนในสังคมให้ความมั่นใจแก่กลุ่มผู้ด้อยโอกาสและยากจน

หลักธรรมาภิบาล ประกอบด้วย 8 หลักการ คือ 1) การมีส่วนร่วม (participatory) 2) นิติธรรม (rule to law) 3) ความโปร่งใส (transparency) 4) ความรับผิดชอบ (responsiveness) 5) ความสอดคล้อง (consensus oriented) 6) ความเสมอภาค (equity and inclusiveness) 7) การมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (efficiency and effectiveness) และ 8) การมีเหตุผลอธิบายได้ (accountability)

การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการศึกษาใหม่ มุ่งเน้นการกระจายอำนาจสู่สถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีระบบการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล

โดย 1) กระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาให้กับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา 2) พัฒนาระบบบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลให้มีประสิทธิภาพ 3) พัฒนาการบริหารจัดการเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาอย่างมีคุณภาพ และ 4) พัฒนาระบบบริหารจัดการ เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

การสร้างวัฒนธรรมที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล ควรคำนึงถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมองค์การ ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยหลัก คือ 1) ผู้นำควรให้ความสำคัญกับหลักธรรมาภิบาล 2) ลักษณะการปฏิบัติงานและการปฏิบัติตนของผู้นำ ในสถานการณ์ต่างๆ ซึ่งเน้นการบ่งบอกแก่สมาชิกทั้งหลาย ในองค์กรณ์ว่าสิ่งใดทำได้สิ่งใดทำไม่ได้ 3) ผู้นำต้องปฏิบัติตนเป็นตัวอย่าง 4) ผู้นำพยายามสื่อสารย้ำหลักการและข้อควรปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ 5) หลักเกณฑ์และวิธีการในการพิจารณาความดีความชอบ การลงโทษ และการแต่งตั้งโยกย้าย เลื่อนขั้นตำแหน่ง เป็นปัจจัยที่สำคัญต่อวัฒนธรรมธรรมาภิบาลในองค์กร

ความซื่อสัตย์สุจริต คือ ประพฤติตรง ไม่เอินเอียง ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม มีความจริงใจ ปลอดภัยจากความรู้สึกลำเอียงหรืออคติ ผู้ที่มีความซื่อสัตย์ คือ ผู้ที่มีความประพฤติตรง ทั้งต่อหน้าที่ ต่อวิชาชีพ ตรงต่อเวลา ไม่มีเล่ห์กล คดโกง ทั้งทางตรงและทางอ้อม รับรู้หน้าที่ของตนเองและปฏิบัติอย่างเต็มที่ถูกต้อง

อารยชน จะมีความประพฤติดี ประพฤติชอบ และมีความซื่อสัตย์สุจริต 3 ประการ คือ 1) กายสุจริต เป็นความสุจริตทางกาย 2) วาจสุจริต เป็นความสุจริตทางวาจา 3) มโนสุจริต เป็นความสุจริตทางใจ

สัจจะ เป็นฆราวาสธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมสำหรับการครองชีวิตของคฤหัสถ์ ประกอบด้วย 1) สัจจะ ความจริง คือ ดำรงมั่นในสัจจะ ซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริงใจ พูดจริง ทำจริง จะทำอะไรก็ให้เป็นที่เชื่อถือไว้วางใจได้ 2) ทมะ ฝึกตน คือ บังคับควบคุมตนเองได้ รู้จักปรับตัวและแก้ไขปรับปรุงตนให้ก้าวหน้าดีงามยิ่งขึ้นอยู่เสมอ 3) ขันติ อดทน คือ มุ่งหน้าทำหน้าที่การงานด้วยความขยันหมั่นเพียรเข้มแข็ง อดทน ไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย และ 4) จาคะ เสียสละ คือ มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อชอบช่วยเหลือเกื้อกูล

การปลูกฝังความซื่อสัตย์สุจริตต่อผู้เรียน ด้วยการปฏิบัติของครู คือ 1) ครูควรจะต้องรู้จริงและสอนเรื่องราวต่างๆ ได้อย่างลึกซึ้งถึงคุณค่าความดีงาม โดยเฉพาะความซื่อสัตย์สุจริต 2) ฝึกสติในชีวิตประจำวันทั้งครูและผู้เรียน ครูต้องอาศัยสติของตนคอยช่วยเหลือ กำกับตน และประคับประคองกาย วาจา ใจ ให้สามารถแสดงออกได้อย่างเป็นปกติ สามารถข่มใจ ฟื้นฟูจิตใจให้สดใสได้

แบบฝึกหัดท้ายบทที่ 1

1. ธรรมาภิบาล (Good Governance) คือ .....

.....

.....

.....

2. องค์ประกอบของหลักธรรมาภิบาล ประกอบด้วย 6 ประการ คือ

- 1) .....
- 2) .....
- 3) .....
- 4) .....
- 5) .....
- 6) .....

3. หลักธรรมาภิบาล ประกอบด้วย 8 ประการ คือ

- 1) .....
- 2) .....
- 3) .....
- 4) .....
- 5) .....
- 6) .....
- 7) .....
- 8) .....

4. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมองค์การ ประกอบด้วยปัจจัย ดังนี้

- 1) .....
- .....
- 2) .....
- .....
- 3) .....
- .....

- 4) .....
- .....
- 5) .....
- .....

5. ความซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง .....

.....

.....

6. ผู้เน้นอารยชน จะมีความประพฤติดี ประพฤติชอบ และมีความซื่อสัตย์สุจริต 3 ประการ ดังนี้

- 1) .....
- .....
- 2) .....
- .....
- 3) .....
- .....

7. ขรवासธรรม มีหลักธรรมอยู่ 4 ประการ คือ

- 1) .....
- .....
- 2) .....
- .....
- 3) .....
- .....
- 4) .....
- .....

8. ในฐานะที่ท่านเป็นครู ท่านมีวิธีการปลูกฝังความซื่อสัตย์สุจริตแก่ผู้เรียนอย่างไร

.....

.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรไทย.
- ชยสารโรภิกขุ. (2549). โหลหนึ่งก็ถึง: คุณธรรม 12 ประการ เพื่อความสำเร็จในการศึกษาวิถีพุทธ. โรงเรียนทอสี. กรุงเทพฯ : บริษัท คิว พรินท์ แมเนจเม้นท์ จำกัด.
- ทศพร ศิริสัมพันธ์. (2549). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารราชการแนวใหม่. กรุงเทพมหานคร : วิชั่น พรินท์ แอนด์ มีเดีย.
- ปิ่นรส มาลากุล ณ อยุธยา. (ม.ป.ป.). การเสริมสร้างธรรมาภิบาลให้เป็นวัฒนธรรมองค์การ. เอกสารประกอบการบรรยาย คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2546). ธรรมนุญชีวิต พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม. กรุงเทพฯ. : สำนักพิมพ์สวนอักษร มูลนิธิโรงเรียนรุ่งอรุณ.
- วิจารณ์ พานิช. (2551). บทความบริหาร (Executive Report) กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี พ.ศ. 2551 – 2565 [online]. Retrieved from: <http://gotoknow.org/blog/council/146400>. [2009, April 6]
- วิรัตน์ รัตน์มณี. (2550). การศึกษาการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตตรวจราชการที่ 3 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชานโยบายการจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้ (สวร.). (ม.ป.ป.). Best practices[online]. Retrieved from: <http://www.lrd.in.th/> [2010, April 27].
- สมเกียรติ พ่วงรอด. (2549). ธรรมาภิบาล กับการบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ.
- สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์. (2552). ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาใหม่ 2552 – 2555. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา. กระทรวงศึกษา. (2546). คู่มือบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล. กรุงเทพมหานคร : โรงเรียนพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 -2561). กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค.
- สุรศักดิ์ ปาเฮ. (2534). “สู่มิติการเป็นนักบริหารการศึกษามืออาชีพ” วารสารวิชาการ. 3(6) : 70 – 74 ; มิถุนายน

บทที่ 2

คุณธรรม จริยธรรมสำหรับครู

เนื่องจากสถานการณ์สภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปจนเกิดผลกระทบต่อการประพฤติปฏิบัติของครู ทำให้คุณธรรมของครูตกต่ำ จนเกิดวิพากษ์ วิจารณ์เกี่ยวกับวิชาชีพครูในขณะนี้ อย่างไรก็ตามครูมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศมากที่สุดวิชาชีพหนึ่ง ดังนั้นจึงต้องมีการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของครู เพราะคุณธรรมกับครูเป็นสิ่งที่แยกกันไม่ได้ หากครูขาดคุณธรรม ความเป็นปุชนียบุคคลของครูก็จะหมดไป

ปรัชญาและคุณธรรมสำหรับครู

ในความหมายของปรัชญาจัดว่าเป็นอุดมคติในการดำเนินงานใด ๆ โดยใช้ปัญญา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่คาดหวัง เมื่อบุคคลได้เกิดความสนใจและใฝ่หาความรู้จากวิชาปรัชญาก็ย่อมได้รับ อรรถประโยชน์อย่างมากมาย เช่น พอสรุปได้ดังนี้

1. ปรัชญาสอนให้รู้จักความจริงอันสิ้นสุด เช่น พระเจ้ามีจริงหรือไม่
2. ปรัชญาสอนให้รู้จักทฤษฎีแห่งความรู้ เช่น การวิจัยจะนำไปสู่การค้นหาคำตอบได้
3. ปรัชญาสอนให้รู้จักความดีและความถูกต้อง เช่น การทำประโยชน์ให้แก่สังคมถือว่าเป็นความดี
4. ปรัชญาสอนให้รู้จักความงาม เช่น การประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่เป็นที่ชื่นชอบของสังคม อันก่อให้เกิดความเพลิดเพลินและเป็นสุขใจ
5. ปรัชญาสอนให้เกิดอุดมคติในการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติหน้าที่การทำงาน เช่น สอนให้บุคคลเป็นครูในอุดมคติ หรือเป็นครูที่มีอุดมการณ์ที่จะช่วยพัฒนาชนบทอย่างแท้จริง
6. ปรัชญาสอนให้รู้จักประเมินคุณค่าในพฤติกรรมของบุคคลว่าถูกต้องและเหมาะสมหรือไม่

กล่าวโดยสรุป คือ ครูจะเป็นนักปราชญ์ และผู้ทรงศีล เพราะสังคมได้ยกย่องให้ครูเป็นปุชนียบุคคล เป็นผู้ประเสริฐและปราสาทความรู้ สร้างความเป็นคนและอบรมสั่งสอนเด็กให้เป็นเด็กที่ดีของสังคม ความจำเป็นที่จะต้องให้ครูเป็นทั้งนักปราชญ์ และผู้ทรงศีลดังกล่าวแล้ว ชี้ให้เห็นว่าความเป็นนักปราชญ์ของครูนั้น ครูจะต้องมีความดีและถ่ายทอดดี สอนให้เด็กได้รับความรู้และความสนุกมีชีวิตชีวา ส่วนความเป็นผู้ทรงศีลของครู ในฐานะที่ครูเป็นแม่แบบของชาติหรือเป็นต้นแบบในพฤติกรรมทั้งปวง จะช่วยให้ครูเป็นคนดี วางตัวดี เป็นที่เคารพและเป็นที่น่าเชื่อถือฟังของลูกศิษย์ จึงกล่าวได้ว่า ครูต้องมีคุณธรรม จริยธรรม หรือคุณธรรมสำหรับครูเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับครูอย่างยิ่ง

ถึงแม้ว่าครูจำเป็นต้องมีคุณธรรม แต่คุณธรรมอย่างเดียวไม่เพียงพอครูต้องเป็นนักปราชญ์ด้วยการเป็นนักปราชญ์ของครูจะช่วยให้ครูมีความรู้รอบ และรอบรู้ มีทัศนะกว้างไกลและลึก มองเห็นชีวิตของตนเองทั้งปัจจุบันและอนาคตอย่างทะลุโปร่ง และช่วยมองอนาคตของเด็กให้ทะลุโปร่งด้วย เพื่อจะได้ประคับประคองสนับสนุน และส่งเสริมให้เด็กเจริญก้าวหน้าอย่างเต็มที่

ความหมายของคุณธรรม/จริยธรรม

ราชบัณฑิตยสถาน อธิบายว่า คุณ คือ ความดีที่ประจำอยู่ในสิ่งนั้นๆ ส่วนคุณธรรม หมายถึง สภาพความงามความดี (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546 : 253) ซึ่งสอดคล้องกับในหนังสือ Dictionart of Education ที่อธิบายว่า คุณธรรม คือ ความดีงามของลักษณะนิสัยหรือพฤติกรรมที่ได้กระทำจนเคยชิน หรือคุณธรรม คือ คุณภาพที่บุคคลได้กระทำตามความคิดและมาตรฐานของสังคม ซึ่งเกี่ยวกับความประพฤติและศีลธรรม (Goog, 1973)

สำหรับพระธรรมโกศาจารย์หรือพุทธภิกขุ (2529 : 27 -28, 40, 89 – 91) ซึ่งเป็นพระภิกษุสงฆ์ที่ทั้งสังคมไทยและสังคมโลกให้ความเคารพและเป็นพระภิกษุสงฆ์ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในพระธรรมวินัยอย่างยิ่ง ได้อธิบายให้เข้าใจคำว่า “คุณธรรม” โดยแยกอธิบายความหมายของคำว่า “คุณ” และ “ธรรม” ไว้ว่า คำว่า “คุณ” นั้นหมายถึง ค่าที่มีอยู่ในแต่ละสิ่งซึ่งเป็นที่ตั้งแห่งความยึดถือ เป็นไปได้ทั้งทางดีและทางร้าย คือ ทำให้จิตใจยินดีก็เรียกว่า “คุณ” ทำให้จิตใจยินร้าย ก็เรียกว่า “คุณ” ซึ่งเป็นไปตามธรรมชาติของมัน ผู้ที่มีจิตใจหลุดพ้นแล้วด้วยประการทั้งปวงจะอยู่เหนือความหมายของคำนี้

ส่วนความหมายของคำว่า “ธรรม” นั้น พระธรรมโกศาจารย์หรือพุทธทาสภิกขุ ได้อธิบายความหมายไว้ 4 ประการด้วยกัน คือ

ธรรมะ คือ ธรรมชาติ เรามีหน้าที่ต้องเกี่ยวข้อง

ธรรมะ คือ กฎของธรรมชาติ เรามีหน้าที่ต้องเรียนรู้

ธรรมะ คือ หน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ เรามีหน้าที่ต้องปฏิบัติ

ธรรมะ คือ ผลจากการปฏิบัติหน้าที่นั้น เรามีหน้าที่จะต้องมีหรือใช้มันอย่างถูกต้อง

นอกจากนี้พระพรหมคุณาภรณ์สมัยเมื่อยังดำรงสมณศักดิ์เป็นธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ซึ่งเป็นพระภิกษุอีกรูปหนึ่งที่สังคมทั่วไปให้ความเคารพยกย่องและยอมรับในความรู้ความสามารถ ได้ อธิบายความหมายของคำว่า “คุณธรรม” ไว้อย่างย่อๆ ในหนังสือพจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ว่า คุณธรรม คือ ธรรมที่เป็นคุณความดีงาม สภาพที่เกื้อกูล (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2538ข : 34)

จากที่กล่าวมานี้จึงพอสรุปความได้ว่า คำว่า “คุณธรรม” นั้น มาจากคำสองคำ คือ คำว่า “คุณ” คำหนึ่ง และ “ธรรมะ” อีกคำหนึ่ง คำว่า “คุณ” โดยทั่วไปหมายถึงสิ่งที่ดีมีประโยชน์ เมื่อรวมกับคำว่า “ธรรมะ” เป็น “คุณธรรม” จึงพออนุมานได้ว่า หมายถึง คุณสมบัติที่เป็นความดีงาม ความถูกต้อง ซึ่งมีอยู่ภายในจิตใจของบุคคล ทำให้บุคคลนั้นพร้อมที่จะกระทำสิ่งต่างๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อตนเองโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น หรือทำประโยชน์ให้ผู้อื่นโดยไม่เบียดเบียนตนเอง หรือกระทำสิ่งที่ดีมีประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น หรืออาจจะกล่าวโดยสรุปว่า “คุณธรรม หมายถึง ธรรมชาติของความดี ลักษณะของความดี หรือสภาพของความดี ที่มีอยู่ในตัวบุคคลใดบุคคลหนึ่ง

คุณธรรมสำหรับครู คือ คุณงามความดีของบุคคลที่เป็นครู ซึ่งได้กระทำไปด้วยความสำนึก และ จิตใจ โดยมีเป้าหมายว่า เป็นการกระทำที่ดีหรือเป็นพฤติกรรมของสังคม

ส่วนคำว่า “จริยธรรม” นั้น เป็นคำที่มักใช้ควบคู่กับคำว่า “คุณธรรม” เสมอจนบางครั้งอาจคิดว่าเป็นคำเดียวกัน ซึ่งความจริงแล้วความหมายของคำทั้งสองนี้แตกต่างกัน คุณธรรมเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคุณงามความดีภายในจิตใจ ส่วนจริยธรรม เป็นผลที่เกิดจากคุณธรรม จริยธรรมก็จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยคุณธรรมเป็นปัจจัยให้กระทำ กล่าวคือ บุคคลใดเป็นผู้มีคุณธรรมสูง จริยธรรมก็จะดี คนใดมีคุณธรรมต่ำหรือคุณธรรมด้านใดด้านหนึ่งขาดหายไป จริยธรรมของบุคคลนั้นก็จะเป็นไปในทางที่ไม่พึงประสงค์

สำหรับความหมายของจริยธรรมนี้มีผู้พยายามอธิบายความหมายไว้ในลักษณะที่คล้ายคลึงกันมากมาย ดังเช่น

พระธรรมโกศาจารย์หรือพุทธทาสภิกขุ อธิบายว่า จริยธรรมเป็นความรู้อันถูกต้องเกี่ยวกับศีลธรรม จะเรียกว่า จริยศาสตร์ก็ได้ จริยธรรมก็ได้ ที่พวกฝรั่งเขาใช้กันอยู่เคยพบว่า ศีลธรรม เขาเรียกว่า ศีลธรรม คือ morality ที่นี้ จริยธรรมหรือจริยศาสตร์ที่เขาใช้คำว่า philosophy of morality เป็นสติปัญญาที่ถูกต้องทางศีลธรรม ศีลธรรมเป็นตัวศีลธรรม จริยธรรมเป็นปรัชญาของศีลธรรม ... จริยธรรม คือ ปรมัตถธรรมของศีลธรรม คือ เหตุที่แสดงให้รู้ว่า ทำไมเราต้องมีศีลธรรม (พุทธทาสภิกขุ, 2529 : 477) พระธรรมโกศาจารย์หรือพุทธทาสภิกขุ ยังได้อธิบายเพิ่มเติมอีกว่า จริยธรรมเป็นสิ่งที่พึงประพฤติ จะต้องปฏิบัติ ส่วนศีลธรรม คือ สิ่งที่ปฏิบัติอยู่หรือปฏิบัติแล้ว จริยธรรมหรือ ethics อยู่ในรูปของปรัชญา คือ ต้องคิดต่องาน ส่วนเรื่องศีลธรรมหรือ morality นี้ ต้องทำจริงๆ ศีลธรรมพุ่งเล็งไปที่การปฏิบัติมากกว่าหลักวิชาส่วน ethics พุ่งไปที่หลักวิชาการมากกว่าที่จะเป็นตัวปฏิบัติ

เกี่ยวกับเรื่องจริยธรรมนี้ พระพรหมคุณาภรณ์สมัยเมื่อยังดำรงสมณศักดิ์เป็นธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2541 : 1-3) ได้อธิบายที่มาและความหมายของจริยธรรมไว้อย่างชัดเจนควรแก่การศึกษาอย่างยิ่งว่า จริยธรรมในความหมายของพุทธศาสนากับความหมายที่เราใช้ซึ่งมาจากบัญญัติของตะวันตกไม่เหมือนกัน จริยธรรมที่เราใช้กัน อยู่ในปัจจุบันเป็นคำศัพท์ใหม่ที่เพ็งบัญญัติขึ้นมาสัก

30 ปีนี้ โดยบัญญัติให้ตรงกับคำว่า “ethics” ก่อนนั้นเราไม่มีคำว่า “ศีลธรรม” และเวลานี้ คำว่า “ศีลธรรม” ก็ค่อยๆ เลือนหายไป

อย่างไรก็ตามพอเอาเข้าจริงจริยธรรมก็ไม่ได้มีความหมายพิเศษอะไร ก็คือเรื่องศีลธรรมนั่นเอง เป็นแต่เราได้มีผู้พยายามให้ความหมายว่า ทำไมจึงเรียก “จริยธรรม” ไม่เรียก “ศีลธรรม” เช่นบอกว่าศีลธรรมเป็นหลักความประพฤติดีงามที่อิงคำสอนของศาสนา ส่วนจริยธรรมเป็นหลักความประพฤติปฏิบัติความดีงามเป็นกลางๆ ไม่อิงศาสนาไหน

แม้แต่ในตะวันตกเอง ถ้าเอาศัพท์มาเรียงกัน เวลาพูดถึงศีลธรรมก็จะตรงกับคำฝรั่งว่า “morality” ส่วน “ethics” ก็เป็นจริยธรรม กลายเป็นคำคู่ ฝรั่งมี morality และ moral กับ ethic ส่วนไทยเราก็มีศีลธรรมและจริยธรรม เมืองไทยเราได้หันมานิยมใช้คำว่าจริยธรรมก็เพราะมีการมองหรือฟังเล็งว่า การสั่งสอนความประพฤติดีงามในสังคมไทยเป็นเรื่องเกี่ยวกับศาสนา โดยเฉพาะพุทธศาสนา ต่อมาก็มีความคิดในเชิงต้องการให้เป็นการสอนจริยธรรมแบบกลางๆ ไม่ต้องอิงคำสอนศาสนา นี่ก็เป็นที่มาของแนวโน้มที่หันใช้คำว่าจริยธรรมในสังคมไทย

นอกจากการพูดถึงคำว่าจริยธรรมแล้วก็มีการพูดถึงจริยธรรมสากล คือ จริยธรรมที่เป็นกลางๆ ซึ่งนอกจากจะไม่อิงศาสนาไหนแล้ว ก็ไม่จำเพาะเจาะจงสายความคิดอิทธิพลของสังคมใด เป็นหลักความประพฤติกลางๆ แสดงถึงความดีที่ทุกสังคมยอมรับ

นอกจากนี้พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ยังได้อธิบายอีกว่า ถ้าเราค้นหากันจริงๆ ปรากฏว่า จริยธรรมก็คือ ตัวจริยะ คำว่า จริยะ แท้ๆ โดยไม่มี “ธรรมะ” มาต่อท้ายนี่เป็นคำเก่า มีอยู่เป็นธรรมดาในพระพุทธศาสนา แต่อาจมีคำอื่นมานำหน้า เช่น จริยธรรม แทนที่จะเป็นจริยะก็เป็นจริยา หรืออีกตัวหนึ่งที่ใช้กันมากก็คือ “พรหมจริยะ” แปลว่า จริยะอันประเสริฐ

จริยะ เป็นคำกลางๆ แปลว่า การดำเนินชีวิต มาจากคำว่า จร (จะระ) แปลว่า เที่ยวไป คือ เดินไปหรือเดินทาง แล้วทำตามหลักไวยากรณ์ให้เปลี่ยนจากตัวกริยาเป็นคำนาม ก็เติม อิ กับ ยะ เข้าไป (จร + อิ + ฌย) จร ก็เป็นจริยะ ก็คือ ทางเดินทาง ... หมายถึง การเดินทางของชีวิต คือ การดำเนินชีวิต เพราะฉะนั้นจริยธรรมก็คือการดำเนินชีวิต ซึ่งใช้ในความหมายที่เคียงเคียงกับการเดินทางภายนอก ... จริยะนี่ยังเป็นกลางๆ ดีหรือร้ายก็ไม่รู้ เพราะฉะนั้นท่านก็เติมคำว่า “พรหม” ที่แปลว่า “ประเสริฐ” เข้าไป เป็นพรหมจริยะ แปลว่า การเดินชีวิตที่ประเสริฐ ซึ่งเราแปลงมาเป็น “พรหมจรรย์” แล้วก็มาสับสนกับความหมายที่เราใช้กันอยู่ในภาษาไทย ทางที่ดี ควรเรียกตามศัพท์บาลี เดิมเสียเป็น “พรหมจริยะ” (พรหม แปลว่า ประเสริฐ + จริยะ แปลว่า การดำเนินชีวิต) คือการดำเนินชีวิตที่ประเสริฐ

ความหมายของจริยธรรมตามแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) และพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ดังกล่าวข้างต้น เมื่อพิจารณาแล้วสามารถลงความเห็นได้ว่ามีความสอดคล้องกับความหมายของจริยธรรมตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราชการ

2542 อธิบายได้ว่า จริย- คือ ความประพฤติที่ควรประพฤติ ส่วนจริยธรรม คือ ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546 : 291)

กล่าวโดยสรุป ความหมายของจริยธรรมตามที่ราชบัณฑิตยสถานกำหนดและตามผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านศาสนาและปรัชญาได้อธิบายไว้ จึงพออนุมานได้ว่า “**จริยธรรม คือ หลักความประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้องดีงาม มีคุณค่าควรแก่การนำไปดำเนินชีวิต หรือหลักในการดำเนินชีวิตอย่างประเสริฐ**” “**จริยธรรมสำหรับครู คือ หลักปฏิบัติที่ถูกต้องดีงามควรแก่การนำไปดำเนินชีวิตของผู้ประกอบอาชีพครู**”

ความสำคัญของคุณธรรม/จริยธรรม

เนื่องจากคุณธรรมเป็นสภาพของความดี ลักษณะของความดีงาม หรือธรรมชาติของความดีที่อยู่ภายในจิตใจของบุคคล ส่วนการกระทำดีหรือพฤติกรรมดีๆ ที่บุคคลได้กระทำนั้นเกิดจากการนำหลักในการดำเนินชีวิตอย่างประเสริฐหรือหลักการประพฤติปฏิบัติที่ดีงามไปปฏิบัติซึ่งเป็นเรื่องของจริยธรรม ด้วยเหตุนี้คุณธรรมและจริยธรรมจึงเป็นของคู่กัน กล่าวคือ เมื่อบุคคลมีจิตวิญญาณที่เปี่ยมไปด้วยคุณความดี ย่อมจะกระทำแต่สิ่งที่ดีมีประโยชน์ทั้งสิ้น อย่างไรก็ตามหากบุคคลใดมีแต่ความคิดดีๆ แต่ไร้การกระทำดีเพราะมิได้สร้างความสับสนวุ่นวายหรือความเดือนร้อนเป็นอันตรายต่อผู้ใด

บุคคลจะมีความสุขความเจริญทั้งในชีวิตส่วนตัวและชีวิตการทำธุรกิจการงานใดๆ จะต้องประกอบด้วย “**การคิดดี การพูดดี การกระทำดี**” การคิดดี หมายถึง คิดแต่สิ่งที่เป็นคุณประโยชน์ ไม่คิดในสิ่งที่ทำให้จิตใจต้องเศร้าหมองเสื่อมโทรม ตกต่ำ พูดอย่างรวมๆ ก็คือ ต้องไม่โลก ไม่โกรธ และไม่หลงมกมาย ส่วนการพูดดี หมายถึง การมีวาจาสุภาพซื่อ เช่น พูดความจริง ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดหยาบ ไม่พูดเพ้อเจ้อ พูดด้วยความเมตตา พูดแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ พูดให้กำลังใจ ใช้ถ้อยคำอ่อนหวานจับใจ เป็นต้น สำหรับการกระทำดีนั้นให้เน้นไปที่พฤติกรรมทางกายในทางที่ดีที่เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและ/หรือผู้อื่น หลีกเลี่ยงการเบียดเบียนผู้อื่นทางกาย ไม่ยึดถือเอาสิ่งของผู้อื่นที่ไม่อนุญาตมาเป็นของตนเอง และไม่ประพฤติผิดทางประเวณี เป็นต้น การกระทำความดีทั้งสามด้านดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ต้องเกี่ยวเนื่องกับคุณธรรมทั้งสิ้น

คุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งศีลธรรมมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของบุคคลและสังคมเป็นอย่างยิ่ง ดังที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) เมื่อครั้งยังดำรงสมณศักดิ์เป็นพระเทพเวที (2533 : 3-4) ได้กล่าวไว้ว่า “**น้ำและอากาศเป็นสิ่งที่มียู่ทุกๆ เป็นสิ่งจำเป็นต่อชีวิต เพราะว่าถ้าขาดน้ำเพียงวันเดียวคนก็แทบตาย ยิ่งขาดอากาศประเดี๋ยวเดียวก็อาจจะตายหรือไม่ก็อัมเป็นพาตไป จริยธรรมหล่อเลี้ยงชีวิตมนุษย์และสังคมของเราอยู่โดยไม่รู้ตัว แต่ก็มีแตกต่างกันอยู่อย่างหนึ่งระหว่างน้ำและอากาศกับศาสนาและจริยธรรม คือ น้ำและอากาศนั้น คนขาดไปแล้วก็รู้ตัวเองขาดอะไรและต้องการอะไร แต่ศาสนาและจริยธรรมนั้น มีลักษณะประณีตและเป็นนามธรรมมาก**

จนกระทั่งแม้ว่าคนจะขาดสิ่งเหล่านี้จนถึงขั้นมีปัญหาเกิดขึ้นแล้วก็ยังไม่รู้ขาดอะไรซึ่งเป็นปัญหาที่ต้องสร้างความเข้าใจชี้แจงอย่างต่อเนื่องให้ตระหนักเห็นคุณค่าและความสำคัญ”

จากคำกล่าวข้างบนนี้ แสดงให้เห็นว่า คุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรม มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลและสังคมทุกหมู่เหล่า “สังคมใดหรือชาติใดที่เต็มไปด้วยประชาชนซึ่งเป็นผู้ขาดคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรมแล้ว สังคมนั้นจะมีความยุ่งเหยิง ไร้สาระสลาย ความเดือดร้อนจะเกิดขึ้นทุกหนทุกแห่งไม่เว้น อาทิ จะมีการลักขโมย แย่งชิง ปล้นฆ่า ช่มชู้ และสิ่งเลวร้ายต่างๆ จะบังเกิดขึ้นไม่เว้นแต่ละวัน เด็กหนุ่มจะมั่วสุมอยู่กับอบายมุขและสิ่งเสพติดนานาชนิด เด็กสาวจะหลงใหล มัวเมา อยู่กับแพชชั่นและสิ่งเฝ้ายวนต่างๆ ปล่อยตัวปล่อยใจไปตามสิ่งยั่วยวนและอารมณ์ปรารถนา และจะถูกข่มเหงรังแกจากผู้ที่มีกำลังมากกว่าไม่เว้น ผู้ที่มีอำนาจ มีกำลังก็จะหมกมุ่น อยู่ในอำนาจ มีการแย่งชิงอำนาจและผลประโยชน์ต่างๆ เท่าที่ตนและพวกพ้องของตนจะกระทำได้ คนที่อ่อนแอกว่า คนที่ไร้ความสามารถ ก็จะถูกเอาเปรียบ คนชราและบุพการีก็จะถูกทอดทิ้งให้ต้องทนทุกข์ทรมานเหวว่าไร้ที่พึ่ง ส่วนนักบวชก็จะมีชีวิตอยู่อย่างผู้หลงโลกไร้ยางอาย พยายามโอ้อวดชักชวนให้คนลุ่มหลงในทางที่ไม่ถูกไม่ควร แทนที่จะอบรมสั่งสอนให้คนมีสติปัญญา กลับทำให้คุณต้องยุ่งหลงมกมาย ผู้ที่มีหน้าที่ในการปกครองดูแลบ้านเมืองก็ปล่อยปลละละเลย งบประมาณที่ใช้ในการพัฒนาบ้านเมืองก็ถูกใช้ไปไม่คุ้มค่า การพัฒนาสังคมในด้านต่างๆ เป็นไปอย่างล่าช้าไร้ผล” ถ้าหากสังคมใดมีสภาพดังกล่าวนี้ ชีวิตของคนในสังคมนั้นจะต้องปราศจากความสุขอย่างแน่แท้

ตรงกันข้ามสังคมใดสมาชิกของสังคมนั้นเปี่ยมไปด้วยคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรม อาทิ “เด็กและเยาวชนในวัยศึกษาเล่าเรียนทั้งหนุ่มสาวมีจิตใจมุ่งมั่นต่อการศึกษเล่าเรียน เชื่อฟังคำสั่งสอนของมารดา บิดา ครูอาจารย์ ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ พ่อแม่ผู้ปกครองทั้งหลายต่างก็ยึดมั่นในคุณธรรมศีลธรรม ประกอบความเพียรในการทำงานอาชีพที่สุจริต ผู้ที่มีหน้าที่ในการปกครองดูแลบ้านเมืองต่างก็ทำหน้าที่ของตนด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ยุติธรรม นักบวชในศาสนาต่างก็ยึดมั่นในคำสอนของพระศาสดา พยายามศึกษาหาความรู้ความจริง เพื่อนำมาอบรมสั่งสอนประชาชนอย่างถูกต้อง” หากเป็นเช่นนี้แล้วสังคมนั้นๆ ก็จะมีแต่ความสุขสงบ ความร่มเย็น สังคมได้รับการพัฒนาอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ชีวิตของทุกคนก็จะมีแต่ความสุขความสบาย เป็นชีวิตที่มีค่ามีประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น

กล่าวโดยสรุป คุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรม ก่อให้เกิดประโยชน์หรือมีความสำคัญทั้งต่อตนเองและผู้อื่นดังต่อไปนี้

1. ประโยชน์ตน

1.1 ทำให้ตนเองมีชีวิตที่สงบเย็น ไม่ต้องเดือดเนื้อร้อนใจ ไม่ต้องอยู่อย่างหวาดระแวง เพราะตนเองไม่ได้เบียดเบียนผู้ใด มีแต่จะสร้างประโยชน์สุขให้แก่สังคมและผู้อื่น

เอกสารประกอบการสอนวิชาคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณสำหรับครู บทที่ 2

1.2 ทำให้ตนเองมีความเจริญรุ่งเรืองในชีวิตทั้งในส่วนตัวและการทำงานอาชีพ มีความมั่นคงและก้าวหน้า

1.3 ได้รับการยกย่องสรรเสริญเทิดทูนบูชาจากบุคคลทั่วไป

1.4 ครอบครัวยั่งยืน มีความสุข ฐานะทางเศรษฐกิจมั่นคง

2. ประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ

2.1 ประโยชน์ต่อสถาบัน เช่น

1) สถาบันครอบครัวของตนได้รับการยกย่องสรรเสริญจากบุคคลทั่วไป

2) สถาบันการศึกษาหรือสถาบันที่ประกอบอาชีพธุรกิจที่มีชื่อเสียงทำให้บุคคลอื่นศรัทธาเลื่อมใส

3) สถาบันหรือหน่วยงานที่ตนเองสังกัดมีความเจริญก้าวหน้า ได้รับการพัฒนาอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ทั้งนี้เพราะสมาชิกทุกคนเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรมและศีลธรรมอันดีงาม

2.2 ประโยชน์ต่อชุมชน เช่น

1) สังคมได้รับความสงบสุข เพราะทุกคนเป็นคนดีมีคุณธรรม

2) สังคมได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องรวดเร็ว เพราะสมาชิกทุกคนต่างก็ทำหน้าที่ของตนอย่างเต็มความสามารถ

2.3 ประโยชน์ต่อชาติบ้านเมือง เช่น

1) สถาบันชาติ ศาสน์ กษัตริย์ มีความมั่นคงเพราะประชาชนมีความจงรักภักดีและเห็นความสำคัญของสถาบันดังกล่าวอย่างแท้จริง

2) ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ มีความมั่นคงถาวร เพราะทุกคนมีความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ และเต็มใจยึดถือปฏิบัติตาม

คุณธรรมสี่ประการสำหรับคนไทย

คุณธรรมสี่ประการสำหรับคนไทยที่จะกล่าวต่อไปนี้ จำแนกออกเป็น 2 ประเด็นด้วยกัน กล่าวคือ ประเด็นแรกเป็นคุณธรรมที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ภูมิพลอดุลยเดชมหาราชได้ทรงพระราชทานหลักคุณธรรมสำหรับคนไทยไว้ 4 ประการ ในพระราชพิธีบวงสรวงสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชเจ้า ณ มณฑลพิธีท้องสนามหลวง เมื่อวันที่ 5 เมษายน พุทธศักราช 2525 เนื่องในวโรกาสเฉลิมฉลองกรุงรัตนโกสินทร์มีอายุครบ 200 ปี ส่วนอีกประเด็นหนึ่งนั้นเป็นคุณธรรมที่พระองค์ทรงมีพระราชดำรัสตอบผู้เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทจากสถาบันต่างๆ ที่กราบบังคมทูลถวายพระพรชัยมงคลเนื่องในวโรกาสฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2549 ณ สีหบัญชร พระที่นั่งอนันตสมาคม

คุณธรรมที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงพระราชทานไว้ ทั้ง 2 วาระอันเป็นพระมหามงคลวโรกาสมีดังนี้

1. คุณธรรมที่พระราชทานเนื่องในวโรกาสเฉลิมฉลองกรุงรัตนโกสินทร์มีอายุครบ 200 ปี เมื่อวันที่ 5 เมษายน 2525 สาระสำคัญ มีดังนี้

“...คุณธรรมที่ทุกคนควรจะศึกษาและน้อมนำมาปฏิบัติมีอยู่สี่ประการ
ประการแรก คือ การรักษาความสัตย์ ความจริงใจต่อตัวเองที่จะประพฤติปฏิบัติ

แต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม

ประการที่สอง คือ การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเอง ให้ประพฤติปฏิบัติ
อยู่ในความสัตย์ความดีนั้น

ประการที่สาม คือ การอดทน อดกลั้น และอดออม ที่จะไม่ประพฤติล่วง ความซื่อสัตย์
ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด

ประการที่สี่ คือ การรู้จักระวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อย
ของตน เพื่อประโยชน์ส่วน ใหญ่ของบ้านเมือง

คุณธรรมสี่ประการนี้ถ้าแต่ละคนพยายามปลูกฝังและบำรุงให้มีความเจริญงอกงามขึ้นโดย
ทั่วกันแล้ว จะช่วยให้ประเทศชาติบังเกิดความสุขความร่มเย็น และมีโอกาสที่จะปรับปรุงพัฒนาให้
มั่นคงก้าวหน้าต่อไปได้ดังประสงค์...”

คุณธรรมทั้งสี่ประการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ตามที่
ผู้เขียนได้อัญเชิญมากล่าวในที่นี้ ความจริงคือหลัก “ขรവാสธรรม” ในพระพุทธศาสนานั่นเอง
ซึ่งประกอบด้วย (1) สัจจะ คือ ความจริงใจ (2) ธรรมะ คือ การข่มใจบังคับใจ (3) ขันติ คือ ความ
อดทนอดกลั้นและ (4) จาคะ คือ การละกิเลสและความชั่วความทุจริต หลักธรรมทั้งสี่ประการนี้ เรียก
อีกอย่างหนึ่งว่าเป็น “**ธรรมะสำหรับผู้ครองเรือน**” หรือ “**หลักธรรมสำหรับการครองตน**”
เพราะฉะนั้นหากบุคคลใดนำไปยึดถือปฏิบัติในชีวิตประจำวันแล้ว ย่อมจะนำแต่ความสุขความ
เจริญรุ่งเรืองมาสู่ตนเองและครอบครัวอย่างแน่แท้

2. คุณธรรมที่พระราชทานเนื่องในวโรกาสฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี
วันศุกร์ที่ 9 มิถุนายน 2549 สาระสำคัญมีดังนี้

“...คุณธรรมที่เป็นที่ตั้งของความรักความสามัคคีที่ทำให้คนไทยเราสามารถร่วมมือร่วมใจ
กันและรักษาและพัฒนาชาติบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรืองสืบต่อกันไปได้ตลอดรอดฝั่ง

ประการแรก คือ การที่ทุกคนคิด พูด ทำ ด้วยความเมตตา มุ่งดี มุ่งเจริญต่อกายต่อใจ
ต่อกัน

ประการที่สอง คือ การที่แต่ละคนต่างช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ประสานงาน ประสาน

เอกสารประกอบการสอนวิชาคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณสำหรับครู บทที่ 2

ประโยชน์กันให้งานที่ทำสำเร็จผล ทั้งแก่ตน แก่ผู้อื่นและ
แก่ประเทศชาติ

ประการที่สาม คือ การที่ทุกคนประพฤติปฏิบัติตนสุจริตในกฎกติกาและในระเบียบ
แบบแผนโดยเท่าเทียมเสมอกัน

ประการที่สี่ คือ การที่ต่างคนต่างพยายามทำความคิดความเห็นของตนให้ถูกต้องเที่ยงตรง
และมั่นคงอยู่ในเหตุในผล หากความคิดจิตใจและการประพฤติปฏิบัติที่
ลงรอยเดียวกันในทางที่ดีที่เจริญนี้ยังมีของพร้อมมูลในภายในใจคนไทย
ก็มั่นใจว่าประเทศชาติจะดำรงมั่นคงอยู่ต่อไปได้

จึงขอให้ท่านทั้งหลายในมหาสมาคมนี้ทั้งประชาชนชาวไทยทุกหมู่เหล่าได้รักษาจิตใจและ
คุณธรรมนี้ไว้ให้เหนียวแน่น และถ่ายทอดความคิดจิตใจดีกันต่อไปอย่าให้ขาดสายเพื่อให้ประเทศชาติ
ของเราดำรงยืนงด้วยความร่มเย็นเป็นสุข ทั้งปัจจุบันและภายหน้า...”

กล่าวโดยสรุป คุณธรรมทั้งสี่ประการนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ภูมิพลอดุลยเดช
มหาราชทรงมุ่งเน้นให้คนไทยมีความสมัครสมานสามัคคีปรองดองการโดยยึดคุณธรรมดังกล่าวมา
ประพฤติปฏิบัติอย่างสม่ำเสมออย่าให้ขาดสาย อันได้แก่ การมีเมตตา ห่วงดีต่อกัน การประพฤติที่
เกื้อกูลต่อกัน การปฏิบัติตนสุจริตในกฎกติกา และการทำความคิดของตนให้เที่ยงตรงในเหตุในผล

ได้มีนักวิชาการ ให้ความสำคัญของคุณธรรม จริยธรรม

ยนต์ ชุ่มจิต (2541, หน้า 219-220) ได้ให้ความสำคัญของคุณธรรม จริยธรรมของครู ครูที่
มีคุณธรรมย่อมทำให้เกิดประโยชน์และความสำคัญหลายประการดังนี้ คือ

1. ด้านตัวครู

- 1.1 ทำให้ครูมีความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงในอาชีพ
- 1.2 ได้รับความยกย่องสรรเสริญจากบุคคลทั่วไป เป็นที่เคารพเชื่อฟังของศิษย์
- 1.3 มีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ไร้ภัยอันตรายใดๆ เพราะแวดล้อมด้วยความรัก

และนับถือจากศิษย์และประชาชนทั่วไป

2. ด้านสถาบันวิชาชีพ

- 2.1 ทำให้ชื่อเสียงของคณะครูเป็นที่ศรัทธาเลื่อมใสของปวงชน
- 2.2 งานวิชาชีพครูมีความเจริญก้าวหน้า เพราะครูอาจารย์ทำงานเต็มกำลัง
ความสามารถ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์ใหม่ๆ

2.3 สถาบันการศึกษา ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ เพราะได้รับความร่วมมือช่วยเหลือ
จากประชาชนเต็มที่

3. ด้านสังคมชุมชน

- 3.1 สมาชิกของสังคมนับเป็นคนดีมีคุณธรรมสูง รู้จักสิทธิและหน้าที่อย่างถูกต้อง
- 3.2 สังคมมีสันติสุข เพราะสมาชิกของสังคมนับมีคุณธรรม
- 3.3 สังคมได้รับการพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วในทุกๆด้าน

4. ด้านความมั่นคงของชาติ

4.1 สถาบันชาติ ศาสน์ กษัตริย์ มีความมั่นคงเพราะประชาชนมีความรักความเข้าใจ และเห็นความสำคัญอย่างแท้จริง

4.2 ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของชาติมีความมั่นคงถาวร เพราะครู อาจารย์ได้อบรมสั่งสอนศิษย์ให้มีความรู้ ความเข้าใจ และปฏิบัติได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

ทิสนา แชมมณี (2546, หน้า 4) ได้ให้ความสำคัญของคุณธรรม มนุษย์นับว่าเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่า และมีความสำคัญมากที่สุดในโลก เพราะมนุษย์เป็นทรัพยากรที่สามารถเรียนรู้ และรับการฝึกอบรมสั่งสอน จนสามารถนำความรู้ที่ได้รับมาสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อโลกได้ ในการเรียนรู้และการฝึกอบรมเพื่อสะสมประสบการณ์ชีวิต มนุษย์ควรได้รับการปลูกฝัง คุณธรรมและจริยธรรมไปด้วยพร้อมๆ กัน เพราะคุณธรรมจริยธรรมมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทุกคนเป็นอย่างมาก อาจสรุปความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรมได้ดังนี้ คือ

1. ช่วยให้ชีวิตดำเนินไปด้วยความราบรื่นและสงบสุข ไม่พบอุปสรรค
2. ช่วยให้คนเรามีสติสัมปชัญญะอยู่ตลอดเวลา ไม่เผลอตัว ไม่ลืมตัว จะประพฤติปฏิบัติในสิ่งใดก็จะระมัดระวังตัวอยู่เสมอ
3. ช่วยสร้างความมีระเบียบวินัยให้แก่บุคคลในชาติ
4. ช่วยควบคุมไม่ให้คนชั่วมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น การปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่างแก่ผู้อื่น นับว่าเป็นคุณแก่สังคม เพราะนอกจากจะเป็นตัวอย่างโดยการชี้ทางอ้อมแล้ว ยังจะออกปากแนะนำสั่งสอนโดยตรงได้อีกด้วย
5. ช่วยให้มนุษย์นำความรู้และประสบการณ์ ที่ร่ำเรียนมาสร้างสรรค์สิ่งที่มีคุณค่า
6. ช่วยควบคุมการเจริญทางด้านวัตถุและจิตใจของคนให้เจริญไปพร้อมๆกัน
7. ช่วยสร้างความมั่นคงทางจิตใจให้มนุษย์

สรุปได้ว่า ความสำคัญของคุณธรรมมีความสำคัญต่อครูและบุคคลของสังคม เพราะถ้าในสังคมใดมีสมาชิกที่ไร้คุณธรรม สังคมก็จะมีควมวุ่นวาย และยากต่อการพัฒนา เช่นเดียวกับในสังคมของครู ถ้าครูเป็นผู้ไร้คุณธรรม นอกจากจะทำให้ตนเองและสถาบันวิชาชีพตกต่ำแล้ว ยังจะทำให้สังคมและชาติบ้านเมืองต้องตกต่ำไปด้วย เมื่อทุกคนประพฤติปฏิบัติตนดีแล้ว อุปสรรค ศัตรู ภัยอันตราย ก็จะไม่เกิดขึ้น ผู้คนมีแต่ความรักต่อกัน สังคมมีแต่ความสงบ และประเทศชาติก็จะเจริญรุ่งเรือง

หลักคุณธรรมสำหรับครู

หลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีมากมายเหลือที่จะคณานับ กล่าวคือ มีถึงแปดหมื่นสี่พันพระธรรมขันธ์ ซึ่งเป็นสิ่งที่เหลือวิสัยมนุษย์ธรรมดาทั่วไปจะจดจำได้หมด ดังนั้นในการศึกษาหลักธรรมของพระพุทธองค์จึงควรเลือกศึกษาตามความจำเป็นและตามกำลังสติปัญญาของแต่ละบุคคล เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตจะช่วยให้บุคคลปฏิบัติงานได้อย่างราบรื่น มีความสำเร็จในงานที่ทำ เป็นคนดีของครอบครัว สังคม และประเทศชาติ สำหรับครูกับคุณธรรมนั้นจะต้องเป็นของคู่กัน หากครูขาดคุณธรรมเมื่อใดก็เหมือนนักบวชที่ไร้ศีลธรรม ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนจึงเลือกเฉพาะหลักพุทธธรรมที่เห็นว่ามี ความจำเป็นสำหรับนักศึกษาครูและผู้ที่เป็นครูอาจารย์ทั่วไปควรรู้ ควรเข้าใจมาให้ศึกษาจดจำ อย่างไรก็ตามนักศึกษาครูไม่จำเป็นต้องจดจำหลักพุทธธรรมทั้งหมดเพียงแต่เลือกจดจำหลักธรรมบางข้อมาปฏิบัติให้ได้ก็จะเกิดอานิสงส์อันยิ่งใหญ่แก่ผู้ปฏิบัติ อย่างแน่แท้

หลักพุทธธรรมที่นักศึกษาครูและครูอาจารย์ควรรู้และเลือกนำไปปฏิบัติ เช่น

1. หิริ โอตตัปปะ

หิริ คือ ความละอายต่อบาปและความชั่วทั้งปวง ส่วนโอตตัปปะ คือ ความเกรงกลัวต่อบาปและความชั่วทั้งปวง บุคคลที่มีธรรมคู่นี้อยู่ในจิตใจจะไม่กระทำสิ่งใดๆ ที่เป็นความชั่วทั้งต่อหน้าและลับหลัง เพราะความละอายและเกรงกลัวต่อบาป ธรรมคู่นี้จะช่วยให้บุคคลในสังคมโลกไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ช่วยให้สังคมมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่เดือดร้อนวุ่นวาย ด้วยเหตุนี้จึงเรียกระรรมคู่นี้ว่า “ธรรมคุ้มครองโลก” หรือ “ธรรมโลกบาล” หรือ “เทวธรรม”

2. ขันติ โสรัจจะ

ขันติ คือ ความอดทน อดได้ทนได้เพื่อบรรลุความดีงามและความมุ่งหมายอันชอบ ส่วน โสรัจจะ คือ ความสงบเสงี่ยม มีอัธยาศัยงดงาม รักความประณีตหมดจดเรียบร้อยงดงาม ธรรมสองประการนี้เรียกว่าเป็น “ธรรมที่ทำให้งาม” กล่าวคือ หากผู้ใดปฏิบัติได้ย่อมไม่แสดงกิริยาอาการ หุนหุนยั่วเมื่อต้องอยู่ในสภาวะที่ต้องอดทน เมื่อบุคคลไม่มีปฏิกริยาโต้ตอบต่อสภาวะใดๆ ที่มากระทบอารมณ์แล้ว ร่างกายของผู้นั้นก็อยู่เป็นปกติ กล่าวคือ จะมีความงดงามเป็นปกติอยู่เสมอนั่นเอง

3. สติ สัมปชัญญะ

สติ คือ ความระลึกได้ก่อนจะทำ ก่อนจะพูด ก่อนจะคิดใดๆ หรือความสำนึกอยู่ไม่เผลอ ส่วนสัมปชัญญะ คือ ความรู้สึกตัวว่ากำลังกระทำ กำลังพูด หรือ กำลังคิดสิ่งใด ความรู้ชัดสิ่งที่นี้กได้

เอกสารประกอบการสอนวิชาคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณสำหรับครู บทที่ 2

ความเข้าใจชัดตามความเป็นจริง ผู้ที่มีความทั้งสองประการนี้อยู่เสมอย่อมกระทำการสิ่งใดๆ ไม่ผิดพลาด หรือถ้าหากจะผิดพลาดบ้างก็น้อยมาก ดังนั้นจึงเรียกทางคู่นี้ว่าเป็น “ธรรมที่มีอุปการะมาก” เพราะเหมือนกับมีผู้คอยตักเตือนอยู่เสมอเพื่อไม่ให้กระทำการสิ่งใดผิดพลาด

4. สุจจริต 3

สุจจริต คือ ความประพฤติดีประพฤติดชอบ สุจจริต 3 หมายถึง ความประพฤติดีประพฤติดชอบ 3 ทาง คือ

1. กายสุจจริต คือ ความประพฤติชอบทางกาย 3 ประการ ได้แก่ (1) การไม่ฆ่าสัตว์ (2) การไม่ลักขโมย และ (3) การไม่ประพฤติผิดทางประเวณี
2. วจิสสุจจริต คือ ความประพฤติชอบวาจา 4 ประการ ได้แก่ (1) การไม่พูดเท็จ (2) การไม่พูดส่อเสียด (3) การไม่พูดคำหยาบ และ (4) การไม่พูดเพ้อเจ้อ
3. มโนสุจจริต คือ ความประพฤติชอบทางใจ 3 ประการ ได้แก่ (1) ความไม่โลภ (2) ความไม่พยาบาท(ไม่โกรธ) และ (3) ความไม่หลงหรือการเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม

5. พุทโธวาท 3

พุทโธวาท คือ คำสอนของพระพุทธเจ้าที่เป็นหลักใหญ่หรือเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา 3 ประการ คือ

1. สัพพปาปสส อกรรม คือ การไม่ทำบาปหรือความชั่วทั้งปวง
2. กุศลสสุปสมปทา คือ การกระทำกุศลหรือความดีให้ถึงพร้อม
3. สจจิตตปริโยทปนํ คือ การทำจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์

6. กุศลมูล 3

กุศลมูล คือ รากเหง้าของกุศลหรือต้นตอของความดีซึ่งมี 3 ประการ คือ

1. อโลภะ คือ ความไม่โลภอยากได้ของผู้อื่น หรือโลภอยากได้สิ่งของที่เกินกำลังความสามารถของตน
2. อโทสะ คือ ความไม่โกรธ ไม่คิดประทุษร้าย ไม่พยาบาท
3. อโมหะ คือ ความไม่หลง ไม่มมงาย หรือเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม

7. ฆราวาสธรรม 4

ฆราวาสธรรม คือ หลักธรรมสำหรับผู้ครองเรือน หรือหลักธรรมสำหรับการครองตน 4 ประการ คือ

1. สัจจะ คือ ความซื่อสัตย์จริงใจต่อตนเอง ต่อครอบครัว ต่อบุคคลอื่น ๆ รวมทั้งความซื่อสัตย์จริงใจต่อชาติบ้านเมือง

2. ทมะ คือ การฝึกตน การข่มใจ การบังคับตน การฝึกนิสัยการรู้จักควบคุมจิตใจ ปรับปรุงตนเองให้เจริญก้าวหน้าด้วยการใช้สติปัญญา

3. ขันติ คือ การอดทน อดกลั้น การจะทำหน้าที่ด้วยความขยันขันแข็งไม่ท้อถอย

4. จาคะ คือ ความเสียสละ สละความสุขความสบาย และเสียสละประโยชน์ส่วนตน มีจิตใจกว้างขวาง พร้อมทั้งจะรับฟังความทุกข์ความคิดเห็น และความต้องการของผู้อื่น

8. ธรรมจักร 4

ธรรมจักร คือ หลักธรรมที่จะนำชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองประดุจล้อรถนำไปสู่ที่หมาย ซึ่งประกอบด้วยหัวข้อธรรม 4 ประการ คือ

1. ปฏิจจสมุปบาท คือ การเลือกถิ่นที่อยู่ได้เหมาะสม มีสิ่งแวดล้อมดี

2. สัมปยุตตธรรม คือ การคบกับคนดีหรือมีกัลยาณมิตร

3. อุตตสัมมาปณิธิ คือ การตั้งตนไว้ถูกต้อง ตั้งจุดมุ่งหมายเพื่อนำตนไปสู่กุศล

4. ปุพเพกตปุญญตา คือ การเป็นผู้ที่ได้ทำความดีเป็นทุนเดิมไว้แล้วหรือเป็นผู้ที่สร้างคุณความดีเตรียมพร้อมไว้แต่ต้น

9. ทิฐุธรรมมิกัตถประโยชน์

ทิฐุธรรมมิกัตถประโยชน์ คือ หลักธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบันหรือหลักธรรมที่อำนวยความสะดวกสุขขั้นต้น 4 ประการ คือ

1. อุกุศลสัมปทานา คือ เป็นผู้มีความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่การทำงานที่สุจริต

2. อารักขสัมปทา คือ การคุ้มครองรักษาโภคทรัพย์และผลงานอันตนเองได้ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียรและชอบธรรม

3. กัลยาณมิตรตตา คือ การคบคนดี รู้จักเลือกคบหาสมาคมกับบุคคลที่มีความประพฤติดี ประพฤติชอบ

4. สมชีวิตตา คือ การมีชีวิตอยู่อย่างเหมาะสม รู้จักกำหนดรายได้และรายจ่ายเลี้ยงชีพพอดี ไม่ฝืดเคืองหรือฟุ่มเฟือยจนเกินไป หากมีเหลือต้องเก็บออมไว้

คุณธรรมทั้งสี่ประการนี้หากบุคคลใดสามารถปฏิบัติได้ครบถ้วนและสม่ำเสมอจนเป็นนิสัยแล้วจะก่อให้เกิดความ มั่งคั่งร่ำรวยในไม่ช้า ดังนั้นบัณฑิตจึงเรียกพระธรรมทั้งสี่ประการนี้อีกอย่างหนึ่งว่า “หัวใจเศรษฐี”

10. วุฑฒิธรรม 4

วุฑฒิธรรม คือ คุณธรรมที่ทำให้เกิดความเจริญงอกงามด้วยเหตุ 4 ประการหรือเป็นคุณธรรมที่ช่วยพัฒนาปัญญาให้เจริญงอกงามในตัวบุคคลด้วยเหตุ 4 ประการคือ

1. สัปรีสุสังเสวะ คือ การเลือกคบคนดี เป็นกัลยาณมิตร เป็นผู้ทรงไว้ซึ่งคุณวุฒิมีความรอบรู้ในศิลปวิทยาการทั้งปวง และที่สำคัญ คือ ต้องเป็นคนดี

2. สัทธัมมัสสวนะ คือ การฟังธรรม หรือการศึกษาหาความรู้ความจริงอยู่เสมอ

3. โยนิโสมนสิการ คือ การคิดให้ถูกต้อง คิดหาเหตุผลโดยถูกวิธีหรือการคิดแต่ในทางที่ดีที่เป็นประโยชน์

4. ธัมมานุธัมมปฏิบัติ คือ การปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามหลักการโดยการนำเอาสิ่งที่ได้ศึกษาเล่าเรียนอีกแล้วมา ปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลัก ตามความมุ่งหมายของสิ่งนั้นๆหรือกล่าวอย่างรวบรัดว่าเป็นการกระทำแต่สิ่งที่ดีนั่นเอง

คุณธรรมทั้งสี่ประการนี้ถ้าหากพิจารณาให้รอบคอบและง่ายต่อการทำความเข้าใจจะได้ดังนี้ คือ “เมื่อเราคบคนดี เราก็คouldได้ยินได้ฟังแต่สิ่งที่ดี เมื่อเราได้ยินได้ฟังแต่สิ่งที่ดี ใจของเราก็จะพลอยคิดดีไปด้วย เมื่อใจของเราคิดแต่สิ่งที่ดีงาม การลงมือกระทำสิ่งใดๆก็จะเป็นสิ่งที่ดีงามเสมอ” หากบุคคลใดกระทำได้ตามหลักคุณธรรม ย่อมจะนำมาซึ่งความเจริญรุ่งเรืองทั้งในด้านการดำรงชีวิตและความเจริญงอกงามทางสติปัญญาด้วย

11. สังคหวัตถุ 4

สังคหวัตถุ คือ หลักฐานที่ใช้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจคน เป็นหลักธรรมที่ก่อให้เกิดความสามัคคีและเป็นหลักธรรมที่ช่วยสร้างมนุษยสัมพันธ์ของบุคคลทุกชั้นวรรณะ หลักธรรมนี้เรียกอีกอย่างว่าเป็น “ธรรมสำหรับการครองคน” มี 4 ประการ คือ

1. ทาน คือ การให้ปันสิ่งของ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การให้ความรู้ การให้คำแนะนำสั่งสอน หรือกล่าวอย่างง่ายๆ ว่าเป็นการให้สิ่งของและวิทยาทาน

2. ปิยวาจา คือ การเจรจากันด้วยถ้อยคำที่สุภาพอ่อนหวานสมานใจเป็นคำพูดที่แสดงประโยชน์ มีเหตุมีผล

3. อตถจริยา คือ การประพฤติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกัน ตลอดจนการแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมค่าทางจริยธรรมด้วย

4. สมานัตตตา คือ การทำตนเสมอต้นเสมอปลาย ปฏิบัติต่อกันอย่างสม่ำเสมอ ร่วมรับรู้ร่วมแก้ไขในทุกสุข หรือเป็นการนำตนของเราเข้าไปสมานไมตรีกับบุคคลนั้นๆ

เพื่อให้ง่ายต่อการจดจำคุณธรรมทั้งสี่ประการ จึงขอให้ผู้ที่ศึกษาหลักธรรมนี้ จดจำข้อความต่อไปนี้ คือ “โอบอ้อมอารี วจีไพเราะ สังเคราะห์การงาน สมานไมตรี”

12. อคติ 4

อคติ หมายถึง ความลำเอียง ซึ่งประกอบด้วยเหตุ 4 ประการ ดังนั้นบุคคลที่เป็นผู้นำ ผู้ปกครองคนหนุ่มมาก ตลอดจนครูอาจารย์ทั้งหลายจึงไม่ควรมัวอคติทั้ง 4 ประการดังนี้ คือ

1. ฉันทาคติ คือ ความลำเอียง เพราะความรักความชอบพร้อมกัน
2. โทสาคติ คือ ความลำเอียง เพราะความพยาบาท หรือเพราะความโกรธเกลียดชังกัน
3. โมหาคติ คือ ความลำเอียง เพราะความหลง ความเขลา หรือเพราะความสำคัญผิด
4. ภยาคติ คือ ความอ้าเอียง เพราะความกลัวภัยจะมาสู่ตนเองหรือลำเอียง เพราะความ

เกรงกลัววิฤทธิผลต่างๆ

เหตุแห่งความลำเอียงทั้งสี่ประการมิใช่คุณธรรม แต่เป็นตัวทำลายคุณธรรม ดังนั้นบุคคลที่มีหน้าที่ในการปกครองดูแลบุคคลอื่นจึงควรพยายามสลัดตัดทิ้งความลำเอียงออกไปให้มากที่สุด จนกระทั่งสามารถทำได้อย่างหมดสิ้น

13. พรหมวิหาร 4

พรหมวิหาร คือ หลักธรรมประจำใจอันประเสริฐ เป็นหลักความประพฤติที่ประเสริฐ บริสุทธิ์ เป็นธรรมที่ต้องมี ไว้เป็นหลักไปและกำกับความประพฤติเพื่อให้ปฏิบัติตนต่อมนุษย์และสัตว์ โดยชอบ หรือเรียกง่ายๆ ว่าเป็น “**ธรรมเครื่องอยู่ของพรหม**” หรือ “**ธรรมเครื่องอยู่ของท่านผู้เป็นใหญ่**” มี 4 ประการคือ

1. เมตตา คือ ความรักใคร่ และความปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรี และคิดทำประโยชน์อย่างแก่มนุษย์และสัตว์ทั่วหน้า
2. กรุณา คือ ความสงสาร การคิดช่วยให้พ้นจากความทุกข์ทรมาน การใฝ่ใจในอันที่จะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์
3. มุทิตา คือ ความยินดีในเมื่อผู้อื่นมีความสุขความเจริญก้าวหน้า มีจิตผ่องใสบันเทิง ประกอบด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขา ได้ดีมีความสุขเจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป
4. อุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วย ปัญญา คือ มีจิตเที่ยงตรงเที่ยงธรรม ไม่เอนเอียงด้วยความรักหรือความชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ได้กระทำแล้วอันควรได้รับผลดีหรือผลชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนได้ประกอบ สามารถวางเฉยสงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขารับผิดชอบตนได้ดีแล้ว หรือเขาสมควรได้รับผลอันสมกับ ความรับผิดชอบของตน

คุณธรรมทั้งสี่ประการนี้หากมีใครอยู่ในบุคคลโดยย่อมนำให้ผู้นั้นประพฤติปฏิบัติเกื้อกูลแก่ผู้อื่น กล่าวคือ ย่อมช่วยเหลือมนุษย์และสัตว์ด้วยความเมตตากรุณา และรักษารธรรมไว้ได้ด้วยอุเบกขา ดังนั้นแม้จะมีกรุณาที่จะช่วยเหลือปวงสัตว์ แต่ก็ต้องมีอุเบกขาด้วยที่จะไม่ทำให้เสียธรรม

14. กัลยานิมิตตธรรม

กัลยานิมิตตธรรม คือ ธรรมสำหรับผู้เป็นกัลยาณมิตรหรือมิตรที่ดี หมายถึง บุคคลที่เปรียบพร้อมด้วยคุณสมบัติที่จะสั่งสอน แนะนำ ชี้แจง ชักจูง ช่วยบอก ช่องทาง หรือเป็นตัวช่วยให้ผู้อื่นดำเนินไปในแนวทางแห่งการฝึกฝนอบรมอย่างถูกต้องบุคคลที่เป็นกัลยาณมิตรนี้ จะประกอบด้วยคุณธรรมย่อย 7 ประการ คือ

1. ปิโย – น่ารัก คือ เข้าถึงจิตใจ สร้างความรู้สึกสนิทสนม เป็นกันเอง ขวนใจผู้เรียนให้อยากเข้าไปปรึกษาไต่ถาม

2. ครุ-นำเคารพ คือ มีความประพฤติสมควรแก่ฐานะ ทำให้เกิดความอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งได้ และปลอดภัย

3. ภาวนีโย – นำเจริญใจ คือ มีความรู้จริง ทรงภูมิปัญญาแท้จริง และเป็นผู้ฝึกฝนปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ เป็นที่น่ายกย่อง ควรเอาอย่าง ทำให้ศิษย์เอืออ้าง และรำลึกถึงด้วยความซาบซึ้ง มั่นใจและภาคภูมิใจ

4. วัตตยา – รู้จักพูดให้ได้เหตุผล คือ พูดเป็น รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไหร่ควรพูดอะไร อย่างไร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าว ตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี

5. วจนักขโม – ทนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษาซักถาม แม้จุกจิก ตลอดจนคำกล่าวล่วงเกิน และคำตักเตือนวิพากษ์วิจารณ์ต่างๆ อดทนฟังได้ ไม่เบื่อหน่าย ไม่เสียอารมณ์

6. คัมภีรญจะ กะถักกัตตา – แกล้งเรื่องรำลึกได้ คือ กล่าวชี้แจงเรื่องราวต่างๆ ที่ลึกซึ้งซับซ้อนให้เข้าใจได้ และสอนศิษย์ให้ได้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป

7. โนจัญฐาเนนิโยชะเย - ไม่ชักนำไปในอธรรม คือ ไม่ชักจูงไปในทางเสื่อมเสียหรือเรื่องเหลวไหลไม่สมควร

คุณธรรมของความเป็นกัลยาณมิตรทั้ง 7 ประการนี้ คือ คุณธรรมพื้นฐานของความเป็นครู เพราะสามารถนำมาใช้พัฒนาตนเองให้มีคุณธรรมของความเป็นครูที่สมบูรณ์ ขณะเดียวกันบุคคลที่เกี่ยวข้องด้วย คือ ศิษย์ ก็จะได้รับอานิสงส์จากครูอย่างสมบูรณ์ด้วย

15. สุธมมิตรหรือมิตรแท้

สุทมมิตร คือ มิตรแท้หรือมิตรที่มีความจริงใจต่อเพื่อน มี 4 จำพวก คือ

1. มิตรอุปการะ มีลักษณะ ดังนี้ คือ

1) เมื่อเพื่อน ประมาทช่วยรักษาเพื่อน

- 2) เมื่อเพื่อน ประมาทช่วยรักษาทรัพย์สินของเพื่อน
  - 3) เมื่อมีภัยเป็นที่พึ่งพำนักได้
  - 4) เมื่อมีกิจจำเป็น ช่วยออกทรัพย์ให้เกินกว่าที่ออกปาก
- 2. มิตรร่วมทุกข์ร่วมสุข** มีลักษณะดังนี้ คือ
- 1) บอกความลับกับเพื่อน
  - 2) ปิดความลับของเพื่อน
  - 3) มีภัยอันตรายไม่ละทิ้ง
  - 4) แม้นชีวิตก็สละให้ได้
- 3. มิตรและประโยชน์** มีลักษณะดังต่อไปนี้ คือ
- 1) จะทำชั่วเสียหาย คอยห้ามปรามไว้
  - 2) คอยแนะนำให้ตั้งอยู่ในความดี
  - 3) ให้ได้ฟังได้รู้สิ่งที่ไม่เคยได้ฟังได้รู้
  - 4) บอกทางสุขทางสรรค์ให้
- 4. มิตรมีน้ำใจมีลักษณะ** ดังนี้ คือ
- 1) เพื่อนมีทุกข์ ทุกพลอยไม่สบายใจ
  - 2) เพื่อนมีสุข พลอยแจ่มชื่นยินดี
  - 3) เมื่อมีคนติเตียนเพื่อน ช่วยยับยั้งแก้ไข
  - 4) เมื่อมีคนสรรเสริญเพื่อน ช่วยพูดเสริมสนับสนุน

16. มิตรปฏิรูปหรือมิตรเทียม

มิตรปฏิรูปหรือมิตรเทียม คือ คนที่เราพึงทราบว่าเป็นศัตรูผู้มาในร่างของมิตรซึ่งมี 4 จำพวก ดังนี้

- 1. คนปกอลอก** มีลักษณะดังนี้
  - 1) คิดเอาแต่ได้ฝ่ายเดียว
  - 2) ยอมเสียแต่น้อย โดยหวังจะเอาให้มาก
  - 3) เมื่อตัวมีภัย จึงมาช่วยทำกิจของเพื่อน
  - 4) คบเพื่อน เพราะเห็นแก่ผลประโยชน์
- 2. คนดีแต่พูด** มีลักษณะดังนี้
  - 1) ดีแต่ยกของที่ไม่มีแล้วมาปราศรัย
  - 2) ดีแต่อ้างของที่ยังไม่มีมาปราศรัย
  - 3) สั่งเคราะห์ด้วยสิ่งที่หาประโยชน์มิได้

4) เมื่อเพื่อนมีกิจ อ่างแต่เหตุขัดข้อง

3. คนหัวประจบ มีลักษณะดังนี้

- 1) จะทำซั้วก็ เออออ
- 2) จะทำดีก็เออออ
- 3) ต่อหน้าสรรเสริญ
- 4) ลับหลังนินทา

4. คนชักชวนฉิบหาย มีลักษณะดังนี้

- 1) คอยเป็นเพื่อนดื่มน้ำเมา
- 2) คอยเป็นเพื่อนเที่ยวกลางคืน
- 3) เป็นเพื่อนเที่ยวดูการละเล่น
- 4) คอยเป็นเพื่อนไปเล่นการพนัน

คนทั้งสี่จำพวกดังกล่าวนี้หากบุคคลใดไปคบหาสมาคมด้วยย่อมนำความเสื่อมความฉิบหายมาสู่ตนเองและครอบครัวตลอดไป ดังนั้นผู้ที่เป็นครูอาจารย์ทั้งหลายจึงควรหลีกเลี่ยงให้ทางไกลบุคคลทั้ง 4 จำพวก

17. วิบัติ 4₁

วิบัติ 4₁ คือ ความผิดพลาด ความคลานเคลื่อน ความเสียหาย หรือความใช้การไม่ได้ด้วยเหตุ 4 ประการดังนี้

1. วิบัติ คือ ความวิบัติแห่งศีล
2. อาจารย์วิบัติ คือ ความวิบัติที่เกิดจากขาดจรรยา มารยาทไม่ดี เสียความประพฤติ
3. ทิฎฐิวิบัติ คือ ความวิบัติ เพราะความเห็นผิดพลาด
4. อาชีวิวิบัติ คือ ความวิบัติ เพราะการประกอบมิจฉาชีพ หาเลี้ยงชีพในทางที่ผิด

18. วิบัติ 4₂

วิบัติ 4₂ เป็นอีกลักษณะหนึ่งที่เกิดจากขององค์ประกอบต่างๆ บกพร่อง ซึ่งไม่อำนวยความสะดวกให้การให้ผลของกรรมดี แต่เปิดช่องให้กรรมชั่วแสดงผล มี 4 องค์ประกอบดังนี้

1. อกติวิบัติ คือ ความบกพร่องทางคติ หมายถึง ที่อยู่ทีไป ทางดำเนินไม่ดี หรือทำไม่ถูกสถานที่ หรือสถานการณ์ในขณะนั้นไม่เอื้ออำนวยต่อการกระทำความดี ถ้าหากพิจารณาในช่วงยาว หมายถึง การกำหนดในสถานที่ที่ไร้ความเจริญ

2. อุบธิวิบัติ คือ ความบกพร่องทางด้านร่างกาย ร่างกายวิกลวิกาล บุคลิกภาพไม่ดี หรือสุขภาพไม่ดี มีโรคภัยไข้เจ็บมาก

3. กาลวิบัติ คือ บกพร่องของเวลา เช่น ถือกำเนิดในช่วงที่บ้านเมืองมีแต่ภัยพิบัติเศรษฐกิจตกต่ำ ผู้ปกครองไม่ดี สังคมกำลังเสื่อมโทรม ถ้าพิจารณาให้แคบเข้าก็คือการทำงานผิดเวลานั้นเอง ความดีจึงไม่เกิด

4. ปโยควิบัติ คือ ความบกพร่องแห่งการงาน หมายความว่า จะกระทำความดีก็ไม่ทำให้ถึงขนาด ไม่ทำให้ครบถ้วนตามหลักเกณฑ์ ทำงานแบบจับจดใช้วิธีการไม่เหมาะสมกับเรื่อง หรือเมื่อประกอบความดีต่อเนื่องมาแต่กลับไปทำความชั่วเสียในระหว่างนั้น

19. สมบัติ 4

สมบัติ หมายถึง ความเพียบพร้อม ความสมบูรณ์แห่งองค์ประกอบต่างๆ ซึ่งอำนวยแก่การหาให้ผลของกรรมดีและไม่ปิดช่องให้กรรมชั่วแสดงผล มี 4 ประการ คือ

1. อคติสมบัติ คือ ถึงพร้อมด้วยทางดำเนินที่ดี เช่น กำเนิดในถิ่นที่เจริญ อยู่ในถิ่นที่ดี มีสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการทำความดี ทำให้ความดีปรากฏผลโดยง่าย

2. อุปธิสมบัติ คือ ความถึงพร้อมด้วยร่างกายที่สมบูรณ์ สวยงามบุคลิกภาพดี ร่างกายแข็งแรง สุขภาพดี

3. กาลสมบัติ คือ การสมบัติ คือ ความถึงพร้อมด้วยเวลา เช่น เกิดในช่วงที่บ้านเมืองกำลังเจริญรุ่งเรือง มีผู้ปกครองที่ดีมีความสามารถ บ้านเมืองสงบสุข ตนเองทำงานใดๆ ก็เหมาะสมกับเวลา

4. ปโยคสมบัติ คือ ความถึงพร้อมด้วยการประกอบความเพียรการทำงานใดๆ ก็ทำให้เสร็จสิ้นสมบูรณ์ถึงขนาด ทำจริงจัง ทำครบถ้วน ใช้วิธีการที่เหมาะสมกับเรื่อง ทำความดีอย่างต่อเนื่อง

20. ศรัทธา 4

ศรัทธา คือ ความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผล 4 ประการ คือ

1. กัมมสัทธา คือ เชื่อกรรม กฎแห่งกรรม เชื่อว่ากรรมมีจริง กล่าวคือ เชื่อว่าเมื่อทำสิ่งใดโดยมีเจตนาย่อมเป็นกรรม คือ เป็นความชั่วความดีมีขึ้นในตน เป็นเหตุปัจจัยก่อให้เกิดผลดีผลร้ายสืบเนื่องต่อไป การกระทำไม่ว่างเปล่า และมีความเชื่อว่าผลที่เราต้องการนั้นสำเร็จได้ด้วยการกระทำเท่านั้น มิใช่สำเร็จไปด้วยการอ้อนวอนหรือนอนคอยบุญวาสนา

2. วิปากสัทธา คือ เชื่อผลของการกระทำ เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง คือเชื่อว่าการที่ทำแล้วต้องมีผล และผลต้องมีเหตุ ผลดีย่อมเกิดจากกรรมดี ผลชั่วย่อมเกิดมาจากกรรมชั่ว

3. กัมมัสมกตาสัทธา คือ เชื่อความที่สัตว์ย่อมมีกรรมเป็นของตน เชื่อว่าแต่ละคนจะรับผิดชอบเสวยวิบากไปตามกรรมของตน

4. ตถาคตโพธิสัทธา คือ เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า มั่นใจในองค์พระตถาคตว่าทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธ ทรงพระคุณทั้ง 9 ประการ ตรัสธรรมบัญญัติวินัยไว้ด้วยดี ทรงเป็นผู้นำทางที่แสดงให้เห็นว่ามนุษย์ทุกคน ถ้าหากฝึกตนด้วยดีก็สามารถเข้าถึงภูมิธรรมสูงสุด บริสุทธิหลุดพ้นได้

21.สติปัญญา 4

สติปัญญา คือ ที่ตั้งของสติ การตั้งสติกำหนดพิจารณาสิ่งทั้งหลายให้รู้เห็นตามความเป็นจริง คือ ตามสิ่งนั้นๆ มันเป็นของมันเองมี 4 ประการ คือ

1. กายานุปัสสนา สติปัญญา คือ การตั้งสติกำหนดพิจารณากายให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่าเป็นแต่เพียงกาย ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา

2. เวทนานุปัสสนา สติปัญญา คือ การตั้งสติกำหนดพิจารณาเวทนาให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่าเป็นแต่เพียงจิตเวทนา ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา คือ มีสติรู้ชัดอารมณ์อันเป็นสุขเป็นทุกข์หรือเฉยๆ ในขณะนั้น

3. จิตตานุปัสสนา สติปัญญา คือ การตั้งสติกำหนดพิจารณาจิตให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่าเป็นแต่เพียงจิต ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา คือ มีสติรู้ทันจิตของตนที่มีราคะ ไม่มีราคะ มีโทสะ ไม่มีโทสะ มีโมหะ ไม่มีโมหะ เศร้าหมองหรือผ่องแผ้วฟุ้งซ่านหรือมีสมาธิ ฯลฯ ตามที่เป็นอยู่ในขณะนั้น

4. อัมมานุปัสสนา สติปัญญา คือ การตั้งสติกำหนดพิจารณาธรรมให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่าเป็นแต่เพียงธรรม ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา คือ มีสติรู้ชัดธรรมทั้งหลายเป็นอย่างไร มีในตนหรือไม่เกิดขึ้น เจริญบริบูรณ์ และดับไปอย่างไร ตามที่เป็นจริงในนั้น

22. สมชีวิตรธรรม 4

สมชีวิตรธรรม คือ หลักธรรมของคู่ชีวิต หรือธรรมที่ทำให้คู่สมรสมีชีวิตรวมหรือสม่าเสมอกลมกลืนกันมี 4 ประการ คือ

1. สมสัทธา คือ ความเหมาะสมกันด้วยความเชื่อ
2. สมสีลา คือ ความเหมาะสมกันด้วยความประพฤติ
3. สมจาคา คือ ความเหมาะสมกันด้วยความเสียสละ
4. สมปัญญา คือ ความเหมาะสมกันด้วยปัญญา

23. สัมปรัชญญะ 4

สัมปรัชญญะ คือ ความรู้ตัว ความรู้ตัวทั่วพร้อม ความรู้ชัด ความตระหนัก มี 4 ประการ คือ

1. สาทถกสัมปรัชญญะ คือ ความรู้ชัดว่ามีประโยชน์หรือตระหนักในจุดมุ่งหมาย ความตระหนักชัดในสิ่งที่กระทำนั้นว่ามีประโยชน์ตามจุดมุ่งหมายอย่างไรหรือไม่ หรือว่าอะไรคือจุดมุ่งหมายของการกระทำนั้นนั้น

2. สัปปายสัมปรัชญญะ คือ ความตระหนักในความเหมาะสมแก่กู่ลรู้ชัดว่าการกระทำนั้นสถานที่ที่จะไปนั้นมีความสบาย เกื้อกูลแก่สุขภาพหรือกิจที่จะกระทำหรือไม่

3. โคอจรสัมปรัชญญะ คือ ความรู้ชัดในแดนงานของตน รู้ชัดอยู่ตลอดเวลาถึงสิ่งที่เป็นกิจเป็นตัวงาน เป็นจุดของเรื่องที่ตนกระทำ ไม่ว่าจะไปไหนหรือทำอะไรอื่นก็รู้ชัดอยู่ มีใช้พอกระทำสิ่งอื่นหรือพบเห็นสิ่งอื่นก็เตลิดเพริดไปกับสิ่งนั้นหรือเรื่องนั้นเหมือนนกบินไปไม่กลับรัง

4. อสัมิโหมหสัมปรัชญญะ คือ ความรู้ชัดว่าไม่หลง ไม่หลงไหลพินเพื่อน เมื่อไปไหน ทำอะไร ก็รู้ตัวตระหนักรู้ชัดในการเคลื่อนไหวหรือในการกระทำนั้นๆ ไม่สับสนงอจะงะ

24. กามโกคิสุขหรือสุขของคฤหัสถ์ 4

กามโกคิสุขหรือสุขของคฤหัสถ์ คือ สุขที่ชาวบ้านควรพยายามเข้าถึงให้ได้สม่าเสมอหรือเป็นความสุขอันชอบธรรมที่ผู้ครองเรือนควรมี ซึ่งประกอบด้วยเหตุ 4 ประการ คือ

1. อตติสุข คือ สุขอันเกิดจากความมีทรัพย์ ทำให้เกิดความภูมิใจ เอิบอิมใจว่าตนมีโภคทรัพย์ที่ได้มาด้วยน้ำพักน้ำแรงความขยันมั่นเพียรของตนและโดยชอบธรรม

2. โภคสุข คือ สุขอันเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์บริโภค มีความภาคภูมิใจ เอิบอิมใจว่าตนได้ใช้ทรัพย์ที่ได้มาโดยชอบนั้นเลี้ยงชีพ เลี้ยงผีควรเลี้ยงและบำเพ็ญประโยชน์

3. อนนสุข คือ สุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้ ทำให้เกิดความภาคภูมิใจ เอิบอิมใจว่าตนเป็นไท ไม่มีหนี้สินติดค้างใคร

4. อนวัชชสุข คือ สุขอันเกิดจากความประพฤติไม่มีโทษ ทำให้เกิดความภาคภูมิใจ เอิบอิมใจว่าตนมีความประพฤติสุจริต ไม่บกพร่องเสียหาย ใครๆ ดิเตือนไม่ได้ทั้งกาย วาจา และทางใจ

25. อธิษฐานธรรม 4

อธิษฐานธรรม คือ ธรรมที่ควรใช้เป็นประดิษฐานตนหรือธรรมที่ควรตั้งไว้ในใจเพื่อให้สามารถยึดเอาผลสำเร็จสูงสุดอันเป็นที่หมายไว้ได้ โดยไม่เกิดความสำคัญตนผิดและไม่เกิดสิ่งมัวหมองหมักหมมทับถมตน ซึ่งประกอบด้วยคุณธรรม 4 ประการ คือ

1. ปัญญา คือ ความรู้ชัด หยั่งรู้ในเหตุผล พิจารณาให้เข้าใจในสภาวะของสิ่งทั้งหลายจนเข้าถึงความจริง

2. สัจจะ คือ ความจริง ดำรงมั่นในความจริงที่รู้ชัดด้วยปัญญา เริ่มแต่จริงวาจาจนถึงปรมัตถสัจจะ

3. จาคะ คือ ความสละสิ่งอันเคยชินเคยยึดถือไว้ และสิ่งทั้งหลายอันเกิดจากความจริงเสียได้ เริ่มแต่สละอามิสจนถึงสละกิเลส

4. อุปสมะ คือ ความสงบ ระวังโทษข้อขัดข้องมัวหมองวุ่นวาย อันเกิดจากกิเลสทั้งหลายแล้วทำจิตใจให้สงบได้

26. อิทธิบาท

อิทธิบาท คือ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า หลักธรรม สำหรับการ “ครองงาน” มี 4 ประการ คือ

1. ฉันทะ คือ ความยินดีพอใจรักใคร่ใฝ่ใจรักที่จะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอและปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่งๆ ขึ้น
2. วิริยะ คือ ความเพียรพยายาม ขยันหมั่นประกอบกิจการงานนั้นๆ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่งๆ ขึ้น
3. จิตตะ คือ การตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่กระทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกใฝ่ไม่ปล่อยใจฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป
4. วิมังสา คือ ความไตร่ตรองหรือทดลอง หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อที่ยังหย่อนในสิ่งที่ได้กระทำนั้นมีการวางแผนวัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง

27. พละ 4

พละ คือ ธรรมอันเป็นพลังทำให้ดำเนินชีวิตด้วยความมั่นใจ ไม่หวั่นไหวต่อภัยทุกอย่าง มี 4 ประการ คือ

1. ปัญญาพละ คือ กำลังที่เกิดจากปัญญา
2. วิริยพละ คือ กำลังที่เกิดจากความเพียรพยายาม ขยันอดทน
3. อนุวัชพละ คือ กำลังที่เกิดจากความสุจริต กำลังการกระทำที่ไม่มีมีโทษ คือ มีความบริสุทธิ์ทั้งกายกรรม วาจากรรม และมโนกรรม
4. สังคหพละ คือ กำลังที่เกิดจากการสงเคราะห์ คือ สามารถยึดเหนี่ยวน้ำใจคนและประสานหมู่ไว้ในสามัคคี โดยการสงเคราะห์ด้วยสังคหวัตถุ 4

28. ธรรมเทศกธรรม 5

ธรรมเทศกธรรม คือ หลักธรรมสำหรับนักเทศน์ หรือธรรมสำหรับผู้แสดงธรรมหรือ สอนคนอื่นควรตั้งไว้ในใจมี 5 ประการ คือ

1. อนุพุพพิณ คือ การกล่าวความไปตามลำดับจากง่ายไปหายากจากลุ่มไปหาเล็ก มีเหตุผลต่อเนื่องกันไปตามลำดับ
2. ปริยายทสสาวิ คือ การชี้แจงให้เข้าใจชัดในแต่ละแง่แต่ละประเด็น โดยการอธิบายขยายความตามแนวเหตุผล
3. อนุทยต ปฏิจจ คือ แสดงธรรมหรือสอนด้วยเมตตา มีเจตนามุ่งให้ผู้รับได้ประโยชน์
4. น อามิสนตโร คือ ไม่แสดงธรรมหรือสั่งสอนโดยหวังแก่อามิสสินจ้างหรือหวังผลประโยชน์ตอบแทน

5. อุตทานนัจ ปรณัจ อนุปหัจ คือ การแสดงธรรมหรือการสั่งสอนที่ไม่กระทบตนและผู้อื่น กล่าวคือ เป็นการแสดงธรรมหรือสั่งสอนไปตามเนื้อหาสาระ ไม่ยกตนข่มผู้อื่นหรือเสียดสีผู้อื่น

29. นีวรณ 5

นีวรณ 5 คือ สิ่งที่ยึดมั่นไม่ให้ก้าวหน้าในคุณธรรมหรือสกัดกั้นมิให้บรรลุความดีหรือกุศลธรรมที่ทำให้จิตเสร้งามองและทำปัญญาให้อ่อนกำลัง มี 5 ประการ คือ

1. กามฉันทะ คือ ความยินดีพอใจรักใคร่ไหลหลงในกามคุณ อันได้แก่ รูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัส
2. พยาบาท คือ ความขัดเคืองแค้นใจ
3. ถีนมิทธะ คือ ความหดหู่และเซื่องซึม หรือความง่วงเหงาหาวนอน
4. อุทธัจจกุกกุจจะ คือ ความฟุ้งซ่านและร้อนใจ ความกระวนกระวายกลุ่มกั้ววล
5. วิจิกิจฉา คือ ความลังเลสงสัย ตัดสินใจไม่ได้

30. อริยวัฑฒิ หรืออารยวัฑฒิ 5

อริยวัฑฒิ หรืออารยวัฑฒิ 5 หลักความเจริญของอารยชนหรือความเจริญอย่างประเสริฐ 5 ประการ คือ

1. ศรัทธา คือ ความเชื่อความมั่นใจในหลักแห่งความจริงความดี
2. ศีล คือ ความประพฤติดีมีวินัย เลี้ยงชีพด้วยความสุจริต
3. สุตตะ คือ การเล่าเรียนสดับฟังศึกษาหาความรู้
4. จาคะ คือ การเผื่อแผ่เสียสละ เอื้อเฟื้อ มีน้ำใจช่วยเหลือ ใจกว้างพร้อมที่จะรับฟังและร่วมมือ ไม่คับแคบเอาแต่ตัว
5. ปัญญา คือ ความรอบรู้ รู้คิด รู้พิจารณา เข้าใจเหตุผล รู้จักโลกและชีวิตตามความเป็นจริง

31. อบายมุข 6

อบายมุข คือ ทางแห่งความเสื่อมหรือทางแห่งความฉิบหาย กล่าวคือ หากบุคคลใดยึดถือปฏิบัติแล้วจะเกิดความเสื่อมความฉิบหาย 6 ทาง คือ

1. การตีม้ำเมา มีโทษ 6 ประการ คือ
  - 1) เสียทรัพย์
  - 2) ก่อการทะเลาะวิวาท
  - 3) ถูกตีเตียน
  - 4) ไม่รู้จักอาย
  - 5) เกิดโรค

- 6) ทอนกำลังสติปัญญา
2. การเที่ยวกลางคืน มีโทษ 6 ประการ คือ
- 1) ชื่อว่าไม่รู้จักรักษาตัว
  - 2) ชื่อว่าไม่รู้จักรักษาลูกเมีย
  - 3) ชื่อว่าไม่รู้จักรักษาทรัพย์สมบัติ
  - 4) เป็นที่ระแวงของคนทั้งหลาย
  - 5) มักถูกใส่ความ
  - 6) ได้รับความลำบากมาก
3. เที่ยวดูการเล่น มีโทษ 6 ประการ คือ
- 1) ราที่เหนไปที่นั่น
  - 2) ขับร้องที่เหนไปที่นั่น
  - 3) ดิตสตีเปาที่เหนไปที่นั่น
  - 4) เสภาที่เหนไปที่นั่น
  - 5) เพลงที่เหนไปที่นั่น
  - 6) เถิดเทิงที่เหนไปที่นั่น
4. เล่นการพนัน มีโทษ 6 ประการ คือ
- 1) ชนระย่อมก่อเวร
  - 2) แพ้ยอมเสียดายทรัพย์ที่เสียไป
  - 3) ทรัพย์ยอมฉิบหาย
  - 4) ไม่มีใครเชื่อถือถ้อยคำ
  - 5) เป็นที่หมิ่นประมาทของเพื่อน
  - 6) ไม่มีใครประสงค์จะแต่งงานด้วย
5. คบคนชั่วเป็นมิตร มีโทษ 6 ประการ คือ
- 1) ทำให้เป็นนักเลงการพนัน
  - 2) ทำให้เป็นนักเลงเจ้าชู้
  - 3) ทำให้เป็นนักเลงเหล่า
  - 4) ทำให้เป็นคนหลอกลวงเขาด้วยของปลอม
  - 5) ทำให้เป็นคนหลอกลวงเขาซึ่งหน้า
  - 6) ทำให้เป็นนักเลงหัวไม้
6. เกียจคร้านการทำงาน มีโทษ 6 ประการ คือ
- 1) มักอ้างว่าหนานักแล้วไม่ทำงาน

- 2) มักอ้างว่าร้อนนั้กแล้วไม่ทำงาน
- 3) มักอ้างว่าเย็นแล้วไม่ทำงาน
- 4) มักอ้างว่ายังเข้าอยู่แล้วไม่ทำงาน
- 5) มักอ้างว่าหิวนั้กแล้วไม่ทำงาน
- 6) มักอ้างว่าอึมนั้กแล้วไม่ทำงาน

32. สัปปุริสธรรม 7

สัปปุริสธรรม 7 คือ ธรรมของสัตบุรุษ หรือธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ หรือคุณสมบัติของคนดี ซึ่งประกอบด้วยคุณธรรม 7 ประการ คือ

1. อัมมัญญุตาคือ ความเป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักหลัก รู้จักหลักความจริง รู้หลักการ รู้กฎแห่งธรรมดา รู้กฎเกณฑ์แห่งเหตุผล และรู้หลักการที่จะทำให้เกิดผลดี เช่น พระภิกษุรู้หลักธรรมข้อนั้นๆ คืออะไร มีอะไรบ้าง พระมหากษัตริย์ทรงทราบหลักการปกครองตามราชประเพณีเป็นอย่างไร มีอะไรบ้าง นักเรียนนักศึกษา รู้จักการศึกษาหาความรู้เพื่อความเจริญงอกงามของตนเอง เป็นต้น

2. อัตถัญญุตาคือ ความเป็นผู้รู้จักผล รู้ความมุ่งหมาย รู้ประโยชน์ที่ประสงค์ รู้จักผลที่จะเกิดขึ้นสืบเนื่องจากการกระทำ เช่น รู้หลักธรรมนั้นๆ มีความหมายว่าอย่างไร หลักนั้นๆ มีความมุ่งหมายอย่างไร สิ่งที่ตนกำลังกระทำอยู่จะมีผลอย่างไร เป็นต้น

3. อัตตัญญุตาคือ ความเป็นผู้รู้จักตน กล่าวคือ รู้ฐานะ ภาวะ เพศ กำลังความรู้ความสามารถ ความถนัด และคุณธรรม เป็นเหตุ และรู้ที่จะแก้ไขปรับปรุงต่อไป

4. มัตตัญญุตาคือ ความรู้จักประมาณ รู้จักความพอดี เดชน รู้จักความพอดีในการบริโภคอาหาร รู้จักความพอดีในการใช้จ่ายใช้ทรัพย์ที่หามาได้ เป็นต้น

5. กาลัญญุตาคือ ความรู้จักเวลา กล่าวคือ รู้กาลเวลาอันเหมาะสมและระยะเวลาที่จะต้องใช้ในการประกอบกิจ กระทำหน้าที่การงาน เช่น ให้ตรงเวลา ให้เป็นเวลา ให้ทันเวลา ให้พอเวลา ให้เหมาะสมเวลา เป็นต้น

6. ปริสัญญุตาคือ ความรู้จักชุมชนและรู้จักที่ประชุม รู้กิริยาที่จะต้องประพฤติต่อชุมชนนั้นๆ

7. ปุคคลัญญุตาคือ หรือบุคคลปโรปรัญญุตาคือ ความรู้จักบุคคล กล่าวคือ รู้ความแตกต่างแห่งบุคคล เช่น รู้จักอธยาศัย ความสามารถ และคุณธรรมของบุคคลนั้นๆ และรู้ที่จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นๆ ด้วยว่าควรคบหาสมาคมด้วยหรือไม่ จะแนะนำสั่งสอน ยกย่อง หรือตำหนิอย่างไร เป็นต้น

33. อริยทรัพย์ 7

อริยทรัพย์ คือ ทรัพย์อันประเสริฐหรือคุณธรรมประจำใจอย่างประเสริฐ 7 ประการ คือ

1. ศรัทธา คือ ความเชื่อที่มีเหตุผล มั่นใจในหลักที่ถือ และในความดีที่ทำ

2. ศีล คือ การรักษากาย วาจา ให้เรียบร้อย ประพฤติถูกต้องดีงาม
3. หิริ คือ ความละอายต่อบาปและความชั่วทั้งปวง
4. โอตตัปปะ คือ ความเกรงกลัวต่อบาปและความชั่วทั้งปวง
5. พาหุสัจจะ คือ ความเป็นผู้ได้ศึกษาเล่าเรียนมามาก
6. จาคะ คือ ความเสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
7. ปัญญา คือ ความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในเหตุผล ดีชั่ว ถูกผิด ประโยชน์มิใช่ประโยชน์ รู้คิดรู้พิจารณา และรู้ที่จะจัดทำ

34. อัฐศีล หรือศีล 8

อัฐศีลหรือศีล 8 เป็นข้อปฏิบัติในการฝึกหัดกายวาจาให้ยิ่งๆ ขึ้นไป มีดังนี้

1. ปาณาติปาตา เวรมณี คือ เว้นจากการทำชีวิตสัตว์ให้ตกลงไป
2. อทินนาทานา เวรมณี คือ เว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ในอาการแห่งขโมย
3. อพฺรหมจฺริยา เวรมณี คือ เว้นจากกรรมอันมิใช่พรหมจรรย์หรือเว้นจากการร่วมประเวณี (ในศีล 5 คือ กามาสุมิฉฉาจารา เวรมณี – การเว้นจากการประพฤติดิถีประเวณี)
4. มุสาวาทา เวรมณี คือ เว้นจากการพูดเท็จ
5. สุราเมรยมชฺชปมาทญฺญานา เวรมณี คือ เว้นจากการดื่มสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท

6. วิกาลโภชนา เวรมณี คือ เว้นจากการบริโภคอาหารในเวลาวิกาล คือ ตั้งแต่เที่ยงไปแล้ว จนกระทั่งรุ่งอรุณของวันใหม่

7. นจฺจคิตฺวาทิตฺวิสุทฺทสฺสนมาลาคนฺธวิเลปนธารณมณฺฑนวิภูสณญฺญานา เวรมณี คือ เว้นจากการฟ้อนรำ ขับร้อง บรรเลงดนตรี ดูการละเล่น อันเป็นข้าศึกต่อพรหมจรรย์ การตัดทรงดอกไม้ของหอม และเครื่องลูบไล้ ซึ่งใช้เป็นเครื่องประดับตกแต่ง

8. อุจฺจาสนนมหาสนา เวรมณี คือ เว้นจากการนอนในที่นอนอันสูงใหญ่ทรูหราฟุ่มเฟือย

สำหรับคำสมาทาน ให้เติมคำว่า “สิกขาบท สมาதியามิ” ต่อท้ายทุกข้อ แปลว่า “ข้าพเจ้าขอสมาทานสิกขาบท คือ เจตนางดเว้นจาก...”

หมายเหตุ ถ้าเป็นศีล 10 สำหรับสามเณร ให้คงศีล 6 ข้อแรกไว้ แล้วแยกข้อ 7 ออกเป็น 2 ข้อ คือ

ข้อ 7 นจฺจคิตฺวาทิตฺวิสุทฺทสฺสนา เวรมณี คือ เว้นจากการฟ้อนรำ ขับร้อง บรรเลงดนตรี ดูการละเล่น อันเป็นข้าศึกต่อพรหมจรรย์

ข้อ 8 นจฺจคิตฺวาทิตฺวิสุทฺทสฺสนมาลาคนฺธวิเลปนธารณมณฺฑนวิภูสณญฺญานา เวรมณี คือ เว้นจากการตัดทรงดอกไม้ ของหอม และเครื่องลูบไล้ ซึ่งใช้เป็นเครื่องประดับตกแต่ง

ข้อ 9 (คือ ข้อ 8 ในศีลแปด) อัจจาสนมมหาสนา เวมณี คือ เว้นจากการนอนในที่นอนอันสูงใหญ่หุรหราฟุ่มเฟือย

ข้อ 10 ชาตรูปรชตปฏิคฺคหณา เวมณี คือ เว้นจากการรับทองและเงิน

35. นาดกรณธรรม 10

นาดกรณธรรม 10 คือ คุณธรรมที่ทำให้ตนเป็นที่พึ่งของตนได้ 10 ประการ คือ

1. ศีล คือ ความประพฤติดีงามสุจริต รักษาระเบียบวินัย มีอาชีพะบริสุทธิ์
2. พาหุสัจจะ คือ ความเป็นผู้ได้ศึกษาเล่าเรียนมาก มีความรู้ความเข้าใจลึกซึ้ง
3. กัลยาณมิตรตตา คือ การคบกับคนดีและผู้แนะนำสั่งสอนดี
4. โสวัจสสตา คือ ความเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย รับฟังเหตุผล
5. กิงกรณียะสุ ทักขตา คือ ความเอาใจใส่ช่วยชวนชวยในกิจใหญ่น้อยทุกอย่างของเพื่อนร่วมหมู่คณะ รู้จักพิจารณาไตร่ตรอง สามารถจัดทำให้สำเร็จเรียบร้อย

6. อัมมกามตา คือ ความเป็นผู้ใคร่ธรรม ใฝ่ความรู้ความจริง รู้จักพูด รู้จักฟัง ชอบศึกษายินดีปรีดาในหลักธรรมหลักวินัยที่ละเอียดลึกซึ้งยิ่งๆ ขึ้นไป

7. วิริยารัมภะ คือ ความขยันหมั่นเพียร ได้แก่ เพียรละความชั่ว เพียรกระทำความดี มีใจแก่กล้า บากบั่นก้าวหน้า ไม่ย่อท้อ ไม่ทอดทิ้งธุระ

8. สันตุฎฐี ความสันโดษ คือ ความยินดีพอใจ มีความสุขกับปัจจัยที่หามาได้ ด้วยความเพียรอันชอบธรรมของตน

9. สติ คือ การรู้จักกำหนดจดจำ ระลึกการทำคำที่พูดไว้ได้ ไม่มีความประมาท

10. ปัญญา คือ ความมีปัญญาหยั่งรู้เหตุผล รู้จักคิดพิจารณา เข้าใจภาวะของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง

ธรรมทั้ง 10 ประการนี้ ท่านเรียกว่าเป็น “**พหุกาธรรม**” หรือ “**ธรรมมีอุปการะมาก**” เพราะเป็นกำลังหนุนในการบำเพ็ญคุณธรรมต่างๆ ยังประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่นให้สำเร็จได้อย่างกว้างขวางไพบูรณ์

36. ราชธรรม 10 หรือ ทศพิธราชธรรม

ราชธรรม 10 หรือทศพิธราชธรรม คือ หลักธรรมสำหรับพระราชา นักบริหาร นักปกครอง บ้านเมือง และผู้ที่มีหน้าที่ในการปกครองดูแลผู้อื่น เช่น มารดาบิดา และครูอาจารย์ เป็นต้น ซึ่งหลักคุณธรรม 10 ประการ คือ

1. ทาน คือ การให้ การเสียสละทรัพย์สินของ การบำรุงเลี้ยง การช่วยเหลือ
2. ศีล คือ ความประพฤติตนเรียบร้อย สำรวมกายวาจา ประกอบการงานที่สุจริตทั้งปวง

3. บริจาค คือ การเสียสละความสุขความสบายของตนเพื่อประโยชน์สุขของผู้อยู่ในความปกครองดูแล
  4. อาชชะ คือ ความซื่อตรง มีความซื่อสัตย์จริงใจ ปฏิบัติหน้าที่การงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต
  5. มัททวะ คือ ความสุภาพอ่อนโยน มีอัธยาศัยงดงาม ไม่เยอหยิ่งไม่ถือตน ท่วงทีกิริยาอาการสุภาพนุ่มนวล น่ายำเกรง
  6. ตบะ คือ การระงับยับยั้งมิให้กิเลสเข้าครอบงำ ไม่หมกมุ่นในความสุขความสำราญ มีความเป็นอยู่อย่างธรรมดา
  7. อักโกธะ คือ ความไม่โกรธ ไม่ลุแก่อำนาจความโกรธจนเป็นเหตุให้กระทำการต่างๆ ผิดพลาดเสียธรรม มีเมตตาประจําใจ
  8. อวิหิงสา คือ ความไม่เบียดเบียน ไม่บีบบั่นกดขี่ ไม่หลงระเรีงอำนาจ ไม่หลงโทษผู้ใดด้วยความอาฆาตเกลียดชัง
  9. ชันติ คือ ความอดทน อดทนต่อความยากลำบาก อดทนต่อความตรากตรำ อดทนต่อการยั่วเย้าหยั้ยด้วยคำพูดต่างๆ
  10. อวิโรธนะ คือ ความไม่ประพฤติผิดธรรม ไม่หวั่นไหวต่อลาภสักการะใดๆ ยึดมั่นในธรรม ตลอดจนไม่ประพฤติให้คลาดเคลื่อนไปจากขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงาม
- ราชธรรมทั้ง 10 ประการนี้ สามารถจดจำง่าย ๆ โดยการท่องคาถาในภาษาบาลี ดังนี้

**“ทานัง สีลัง ปะริจจาคัง อาชชะวัง มัททะวัง ตะปัง
อักโกธัง อะวิหิงสญจะ ชันติญจะ อะวิโรธนะง”**

37. มรรค 8

มรรค 8 หมายถึง ทางปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์ เพื่อแก้ปัญหาของชีวิตและปัญหาสังคม หรือเป็นทางปฏิบัติสายกลาง 8 ประการ คือ

1. สัมมาทิฏฐิ คือ ความเห็นชอบ เช่น เห็นว่าทำดีย่อมได้รับผลดี ทำชั่วย่อมได้รับผลชั่ว เป็นต้น
2. สัมมาสังกัปปะ คือ ความดำริชอบ เช่น ดำริออกจากกาม ไม่มัวเมาใน รูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัส
3. สัมมาวาจา คือ การเจรจาชอบ เช่น เว้นจากการพูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ และพูดเพ้อเจ้อ

4. สัมมากรรมันตะ คือ การกระทำชอบ หมายถึง เป็นการทำงานที่ปราศจากโรคทั้งปวง เช่น ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ และไม่ประพฤติดุคประเวณี เป็นต้น

5. สัมมาอาชีวะ คือ การเลี้ยงชีวิตชอบ ไม่ทำมาหากินในทางที่ผิดศีลธรรมและผิดกฎหมาย

6. สัมมาวายามะ คือ ความเพียรพยายามชอบ เป็นการเพียรพยายามมิให้ความชั่วเกิด เพียรละความชั่ว เพียรทำความดี และเพียรรักษาความดี

7. สัมมาสติ คือ ความระลึกชอบ เป็นการระลึกในสิ่งที่ เป็นบุญ เป็นกุศลต่างๆ

8. สัมมาสมาธิ คือ ความตั้งใจชอบ เป็นความตั้งใจให้มีอารมณ์สงบระงับ โลก โกรธ หลง ทั้งปวง

มรรคทั้ง 8 ประการนี้ จัดเข้าเป็น “ไตรสิกขา” คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ได้ดังนี้

ศีล ได้แก่ สัมมาวาจา สัมมากรรมันตะ และสัมมาอาชีวะ

สมาธิ ได้แก่ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ

ปัญญา ได้แก่ สัมมาทิฐิ และสัมมาสังกัปปะ

ศีล สมาธิ และปัญญา เป็นหลักการในพระพุทธศาสนาที่ต้องศึกษาสามอย่าง ซึ่งเรียกว่า “ไตรสิกขา” กล่าวคือ การดำรงอยู่ของชีวิตในฐานะที่เป็นพุทธศาสนิกชนที่ดั้นจำเป็นต้องศึกษาและปฏิบัติให้ครบไตรสิกขา

ศีล คือ การประพฤติชอบด้วยกายและวาจา การมีระเบียบและการอยู่ร่วมกันในสังคม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ศีล คือ ความมีวินัยและปฏิบัติตามกฎกติกาในการอยู่ร่วมกันเพื่อให้ความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม ชีวิตและสังคมจะได้ราบรื่นเรียบร้อยไม่สับสนวุ่นวาย ไม่ระส่ำระสาย เอื้อโอกาสต่อการที่จะทำอะไรๆ ให้สะดวกได้ผลดีและมีความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป หรืออาจจะกล่าวอีกแง่หนึ่งว่า ศีลนั้นคือความเป็นปกติวิสัยของคนเรา คนที่มีความเป็นปกติจะไม่สร้างความสับสนวุ่นวาย ไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับตนเองและผู้อื่น คนที่มีความเป็นปกติจะเป็นผู้ประพฤติดี ดังนั้นเมื่อกล่าวถึงคำว่า “ศีล” จึงสามารถแปลความได้ว่า หมายถึง ความประพฤติดีทางกายและทางวาจา คนที่มีความประพฤติดีหรือมีความเป็นปกติวิสัย เช่น ไม่ฆ่าหรือประทุษร้ายต่อร่างกายซึ่งกันและกัน ทั้งต่อมนุษย์ด้วยกันหรือต่อสัตว์โลก ไม่ลักทรัพย์หรือฉ้อโกงผู้อื่น ไม่เป็นขู้คูครองของผู้อื่น ไม่พูดเท็จ หลอกลวงเพื่อให้ตนเองได้ประโยชน์ส่วนผู้อื่นเสียประโยชน์หรือเกิดความเสียหาย และไม่ทำให้สติสัมปชัญญะของตนต้องเลอะเลือนพันเพือน เป็นต้น

ศีล เป็นเรื่องของการฝึกในด้านพฤติกรรม โดยเฉพาะพฤติกรรมเคยชิน ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการฝึกศีล คือ “วินัย” ทั้งนี้เพราะวินัยจะช่วยจัดระเบียบชีวิตและการอยู่ร่วมกันให้เรียบร้อย จุดเริ่มต้นของกระบวนการศึกษาและการพัฒนามนุษย์ต้องอาศัยวินัยเป็นตัวจัดการ เพราะวินัยช่วยจัดเตรียมชีวิตให้อยู่ในสภาพที่เอื้อต่อการพัฒนาโดยจัดระเบียบความเป็นอยู่ การดำเนินชีวิตและการ

อยู่ร่วมกันในสังคมให้เหมาะสมกับการพัฒนาและเอื้อโอกาสในการที่จะพัฒนา เมื่อฝึกฝนจนเกิดเป็นพฤติกรรมที่เคยชินที่ติดตามวินัยนั้นแล้วก็เกิดเป็น “ศีล

เนื่องจากศีลมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ทุกเพศ ทุกวัย ทุกชนชั้น และทุกงานอาชีพ เพราะบุคคลที่ปฏิบัติตนอย่างผู้มีศีลนั้นจะนำความเจริญรุ่งเรืองมาสู่ตนและยังความผาสุกมาสู่สังคม ด้วยเหตุนี้ตามหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาจึงได้กล่าวถึงความสำคัญของศีลไว้มากมาย ทั้งในส่วนที่เป็นพุทธพจน์และในส่วนที่เป็นคำสอนปนอยู่ในหลักธรรมต่างๆ ในที่นี้ขอยกตัวอย่างที่กล่าวไว้ในพุทธพจน์ที่เน้นให้เห็นความสำคัญของศีล ดังเช่น

“สีลัง ยาวะ ชะรา สาธุ”	แปลว่า	ศีลยังประโยชน์ให้สำเร็จตราบเท่าชรา
“สุขัง ยาวะ ชะรา สีลัง”	แปลว่า	ศีลนำสุขมาให้ตราเท่าชรา
“สีลัง ยโลเก อะนุตตะรัง”	แปลว่า	ศีลเป็นเยี่ยมในโลก
“สาธุ สัพพัตถะ สังวะโร”	แปลว่า	ความสำรวมในที่หังปวงเป็นดี
“สีลัง รักเขยยะเมธาวิ”	แปลว่า	ปราศรัยพึงรักษาศีล

อีกประการหนึ่งที่แสดงให้เห็นความสำคัญของศีล คือ เมื่อมีการสมาทานศีลครั้งใด พระภิกษุสงฆ์ผู้ให้ศีลจะสรุปอานิสงส์ของศีลไว้ในตอนท้ายว่า

“สีเลนะ สุคะติง ยันติ”	แปลว่า	ศีลเป็นที่มาของความสุข
“สีเลนะ โภคะ สัมปะทา”	แปลว่า	ศีลเป็นที่มาของความสมบูรณ์แห่งทรัพย์สิน
“สีเลนะ นิพพุติง ยันติ”	แปลว่า	ศีลเป็นที่มาของความพ้นทุกข์ทั้งปวง
“สีเลนะ สีลัง วิโทหะเย”	แปลว่า	ศีลเป็นสิ่งที่ประเสริฐแท้

นอกจากนี้ยังมีคำกลอนสอนใจเกี่ยวกับความสำคัญของศีลไว้อีก ดังเช่น

“อันสตรี	ไร้ศีล	ก็สิ้นสวย
บุรุษด้วย	ไร้ศีล	ก็สิ้นศรี
อีกแม่พระ	ไร้ศีล	ก็สิ้นดี
ถึงเมธี	ไร้ศีล	ก็สิ้นงาม”
“คนจะงาม	งานใจ	ไซ้ไบหน้า
คนจะสวย	สวยจรรยา	ไซ้ตาหวาน
คนจะแก่	แก่ความรู้	ไซ้อยู่นาน
คนจะรวย	รวยบุญทาน	ไซ้บ้านโต”

จากที่กล่าวมาทั้งหมดในเรื่องศีล ก็เพื่อแสดงให้เห็นว่าศีลมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ทุกอาชีพ ผู้ใดประพฤติเรียบร้อยทั้งทางกายและวาจา ย่อมมีชีวิตที่เป็นสุขในระดับหนึ่ง ดังนั้นผู้ประกอบการวิชาชีพครูจึงควร “ดำรงอยู่อย่างผู้ทรงศีล” และให้ยึดเป็นหลักวิชาชีพครูอีกประการหนึ่ง เพราะจะเป็นปัจจัยนำมาซึ่งความผาสุกกับครอบครัว การสอน การทำงานร่วมกับผู้อื่น และที่สำคัญ คือ ความเป็นผู้ปราศจากหนี้สิน

สมาธิ แปลว่า ความตั้งมั่นของจิตหรือภาวะที่จิตแน่วแน่ต่อสิ่งที่กำหนดเป็นภาวะที่จิตใจมีอารมณ์เป็นหนึ่ง กำหนดแน่วแน่อยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ไม่ฟุ้งซ่านหรือส่ายไป ดังนั้นสิกขาหรือการศึกษาในด้านสมาธิจึงเป็นเรื่องของการฝึกฝนอบรมจิตใจให้สงบแน่วแน่มั่นคง เพื่อให้เป็นจิตใจที่สามารถทำงานหรือใช้การได้ดี จิตที่ได้รับการฝึกฝนพัฒนาจะมีคุณลักษณะสามประการ คือ ประการแรก เป็นจิตที่มีคุณภาพหรือคุณธรรม เช่น มีความเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ เสียสละ กตัญญูกตเวที เป็นต้น ประการที่สอง เป็นจิตที่สมรรถภาพ หมายถึง เป็นจิตที่มีความเข้มแข็ง มีความสามารถ มีความพร้อมที่จะทำงานได้ มีความอดทน มีความเพียรพยายาม มีสติและสมาธิ เป็นต้น ประการสุดท้าย คือ เป็นจิตที่มีสุขภาพดีหรือเรียกว่ามีสุขภาพจิตดี คือ เป็นจิตที่สบาย มีความปราโมทย์ (ความปลื้มปริ่มบันเทิงใจ) มีความปิติ (ความเอมอิ่มใจ) มีความเข้มแข็งเบิกบานผ่องใส สบายใจ และทำให้สบายได้เรื่อยๆ

บุคคลที่สามารถฝึกฝนพัฒนาตนให้เป็นผู้ที่มีจิตสมาธิได้ จะช่วยทำให้จิตใจผ่อนคลายหายเครียด ยังหยุดความก่อกวนวิตกกังวล ทำให้ใจสบายและมีความสุข เสริมประสิทธิภาพในการศึกษาเล่าเรียนและการทำงานต่างๆ ตลอดจนสามารถช่วยเสริมสุขภาพกายและใช้แก้ไขโรคได้ ทำให้บุคคลที่มีร่างกายผิพรรณผ่องใสอยู่เสมอ

สำหรับวิธีการฝึกฝนพัฒนาตนให้เป็นผู้มีสมาธิอย่างง่ายๆ ก็คือ **“ต้องพัฒนาตนให้มีศีลอยู่เนื่องนิจ ยึดติดหลักอิทธิบาทสี่ในการทำงาน ฝึกให้เชี่ยวชาญในกระบวนการเจริญสมาธิ”**

ปัญญา คือ ความรอบรู้ ความรู้ทั่ว ความรู้ชัด ความรู้เท่าทัน รู้คุณรู้โทษ รู้ประโยชน์ไม่ใช้ประโยชน์ รู้องค์ประกอบ รู้เหตุปัจจัย รู้ที่จะแจจ รู้คิดรู้พิจารณา รู้ที่จะจัดการหรือดำเนินการอย่างไร เป็นการมองทะลุสภาวะหรือมองทะลุปัญหา

ปัญญา มีหลายระดับ ระดับเริ่มต้น คือ การเข้าใจสิ่งที่ได้ศึกษาเล่าเรียน สดับรับฟังข้อมูลข่าวสารต่างๆ และจากประสบการณ์ทางตา หู จมูก ลิ้น และกาย ตลอดจนการจำได้หมายรู้และความรู้สึกนึกคิดที่ได้สัมผัสไว้ในใจ ปัญญาช่วยทำให้การรับรู้และมองดูประสบการณ์นั้นๆ อย่างถูกต้องตรงตามความเป็นจริงอย่างบริสุทธิ์ ไม่ถูกปรุงแต่งด้วยอคติต่างๆ

ปัญญาที่สูงขึ้นอีกระดับหนึ่งเกิดจากการพินิจพิจารณาวิวินิจฉัยและคิดการต่างๆ ได้อย่างถูกต้องชัดเจน โดยไม่ถูกกิเลส โสภ โภธ เป็นตัวชักนำชักจูง และที่สูงขึ้นอีกระดับหนึ่งของปัญญา คือ

การมองสิ่งทั้งหลายล่องทะลุถึงเหตุปัจจัยต่างๆ ตลอดจนสามารถเชื่อมโยงความรู้ในสิ่งทั้งหลายมาใช้แก้ปัญหาและการทำการสร้างสรรค์จัดดำเนินการต่างๆ ได้

สำหรับปัญญาขั้นสูงสุด คือ ความรู้เท่าทันความจริงของโลกและชีวิต ทำให้หายติดข้องหมกมุ่นยึดมั่นถือมั่นในสิ่งทั้งหลาย ทำให้จิตใจปลอดโปร่งโล่งเบา เบิกบาน ผ่องใส หลุดพ้น และมีความเป็นอิสระอย่างแท้จริง

หลักการของพระพุทธศาสนาทั้งสามประการ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ดังได้กล่าวนี้จะเป็นปัจจัยคอยช่วยสนับสนุนซึ่งกันและกัน กล่าวคือ บุคคลจะรักษาศีลอย่างมั่นคงได้ก็ต้องอาศัยสมาธิจิตของคนจะเป็นสมาธิได้ก็ต้องอาศัยการรักษาศีลอย่างมั่นคง ปัญญา คือ ความรอบรู้จะเกิดขึ้นได้ก็ต้องอาศัยศีลและสมาธิเป็นปัจจัย ในขณะที่เดียวกันศีลและสมาธิจะเกิดขึ้นได้อย่างถูกต้องก็ต้องอาศัยปัญญาเป็นตัวชี้แนะ ที่สำคัญยิ่ง คือ ศีลที่สมบูรณ์จะช่วยปราบความโลภอยากได้ในทางที่ผิด สมาธิที่บริบูรณ์ช่วยปราบความโกรธได้อย่างดียิ่ง ส่วนปัญญาที่บริบูรณ์จะช่วยปราบความหลงได้หมดสิ้น อย่างไรก็ตาม ทั้งศีล สมาธิ และปัญญา จะต้องช่วยกันปราบกิเลส ทั้งนี้เพราะกิเลสทั้งสามตัวดังกล่าวมักจะมีผลผสมโรงร่วมกันเสมอ เมื่อเป็นเช่นนี้ ผู้เป็นครู ผู้นำกลุ่ม หรือผู้นำองค์กร หรือบุคคลใดๆ ก็ตาม หากต้องการให้ชีวิตของตนมีความสุข มีความเจริญรุ่งเรืองแล้ว จะต้องพยายามฝึกฝนพัฒนาตนให้สมบูรณ์ด้วย ศีล สมาธิ และปัญญา ดังได้กล่าวข้างต้นนี้ หากผู้เป็นครูคนใดสามารถฝึกฝนพัฒนาตนเองและเสริมสร้างคุณลักษณะดังกล่าวให้บังเกิดมีในตนได้มากที่สุดแล้วจะช่วยทำให้ตนเอง ผู้ที่ได้รับการสั่งสอนอบรม คือ ศิษย์ ครอบครัว ตลอดจนสังคมประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้ารุ่งเรือง และในที่สุดจะช่วยทำให้ตัวผู้เป็นครูเอง จะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีชีวิตอยู่อย่างสงบสุข

การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของครู

แนวทางในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของครูให้เจริญงอกงามต่อไป ซึ่งสามารถนำแนวทางต่อไปนี้ใช้ในการพัฒนาได้ คือ

1. การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของครูโดยสถาบันผลิตครู

สถาบันผลิตครูเป็นหน่วยงานแรกที่มีบทบาทสำคัญต่อการปลูกฝังคุณความดีต่างๆ ให้แก่บุคคลที่จะไปประกอบอาชีพครูทั้งในสถานศึกษาของรัฐและเอกชน ทั้งนี้ เพราะก่อนที่นักศึกษาจะสำเร็จการศึกษาเพื่อออกไปเป็นครูนั้น จะต้องใช้เวลาในการศึกษาศิลปะวิทยาการต่างๆ ที่เกี่ยวกับวิชาชีพครูและต้องผ่านการฝึกอบรมต่างๆ อย่างน้อยเป็นเวลา 4 ปี หรือมากกว่าการปลูกปั้นบุคคลเพื่อออกไปประกอบวิชาชีพครูนั้น มิใช่เพียงแค่การสั่งสอนศิลปะวิทยาการที่เกี่ยวกับงานวิชาชีพครูก็เป็นการเพียงพอแล้ว แต่สิ่งสำคัญที่สถาบันผลิตครูต้องตระหนัก คือ การปลูกฝังคุณธรรมความเป็น

ครูที่ดีให้แก่ศึกษานั้นมีความสำคัญไม่น้อยไปกว่า และถ้าหากพิจารณาให้ถ่องแท้แล้วจะมีความสำคัญยิ่งกว่าด้วย ทั้งนี้ เพราะถ้าหากผู้ที่เป็นครูคนใดมีความรู้ความสามารถสูงพยายามใช้ความสามารถของตนเองเพื่อหาประโยชน์ให้แก่ตนจนไม่คำนึงถึงประโยชน์ของผู้อื่น จนในที่สุดทำ ความเดือดร้อนให้กับบุคคลอื่น ผลที่ตามมาคือ ผู้เป็นครูคนนั้นจะต้องได้รับความเดือดร้อนใน ภายหลัง เช่น อาจถูกให้ออกจากราชการและต้องรับโทษทัณฑ์ตามควรแก่กรณี เป็นต้น ดังนี้ การปลูก ฝังคุณความดีให้กับนักศึกษาที่กำลังศึกษาวิชาชีพครูในสถาบันผลิตครูจึงเป็นงานที่สำคัญอย่างยิ่งต่อ การพัฒนาคุณธรรมของครูทั้งปัจจุบันและอนาคต

สำหรับวิธีการพัฒนาคุณธรรมความเป็นครูที่สถาบันผลิตครูสามารถกระทำได้มีหลายวิธี ดังเช่น

1. การคัดเลือกนักเรียนเข้าศึกษาวิชาชีพครูนั้นจะต้องพยายามคัดเลือกคนที่ดีคนเก่งและมี ศรัทธาต่อวิชาชีพครูอย่างแท้จริง มิใช่รับนักเรียนที่ไม่สามารถเลือกเรียนวิชาสาขาอื่นๆ ได้แล้วเข้ามา เรียนวิชาชีพครู
2. เมื่อคัดเลือกนักเรียนมาเรียนวิชาชีพครูแล้ว สถาบันผลิตครูจะต้องให้การอบรมปลูกฝัง คุณธรรมความเป็นครูอย่างต่อเนื่องเป็นระยะๆ
3. คณาจารย์ที่ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนนักศึกษาวิชาชีพครูจะต้องประพฤติปฏิบัติตนให้เป็น แม่พิมพ์หรือแบบอย่างที่ดีเพื่อให้ศิษย์ได้จดจำรูปแบบของความเป็นครูที่ดีตลอดเวลา
4. หลักสูตรการเรียนการสอนวิชาชีพครูทุกวิชาจะต้องเน้นคุณธรรมความเป็นครูที่ดีและ ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของสาขาวิชาการนั้นๆ ด้วย มิใช่มุ่งเน้นแต่ความเป็นเลิศทางวิชาการสาขานั้นๆ โดยเฉพาะเท่านั้น
5. สถาบันผลิตครูจะต้องจัดสภาพแวดล้อมต่างๆ ทั้งสิ่งแวดล้อมทางกายและสิ่งแวดล้อม ทางสังคมภายในสถานศึกษาให้เอื้ออำนวยต่อการปลูกฝังคุณธรรมความเป็นครูที่ดีอยู่เสมอ

2. การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของครูโดยหน่วยงานที่ใช้ครู

หน่วยงานที่ใช้ครูมีหลายสังกัดและหลายระดับ แต่ละหน่วยงานต่างก็มีบทบาทสำคัญต่อ การการพัฒนาคุณธรรมของครูทั้งสิ้น หน่วยงานใดได้ครูอาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถดีและมี คุณธรรมสูง หน่วยงานนั้นก็จะประสบความสำเร็จต่อการพัฒนาการเรียนการสอน ทั้งนี้ครู เปรียบเสมือนนักปฏิบัติในสนามรบทางการศึกษา ตรงกันข้ามหากหน่วยงานใด ได้ครูอาจารย์ที่ด้อย ทั้งคุณภาพและคุณธรรม ผลที่ตามมาคือความตกต่ำทางด้านการเรียนการสอน นักเรียนไม่มีคุณภาพ ประชาชนขาดความศรัทธาต่อตัว ครูอาจารย์ สถาบันวิชาชีพครูตกต่ำ การพัฒนาสังคมและ ประเทศชาติเป็นไปอย่างยากลำบากด้วยเหตุนี้ หน่วยงานที่ใช้ครูทุกสังกัดจึงจำเป็นต้องมีส่วนร่วม รับผิดชอบต่อการพัฒนาคุณธรรมของครูและร่วมรับผิดชอบต่อการผลิตครูด้วย

สำหรับวิธีการของหน่วยงานที่ใช้ครูทั้งในระดับสูงและระดับสถานศึกษาสามารถช่วยในการพัฒนาคุณธรรมของครูมีหลายวิธี ดังเช่น

1. จัดโครงการโดยให้ทุนนักเรียนที่มีผลการเรียนดี มีบุคลิกภาพดีและศรัทธาต่อวิชาชีพรู้ได้เรียนตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษา และให้ทุนศึกษาต่อในสถาบันผลิตครูหลังจากสำเร็จชั้นมัธยมศึกษา เมื่อสำเร็จการศึกษาวิชาชีพรู้แล้วให้รับเข้าทำงานทันที

2. คัดเลือกนักเรียนที่ผลการเรียนดี มีบุคลิกภาพเหมาะสมกับความเป็นครูและมีศรัทธาต่อวิชาชีพรู้ โดยให้ทุนศึกษาในสถาบันผลิตครู เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วให้รับเข้าทำงานทันที

3. คัดเลือกนักเรียนที่มีผลการเรียนดี มีบุคลิกภาพเหมาะสมกับความเป็นครู และมีศรัทธาต่อวิชาชีพรู้เพื่อเข้าศึกษาในสถาบันผลิตครูโดยใช้ทุนส่วนตัวของนักศึกษา เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วให้รับเข้าทำงานทันที (วิธีการนี้หน่วยงานที่ใช้ครู ไม่ต้องเสียงบประมาณแต่มีงานรองรับผู้สำเร็จการศึกษาอย่างแท้จริง)

4. สร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ครูประจำการอย่างทั่วถึงและเที่ยงธรรม เช่น การมอบหมายงานให้ทำอย่างยุติธรรมและตรงตามความรู้ความสามารถ การพิจารณาความดีความชอบยึดหลักคุณธรรมอย่างแท้จริง เป็นต้น

5. การบริหารงานในสถานศึกษาควรยึดหลักการบริหารแบบธรรมมาธิปไตยหรือแบบประชาธิปไตย ทั้งนี้ เพราะจะช่วยให้สมาชิกทุกคนในองค์กรมีส่วนร่วมและยอมรับความจริงที่เกิดขึ้น

6. การใช้กฎระเบียบใดๆ ต้องให้สมเหตุสมผลและสม่าเสมอ ทั้งนี้ให้ยึดหลักเมตตาธรรมต่อสมาชิกในองค์กรเป็นเบื้องต้น

3. การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของครูโดยองค์กรวิชาชีพครู

อาชีพชั้นสูงหรือวิชาชีพจะต้องมีองค์กรวิชาชีพซึ่งมีหน้าโดยรวม คือ คอยควบคุมดูแลความประพฤติและพิทักษ์สิทธิประโยชน์ต่างๆ ของสมาชิกในองค์กร องค์กรวิชาชีพของแต่ละวิชาชีพนั้นอาจมีหลายระดับและอาจจัดรูปของชมรม สมาพันธ์ สมาคม และสภาวิชาชีพ สำหรับองค์กรวิชาชีพครูก็เช่นเดียวกัน กล่าวคือ ครูมีองค์กรวิชาชีพในระดับชาติ คือ “คุรุสภา”

องค์กรวิชาชีพครูมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาคุณธรรมของครูโดยสามารถกระทำได้หลายวิธี ดังเช่น

1. ส่งเสริมให้มีการวิจัยเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของครูและผู้บริหารสถานศึกษา ทั้งนี้ จะต้องจัดสรรทุนเพื่อสนับสนุนการวิจัยอย่างกว้างขวาง

2. จัดให้มีการอบรมสัมมนาเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของครูและผู้บริหารสถานศึกษาต่างๆ อย่างสม่าเสมอ

3. ประชาสัมพันธ์กระตุ้นเตือนให้ครูอาจารย์และผู้บริหารสถานศึกษาทุกสังกัดได้มีความรู้ความเข้าใจในจรรยาบรรณครูที่ใช้อยู่ในปัจจุบันอย่างถ่องแท้และต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง

4. จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม เช่น จัดครูผู้สอนดีเด่นในแต่ละสาขาวิชา หรือคัดเลือกครูดีเด่นประจำปีในระดับต่างๆ เป็นต้น

5. จัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม ตลอดทั้งความรู้ทั่ว ๆ ไปให้แก่ครูอาจารย์อย่างสม่ำเสมอและทั่วถึง

6. ประกาศเกียรติคุณแก่ครูอาจารย์ผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมดีเด่นในด้านต่างๆ โดยบุคคลที่เกี่ยวข้องเป็นผู้คัดเลือกให้ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด (วิธีการนี้ต่างจากการประกวดครูผู้สอนดีเด่น กล่าวคือ การประกวดครูผู้สอนดีเด่นนั้น ผู้เข้าโครงการมีเวลาเตรียมตัว เตรียมการ แต่คัดเลือกครูผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมดีเด่นไม่มีโอกาสได้ทราบล่วงหน้ามาก่อน)

4. การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของครูโดยสถาบันทางสังคมอื่นๆ

สถาบันทางสังคมที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของครู อาจารย์ และบุคคลทั่วไปในสังคมนั้นที่สำคัญๆ ได้แก่ สถาบันศาสนา สถาบันการเมืองการปกครอง และสถาบันสื่อสารมวลชน ส่วนสถาบันทางสังคมอื่นๆ นั้น นับว่ามีบทบาทรองลงมา

สถาบันศาสนามีบทบาทต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของบุคคลในสังคมอย่างยิ่ง กล่าวคือ สถาบันศาสนาคือวัดนั้นสามารถครอบคลุมบุคคลได้ทุกสถาบันทางสังคม ซึ่งต่างจากสถาบันทางสังคมอื่นๆ ที่สามารถครอบคลุมได้เฉพาะสมาชิกในสถาบันของตน เมื่อเช่นนี้หากวัดได้กระทำหน้าที่ของตนให้ถูกต้องถ่องแท้จะช่วยให้สมาชิกในทุกสถาบันทางสังคมมีคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรมดีขึ้นอย่างแน่นอน อย่างไรก็ตาม แม้ว่าปัจจุบันสถาบันศาสนาคือวัดบางแห่งจะกระทำหน้าที่ของตนย่อหย่อนไปบ้าง หากผู้นำทางการศึกษาทุกสังกัดได้ใช้ปัญญาของตนเพื่อใช้ประโยชน์จากสถาบันศาสนาก็จะช่วยพัฒนาคุณธรรมของครูให้ดีขึ้น ได้ตามสมควร เช่น การอาราธนาพระภิกษุสงฆ์ที่มีความรู้และความสามารถในการอบรมสั่งสอนประชาชนมาให้ความรู้แก่ครูอาจารย์เป็นครั้งคราว ก็จะช่วยให้ครูอาจารย์เกิดความรู้ความเข้าใจในหลักการทำความดียิ่งขึ้น เป็นต้น

สำหรับสถาบันการเมืองการปกครองนั้น สามารถช่วยพัฒนาคุณธรรมของครูให้เจริญงอกงามขึ้นได้ถ้าหากผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารบ้านเมืองเอาใจใส่ในเรื่องดังกล่าว และสนับสนุนครูอาจารย์ที่มีคุณธรรมและจริยธรรมดีเด่นให้ได้รับตำแหน่งงานที่สูงขึ้น เป็นต้น

ส่วนสถาบันสื่อสารมวลชนซึ่งมีหน้าที่ในกลางสื่อกลางกับมวลชนนั้น แม้จะไม่มีหน้าที่โดยตรงต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของครูอาจารย์ แต่ก็มีส่วนสนับสนุนหรือทำลายคุณธรรมและจริยธรรมของครูอาจารย์อย่างมาก กล่าวคือ ถ้าหากการเสนอข่าวสารข้อมูลของสื่อสารมวลชนเป็นไปอย่างถูกต้องเที่ยงธรรม ก็จะช่วยพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของอาจารย์ได้ตรงกันข้าม หากการเสนอข่าวข้อมูลเป็นไปอย่างผิดข้อเท็จจริง ย่อมเป็นการทำลายคุณความดีของครูอาจารย์และทำร้ายจิตใจของผู้ประกอบวิชาชีพครูด้วย นอกจากนี้สื่อสารมวลชนบางประเภท เช่น หนังสือพิมพ์และวิทยุ

โทรทัศน์ที่เสนอภาพลามกอนาจารอย่างสม่ำเสมอ ย่อมเป็นการเพิ่มพูนกิเลสตัณหาให้แก่ผู้ชมรายการ ซึ่งเท่ากับการทำลายคุณธรรมและจริยธรรมของผู้ชมไปในตัวด้วย

ด้วยเหตุผลดังกล่าว สถาบันศาสนา สถาบันการเมืองการปกครอง สถาบันสื่อสารมวลชน รวมทั้งสถาบันทางสังคมอื่นๆ จำเป็นต้องช่วยกันส่งเสริมให้ผู้ประกอบวิชาชีพครูเป็นผู้มีคุณธรรม และจริยธรรมดีตลอดไป ทั้งนี้ เพราะถ้าสังคมได้ครูดี สังคมนั้นก็จะพลอยดีไปด้วยนั่นเอง

5. การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมด้วยตนเอง

แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของครูตามที่ได้เสนอไว้ข้างต้นนั้นจะไร้ผลถ้าหากผู้ประกอบวิชาชีพครูไม่สนใจที่จะพัฒนาตนเองให้เป็นคนดีมีคุณธรรม ดังนั้น ผู้เป็นครูทุกคนจะต้องตระหนักอยู่เสมอว่า บุคคลที่เป็นครูนั้นเป็นผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาศิษย์ให้เป็นคนดีมีความรู้ความสามารถ จึงจำเป็นต้องพัฒนาตนเองให้เป็น “ปูชนียบุคคล” ของศิษย์และของสังคม เพราะฉะนั้น หลักการเบื้องต้นที่ครูทุกคนต้องกระทำคือการยึดหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ที่ทรงสอนให้ทุกคน “ละความชั่วทั้งปวง กระทำความดีให้ถึงพร้อม และทำจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์” เมื่อสามารถปฏิบัติตามหลักคำสอนดังกล่าวได้แล้ว ขั้นต่อไป คือ “พยายามป้องกันความชั่วมิให้เกิดขึ้นอีก ขณะเดียวกันก็พยายามรักษาความดีที่ได้กระทำแล้วนั้นให้คงอยู่ตลอดไป” เมื่อประกอบวิชาชีพครูทุกคนสามารถปฏิบัติได้ดังกล่าวแล้ว ขั้นต่อไปก็คือ “การเพิ่มพูนคุณความดีต่างๆ ให้เกิดกับตนเองอย่างต่อเนื่อง”

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของครูด้วยตนเอง มีวิธีการปฏิบัติได้ ดังเช่น

1. ปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนาที่ตนนับถืออย่างเคร่งครัด เช่น พุทธศาสนิกชน ควรรักษาศีล 5 ให้เป็นปกติวิสัย เป็นต้น
2. เพื่อคุณความดีให้กับตนเองอยู่เสมอ เช่น การให้ทาน รักษาศีล เนกขัมมะ(การออกบวช) เป็นต้น นอกจากนี้ จะต้องหมั่นศึกษาหาความรู้ในหลักธรรมคำสอนให้ถูกต้องถ่องแท้ไม่มั่วยงในเรื่องไร้สาระซึ่งมิใช่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า
3. พยายามประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีของศิษย์และบุคคลทั่วไป เมื่อได้ปฏิบัติจนเป็นนิสัยแล้ว คุณความดีต่างๆ จะเกิดกับตนเองไปตามธรรมชาติ
4. หมั่นสำรวจตรวจสอบตนเองว่ามีข้อบกพร่องอย่างไรบ้าง หรือมีคุณความดีอย่างไรบ้าง สิ่งใดที่บกพร่องผิดพลาดก็จงพยายามแก้ไขให้ดีขึ้น ขณะเดียวกัน หากตนเองมีคุณความดีใดๆ ก็จงพยายามรักษาไว้ประดุจดังเกลือรักษาความเค็ม และจงเป็นผู้มีสติสัมปชัญญะในการทำงานต่างๆ เสมอ
5. พยายามประพฤติปฏิบัติตนตามบุคคลที่มีคุณธรรมดีเด่นซึ่งเป็นที่ยอมรับของสังคมทุกชั้น หรืออย่างน้อยก็ให้รำลึกนึกถึงครูอาจารย์ในอดีตที่ตนเองเคยให้ความเคารพนับถืออย่างมาก แล้วนำคุณลักษณะของท่านเหล่านั้นมาเป็นแนวปฏิบัติสำหรับตนเอง

แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับครู

เมื่อสังคมคาดหวังให้ครูเป็นผู้ประพฤติดี ประพฤติชอบ มีสติสัมปชัญญะ มีคุณธรรม ดังนั้นจึงจำเป็นที่ครูจะต้องหาวิธีส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมให้กับตนเอง เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของตนเองให้ได้เหมาะสมกับที่ได้ชื่อว่าเป็นครู ดังนี้

วิธีที่ 1 การเลียนแบบจากตัวแบบที่ดี เพื่อโน้มน้าวให้ครูมีความกระตือรือร้นที่จะปฏิบัติงาน

วิธีที่ 2 การรวมพลังกลุ่ม กลุ่มครูที่มีแนวคิดและวางแผนปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์ด้วยดี จะมีอิทธิพลต่อครูคนอื่น สามารถนำกลุ่มชักนำให้ครูอื่นๆ ประพฤติตาม เช่น ครูกลุ่มหนึ่งวางแผนกันประหยัดเพื่อเก็บเงินสำหรับอนาคตและเพื่อพัฒนาตนเองหรือลดความฟุ่มเฟือยต่างๆ เพื่อประหยัดทรัพย์สินส่วนตัว ทรัพย์สินของทางราชการ และสาธารณสมบัติ อาทิ ตั้งโครงการประหยัดน้ำ ประหยัดไฟ โครงการซ่อมบำรุงเครื่องมือเครื่องใช้ภายในหน่วยงานด้วยตนเอง เป็นต้น

วิธีที่ 3 การเพิ่มสมรรถภาพทางจิต ด้วยวิธี

1. ฝึกการควบคุมอารมณ์ของตนเอง ให้มีความยับยั้งชั่งใจที่จะไม่แสดงปฏิกิริยาตอบสนองในทางลบ แต่ใช้วิธีไตร่ตรอง ศึกษาสาเหตุที่แท้จริงของพฤติกรรมนั้นเสียก่อน

2. พยายามเอาชนะอุปสรรคด้วยการสร้างคำมั่นสัญญา และบันทึกผลการปฏิบัติของตนเองไว้ วิธีนี้อาจให้เพื่อครูหรือผู้ใกล้ชิดเป็นผู้ประเมินความก้าวหน้าให้

3. การฝึกสมาธิ เพื่อให้มีจิตใจที่สงบไม่ฟุ้งซ่าน ด้วยวิธีนี้จะช่วยให้ครูมีความแจ่มใสในอารมณ์ สามารถที่จะเพิ่มสมรรถภาพทางจิตให้กับตนเองได้เป็นอย่างดี ในเวลาเดียวกันต่อเนื่องตลอดไปจนกลายเป็นกิจนิสัยที่ดี

เสนีย์ มีทรัพย์(2530, หน้า 240-245) ได้สรุปแนวทางปฏิบัติคุณธรรม จริยธรรมสำหรับครูที่เรียกว่า “คุณธรรมนิยม” ซึ่งประกอบด้วยคุณธรรมของครูใน 4 ด้าน คือ 1) อุดมคติของครู (Teacher’ s Will) 2) วิญญาณของครู (Teacher’ s Spirit) 3) คุณธรรมของครู (Teacher’ s Qualification) 4) จริยธรรมของครู (Teacher’ s Function)

หมวดที่ 1 อุดมคติของครู (Teacher’ s Will) หมายถึง สิ่งที่ครูมีความตั้งใจในสิ่งที่ดีที่สุด พึงยึดถือ มี

1. ยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์
2. รักและศรัทธาในอาชีพครู
3. ยินดีที่จะทำงานโดยไม่เห็นแก่ความยากลำบาก แม้อยู่ในแห่งใดก็ตาม
4. ตั้งใจทำงานอย่างหนักเพื่อความเจริญก้าวหน้าของนักเรียน
5. เป็นสมาชิกและร่วมทำงานในสมาคมที่เกี่ยวกับการศึกษา

6. ดำรงตนให้เหมาะสมกับสภาพของอาชีพครู ไม่หุหรือหยาบเกินไป
7. อารมณ์ดีซึ่งชื่อเสียงและเกียรติคุณแห่งอาชีพครู
8. ปรับปรุงแก้ไขตนเองอยู่เสมอ
9. ใฝ่หาความรู้ใส่ตนเองอยู่เสมอ
10. ตั้งใจทำงานเพื่อพัฒนาสังคมและประเทศชาติ
11. เชื่อมมั่นว่าครูคือปูชนียบุคคล
12. อุทิศตนให้แก่การศึกษาด้วยความเต็มใจโดยไม่คำนึงถึงผลตอบแทน

หมวดที่ 2 วิญญาณของครู (Teacher's Spirit) หมายถึง ลักษณะที่เป็นแก่นแท้ในสภาวะของความเป็นครู ซึ่งประกอบด้วยรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. อดทน อดกลั้นต่อพฤติกรรมต่างๆ ของนักเรียน
2. อบรมนักเรียนให้เป็นคนดีของสังคม
3. หาทางขจัดปัญหาของนักเรียนให้หมดไป
4. รักและหวังดีต่อนักเรียนเสมือนบุตรธิดาของตน
5. เป็นมิตรกับนักเรียน
6. ให้กำลังใจนักเรียนทั้งด้านการเรียนและความประพฤติ
7. ให้เกียรติแก่นักเรียนโดยไม่เลือกชาติ ศาสนา ฐานะครอบครัว เพศและวัย
8. สนใจและร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตรของนักเรียนสม่ำเสมอ
9. กระตือรือร้นในการอบรมสั่งสอนและทำงานในหน้าที่
10. รับฟังความคิดเห็นของนักเรียนและนำมาพิจารณาไตร่ตรอง
11. พยายามหาทางแก้ปมด้อยของนักเรียน
12. เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ปรึกษาหารืออย่างสม่ำเสมอ
13. แสดงความชื่นชมยินดีต่อความก้าวหน้าของนักเรียน
14. สนใจและติดตามความเป็นอยู่ของนักเรียนอยู่เสมอ
15. เอาใจใส่ต่อการเรียนของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ
16. เอาใจใส่ด้านความประพฤติและแนวทางการเรียนให้นักเรียน
17. เอาใจใส่ต่อความป่วยไข้ของนักเรียน
18. ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบากและความเหน็ดเหนื่อยในงาน
19. ช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลน
20. ยินดีสอนพิเศษให้นักเรียนโดยไม่หวังผลตอบแทน
21. เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ประเมินผลการสอนของครู
22. ร่วมมือกับผู้ปกครองในการอบรมสั่งสอนนักเรียนอย่างใกล้ชิด

23. ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
24. ให้กำลังใจและปลุกปลอบใจนักเรียนอยู่เสมอ
25. หมั่นสำรวจตนเองและปรับปรุงตนเองเสมอ
26. ภูมิใจและรับผิดชอบต่ออาชีพของตนเอง
27. ขยันหมั่นเพียรในการสอนและศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ
28. ยึดมั่นในกิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย
29. พยายามใช้ความเพียรทุกอย่างเพื่อให้หน้าที่ของครูประสบผลสำเร็จ
30. เข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียน
31. รู้จริงและตั้งใจสอนจนเป็นแบบอย่างที่ดีได้

หมวดที่ 3 คุณธรรมของครู (Teacher' s Qualification) หมายถึง คุณสมบัติหรือคุณภาพที่ดีตลอดจนความสามารถที่มีอยู่ภายในตัวครู มีลักษณะดังนี้

1. มีความรู้เพียงพอและถูกต้องในระดับที่สอน
2. รับฟังและเคารพเหตุผลของผู้อื่น
3. พิจารณาคุณค่าของนักเรียนแต่ละคนด้วยเหตุผล
4. ตัดสินหรือลงโทษนักเรียนแต่ละคนด้วยเหตุผล
5. ยืดหยุ่นต่อปัญหาต่างๆ และหาทางแก้ไขด้วยสันติวิธี
6. มีความคิดริเริ่ม
7. นำวิธีการใหม่ๆ มาใช้ปรับปรุงการทำงานของตนเอง
8. มีความยุติธรรม ไม่ลำเอียง
9. มีอารมณ์มั่นคงและสามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ตลอดเวลา
10. ไม่คิดแสวงหาประโยชน์ทางวัตถุเกินความจำเป็น
11. ซื่อสัตย์สุจริตและจริงใจ
12. ภูมิใจในความสำเร็จของตนเอง
13. ให้เกียรติแก่เพื่อนร่วมอาชีพและบุคคลทั่วไป
14. ไม่ดูหมิ่นศาสนาอื่น
15. มีความกรุณาและสนใจเด็กเป็นรายบุคคล
16. รักษาความลับของนักเรียน
17. เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือนักเรียนตามสมควร
18. เสียสละเพื่อประโยชน์ของสังคม
19. ไม่อาฆาตพยาบาทนักเรียน
20. ให้ความไว้วางใจแก่ผู้ร่วมงาน

หมวดที่ 4 จริยธรรมของครู (Teacher' s Function) หมายถึง การแสดงออกในสิ่งที่ควรปฏิบัติ อันเป็นหน้าที่ที่ครูควรจะทำ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ประพฤติตนดีสม่ำเสมอ
 2. ดำรงชีวิตและปฏิบัติตนเองตัวอย่างที่ดีต่อชุมชน
 3. ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคมในด้านศีลธรรม วัฒนธรรม กิจนิสัยสุชนิสัย และอุปนิสัย

4. นำนักเรียนให้พ้นจากทางเสื่อมเสีย
5. ไม่ทำโทษนักเรียนจนเกินกว่าเหตุ
6. เป็นคนตรงต่อเวลา
7. สร้างความก้าวหน้าในอาชีพตามความสามารถของตน
8. เว้นกระทำผิดเรื่องชู้สาว
9. รักษาชื่อเสียงและค่านิยมของโรงเรียนและคณะครู
10. ทำงานเป็นหมู่คณะได้ดี
11. ให้ความช่วยเหลือแก่เพื่อนร่วมอาชีพเดียวกัน
12. รับผิดชอบต่ออาชีพที่ได้รับมอบหมาย
13. รับผิดชอบต่อภาระกระทำของตนเอง
14. มีอารมณ์ขันแต่ไม่ตลกเหลวไหล
15. แต่งกายเรียบร้อยเสมอ
16. มีระเบียบวินัย
17. มีกริยาวาจาสุภาพ อ่อนโยน ยิ้มง่าย
18. แสดงกริยาวาจาสุภาพ ใช้ภาษาสุภาพและถูกต้อง
19. วางตนเหมาะสมเข้ากับชนทุกชั้น
20. ปฏิบัติตนได้เหมาะสมเข้ากับชนทุกชั้น
21. สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูและผู้ปกครอง
22. แนะนำให้นักเรียนใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์
23. ส่งเสริมให้นักเรียนมีความเมตตา กรุณา อดทน ซื่อสัตย์ และสุภาพอ่อนโยน
24. ไม่ให้นักเรียนทำในสิ่งที่เกิดความสามารถและเกินความศรัทธา
25. ปฏิบัติกับนักเรียนได้เหมาะสมกับเพศและวัย
26. ทำหน้าที่การงานด้วยความรวดเร็วและถูกต้อง
27. รู้จักวิพากษ์วิจารณ์เพื่อปรับปรุงการศึกษาและการงานด้วยถ้อยคำสุภาพไม่ให้ผู้อื่น

เสียกำลังใจ

28. สร้างชื่อเสียงและเกียรติคุณให้แก่ตนเอง เพื่อนร่วมงานและสถาบัน

29. หลีกเลี่ยงสิ่งทีก่อให้เกิดความแตกร้างในหมู่คณะ เช่น ความริษยาและความ

พยาบาท

30. ใช้กลวิธีสอนที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้จริง ประกอบด้วยคุณธรรม ซึ่งสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างมีความสุข

สรุปได้ว่า คุณธรรม จริยธรรมที่ครูควรมีติดตัวแล้วข้างต้น เป็นคุณธรรม จริยธรรมที่ครูสมควรใช้เป็นหลักในการปฏิบัติตนในหน้าที่การพัฒนาคุณธรรมสำหรับครู การพัฒนาตนเองให้มีเมตตาธรรมในดวงจิต บุคคลใดที่มีคุณธรรมมีความเมตตาอยู่ในดวงจิตใจก็ย่อมมีสำนึกที่ดีต่อเพื่อนมนุษย์ทุกคน ไม่ว่าตนเองจะอยู่ในบทบาทหรือฐานะใดก็ตาม การพัฒนาตนเองให้มีความเชื่อมั่นในเรื่องคุณงามความดีมากกว่าวัตถุหรือปัจจัยภายนอก ไม่ว่าจะลาภ ยศ สรรเสริญ มีความนับถือตนและวิชาชีพของตนเองไม่เห็นแก่ได้และการพัฒนาความคิดให้รู้จักแยกแยะความดี ความชั่ว และรู้จักเลือกใช้เหตุผลในทางที่เหมาะสม การพัฒนาการเรียนรู้ในทางคุณธรรมและจริยธรรมทั้งจากประสบการณ์จากความจริงของชีวิตและสังคม เพื่อสร้างความพร้อมและพัฒนาการดำเนินชีวิตทั้งตนเองและในการทำงานให้มีคุณภาพและการพัฒนาคุณธรรมให้ตนเองด้วยการมองตนเอง วิเคราะห์ตนเอง ควบคุมและฝึกฝนตนเองให้มีความเป็นอยู่ที่ถูกต้องตามความเป็นจริงจนพัฒนาคุณธรรมในตนเองได้คุณธรรมสำหรับครูเป็นสิ่งจำเป็น และสำคัญสำหรับผู้ที่เป็นครู ครูได้รับการยกย่องว่าเป็นปูชนียบุคคล เป็นคนที่ควรเคารพบูชา ครูที่ดีต้องเป็นทั้งนักปราชญ์และผู้มีคุณธรรม แสดงว่าคุณธรรมของคนเป็นครูเป็นเรื่องสำคัญมาก ถ้าครูคนใดขาดคุณธรรมเช่น ขาดความเสียสละ ขาดความมีน้ำใจงาม ขาดความเกรงใจ ความยุติธรรม คนนั้นจะเป็นครูที่สมบูรณ์ไม่ได้ ซึ่งอาจกล่าวเน้นถึงความสำคัญของคุณธรรมของครู

บทสรุป

คุณธรรม จริยธรรมสำหรับครู หมายถึง คุณสมบัติที่เป็นความดีความถูกต้องซึ่งมีอยู่ภายในจิตใจของบุคคล ซึ่งจะเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้ง หรือ ผลักดันให้บุคคลกระทำพฤติกรรมต่างๆ คุณธรรมนั้นเป็นคุณงามความดีที่อยู่ในลักษณะนิสัย เป็นความรู้สึกลึกซึ้งที่ฝังอยู่ในจิตสำนึกคุณธรรมของครู คือ คุณธรรมความดีที่ครูจะต้องศึกษาให้เข้าใจ และนำเอาหลักธรรมต่างๆ มาปฏิบัติด้วยตนเองให้เกิดผลดีแก่ตนเอง และนำคุณธรรมเหล่านั้นมาส่งสอน อบรม ตักเตือนลูกศิษย์ให้เป็นผู้มีความรู้คู่คุณธรรม ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของครูที่จะต้องสนใจศึกษาหาความรู้ในเรื่องคุณธรรมต่างๆ ก่อนหลักคุณธรรมที่ครูยึดถือเป็นหลักปฏิบัตินั้น สามารถนำหลักธรรมในพุทธศาสนา หลักคุณธรรมและจริยธรรมในสังคมตลอดจนอุดมคติในวิชาชีพมาประกอบกันและสร้างสมในจิตสำนึก และปฏิบัติตามสำหรับหลัก

คุณธรรมที่จำเป็นสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพครูนั้นมีมากมาย เช่น สติสัมปรัชญญะ หิริโอตตปปะ ชันตีโสรัจจะ กัลยาณมิตรธรรม สปัสุริสธรรม และอริยทรัพย์ เป็นต้น

การพัฒนาคุณธรรมของครูจะประสบความสำเร็จได้นั้น ครูทุกคนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องถ่องแท้ตั้งแต่ความหมายของคุณธรรม กล่าวคือ จะต้องเข้าใจว่าคุณธรรมนั้นเป็นลักษณะของ ความดี สภาพของความดี หรือธรรมชาติของความดีที่อยู่ในจิตของบุคคลซึ่งทำให้บุคคลกระทำความดีต่างๆ ออกมา เมื่อเป็นเช่นนี้ คุณธรรมจึงมีความสำคัญต่อบุคคลทุกคนอาชีพ ผู้ที่มีคุณธรรมจะบังเกิดความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ครอบครัวมีความสุข สังคมและประเทศชาติได้รับการพัฒนาอย่างรวดเร็ว

แบบฝึกหัดท้ายบทที่ 2

จงอธิบายข้อความหรือตอบต่อไปนี้ให้ถูกต้องชัดเจน

1. จงอธิบายความหมายของคำว่า “คุณธรรม” และ “จริยธรรม” มาพอสังเขป
2. คุณธรรมมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลและสังคมอย่างไร
3. เพราะเหตุใดบางคนประพฤติผิดทำนองคลองธรรม แต่สังคมกลับยกย่องสรรเสริญ
4. คุณธรรมสี่ประการสำหรับคนไทยคืออะไร มีความสำคัญต่อบุคคลที่ประพฤติปฏิบัติอย่างไร
5. ในชีวิตประจำวันนักศึกษาจะนำหลักพุทธธรรมใดบ้างไปใช้ในการดำเนินชีวิตให้บอกวิธีปฏิบัติพร้อมทั้งเหตุผลของปฏิบัติในสิ่งนั้นๆ (ตอบคนละ 5 หลักธรรม)
6. คุณธรรมของครูสามารถพัฒนาขึ้นได้โดยวิธีการใดบ้าง อย่างไร
7. จงอธิบายการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของครู

ตัวอย่าง วิธีเขียนตอบข้อ 5

ในชีวิตประจำวัน ข้าพเจ้านำหลักธรรมต่อไปนี้มาใช้ในการดำเนินชีวิต

5.1 หลักฆราวาสธรรม

ฆราวาสธรรม คือ .....

มี 4 ประการ คือ

5.1.1 สัจจะ คือ .....

วิธีปฏิบัติและเหตุผลมีดังต่อไปนี้

1) พุทความจริงกับบิดามารดาเสมอ เหตุผลเพราะ.....

2)..... เหตุผลเพราะ.....

ฯลฯ

5.1.2 ทมะ คือ .....

วิธีปฏิบัติและเหตุผลมีดังต่อไปนี้

1)..... เหตุผลเพราะ.....

2)..... เหตุผลเพราะ.....

ฯลฯ

เอกสารอ้างอิง

- ชำเลื่อง วุฒิจันทร์. (2524). **หลักการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน**. กรุงเทพฯ : การศาสนา.
- ทองคุณ หงส์พันธ์ และคณะ. (2537). **ความเป็นครูโดยใช้มิติทางพุทธธรรม**. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยครู
จันทระเกษม
- ทิตนา แคมมณี. (2546). **ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มี
ประสิทธิภาพ**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประภาศรี สีหอำไพ. (2543). **พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต.) (2538). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์** กรุงเทพมหานคร
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต.) (2552). **สังคัมภีร์ เทวฤทธิ์ปาฏิหาริย์**. พิมพ์ครั้งที่ 2
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระวรธัมโม ภิกขุ (2546). **ธรรมสอนใจ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์นิพนพาน.
- ยนต์ ชุ่มจิต (2550). **ความเป็นครู**. กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์.

บทที่ 3

ค่านิยมของผู้ประกอบวิชาชีพครู

ค่านิยมสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพครู

เนื่องจากค่านิยมเป็นบุคลิกภาพภายในชนิดหนึ่งซึ่งส่งผลให้เกิดพฤติกรรมต่างๆ ทั้งที่เป็นที่ชื่นชอบของสังคมและสังคมไม่พึงปรารถนา ทั้งนี้เพราะค่านิยมมีทั้งค่านิยมสูงและค่านิยมต่ำ การกระทำสิ่งใดลงไปแล้วนักปราชญ์หรือบัณฑิตให้การยกย่องชมเชย สิ่งนั้นคือค่านิยมสูง ส่วนการกระทำสิ่งใดลงไปแล้วนักปราชญ์หรือบัณฑิตติเตียน สิ่งนั้นคือค่านิยมต่ำ ดังนั้นผู้ประกอบวิชาชีพครูทุกคนจึงจำเป็นต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงค่านิยมของตนเองให้เป็นค่านิยมสูงให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ทั้งนี้เพราะหากบุคคลใดมีค่านิยมสูงย่อมจะส่งผลให้มีพฤติกรรมต่างๆ เป็นที่ชื่นชมของบุคคลที่พบเห็น ด้วยเหตุนี้ผู้ที่ประกอบวิชาชีพครูทุกคนจึงจำเป็นต้องพัฒนาค่านิยมของตนเองให้เป็นบุคคลที่มีค่านิยมสูงตลอดไป

เพื่อให้ผู้ประกอบวิชาชีพครูได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับค่านิยมอย่างถูกต้อง จึงให้ศึกษาเนื้อหาสาระต่อไปนี้สำหรับการพัฒนาตนเองต่อไป

ความหมายของค่านิยม

การมีความเข้าใจแจ่มแจ้งในเรื่องค่านิยมเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพครูทุกคน ทั้งนี้เพราะนอกจากจะได้พัฒนาค่านิยมของตนเองอย่างถูกต้องแล้ว ยังสามารถนำความรู้ความเข้าใจในเรื่องค่านิยมไปอบรมสั่งสอนศิษย์ของตนได้อีกด้วย เพราะฉะนั้นในเบื้องต้นนี้จึงขอทำความเข้าใจของค่านิยมจากแหล่งความรู้อื่นๆ เพื่อให้นักศึกษาได้เข้าใจเป็นพื้นฐานก่อน ดังนี้

องค์การศึกษาวិทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ประจำประเทศไทยให้ความหมายของค่านิยมไว้ว่าเป็นมาตรฐานเกณฑ์หรือกฎ ซึ่งใช้เป็นแนวทางพิจารณากำหนดวิธีการกระทำของบุคคล (UNESCO, 1973)

Dictionary of Education ให้ความหมายของค่านิยมไว้ว่าเป็นคุณลักษณะใดๆ ที่ได้รับการพิจารณาว่ามีความสำคัญในด้านจิตวิทยา สังคม ศิลธรรม หรือสุนทรียภาพ สำหรับค่านิยมทางศีลธรรมและจิตใจเป็นกฎเกณฑ์และมาตรฐานต่างๆ ซึ่งเป็นที่ยอมรับของบุคคลและสังคม แล้วนำมาใช้เป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติเพื่อยกระดับคุณค่าของชีวิตให้สูงขึ้น (Good, 1973)

นอกจากนี้ นักการศึกษาสำคัญของไทยอีกหลากหลายได้ให้ความหมายของค่านิยมไว้ในลักษณะคล้ายคลึงกัน ดังเช่น

ค่านิยม หมายถึง ความคิด พฤติกรรม และสิ่งอื่นที่คนในสังคมเห็นว่ามีความค่าจึงยอมรับมา ปฏิบัติตามและวางแผนไว้ในระยะเวลาหนึ่ง ค่านิยมมักเปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัยและความคิดเห็นของคนในสังคม (ก่อ สวัสดิ์พาณิชย์, 2519 หน้า 46) ความคิดดังกล่าวนี้สอดคล้องกับพินัส หันนาคินท์ (2523 หน้า 20) ซึ่งได้อธิบายไว้ว่า ค่านิยม หมายถึง ความโน้มเอียงหรือแนวทางที่คนจะประพฤติตนไปในแนวทางใดแนวทางหนึ่งที่ตัวเองได้พิจารณาไตร่ตรองแล้วว่าเป็นสิ่งที่ดีสำหรับตนหรือสังคมยอมรับนับถือ และปฏิบัติตามแนวคิดนั้นๆ อย่างสม่ำเสมอ อย่างน้อยก็ชั่วระยะเวลาหนึ่ง และยังสอดคล้องกับแนวคิดของซาโรช บัศวรี (2525 : 8) ซึ่งอธิบายไว้ว่า ค่านิยม หมายถึง สภาพหรือการกระทำบางประการที่เราเชื่อหรือนิยมว่าควรยึดถือหรือยึดมั่น หรือว่าเราควรกระทำหรือปฏิบัติเพื่อให้บรรลุถึงความมุ่งหมายของสังคมหรือตัวเราเอง

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น ทำให้พอสรุปได้ว่า “ค่านิยม นั้น คือ แนวความคิด ความประพฤติหรือสภาพการกระทำใดๆ ที่บุคคลหรือสังคมนิยมชมชอบและเห็นว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าควรแก่การประพฤติปฏิบัติ จึงยอมรับยึดถือมาเป็นแนวประพฤติปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ หรืออย่างน้อยก็ชั่วระยะเวลาหนึ่ง เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของตนหรือของสังคม” หรืออาจจะกล่าวได้อย่างรวบรัดว่า “ค่านิยม หมายถึง สิ่งที่บุคคลหรือสังคมยกย่องว่าดี เห็นว่ามีคุณค่าที่ตนเองหรือสังคมควรยึดถือปฏิบัติ จึงยอมรับยึดถือมาเป็นแนวปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ หรืออย่างน้อยก็ชั่วระยะเวลาหนึ่ง”

ค่านิยมสะท้อนให้เห็นถึงการตัดสินใจของบุคคลและคุณค่าที่บุคคลยึดถือค่านิยมเป็นเป้าประสงค์สุดท้ายของคนเรา ค่านิยมเป็นสิ่งที่เราได้เลือกและยึดมั่นด้วยการกระทำอย่างสม่ำเสมอ ค่านิยมเป็นสิ่งที่ได้พัฒนาจากประสบการณ์ที่เราได้รับจากอิทธิพลและสภาพการณ์ต่างๆ รอบตัวเรา ค่านิยมมีอิทธิพลต่อการกระทำของเรา ในทางกลับกันผลของการกระทำเหล่านั้นก็มีอิทธิพลต่อค่านิยมของเรา การกระทำทุกอย่างของมนุษย์จะต้องได้รับการพิจารณากำหนดโดยค่านิยมของตนเอง เมื่อใดก็ตามหากมีการตัดสินใจว่าจะกระทำสิ่งใด การเลือกก็จะเกิดขึ้น “เมื่อได้เลือกกระทำสิ่งใดจนเป็นนิสัยแล้ว สิ่งที่ทำนั้นคือ ค่านิยม” อย่างไรก็ตามค่านิยมของบุคคลหรือของสังคมสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามยุคสมัยหรือตามความต้องการ

ลักษณะสำคัญของค่านิยม

การจะพิจารณาว่าการกระทำสิ่งใด อย่างไรบ้างที่จัดเป็นค่านิยมนั้น ให้พิจารณาตามเกณฑ์ที่แรธส์ ฮาร์มิน และไซมอน (Raths, Harmin and Simon, 1966) ได้ให้ไว้ดังนี้

1. การเลือกอย่างเสรี หมายความว่า สิ่งที่จะเป็นค่านิยมได้นั้นผู้ปฏิบัติจะต้องเลือกอย่างเสรี หากมีการบังคับให้ทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง สิ่งนั้นมิใช่ค่านิยม

2. การเลือกจากหลายๆตัวเลือก หมายความว่า การกระทำใดๆก็ตามผู้กระทำมีโอกาที่จะเลือกทำหลายสิ่งหลายอย่าง แต่จะเลือกกระทำเพียงสิ่งใดสิ่งหนึ่งในหลายๆตัวเลือกนั้น

3. การเลือกหลังจากได้พิจารณาผลของแต่ละตัวเลือก หมายความว่า บุคคลใดก็ตามเมื่อต้องการกระทำการสิ่งใดจะต้องใช้สติปัญญาใคร่ครวญในผลของการกระทำสิ่งนั้นอย่างดีแล้ว จึงตัดสินใจกระทำสิ่งนั้น

4. การให้คุณค่ายกย่องเทิดทูน หมายความว่า เมื่อบุคคลใดได้ตัดสินใจเลือกกระทำสิ่งใดแล้วก็จะมีความภาคภูมิใจในสิ่งที่ตนกระทำ แม้บางครั้งอาจจะไม่สบายใจก็ตาม

5. การยืนยันในค่านิยมที่ได้เลือกแล้วอย่างมั่นคง หมายความว่า เมื่อบุคคลใดยอมรับในค่านิยมใดก็จะยืนยันถึงคุณค่าของสิ่งที่ตนได้เลือกนั้นอย่างมั่นคง

6. การกระทำตามค่านิยมที่ได้เลือก หมายความว่า เมื่อบุคคลใดได้ยืนยันถึงคุณค่าของสิ่งที่ตนได้เลือกที่จะกระทำแล้วก็จะปฏิบัติตามสิ่งนั้น

7. การกระทำซ้ำๆ หมายความว่า เมื่อบุคคลใดยอมรับและเลือกกระทำสิ่งใดแล้วจะต้องกระทำสิ่งนั้นเป็นประจำจึงเกิดเป็นนิสัยและถือเป็นแบบฉบับในการดำรงชีวิตในช่วงระยะเวลาอันยาวนานหรือช่วงระยะเวลาหนึ่ง

เกณฑ์การพิจารณาว่าการกระทำสิ่งใดเป็นค่านิยมที่แท้จริงทั้ง 7 ประการ ดังกล่าวนี้

“การกระทำซ้ำๆ” ถือว่าสำคัญที่สุด เพราะหากบุคคลกระทำสิ่งใดเพียงบางครั้งบางคราวแล้วเลิกกระทำ สิ่งที่ทำนั้นไม่ถือว่าเป็นค่านิยม

เพื่อให้ง่ายต่อการจดจำและการทำความเข้าใจเกณฑ์ทั้ง 7 ประการดังกล่าว เราสามารถสรุปเกณฑ์ทั้ง 7 ประการ เหลือเพียง 3 ประการได้ คือ “การเลือก เทิดทูน และ กระทำ”

ขั้นเลือก จำแนกออกเป็น “การเลือกอย่างเสรี เลือกจากหลายๆตัวเลือก และเลือกหลังจากได้พิจารณาถึงผลที่จะเกิดจากการปฏิบัติตามค่านิยมนั้นๆ”

ขั้นเทิดทูน จำแนกออกเป็น “การยกย่องเทิดทูนและมีความสุขกับค่านิยมที่ได้เลือก และเต็มใจที่จะยืนยันในค่านิยมที่เลือกอย่างเปิดเผย”

ขั้นกระทำ จำแนกออกเป็น “การกระทำตามค่านิยมที่ยอมรับ และกระทำซ้ำๆ เป็นประจำจนกระทั่งเป็นนิสัย”

ที่มาของค่านิยม

ลักษณะของค่านิยมกับการเกิดค่านิยมนั้นไม่เหมือนกัน ทั้งนี้เพราะสิ่งที่เรียกว่าเป็นลักษณะของค่านิยมนั้น คือ กระบวนการหรือขั้นตอนที่ทำให้บุคคลเลือกกระทำสิ่งใดๆ จนเป็นนิสัยที่เรียกว่า “ค่านิยม” ส่วนการเกิดค่านิยมนั้นเป็นมูลเหตุที่ทำให้บุคคลเลือกที่จะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง กล่าวคือ ค่านิยมบางอย่างมีเหตุปัจจัยให้เลือกเพียงอย่างเดียวก็ได้ ในขณะที่เดียวกันค่านิยมบางชนิดต้องอาศัยเหตุปัจจัยหลายๆอย่างมาสนับสนุน จึงทำให้ค่านิยมนั้นๆ เกิดขึ้นได้อย่างถาวร อย่างไรก็ตาม ค่านิยมของทุกคนหรือค่านิยมของสังคมใดๆ สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสมตามยุคสมัย

กล่าวโดยสรุป มูลเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดค่านิยมใหม่หรือเปลี่ยนแปลงจากค่านิยมหนึ่งไปสู่อีกค่านิยมหนึ่งนั้นมีมากมาย ดังเช่น

1. ความคิดและประสบการณ์

ความคิดและประสบการณ์ของบุคคลเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้บุคคลเปลี่ยนจากค่านิยมหนึ่งไปปฏิบัติตามอีกค่านิยมหนึ่ง กล่าวคือ คนที่มีประสบการณ์มากย่อมมีโอกาสได้รู้ได้เห็นสิ่งต่างๆ มากมาย ทำให้เกิดการเปรียบเทียบ เกิดความคิดคำนึงถึงข้อดีข้อบกพร่องในสิ่งที่ตนได้กระทำ มีสำนึกว่าสิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ เป็นเหตุให้เกิดการตัดสินใจเลือกกระทำในสิ่งที่เห็นว่าเหมาะสมถูกต้อง ตัวอย่างเช่น คนที่สูบบุหรี่จนติดเป็นนิสัยมาเป็นเวลายาวนาน จนกระทั่งเกิดความคิดว่าบุหรี่เป็นสิ่งที่ไม่มีประโยชน์ต่อตนเอง และบุคคลแวดล้อมแต่อย่างใด จึงตัดสินใจเลิกสูบบุหรี่โดยเด็ดขาด อย่างนี้เรียกว่าเป็นการเลิกค่านิยมเก่าแล้วเปลี่ยนไปกระทำในสิ่งอื่นแทน (ซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์หรือไม่ก็ได้)

2. การอบรมสั่งสอน

การได้รับการอบรมสั่งสอนจากบิดา มารดา ครูอาจารย์ พระภิกษุสงฆ์ หรือจากบุคคลที่เคารพนับถือ จะทำให้บุคคลที่ได้รับการอบรมสั่งสอนนั้นเกิดความสำนึกอันถูกต้องว่าสิ่งใดควรทำสิ่งใดไม่ควรทำ สิ่งใดที่ไม่เหมาะสมก็เลิกพฤติกรรมนั้นเสียแล้วเปลี่ยนไปกระทำในสิ่งที่ดีมีประโยชน์มากกว่า เช่น คนที่ชอบนอนตื่นสายเป็นประจำเมื่อได้รับการอบรมสั่งสอนจากบิดา มารดา ครูอาจารย์ หรือจากบัณฑิตผู้รอบรู้ที่เคารพนับถือว่าการนอนตื่นสายเป็นสิ่งที่ไม่ดี ทำให้คนที่นอนตื่นสายเสียโอกาสที่ควรได้โดยเปล่าประโยชน์ เมื่อบุคคลได้รับการอบรมสั่งสอนอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดสำนึกในทางที่ดีจึงเลิกนิสัยการนอนตื่นสาย เปลี่ยนมาเป็นการนอนตื่นแต่เช้าตรู่ อย่างนี้เรียกว่าทำให้เกิดค่านิยมใหม่ขึ้น เป็นต้น

3. การชักชวนจากบุคคลอื่น

บุคคลอื่น หมายถึง ผู้ที่มีโชฎกอายุใหญ่ ครูอาจารย์ พระภิกษุสงฆ์ หรือบุคคลที่เคารพ ดังได้กล่าวไว้แล้ว แต่หมายถึงเพื่อนฝูงที่รู้จักหรือคบหาสมาคมกันโดยทั่วไปบุคคลเหล่านี้ย่อมมีอิทธิพลต่อ

พฤติกรรมของผู้ที่มีปฏิสัมพันธ์ใกล้ชิดได้ ซึ่งอาจเป็นไปได้ในทางที่ดีมีประโยชน์หรือเป็นโทษเป็นภัยอันใหญ่หลวงต่อบุคคล ครอบครัวหรือชาติบ้านเมืองได้ ตัวอย่างเช่น เยาวชนที่หลงผิดคิดก่อการร้ายต่อบ้านเมือง สร้างความเดือดร้อนแก่ประชาชนทั่วไปด้วยความหลงผิด เพราะได้รับการชักชวนจากผู้ที่ไม่หวังดีต่อบ้านเมืองหรือการที่เยาวชนหลงติดสิ่งเสพติดมีนเมา ก็เกิดมาจากการชักชวนจากเพื่อนฝูงทั้งสิ้น

4. การศึกษาเล่าเรียน

การศึกษาเล่าเรียนทำให้คนเรามีความรู้และประสบการณ์มากขึ้น มีปัญญามากขึ้น สามารถใช้ความรู้ ความคิด และสติปัญญา เลือกกระทำในสิ่งที่ถูกที่ควร ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ค่านิยมต่างๆ โดยปกติทั่วไปแล้วคนที่มีปัญญามักจะมีพฤติกรรมไปในทางที่ถูกต้องเหมาะสม กระทำในสิ่งที่ เป็นประโยชน์ต่อตนเองและ/หรือผู้อื่น การกระทำในสิ่งที่เลวร้าย เว้นแต่ว่าบุคคลผู้นั้นได้รับการปลูกฝัง ให้เป็นคนเห็นแก่ตัวหรืออยู่ในสภาวะแวดล้อมที่คนส่วนมากเป็นผู้เห็นแก่ตัว เอาใจเอาเปรียบกัน กล่าวโดยสรุปก็คือ การศึกษาเล่าเรียนสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมของคนให้เป็นไปในทางที่ถูกต้องเหมาะสมได้ มากกว่าคนที่ด้อยการศึกษา นั่นคือ คนที่มีการศึกษาสูงจึงมักจะมีค่านิยมที่พึงปรารถนามากกว่าคนที่ด้อย การศึกษาอบรม

5. การปลูกฝังอุดมการณ์

อุดมการณ์เป็นสิ่งที่คนยึดมั่นถือมั่น กล่าวคือ หากบุคคลใดได้รับการปลูกฝังอุดมการณ์ให้มีความศรัทธาเลื่อมใสในสิ่งใดแล้วก็จะเทิดทูนบูชาอยากที่จะเปลี่ยนแปลงได้ง่ายๆ เช่น คนที่รักการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ก็จะไม่ยอมให้ใครมาทำลายระบอบการปกครองเช่นนี้ได้ หรือในกรณีที่บุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งได้รับการชักจูงให้ศรัทธาเลื่อมใสลัทธิใดลัทธิหนึ่ง ให้ไปกระทำในสิ่งใดๆ ก็ตามเพื่อบูชาสิ่งที่ตนเลื่อมใสศรัทธา แม้หากต้องเสียชีวิตก็ถือว่าเป็นการบูชาสิ่งที่ตนนับถือ หรือแม้แต่การทำลายชีวิตของผู้อื่นเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่กลุ่มตนต้องการก็ไม่ถือว่าเป็นบาป เป็นต้น อย่างไรก็ตาม อุดมการณ์ของบุคคลใดๆ จะเกิดขึ้นได้ย่อมมาจากการชักจูงจากเพื่อนหรือบุคคลที่ตนให้ความเคารพและจากการศึกษาอบรมอย่างเข้มงวด

6. การเห็นตามกัน

การเห็นตามกันมีลักษณะแตกต่างจากการชักชวนหรือจูงใจหรือการปลูกฝังอุดมการณ์ ทั้งนี้ เพราะการเห็นตามกันนั้นเกิดจากการที่บุคคลได้อยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ทำให้เกิดความสนิทสนมกลมเกลียวกัน เมื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งมีพฤติกรรมอย่างใดบุคคลที่อยู่ด้วยก็มักจะกระทำตามอย่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่เป็นผู้นำกลุ่ม สมาชิกของกลุ่มให้ความยอมรับนับถือยิ่งมีอิทธิพลต่อสมาชิกในกลุ่มอย่างมาก

7. การใช้กฎข้อบังคับ

การปลูกฝังค่านิยมที่พึงประสงค์บางอย่าง บางครั้งการใช้วิธีการอบรมสั่งสอนการให้การศึกษาเล่าเรียน การชักชวน หรือการปลูกฝังอุดมการณ์ อาจให้ผลไม่ทันกาลเข้าทำนองที่ว่า “กว่าถั่วจะสุก งาก็ไหม้” จึงจำเป็นต้องใช้กฎข้อบังคับเข้ามาช่วย ทั้งนี้เพราะต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาบางสิ่งบางอย่างในเวลาอันจำกัด เช่น ต้องการให้ประชาชนมีค่านิยมในการรักษาความสะอาด หากใช้วิธีการให้การศึกษาอบรม การชักชวนหรือการปลูกฝังอุดมการณ์ คงต้องใช้ระยะเวลายาวนานจึงจะช่วยให้ประชาชนในท้องถิ่นนั้นมีนิสัยรักษาความสะอาดได้ หากต้องให้เห็นผลทันตา จะต้องนำกฎระเบียบมาบังคับใช้ควบคู่ไปด้วย ตัวอย่างเรื่องนี้มีให้เห็นในประเทศเพื่อนบ้านของไทยที่ยึดกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด บ้านเมืองของเขาจึงสะอาดและมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยอยู่เสมอ

8. ความนิยมตามยุคตามสมัย

การกระทำตามยุคตามสมัยย่อมเกิดขึ้นได้กับบุคคลทุกระดับ เว้นแต่ว่าจะนิยมมากหรือน้อยกว่ากัน อย่างไรก็ตาม ความนิยมตามยุคตามสมัยนี้จะมีช่วงระยะเวลาอันจำกัด ดังนั้นจึงทำให้คนที่เคยนิยมชมชอบต่อการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ต้องเปลี่ยนไปนิยมชมชอบต่อการกระทำอีกสิ่งหนึ่งในเวลาต่อมา เช่น ความนิยมในเรื่องการไว้ทรงผมแบบต่างๆ การแต่งกาย และการฟังเพลง เป็นต้น

9. ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม หมายถึง ความเปลี่ยนแปลงทางด้านการปะทะสังสรรค์ระหว่างบุคคลในสังคม ซึ่งอยู่ในขอบเขตของการติดต่อสื่อสารและการขนส่งส่วนความเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรม หมายถึง เป็นความเปลี่ยนแปลงทางด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ เช่น การแต่งกาย การทำมาหาเลี้ยงชีพ การสร้างที่อยู่อาศัย และการใช้ยารักษาโรค เป็นต้น

เมื่อสังคมหรือวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไป ทุกคนจำเป็นต้องเปลี่ยนค่านิยมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั้งนี้เพราะเราจะต้องปรับตัวให้เข้ากับความเปลี่ยนแปลงนั้น หากเราไม่เปลี่ยนค่านิยมยังคงยึดมั่นในการกระทำแบบเดิมๆ ก็จะทำให้เป็นคนล้าหลัง ดำรงชีวิตอย่างยากลำบาก ยกตัวอย่างเช่น ปัจจุบันการเดินทางไปยังที่ต่างๆ จำเป็นต้องอาศัยยานพาหนะที่รวดเร็ว เช่น รถยนต์ส่วนตัว รถประจำทาง รถไฟ หรือเครื่องบิน หากเราไม่ยอมเปลี่ยนค่านิยม ยังคงยึดมั่นกับการขี่ช้าง ชีม้าไปในที่ต่างๆ ก็จะทำให้เราต้องเสียโอกาสบางสิ่งบางอย่างที่ควรจะได้รับ เช่นเดียวกัน หากเราต้องการจะส่งข่าวสารติดต่อกับบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ณ ที่ใดที่หนึ่ง ถ้าหากเรายังคงใช้นกพิราบหรือม้าเร็วคงไม่ทันกาลจึงจำเป็นต้องเปลี่ยนมาใช้วิธีส่งข่าวสารทางไปรษณีย์ ใช้โทรศัพท์ หรือโทรสาร เป็นต้น

ในด้านการทำมาหาเลี้ยงชีพก็เช่นเดียวกัน ชาวไร่ ชาวนา หรือชาวสวน ต้องเปลี่ยนวิธีการใช้วัวควายไถนามาเป็นการใช้รถไถนา เลิกวิธีการเกี่ยวข้าวโดยใช้คนเกี่ยวข้าวด้วยมือมาเป็นการใช้รถเกี่ยวข้าวแทน เป็นต้น

นอกจากนี้ในด้านปัจจัยสี่ ตั้งแต่อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค เราก็ต้องมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบันด้วย ตัวอย่างเช่น ในสมัยโบราณคนรับประทานอาหารแบบดิบๆ แล้วพัฒนามาเป็นการรับประทานอาหารที่ทำให้สุกโดยการเผาหรือต้มจากภาชนะที่ทำได้ ต่อมามีการผลิตหม้อดินสำหรับหุงต้ม ในไม่ช้าก็เปลี่ยนมาเป็นการใช้หม้อโลหะ ปัจจุบันเกือบทุกครัวเรือนหุงข้าวด้วยหม้อไฟฟ้า มีตู้เย็นสำหรับเก็บรักษาอาหารสดไว้ได้นานวัน ในกรณีที่อากาศร้อนแทนที่จะใช้พัดโบกให้เสียพลังงานก็มีพัดลมไฟฟ้าใช้ สำหรับผู้ที่ฐานะดีก็สามารถติดเครื่องปรับอากาศเพื่อชีวิตที่สุขสบายขึ้น สิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนเป็นค่านิยมใหม่ที่เกิดจากความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมทั้งสิ้น

ประเภทของค่านิยม

การจำแนกประเภทของค่านิยมออกเป็นอะไรบางอย่างนั้น ขึ้นอยู่กับความคิดเห็นหรือมุมมองของแต่ละบุคคล เช่น บางคนจำแนกค่านิยมออกเป็น “ค่านิยมสูงกับค่านิยมต่ำ” “ค่านิยมดีกับค่านิยมเลว” “ค่านิยมที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์” หรือ “ค่านิยมพื้นฐานกับค่านิยมวิชาชีพ” เป็นต้น อย่างไรก็ตามในเบื้องต้นนี้จะได้กล่าวถึงประเภทของค่านิยมซึ่งนักวิชาการทั่วไปให้ความคิดเห็นไว้ในลักษณะที่คล้ายๆกัน ดังเช่น

1. ค่านิยมทางวัตถุ (Material Values)

ค่านิยมทางวัตถุ เป็นค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยสี่ในการดำรงชีวิต ซึ่งได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค นอกจากนี้ยังมีสิ่งอื่นๆ ที่เป็นเครื่องเสริมหรืออำนวยความสะดวกสบายให้กับชีวิตอีกมากมาย บางสิ่งก็จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต เช่น ยานพาหนะและโทรศัพท์ เป็นต้น บางสิ่งบางอย่างก็ไม่ค่อยจำเป็นต่อการดำรงชีวิตมากนัก เช่น เพชรนิลจินดา และเครื่องประดับต่างๆ เป็นต้น บุคคลที่มีค่านิยมในด้านนี้มักจะเป็นผู้ที่คอยแสวงหาและสะสมสิ่งเหล่านี้ไว้เป็นสมบัติของตนให้มากที่สุดเท่าที่จะหาได้ เช่น ผู้ที่มีความนิยมในที่ดินก็จะพยายามแสวงหาโดยการซื้อหรือโดยวิธีการใดๆ ก็ตาม เพื่อให้ได้ที่ดินมาเป็นสมบัติของตนให้มากที่สุด ผู้ที่มีความนิยมในบ้านเรือนที่อยู่อาศัยก็จะพยายามซื้อหรือปลูกสร้างให้สวยงามและมีจำนวนมากที่สุดเท่าที่จะสามารถกระทำได้ เป็นต้น

2. ค่านิยมทางสังคม (Social Values)

ค่านิยมทางสังคม เป็นค่านิยมที่ทำให้เกิดความรักความเข้าใจและความต้องการทางสังคมของบุคคล ผู้ที่มีค่านิยมในด้านนี้มักจะให้ความสนใจในการปะทะสังสรรค์กับบุคคลต่างๆ อยู่เป็นนิจ เช่น นิยมการจัดงานสังสรรค์เป็นประจำ การจัดงานบุญงานกุศลในรูปแบบต่างๆ เพื่อนบ้านมีกิจการงานใดๆ จะให้ความสนใจและไปร่วมงานอย่างสม่ำเสมอ เป็นต้น บางคนที่มีค่านิยมทางสังคมมากเกินไปจนทำให้ลืมหืมครอบครัวยุ อาจทำให้เกิดปัญหาทางสังคมตามมาภายหลังก็ได้

3. ค่านิยมทางความจริง (Truth Values)

ค่านิยมทางความจริง เป็นค่านิยมที่มีความสำคัญยิ่งต่อผู้ที่ชอบศึกษาค้นคว้าหาความรู้ความจริงใหม่ๆ ที่เห็นได้ชัด เช่น นักวิทยาศาสตร์ที่พยายามศึกษาค้นคว้าหากฎเกณฑ์และทฤษฎีใหม่ๆ นักดาราศาสตร์พยายามศึกษาค้นคว้าความจริงในจักรวาล หรือนักจิตวิทยาพยายามศึกษาทฤษฎีใหม่ๆ เป็นต้น บุคคลที่มีค่านิยมทางความจริงนี้จะเป็นผู้ที่ให้ความสนใจในการศึกษาค้นคว้าอยู่เป็นนิจ

4. ค่านิยมทางจริยธรรม (Ethics Values)

ค่านิยมทางจริยธรรมจะเกี่ยวข้องกับความรู้สึกชอบชั่วดี กระทำสิ่งที่ควรกระทำและงดเว้นในสิ่งที่ควรงดเว้น บุคคลที่มีค่านิยมในด้านนี้จะเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมไปในทางที่พึงประสงค์ และพยายามให้ความรู้อบรมสั่งสอนให้บุคคลที่อยู่ในความปกครองดูแลเป็นผู้ที่มีค่านิยมในด้านนี้เสมอ ตรงกันข้ามบุคคลที่มีค่านิยมทางจริยธรรมต่ำจะเป็นผู้ที่ประพฤติผิดในกฎระเบียบของสังคมอยู่เสมอ

5. ค่านิยมทางสุนทรียภาพ (Aesthetic Values)

ค่านิยมทางสุนทรียภาพเป็นค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับความซาบซึ้งในความสวยงามความไพเราะ บุคคลที่มีค่านิยมในด้านนี้จะเป็นผู้ที่ชื่นชอบในงานศิลปะ ดนตรี งานหัตถศิลป์ ชื่นชมความงามของธรรมชาติ ป่า เขา ลำเนาไพร เป็นต้น และจะพยายามสร้างสรรค์งานศิลปะ ดนตรีในด้านต่างๆ อยู่เสมอ ซึ่งเรานิยมเรียกบุคคลเหล่านี้ว่า “ศิลปิน”

6. ค่านิยมทางศาสนา (Religious Values)

ค่านิยมทางศาสนา เป็นค่านิยมที่เกี่ยวกับความปรารถนาความสมบูรณ์ของชีวิต รวมทั้งความศรัทธาและการบูชาในทางศาสนาด้วย บุคคลที่มีความศรัทธาเลื่อมใสต่างกัน จึงเคารพนับถือศาสนาต่างกัน การจะเคารพนับถือศาสนาใดถือเป็นที่สิทธิ์ของบุคคลนั้นโดยปกติบุคคลมักจะเคารพนับถือศาสนาตามบรรพบุรุษ จะมีการเปลี่ยนแปลงบ้างเมื่อได้รับการชักชวนจากบุคคลอื่นหรือเกิดจากความคิดเห็นของตนเอง

สาโรช บัวศรี (2526 หน้า 10) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับชนิดของค่านิยม โดยทั่วไปสามารถจำแนกเป็น 2 ประการ คือ

1. ค่านิยมพื้นฐาน (Basic Values) คือ ค่านิยมที่ทุกคนในสังคมนั้นๆ ต้องยึดถือปฏิบัติร่วมกัน เพื่อก่อให้เกิดความผาสุก เกิดความเจริญมั่นคง สังคมได้รับการพัฒนาให้ก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว เช่น ทุกคนในสังคมปฏิบัติตามกฎระเบียบ เคารพกฎหมาย มีมารยาทดีต่อกัน ไม่เบียดเบียนกันด้วยคำพูดหรือการกระทำใดๆ สังคมจะสงบสุข บ้านเมืองก็จะพัฒนาอย่างรวดเร็ว ค่านิยมประเภทนี้ประกอบด้วยค่านิยม

1.1 ทางศีลธรรม (Moral Values)

1.2 ทางคุณธรรม (Ethical Values)

1.3 ทางธรรมเนียมประเพณีหรือวัฒนธรรม (Cultural Values)

1.4 ทางกฎหมาย (Legal Values)

2. ค่านิยมวิชาชีพ (Professional Values) คือ ค่านิยมที่บุคคลในอาชีพหรือวิชาชีพนั้นจะต้องยึดถือปฏิบัติเพื่อก่อให้เกิดความมีระเบียบเรียบร้อยในการปฏิบัติงาน ทำให้งานวิชาชีพมีความเจริญก้าวหน้า สังคมให้ความศรัทธาเลื่อมใส ขณะเดียวกันผู้ปฏิบัติงานนั้นๆ ก็ได้รับการพัฒนาให้เกิดความเจริญก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง ค่านิยมประเภทนี้ประกอบด้วยค่านิยม

2.1 ด้านอุดมการณ์ในชีวิตของตน

2.2 ด้านวินัยของวิชาชีพของตน

2.3 ด้านมารยาทของวิชาชีพของตน

2.4 ด้านพระราชบัญญัติเกี่ยวกับวิชาชีพของตน

สรุปได้ว่าแนวคิดเกี่ยวกับชนิดของค่านิยม แสดงให้เห็นว่าค่านิยมเป็นสิ่งที่ยึดถือกันว่า มีคุณค่าแก่ตนเอง หรือแก่สังคม เป็นสิ่งที่ควรประพฤติปฏิบัติ ค่านิยมยังเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของบุคคลในสังคม เป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการเลือกกระทำ ซึ่งหมายถึงจริยธรรมของแต่ละบุคคลและแต่ละสังคมนั่นเอง

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อค่านิยม

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อค่านิยมมีอยู่หลายประการ ดังต่อไปนี้

1. ครอบครัว เป็นสถาบันแรกที่สร้างบุคลิกภาพหรือลักษณะนิสัยให้แก่เด็กพ่อแม่จึงควรมีมาตรฐานปลูกฝังในการอบรมสั่งสอนลูกๆ เช่น ศีลธรรม มโนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม เป็นต้น
2. เพื่อนบ้าน มีความสำคัญเพราะมีการติดต่อคบค้าสมาคมอยู่เนืองๆ ย่อมได้รับค่านิยมต่างๆ
3. โรงเรียน มีอิทธิพลต่อความประพฤติของนักเรียนมากไม่น้อยกว่าทางบ้านเพราะโรงเรียนมีหน้าที่สอนวิชาการอบรมจริยธรรมและฝึกภาคปฏิบัติ

4. ศาสนา มีอิทธิพลอย่างยิ่งในการปลูกฝังค่านิยมทางจริยะและถือเป็นมาตรฐานการตัดสินความดีและความชั่วถูกผิดโดยตรง

5. วรรณกรรมและศิลปกรรม มีอิทธิพลต่อความประพฤติของเด็ก เช่น การแสดงความกล้า ความศดโกง ความโหดร้ายทารุณ ความเมตตาสงสาร เป็นต้น

6. สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้บริการทางสังคมจึงควรใช้พิจารณาณตติตามความเหมาะสมของสภาพชีวิตวัยและฐานะการเงิน

7. สื่อสารมวลชน มีอิทธิพลต่อการปลูกฝังค่านิยมของผู้อื่นผู้ฟังผู้ชมรายการ อาจทำให้การทำความจิตใจอ่อนไหวคล้อยตามหรืออยากทดลองโดยไม่รู้ตัว

8. ภาวะเศรษฐกิจ มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตประจำวัน อาจทำให้คนเราตัดสินใจในการทำ ความดีหรือความชั่วได้

9. ขนบธรรมเนียมประเพณี ถือมาตรฐานตัดสินความดีและความชั่วอย่างหนึ่ง คือ ถ้าถือปฏิบัติ ตามจารีตประเพณีก็ได้รับการยกย่องนับถือว่าเป็นคนดีและถ้าฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามที่ถือว่าเป็นคนเลวเป็น คนไม่ดี

10. การรู้แจ้งคุณค่าของสิ่งนั้นด้วยตนเอง โดยใช้เหตุผลสติปัญญาประกอบความรู้ที่นึกคิด ทำให้ เกิดค่านิยมอย่างแน่วแน่นมั่นคง เช่น ความเชื่อถือความศรัทธา เป็นต้น

สรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อค่านิยมทำให้สิ่งต่างๆ ว่าสิ่งใดดีหรือไม่ดี อะไรควร ไม่ควร เช่น เราให้ค่าแก่ความซื่อสัตย์ว่าเป็นสิ่งที่ดี เราจะแสดงความซื่อสัตย์ หรือบางคนพอใจจะให้ค่าแก่การมีวัตถุ สิ่งของว่าเป็นสิ่งดีไม่ว่าการได้มาซึ่งวัตถุสิ่งของนั้นจะได้อมาด้วยวิธีใด บุคคลก็จะสะสมวัตถุสิ่งของเอาไว้มาก ที่สุดเท่าที่จะมากได้ ค่านิยมจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของบุคคลในสังคม

วิธีการเสริมสร้างและพัฒนาค่านิยมของครู

การเปลี่ยนแปลงของสังคมและสิ่งแวดล้อมย่อมดำเนินการอย่างต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลา ฉะนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูจะต้องเสริมสร้างและพัฒนาค่านิยมของตนอย่างต่อเนื่อง

กระบวนการเสริมสร้างและพัฒนาค่านิยม

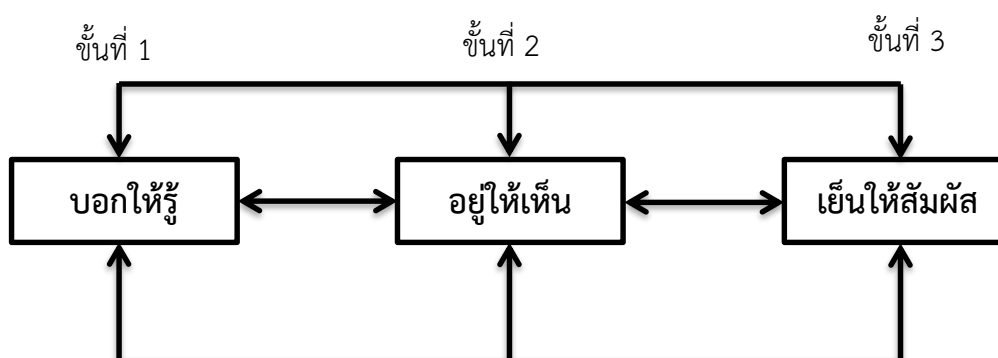
กระบวนการเสริมสร้างและพัฒนาค่านิยมนั้น มีนักจิตวิทยาและนักสังคมวิทยาได้ศึกษาวิจัย และสรุปผลเป็นหลักการสร้างเสริมค่านิยมหลายทฤษฎี ทั้งทฤษฎีทางจิตวิทยาพัฒนาการและจิตวิทยา สังคมอย่างไรก็ดีในทางศาสนานั้น พระเทพวิสุทธิเมธี (พุทธทาสภิกขุ) ได้กล่าว การสอนจริยธรรมนั้นทุก ศาสนามีวิธีเหมือนๆ กันคือ การสอนให้รู้ธรรมหรือหลักปฏิบัติที่ประสงค์ ผู้สอนต้องประพฤติปฏิบัติตามที่

สอนด้วย แล้วฝึกให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติโดยตนเอง ฉะนั้นหากกำหนดว่าค่านิยมเป็นสิ่งที่ครูต้องการให้มีหรือต้องการพัฒนาให้มีในตัวศิษย์ แม้แต่ครูเองหากประสงค์จะเสริมสร้างค่านิยมใดก็ตามค่านิยมดังกล่าวนั้นก็อาจเรียกได้ว่าเป็นจริยธรรมอย่างหนึ่ง ดังนั้นอาจสรุปขอบข่ายการเสริมสร้างและพัฒนาค่านิยมตามคำอธิบายของท่านพุทธทาสภิกขุ มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 บอกให้รู้ คือ การให้ความรู้เรื่องค่านิยมนั้นๆ หรือศึกษาค่านิยมนั้นๆ ว่าคืออะไร เป็นอย่างไร และเพื่ออะไรหรือมีประโยชน์อย่างไรนั่นเอง

ขั้นที่ 2 อยู่ให้เห็น คือ ครูต้องกระทำตามค่านิยมที่สอนให้ศิษย์ได้เห็นว่าคุณค่าค่านิยมนั้นๆ ปฏิบัติได้จริงหรือเป็นการศึกษาเกี่ยวกับวิถีชีวิตของผู้มีค่านิยมนั้น ก็ได้

ขั้นที่ 3 เย็นให้สัมผัส คือ ครูต้องให้ศิษย์ได้ลงมือปฏิบัติโดยตนเอง เพื่อให้ได้พบกับความสุขที่มีค่านิยมนั้นๆ

ขั้นที่ 1 บอกให้รู้

เป็นขั้นตอนการให้ความรู้เรื่องค่านิยมที่ต้องการเสริมสร้างหรือพัฒนาโดยการเลือกให้ผู้เรียนได้รู้หลักเกณฑ์ในการปฏิบัติตามค่านิยมต่างๆ การให้ความรู้ความเข้าใจและหลักการปฏิบัติที่ถูกต้องนั้นมีวิธีการมากมาย ดังเช่น

1.1 การให้ความกระจ่างและชัดเจนในเรื่องค่านิยมนั้นๆ หรือครูต้องการพัฒนาค่านิยมใดก็ต้องมีความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในค่านิยมนั้นๆ ด้วย

1.2 การใช้กิจกรรมต่างๆ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ค่านิยมนั้นๆ อย่างรวดเร็วและกล้าที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ครูเองหากต้องการพัฒนาค่านิยมใดก็ต้องกล้าและรวดเร็วในการเรียนรู้ค่านิยมนั้นๆ ด้วย

1.3 การบอกลักษณะพฤติกรรมตามค่านิยมต่างๆ อย่างมีเหตุมีผล วิธีการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดอคติความเข้าใจถูกต้องว่าจะปฏิบัติอย่างไร

ขั้นที่ 2 อยู่ให้เห็น

เป็นการปฏิบัติตนให้เป็นเยี่ยงอย่างแก่ศิษย์ เพื่อให้ศิษย์ได้มีแบบอย่างที่จะเลียนแบบ ช่วยให้ศิษย์เข้าใจและเรียนรู้ค่านิยมต่างๆ ได้ง่ายขึ้น สำหรับครูหากต้องการเสริมสร้างค่านิยมใดก็อาจพัฒนาค่านิยมนั้นได้โดยการศึกษาหรือลอกเลียนจากครูรุ่นก่อนๆ เพื่อเป็นแบบอย่างได้ เช่นกัน การอยู่ให้เห็นอาจทำได้ดังนี้

2.1 สอดแทรกค่านิยมที่พึงประสงค์ต่างๆ ในการสอนทุกวิชาโดยครูพยายามจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ศิษย์ได้มีโอกาสเห็นครูปฏิบัติสิ่งต่างๆ ในขณะเดียวกันครูก็คอยชี้แนะและสังเกตพฤติกรรมของศิษย์ด้วย หากพบสิ่งใดถูกต้องเหมาะสมก็ชมเชยยกย่อง หากพฤติกรรมผิดก็บอกให้รู้พฤติกรรมของครูต้องเป็นแบบอย่างที่ถูกต้องเหมาะสมทั้งในเวลาสอนและนอกเวลาสอน การอบรมสั่งสอนจะเป็นเหตุเป็นผลหากการประพฤติปฏิบัติของครูไทยเป็นไปโดยธรรมตลอดเวลา

ขั้นที่ 3 เย็นให้สัมผัส

เป็นการให้ได้ปฏิบัติตามค่านิยม ให้ได้พบว่าการประพฤติปฏิบัติตามค่านิยมที่ถูกต้องนั้นให้มีความสุขแก่ผู้ปฏิบัติอย่างไร การให้ผู้เรียนปฏิบัติตามค่านิยมที่ต้องการปลูกฝังครูจะต้องใช้ความพยายามและความอดทนอย่างมาก เพราะการปลูกฝังค่านิยมต่างๆ นั้นไม่สามารถจะกระทำได้ในระยะเวลาอันจำกัดและที่สำคัญคือครูจะต้องได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองเพื่อนครูด้วยกันด้วยจึงจะพบประสบความสำเร็จการให้ผู้เรียนปฏิบัติตามค่านิยมนั้นอาจกระทำดังนี้

3.1 ฝึกให้ผู้เรียนกระทำซ้ำๆ ในค่านิยมที่ต้องการ เพราะการกระทำซ้ำๆ จะเกิดความเคยชินและติดเป็นนิสัย จนกระทั่งจะไม่รู้สึกยากลำบากในการปฏิบัติ

3.2 การใช้ระเบียบนิยมบังคับ การใช้กฎระเบียบก็เป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ค่านิยมบางอย่างได้

3.3 การร่วมมือระหว่างบ้านกับโรงเรียน ครูต้องชี้แจงจุดประสงค์ของการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความนิยมที่พึงประสงค์ให้ผู้ปกครองช่วยกวดขันอยู่เสมอด้วย

ค่านิยมพื้นฐานสำหรับครู

คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2525 หน้า 2-4) ได้กำหนดค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ในการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมและการเมืองอันเป็นพื้นฐานแห่งความมั่นคงของชาติ ดังนี้

1. การพึ่งตนเองขยันหมั่นเพียรและมีความรับผิดชอบ
2. การประหยัดและอดออม
3. การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย
4. การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา
5. ความรักชาติศาสน์กษัตริย์

เพื่อให้บรรลุจุดหมายแห่งค่านิยมดังกล่าวสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ เห็นสมควรวางแนวทางปฏิบัติไว้ดังนี้

1. การพึ่งตนเองขยันหมั่นเพียรและมีความรับผิดชอบ

- 1.1 การศึกษาหาความรู้อยู่เป็นนิจ
- 1.2 ฝึกฝนตนเองให้มีความสามารถและความชำนาญ
- 1.3 ใช้ความรู้ความสามารถของตนเองให้เต็มที่ก่อนที่จะขอความร่วมมือจากผู้อื่น
- 1.4 มีความเข้มแข็งอดทนไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคและปัญหาทั้งปวง
- 1.5 ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
- 1.6 คิดชอบทำชอบและแก้ปัญหาได้
- 1.7 ขวนขวายประกอบอาชีพโดยสุจริตไม่เลื่องงาน
- 1.8 รับผิดชอบต่อตนเองส่วนร่วมต่อหน้าที่และการกระทำ
- 1.9 ปฏิบัติงานให้สำเร็จเรียบร้อยไม่คั่งค้าง

2. การประหยัดและอดออม

- 2.1 ความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย
- 2.2 มีความพอดีในการบริโภคละเว้นการฟุ้งเฟ้อที่เกินความสามารถ
- 2.3 ใช้ทรัพยากรและเวลาให้เป็นประโยชน์มากที่สุด
- 2.4 คำนึงถึงฐานะและเศรษฐกิจคิดก่อนจ่ายใช้เท่าที่จ่ายจริง
- 2.5 ไม่ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่ายฟุ่มเฟือยหรือตระหนี่ถี่เหนียวเกินไป

- 2.6 จัดงานและพิธีต่างๆ โดยใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น
- 2.7 เพิ่มพูนทรัพย์ด้วยการเก็บและนำไปทำให้เกิดประโยชน์
- 2.8 รู้จักใช้ดูแลรักษาและบูรณาทรัพย์สิ่งทั้งของตนและของส่วนรวม
- 2.9 วางแผนการใช้จ่ายให้รอบคอบมีสัดส่วนและออมไว้บ้างเพื่ออนาคต

3. การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย

- 3.1 รักษาความสะอาดของบ้านเมือง
- 3.2 ช่วยกันรักษาและไม่ทำลายสาธารณสมบัติและสิ่งแวดล้อม
- 3.3 รู้จักสิทธิและหน้าที่และละเว้นการใช้สิทธิ
- 3.4 รับบริการและให้บริการตามลำดับก่อนหลัง
- 3.5 สนับสนุนและส่งเสริมเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติตามกฎหมาย
- 3.6 ไม่แก้ปัญหาโดยวิธีรุนแรงหรือไม่ชอบด้วยระเบียบวินัย
- 3.7 มีมารยาทในการขับขี่ยานพาหนะปฏิบัติตามกฎจราจร
- 3.8 ทำหน้าที่พลเมืองดีโดยแจ้งต่อหน้าที่เมื่อรู้เห็นการกระทำผิดระเบียบวินัยและกฎหมาย
- 3.9 รับผิดชอบและปฏิบัติตามระเบียบวินัยและกฎหมายในฐานะเจ้าหน้าที่

4. การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา

- 4.1 ไม่เบียดเบียนประทุษร้ายต่อคนและสัตว์
- 4.2 มีเมตตากรุณา
- 4.3 ไม่เห็นแก่ได้เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละเห็นประโยชน์ส่วนรวมยิ่งกว่าส่วนตน
- 4.4 ไม่พูดปดไม่ยุยงให้แตกร้างไม่พูดคำหยาบไม่พูดเหลวไหล
- 4.5 มีความประพฤติในความสัมพันธ์ทางครอบครัวและเพศ
- 4.6 เว้นสิ่งเสพติดมีสติสัมปชัญญะ
- 4.7 มีความละเอียดและความเกรงกลัวต่อการกระทำชั่ว
- 4.8 มีความอดทนอดกลั้น
- 4.9 มีความกตัญญูกตเวที
- 4.10 มีความซื่อสัตย์สุจริต
- 4.11 ละชั่วประพฤติดีทำจิตใจให้ผ่องใส
- 4.12 เชื่อกฎแห่งกรรม เช่น ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

5. ความรักชาติศาสน์กษัตริย์

5.1 สถาบันชาติ

- 5.1.1 ศึกษาให้เข้าใจประวัติการดำรงอยู่ของชาติ
- 5.1.2 สอดส่องป้องกันภัยและแก้ไขความเสียหายที่กระทบกระเทือน
- 5.1.3 ป้องกันและรักษาผลประโยชน์ของชาติ
- 5.1.4 ส่งเสริมและรักษาเกียรติของชาติภาคภูมิใจในความเป็นไทยและนิยามไทย
- 5.1.5 สร้างเสริมความสามัคคีของคนในชาติ
- 5.1.6 ปฏิบัติหน้าที่ของพลเมืองดีโดยได้รับราชการทหารประกอบอาชีพสุจริตและเสียภาษีอากรเพื่อพัฒนาประเทศ
- 5.1.7 ยกย่องให้เกียรติผู้ทำหน้าที่ป้องกันและเสียสละเพื่อประเทศชาติ
- 5.1.8 ปฏิบัติตามคติพจน์ที่ว่า “การรักษาวินัยธรรม คือ การรักษาชาติ”
- 5.1.9 เสียสละประโยชน์ส่วนตนและแม้ชีวิตเพื่อประเทศชาติ

5.2 สถาบันศาสนา

- 5.2.1 ศึกษาศาสนาให้มีความรู้ความเข้าใจอันถูกต้องเพื่อประเทศชาติ
- 5.2.2 ปลุกความเชื่อความเลื่อมใสในศาสนาด้วยปัญญา
- 5.2.3 ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของศาสนาในชีวิตประจำวัน
- 5.2.4 สอดส่องป้องกันภัยและแก้ไขความเสียหายที่กระทบกระเทือนความมั่นคงของสถาบันศาสนา
- 5.2.5 ช่วยกันส่งเสริมทะนุบำรุงศาสนา
- 5.2.6 ไม่ทำลายปูชนียสถานปูชนียวัตถุและศิลปกรรมทางศาสนา
- 5.2.7 เผยแพร่ความรู้และการปฏิบัติตามหลักศาสนา
- 5.2.8 เคารพเทิดทูนศาสนาไม่กระทำการใดๆ ในทางดูหมิ่นเหยียดหยาม
- 5.2.9 สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างผู้นับถือศาสนาต่างๆ

5.3 สถาบันพระมหากษัตริย์

- 5.3.1 ศึกษาหาความรู้ความเข้าใจอันเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์
- 5.3.2 รักษาและส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

5.3.3 สอดส่องป้องกันภัยและแก้ไขความเสียหายที่กระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของสถาบันพระมหากษัตริย์

5.3.4 แสดงความจงรักภักดีเทิดทูนพระเกียรติและเผยแพร่สถาบันพระมหากษัตริย์

5.3.5 ร่วมกันประกอบความดีเพื่อถวายเป็นพระราชกุศลในวโรกาสสำคัญที่เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์

สำหรับค่านิยมพื้นฐานสำหรับครู นั้นนอกจาก ครูควรยึดค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการดังกล่าวแล้ว ครูควรยึดแนวทางค่านิยมแห่งความเป็นครูตามแนวพระบรมราโชวาท ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานแก่ครูอาวุโส เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2522 ดังนี้

“...ข้าพเจ้ามีความยินดีที่ได้พบกับครูอาวุโส และได้มอบเครื่องหมายเชิดชูเกียรติให้ในโอกาสเดียวกันนี้

เครื่องหมายเชิดชูเกียรติที่ท่าน เป็นเครื่องหมายแสดงถึงความวิริยะอุตสาหะของท่านในการทำหน้าที่ครูมาด้วยความเที่ยงตรงยั่งยืน และแสดงถึงคุณสมบัติที่มีคุณค่าสูงส่งที่มีอยู่ในตัวท่าน คือ **ความเป็นครู**

ความเป็นครูนั้นประกอบด้วยสิ่งที่มีคุณค่าสูงหลายอย่าง อย่างหนึ่งที่ได้แก่ปัญญาคือความรู้ที่ดีที่ประกอบหลักวิชาอันถูกต้อง ที่แน่นแฟ้นที่กระจ่างแจ้งในใจ รวมทั้งความฉลาดที่พิจารณาเรื่องต่างๆ ตลอดจนถึงจะทำ คำที่จะพูดทุกอย่างโดยถูกต้องด้วยเหตุผลอีกอย่างหนึ่ง ได้แก่ความดี คือ ความสุจริต ความเมตตา กรุณา เห็นใจและปรารถนาดีต่อผู้อื่นโดยเสมอหน้า อีกอย่างหนึ่ง ได้แก่ ความสามารถที่จะเฝ้าและถ่ายทอดความรู้ความดีของตนเองไปยังผู้อื่นอย่างได้ผล ความเป็นครูย่อมมีอยู่แล้ว ย่อมฉายออกให้ผู้อื่นได้รับประโยชน์ด้วย กล่าวคือ ความแจ่มแจ้งแน่ชัดในใจย่อมส่องแสดงความรู้ออกมาให้เข้าใจตามได้โดยง่ายและความหวังดีโดยบริสุทธิ์ใจ ย่อมน้อมนำให้เกิดศรัทธาแจ่มใส มีใจพร้อมที่จะรับความรู้ความดีด้วยความชื่นบาน ทั้งพร้อมร่วมงานด้วยความเต็มใจและความมั่นใจ โดยนัยนี้ ผู้ที่ได้รับแสงสว่างแห่งความเป็นครูซบย้อมใจกายแล้ว จึงเป็นผู้ใฝ่หาความรู้ ใฝ่หาความดี ทั้งตั้งใจและเต็มใจที่ช่วยเหลือสนับสนุนผู้อื่นโดยบริสุทธิ์จะประกอบกิจการใดก็จะทำกิจการนั้นดำเนินไปโดยสะดวกราบรื่น และสำเร็จประโยชน์ที่มุ่งหมายได้สมบูรณ์ ผู้ที่มีความเป็นครูสมบูรณ์ในตัวนอกจากจะมีความดีด้วยตนเองแล้ว จึงยังจะช่วยให้ทุกคนที่มีโอกาสเข้ามาสัมพันธ์เกี่ยวข้องบรรลุถึงความดีความเจริญด้วย...”

พระบรมราโชวาทครั้งนี้เป็นเรื่องของค่านิยมสำหรับครูโดยตรง เพราะผู้ที่จะยึดมั่นในวิชาชีพครูจนตลอดชีวิตราชการอันยาวนานนั้น ต้องเป็นผู้มีค่านิยมในวิชาชีพครูอย่างแท้จริง

ยนต์ ชุ่มจิต (2541 หน้า 180-183) ได้เสนอค่านิยมพื้นฐานสำหรับครู คือ แนวคิดหรือความประพฤติอันดีงามที่ครูควรยึดถือเป็นหลักประจำใจและปฏิบัติตามสิ่งที่ได้ยึดถือนั้นเป็นประจำจะเจริญก้าวหน้ามาสู่ตนเองและชาติบ้านเมือง

ค่านิยมที่ครูควรยึดมั่น มีดังนี้

1. การพึ่งตนเองขยันหมั่นเพียรและมีความรับผิดชอบ
2. การประหยัดและออม
3. การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย
4. การปฏิบัติตามศีล 5 ในพระพุทธศาสนา (หรือข้อกำหนดของศาสนาที่ครูนับถือ)
5. ความซื่อสัตย์สุจริต
6. ความยุติธรรม
7. การรักษาสุขภาพอนามัยให้สมบูรณ์
8. ความนิยมไทย
9. การปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทย
10. การศึกษาหาความรู้ในวิชาชีพและความรอบรู้ทั่วไป
11. ความมีสันโดษ
12. การมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และการมีอิสรภาพทางวิชาการ
13. ความสุภาพอ่อนน้อมถ่อมตน
14. การมีอุดมการณ์แห่งวิชาชีพ
15. การยึดมั่นในคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ
16. ความเสียสละ
17. ความกตัญญูกตเวทีต่อบุคคลที่มีพระคุณและสิ่งแวดล้อม
18. ความเมตตากรุณาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
19. ความกล้าหาญกล้าพูดกล้าแสดงในสิ่งที่ถูกต้อง
20. ความสามัคคี
21. การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

ฯลฯ

ค่านิยมที่ครูไม่ควรยึดมั่น

ค่านิยมที่ครูไม่ควรยึดมั่น คือ สิ่งที่ครูไม่ควรจะยึดถือประจำใจเพราะเห็นว่าไม่มีความสำคัญต่อชีวิตความเป็นครูและการประกอบอาชีพการงานของครูค่านิยมที่ครูไม่ควรยึดมั่น มีดังนี้

1. การถือฤกษ์ถือยาม
2. ความสนุกสนานเพลิดเพลิน
3. ความฟุ่มเฟือย
4. ความนิยมในศิลปวัฒนธรรมต่างชาติ
5. ความนิยมของนอก
6. การทำตามสบาย
7. การยึดสิ่งศักดิ์สิทธิ์
8. การแสวงหาโชค
9. การใช้สิ่งเสพติดมีนเมาเป็นสื่อสัมพันธ์มิตรภาพ
10. การยกย่องผู้ประพฤติปฏิบัติผิดคุณธรรมให้เป็นบุคคลสำคัญ
11. ความแก่ทรัพย์สินเงินทอง
12. การใช้อำนาจในทางที่ผิด
13. ความนิยมตัวใครตัวมัน
14. ความนิยมตัวบุคคลมากกว่าอุดมการณ์
15. การนิยมวัตถุสิ่งของมากเกินไปจนความจำเป็น
16. การนิยมชมชอบในโฆษณา
17. การชอบของแจกของแถม
18. การกินพรีาเพรีอ
19. การชอบผลัดวันประกันพรุ่ง
20. การเล่นการพนัน

ฯลฯ

สรุปได้ว่า ค่านิยมพื้นฐานสำหรับครูเป็นสิ่งที่ส่งผลต่อพฤติกรรมและจริยธรรมของคนในสังคม การปลูกฝังค่านิยมที่ดีจึงเป็นสิ่งที่ผู้มิบทบาทหน้าที่ นับตั้งแต่พ่อแม่ ครูอาจารย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารควรปลูกฝังให้เยาวชนและคนในครอบครัว คนในสังคมรวมทั้งผู้ใต้บังคับบัญชาให้มีค่านิยมที่พึงประสงค์

การพัฒนาค่านิยมในวิชาชีพครู

การพัฒนา หมายถึง การทำให้เจริญขึ้น ถ้าเป็นการพัฒนาคน หมายถึง การทำให้เกิดความเจริญงอกงามแก่คนโดยมีลักษณะที่มีความเจริญงอกงามมาจากภายใน กล่าวคือ จิตใจของผู้ได้รับการพัฒนานั้นยอมรับเพื่อความเจริญหรือเพื่อความสำเร็จตามจุดประสงค์ของการพัฒนา ดังนั้น การพัฒนาค่านิยมในวิชาชีพครู จึงหมายถึง การทำให้ครูยอมรับความสำคัญของวิชาชีพครู เพื่อความเจริญงอกงามของผู้ประกอบวิชาชีพครู และสถาบันวิชาชีพครูด้วย หรือ จะกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า การพัฒนาค่านิยมในวิชาชีพครูก็คือ การทำความเชื่อมั่นความมั่นใจในคุณค่าของความเป็นครูให้ดีขึ้น โดยบุคคลที่ควรได้รับการพัฒนานั้นก็คือ ผู้ประกอบวิชาชีพครูทุกคนและนักศึกษาที่กำลังเรียนวิชาชีพครูในสถาบันฝึกหัดครูทั่วไป

ดังได้กล่าวแล้วว่า ค่านิยมของบุคคลสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามความประสงค์ของแต่ละบุคคล หรือเปลี่ยนแปลงไปตามการอบรมสั่งสอน การศึกษาเล่าเรียน หรือการปลูกฝังอุดมการณ์ด้วยเหตุใดเหตุหนึ่งหรือหลายๆ เหตุปัจจัยก็ได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ ค่านิยมในวิชาชีพครูย่อมเปลี่ยนแปลงได้เช่นเดียวกัน นั่นคือ ในกรณีนักศึกษาครูหรือผู้ที่ประกอบวิชาชีพครูยังมีความรัก ความศรัทธาต่อความเป็นครู ไม่มากนัก ก็สามารถพัฒนาค่านิยมในวิชาชีพครู ให้สูงขึ้นได้ในทางตรงข้าม ผู้ที่ประกอบวิชาชีพครูด้วยความรัก ความศรัทธาอยู่แล้ว อาจจะสามารถเสริมความรักความศรัทธาต่อวิชาชีพครูก็ย่อมเกิดขึ้นได้เช่นเดียวกัน ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาค่านิยมในวิชาชีพครูทั้งผู้ที่กำลังประกอบวิชาชีพครูและนักศึกษาครูทุกๆ คน เพื่อให้ค่านิยมสูงต่อวิชาชีพครูตลอดไป

สำหรับแนวทางการพัฒนาค่านิยมในวิชาชีพครูนั้น สามารถกระทำดังต่อไปนี้

1. สร้างศรัทธาในวิชาชีพครูโดยตระหนักในคุณค่าของความเป็นครู โดยให้ นักศึกษาครูและผู้ประกอบวิชาชีพครูตระหนักในสิ่งต่อไปนี้

1.1 เกียรติและศักดิ์ศรีของวิชาชีพ

ความมีเกียรติและศักดิ์ศรีของวิชาชีพมิใช่อยู่ที่การได้รับเงินเดือนสูงๆ แต่อยู่ที่ความสุจริตของอาชีพ ดังภาษิตที่ว่า “สุกมมิโก กิตติมาวาติ” แปลว่า อาชีพที่สุจริตมีเกียรติทั้งสิ้น ดังนั้น ถ้าหากผู้ประกอบวิชาชีพครูและนักศึกษาครูทุกคนหมั่นพิจารณาดูอาชีพทางการสอนจะเห็นว่าเป็นอาชีพสุจริต เพราะการกระทำหน้าที่ของผู้เป็นครูด้วยวิญญานของครูจะไม่มีโอกาสกระทำความทุจริตใดๆ เลย ส่วนกรณีที่มีข่าวว่าครูอาจารย์กระทำความผิดอย่างโน้นอย่างนี้ นั่น ความจริงผู้ที่กระทำความผิดให้ปรากฏแก่สังคม มิได้กระทำหน้าที่ของครู แต่ไปทำหน้าที่อื่นจึงมีโอกาสทุจริต แต่ก็มีจำนวนน้อยมาก อย่างไรก็ตาม ผู้ที่เข้าสู่สถาบันวิชาชีพครูจะต้องตระหนักอยู่เสมอว่า “อาชีพที่สุจริตทุกอาชีพมีเกียรติและศักดิ์ศรีเท่า

เทียมกัน” อาชีพครุณั้น ถึงแม้รายได้จะต่ำ แต่ก็สูงด้วยคุณค่าและน้ำใจ ดีกว่าอาชีพบางอาชีพที่มีรายได้สูง แต่ขาดความเมตตา เพราะคนในอาชีพนั้นๆ มุ่งแต่จะหาประโยชน์สู่ตนมากเกินไป

1.2 เป้าประสงค์ของวิชาชีพ

วิชาชีพหรืองานอาชีพบางอย่าง มีเป้าประสงค์เพื่อฐานะทางเศรษฐกิจหรือความร่ำรวยของผู้ประกอบอาชีพการงานนั้นๆ เช่น อาชีพธุรกิจต่างๆ ไป เป็นต้น ส่วนเป้าประสงค์ของวิชาชีพครูที่แท้จริง มีได้อยู่ในสถานะความร่ำรวย การมีงานทำถือว่าเป็นเป้าประสงค์รอง เป้าประสงค์สูงสุดของความเป็นครู คือ การยกระดับวิญญาณของศิษย์ไปสู่คุณธรรมชั้นสูง ดังนั้น เมื่อพิจารณาถึงเป้าประสงค์ของวิชาชีพ จึงสามารถกล่าวได้ว่า วิชาชีพครู มีเป้าประสงค์เพื่อยกระดับวิญญาณมนุษย์ให้สูงกว่าสัตว์เดรัจฉาน มิใช่เพื่อความมั่นคงร่ำรวยหรือความสุขสบายใดๆ

1.3 ความเจริญก้าวหน้าในวิชาชีพ

ถ้าหากนำสถานภาพของผู้ที่รับราชการครูกับผู้ที่รับราชการอื่นๆ มาเปรียบเทียบกับกันจะเห็นอย่างเด่นชัดว่า อาชีพครูมีความเจริญก้าวหน้ารวดเร็วกว่าอีกหลายอาชีพ โดยเฉพาะการเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่ง แม้ว่าฐานะทางการเงินของครูจะไม่สูงนักก็ตาม อย่างไรก็ตาม ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ผู้ประกอบวิชาชีพครูจะต้องมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าเดิม ทั้งนี้เพราะทางราชการพยายามที่จะปรับปรุงสถานภาพของครูให้ดีขึ้นกว่าเดิมอย่างแน่นอน

1.4 สถานภาพทางวิชาชีพ

งานทางการสอนหรือวิชาชีพครูถือได้ว่าเป็นอาชีพชั้นสูงเหมือนกับวิชาชีพอื่นๆ เช่น แพทย์ ทันตแพทย์ เกษัชกร วิศวกร ทนายความ และพยาบาล เป็นต้น หลักพยานที่ยืนยันถึงความเป็นวิชาชีพหรืออาชีพชั้นสูง ก็คือ เกณฑ์มาตรฐานของอาชีพชั้นสูง

จะเห็นว่าวิชาชีพครูมิได้ด้อยไปกว่าวิชาชีพอื่นๆ เลย ไม่ว่าจะเป็นในด้านความมีเกียรติมีศักดิ์ศรีในสังคม การกระทำประโยชน์ให้แก่สังคมและชาติบ้านเมืองความเจริญก้าวหน้าในการประกอบอาชีพหรือสถานภาพทางวิชาชีพ เป็นเช่นนี้ นักศึกษาครูและครูอาจารย์ทุกคนจึงควรมีความมั่นใจเชื่อมั่นในคุณค่าของความเป็นครู ปฏิบัติหน้าที่ของอาจารย์ พัฒนาความสามารถในการสอนเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อความเจริญก้าวหน้าของตนเอง ของศิษย์ และของชาติบ้านเมือง

2. การพัฒนาค่านิยมในวิชาชีพครูโดยอาศัยปัจจัยแวดล้อมอื่นๆ เช่น

2.1 ผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชาของครูอาจารย์ทุกระดับชั้น จะต้องประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีในด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ดีงาม

2.2 ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับจรรยาบรรณของครู เพื่อให้ครูอาจารย์ทุกระดับชั้นได้รับทราบและนำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง

2.3 จัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างค่านิยมและคุณค่าความเป็นครูในรูปแบบต่างๆ เช่น การประกวดมารยาทครู การประกวดครูดีเด่นในด้านต่างๆ การอบรมจริยธรรม หรือการฟังปาฐกถาธรรม เป็นต้น

2.4 จัดให้มีการทบทวน ชี้แจง ด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมของครูอย่างสม่ำเสมอ

2.5 ประกาศเกียรติคุณยกย่องครูอาจารย์ที่มีความสามารถดีเด่นในด้านต่างๆ ตลอดจนการจัดให้มีการส่งเสริมสวัสดิการแก่ครูอาจารย์และครอบครัวที่มีคุณธรรมดีเด่น เช่น มอบทุนการศึกษาให้แก่บุตร เป็นต้น

2.6 การสอบบรรจุและการปฐมนิเทศครูใหม่ ต้องบรรจุเรื่องคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมของครูไว้ด้วย เพราะเป็นเครื่องช่วยให้ครูได้ตระหนักในสิ่งดังกล่าว

2.7 ทำการวิจัยเพื่อหาทางแก้ไขปรับปรุงคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมของครู

2.8 จัดทำเอกสารเพื่อการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมให้ครูอาจารย์ได้อ่านอย่างทั่วถึง

2.9 สถาบันวิชาชีพครูต้องเร่งรัดพัฒนาวิชาชีพครูให้เจริญก้าวหน้า ทั้งในด้านสถานสภาพทางสังคมและฐานะทางเศรษฐกิจ

2.10 คัดเลือกนักศึกษาที่จะมาเรียนครูอย่างเคร่งครัด กล่าวคือ ต้องพยายามคัดเลือกคนดี คนเก่ง มาเรียนครู ทั้งนี้ ทางราชการจะต้องส่งเสริมและพัฒนาครูอย่างจริงจังและจริงใจ โดยอาศัยวิธีการใดวิธีการหนึ่งดังต่อไปนี้

(1) ให้อุปการะนักเรียนที่เรียนดีในชั้นมัธยมศึกษา เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วให้ทุนศึกษาต่อไปในสถาบันฝึกหัดครู สำเร็จการศึกษาแล้วมีงานให้ทำทันที

(2) คัดเลือกนักเรียนที่ผลการเรียนดีจากชั้นมัธยมศึกษาเพื่อให้อุปการะศึกษาเล่าเรียนในสถาบันฝึกหัดครู สำเร็จการศึกษาแล้วมีงานให้ทำทันที

(3) คัดเลือกนักเรียนที่ผลการเรียนดีเด่นเพื่อศึกษาต่อในสถาบันฝึกหัดครู โดยใช้ทุนส่วนตัวของนักศึกษา เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วต้องบรรจุเข้าทำงานทันที

ด้วยวิธีการใดวิธีการหนึ่งดังกล่าวข้างต้นนี้ เชื่อแน่ว่าจะเป็นปัจจัยกระตุ้นให้นักเรียนและผู้ปกครองมีค่านิยมที่ดีต่อวิชาชีพครู ให้ความสนใจที่จะส่งบุตรธิดาของตนเข้าศึกษาวิชาชีพครูมากขึ้น หากเป็นเช่นนี้ “วิชาชีพครูก็จะได้อันดี คนเก่ง” เข้ามาสู่สถาบันวิชาชีพครูมากขึ้น

แนวคิดการปลูกฝังค่านิยมต่อศิษย์

แนวคิดวิธีการปลูกฝังค่านิยมเป็นเรื่องยากเพราะเป็นเรื่องของจิตใจศรัทธาและความเชื่อครูจะต้องเป็นผู้ให้ความรู้แก่นักเรียนโดยวิธีการต่อไปนี้

1. การอบรมสั่งสอน คือ พยายามยกตัวอย่างอธิบายที่เป็นรูปธรรมให้นักเรียนเห็นแนวความคิดทางปฏิบัติให้ได้ เช่น ต้องการให้นักเรียนเลิกเล่นการพนัน ครูต้องอธิบายให้เข้าใจว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร จึงเลิกเล่นการพนันได้ ในการเรียนการสอนครูต้องสอดแทรกค่านิยมที่ดีไว้เสมอและติดตามการปฏิบัติตัวของนักเรียนด้วย

2. การชักจูงให้เชื่อตาม ครูที่มีความสามารถชักจูงให้ศิษย์ประพฤติคล้อยตามได้จะต้องเป็นครูที่สร้างศรัทธาหลายด้านต่อศิษย์ เช่น มีวาทศศิลป์มีจิตวิทยาสูงมีบุคลิกภาพสอนดีและเป็นแบบอย่างที่ดีเมื่อศิษย์เกิดความเชื่อถือนักเรียนย่อมตั้งใจให้ประพฤติปฏิบัติและยึดถือค่านิยมที่ดีได้ง่าย เช่น ความเมตตา กรุณา ความเอื้อเฟื้อ ความเสียสละ ความกล้าหาญตลอดจนสร้างค่านิยมในวัฒนธรรมไทย

3. การกระทำตัวเป็นตัวอย่าง พฤติกรรมของครูเป็นสิ่งสำคัญครูจะต้องทำตัวเป็นแบบอย่างอยู่เสมอ คือ ครูจะต้องไม่สูบบุหรี่ ไม่ดื่มเหล้า ศรัทธาของศิษย์จึงจะมีในตัวครูการอบรมสั่งสอนใดๆ ย่อมมีประโยชน์ครูควรยึดมั่นในคุณธรรมยอมเป็นแม่บทที่ดีในด้านความประพฤติของศิษย์ความโน้มเอียงต่างๆ ของศิษย์ก็จะเป็นไปในทางที่ดีเช่นกัน

4. การให้รางวัลและลงโทษ เป็นวิธีการจูงใจเพื่อนำไปสู่จุดหมายที่ต้องการหรือความต้องการที่มีผลตอบสนองการจูงใจมีทั้งทางบวก เช่น การให้รางวัลการชมเชย เป็นต้น และการจูงใจในทางลบ เช่น การทำโทษคาดโทษตำหนิ เป็นต้น การกระทำทั้งสองอย่างนี้อ่อย่าทำพร่ำเพรื่อควรดูโอกาสและเวลาที่เหมาะสมด้วย

สรุปได้ว่า วิธีการปลูกฝังค่านิยมเป็นเรื่องของจิตใจศรัทธาและความเชื่อ ได้แก่ การอบรมสั่งสอน การชักจูงให้เชื่อตาม การกระทำตัวเป็นตัวอย่าง การให้รางวัลและลงโทษ ทั้งหมดนี้เป็นสิ่งที่จะทำให้แก่นักเรียนเกิดค่านิยมที่ดีในวัฒนธรรมและสังคม

ค่านิยมและจริยธรรมที่ครูควรปลูกฝังแก่นักเรียน

ครูมีหน้าที่โดยตรงในการปลูกฝังค่านิยมและจริยธรรมเพราะครูมีหน้าที่ในการสอนอบรมสั่งสอนจึงควรถ่ายทอดค่านิยมและจริยธรรมให้แก่ศิษย์ดังต่อไปนี้

1. เคารพผู้อาวุโสและครูอาจารย์
2. รักบิดามารดาและญาติพี่น้อง

3. จงรักภักดีต่อชาติศาสนาพระมหากษัตริย์
4. มาโรงเรียนด้วยเสื้อผ้าสะอาดเรียบร้อย
5. รักษาโรงเรียนและชั้นเรียนให้สะอาดเรียบร้อย
6. นั่งยืนและเดินในห้องอาจมีสง่า
7. บริหารร่างกายทุกวัน
8. ทำการบ้านให้เสร็จเรียบร้อยตามกำหนด
9. ตั้งใจเรียน
10. เชื่อฟังคำแนะนำและประพฤติปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ
11. ประพฤติดีทุกวาระ

บทสรุป

ค่านิยมมีความสำคัญกับการศึกษาเป็นอย่างมาก จากประสบการณ์ที่ผ่านมาเกี่ยวกับการศึกษาคนไทยมักมีค่านิยมดังต่อไปนี้ คือ 1) สนับสนุนการศึกษาด้วยการส่งเสริมการศึกษาให้กับบุตรหลานตั้งแต่อายุยังน้อยส่งเสริมให้ผู้ชายเรียนหนังสือมากกว่าผู้หญิงและสนับสนุนให้ศึกษาไว้มากๆ แม้เป็นสิ่งที่เห็นว่าเป็นสิ่งที่ไม่สำคัญ 2) ความรู้หรือการศึกษาเปรียบเสมือนทรัพย์ 3) การศึกษาหรือการเรียนรู้ต้องมีครูสอน ค่านิยมเกี่ยวกับการศึกษาในสื่อต่างๆ คือ 1) สนับสนุนการศึกษาด้วยการปฏิรูปการศึกษาส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตส่งเสริมการเรียนรู้นอกห้องเรียนส่งเสริมการอ่านและสนับสนุนทุนการศึกษา 2) ต้องประสบความสำเร็จด้านการเรียนด้วยเหตุนี้จึงต้องแข่งขันด้านการเรียนนิยมเรียนกวดวิชาเน้นความสำคัญของการมีวุฒิการศึกษาสูงนิยมเรียนภาษาต่างประเทศและนิยมส่งบุตรหลานเข้าศึกษาในโรงเรียนนานาชาติ เมื่อนำค่านิยมเกี่ยวกับการศึกษามาศึกษาดูจะพบว่า ค่านิยมเกี่ยวกับการศึกษาของไทยมีการเปลี่ยนแปลงกล่าวคือ คนไทยให้ความสำคัญกับการศึกษาเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของบริบททางสังคมวัฒนธรรมดังที่กล่าวมาแล้วในข้างต้น ด้วยเหตุนี้สังคมไทยจึงสนับสนุนการศึกษามากขึ้นในหลายหลายรูปแบบ ดังนั้นค่านิยมจึงเป็นแนวความคิดหรือความประพฤติที่บุคคลเลือกยึดถือเพราะเห็นว่ามีคุณค่าควรแก่การกระทำหรือประพฤติปฏิบัติค่านิยมของบุคคลสามารถเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาได้ ครูอาจารย์ทุกคนหรือผู้ที่กำลังจะเป็นครูในอนาคตควรทำการศึกษาเรื่องค่านิยมให้เข้าใจโดยเฉพาะค่านิยมที่ตั้งบนรากฐานของหลักธรรมของพุทธศาสนาและศาสนาอื่นๆ ครูควรนำค่านิยมที่ดีไปเป็นหลักในการดำรงชีวิตและส่งเสริมพัฒนาค่านิยมให้เหมาะสมกับสภาพของสังคมไทยนอกจากนี้ครูควรสั่งสอนค่านิยมที่ควรยึดมั่นแก่ลูกศิษย์เพื่อใช้ค่านิยมเป็นพื้นฐานในการพัฒนามนุษย์สังคมชุมชนและประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

แบบฝึกหัดท้ายบทที่ 3

จงตอบคำถามต่อไปนี้

1. จงอธิบายความหมายของค่านิยมไทยในปัจจุบัน
2. จงอธิบายความสำคัญของค่านิยม
3. จงอธิบายที่มาของค่านิยม
4. จงอธิบายชนิดของค่านิยม
5. จงอธิบายปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อค่านิยม
6. จงอธิบายค่านิยมพื้นฐานสำหรับครู ดังต่อไปนี้
  - 6.1 ค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ
  - 6.2 ค่านิยมที่ครูควรยึดมั่น
  - 6.3 ค่านิยมที่ครูไม่ควรยึดมั่น
7. จงอธิบายการพัฒนาค่านิยมในวิชาชีพครูในปัจจุบัน
8. จงอธิบายแนวคิดการปลูกฝังค่านิยมต่อศิษย์
9. นักศึกษากำลังก้าวเข้าสู่ตำแหน่ง “ครู” จงอธิบายค่านิยมและจริยธรรมที่ครูควรปลูกฝังแก่นักเรียนมีอะไรบ้างที่ท่านจะปลูกฝังนักเรียนอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- ก่อ สวัสดิพานิชย์. (2518). **วัยรุ่นกับค่านิยมและระบบศีลธรรมในเรื่องน่ารู้เกี่ยวกับการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : กรมสามัญศึกษา
- คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2525). **แนวทางปฏิบัติตามค่านิยม ขั้นพื้นฐาน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ
- พนัส หันนาคินทร์. (2523). **การสอนค่านิยมและจริยธรรม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิชเนศ.
- พระมหาอดิศร ธีรสีโล. (2540). **คุณธรรมสำหรับครู**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.
- ยนต์ ชุ่มจิตร์. (2541). **ความเป็นครู**. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.
- สาโรช บัวศรี. (2529). **จริยธรรมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ครูสภา.
- Good, C.V. (1973). **Dictionary of Education. 3rd Edition**. New York : McGraw – Hill Book Company.
- Phenix. (1998). **Principles of self-regulated learning for teachers**. In Jessie Ee, Agnes Chang and Oon-Seng Tan. **Thinking about Thinking, What Educators Need to Know**. Singapore : Mc Graw Hill
- Raths, L.E. & Simon, S.B. (1978). **Values and Teaching : Working With Values in the Classroom**. Ohio : Charles E. Merrill Publishing.

บทที่ 4

กฎและทฤษฎีทางจริยธรรม

ทฤษฎีทางจริยธรรมมีรากฐานมาจากองค์ความรู้ด้าน จริยศาสตร์ (Ethics) หรือปรัชญาจริยะ (Moral philosophy) เป็นศาสตร์ที่พยายามจะทำการศึกษาเพื่อให้เกิดความเข้าใจระบบแนวคิดหรือสัจพจน์ทางจริยธรรมรวมทั้งตัดสินหลักการและทฤษฎีทางจริยธรรมโดยการวิเคราะห์แนวความคิด เช่น วิเคราะห์ความถูกต้อง ความผิด ความพอเหมาะพอควร ความดี หรือความเลว กฎและทฤษฎีทางจริยธรรม ที่นี้จะเป็นหลักที่นักการศึกษาสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อประโยชน์ในด้านการบริหารงานการศึกษาได้อย่างผู้มีคุณธรรมและจริยธรรม

สัมพันธระหว่างกฎกับทฤษฎี

กฎ คือ สิ่งที่เป็นสากลที่ทุกคนในสังคมยอมรับได้ เป็นข้อตกลงที่ยอมรับร่วมกันเป็นเหตุเป็นผลที่พิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริง กฎ อาจเกิดได้ในสองลักษณะด้วยกัน คือ เกิดจากการอุปมานข้อเท็จจริง โดยการรวบรวมจากข้อเท็จจริงทั้งหลาย ๆ ข้อเท็จจริง หรือจากการอนุมานทฤษฎี โดยการดึงเอาส่วนย่อย ๆ ของทฤษฎีมาสังเคราะห์เป็นกฎ กฎที่ดีต้องเป็นหลักที่เน้นความสำคัญระหว่างเหตุผลและกฎมีความเป็นจริงในตัวของมันเอง มีความเป็นปรนัยและสามารถพิสูจน์ทดลองได้ผลตรงกันทุกครั้งและถ้าหากมีผลการทดลองใดที่ขัดแย้งกับกฎแล้ว กฎนั้นต้องยกเลิกไป แต่กฎไม่สามารถอธิบายให้เข้าใจได้ว่า ทำไมเหตุผลจึงมีความสัมพันธ์กันเช่นนั้น สิ่งที่สามารถอธิบายได้ระหว่างเหตุกับผลในตัวกฎ กฎและทฤษฎีจึงมีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงกัน เช่น กฎของพุทธจริยศาสตร์ คือหลักของทฤษฎีพุทธศาสตร์ เพราะเกิดจากการอุปมานข้อเท็จจริง โดยการรวบรวมจากข้อเท็จจริงทั้งหลาย ๆ ข้อเท็จจริงของพุทธจริยศาสตร์มาสังเคราะห์ เป็นมโนคติแล้ว เอามโนคติทั้งหลายมาสังเคราะห์เป็นหลักการ

1. ทฤษฎีทางจริยธรรม

ทฤษฎีทางจริยธรรมมีความหลากหลายทั้งจากมุมมองของนักปรัชญา นักจิตวิทยา และนักจริยศาสตร์ เป็นต้น ซึ่งเป็นประโยชน์ในการพิจารณาหลักคุณธรรมและจริยธรรม

1.1 ทฤษฎีทางจริยธรรมเชิงจริยศาสตร์ ในแต่ละทฤษฎีจริยธรรมเชิงจริยศาสตร์มีสาระสำคัญซึ่ง จำเริญรัตน์ เจือจันทร์ (๒๕๔๘) ได้นำมาสรุปเป็นแนวทางเพื่อประยุกต์ใช้ ดังนี้

1) ทฤษฎีจริยศาสตร์ของ อริสโตเติล (Aristotle) อริสโตเติล มองว่า คุณธรรมจริยธรรมทำให้มนุษย์มองเห็นแต่สิ่งที่มีคุณค่าเป็นลักษณะคุณธรรมเชิงพุทธิปัญญา ซึ่งเกิดจากการเรียนการสอน การได้รับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และคุณธรรมจริยธรรมที่เกิดจากพฤติกรรมที่

อยู่ในธรรมชาติของมนุษย์ ต้องอาศัยการอยู่ร่วมกัน ประพฤติปฏิบัติอย่างถูกต้องร่วมกันคุณธรรม จริยธรรมจะต้องมีลักษณะสภาวะความเป็นกลาง ความดีหรือลักษณะทางสายกลางเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก เพราะต้องสลัดสิ่งที่ติดอยู่ที่ปลายทั้งสองด้านที่เป็นความเข้มข้นและความอ่อนด้อยออกเสียก่อน การทำได้ก็จะเข้าถึงความดี ความดีที่อริสโตเติล กล่าวถึง คือ การอยู่ดี ทำดีและชีวิตประสบความสำเร็จโดย มุ่งหวังให้ทุกอย่างเป็นไปตามสภาวะการณ์หรือเป็นไปตามธรรมชาติอย่างแท้จริง หลักทฤษฎีทาง จริยธรรมของ อริสโตเติล สามารถนำมาปรับใช้กับการบริหารการศึกษาได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะ หลักการว่าด้วยความดี ความสุขและทางสายกลาง เป็นต้น การนำมาใช้เพื่อปลูกฝังให้ นักเรียน ครู อาจารย์ ผู้ได้บังคับบัญชาให้ฝึกฝนในความดีก็จะทำให้สังคมมีความสุข

2) ทฤษฎีสัมพัทธนิยมทางจริยธรรม ยึดถือว่าหลักการทางจริยธรรมทั้งหลาย ขึ้นอยู่กับการยึดถือของสังคมที่บุคคลนั้นอาศัยอยู่ กลุ่มบุคคลในสังคมอื่นอาจจะไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยตรง การยึดถือของคนในสังคมมีพื้นฐานมาจากวัฒนธรรม ประเพณี วิถีประชา วิถีทางการชีวิต ซึ่ง ยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาช้านาน ดังนั้นจริยธรรมของสังคมนั้นจึงเป็นเรื่องปรากฏต่อสายตาของผู้ ยึดถือซึ่งเป็นสิ่งที่ในสังคมนั้นยึดถือร่วมกัน ดังเช่น การที่ภรรยาหม้ายต้องกระโดดกองไฟตายตามสามี เป็นพฤติกรรมที่แสดงความรักและซื่อสัตย์ต่อสามีของคนในสังคมหนึ่งซึ่งสังคมอื่นอาจมองว่าเป็น ความโหดร้าย

การยึดถือจริยธรรมแบบสัมพัทธนิยมอาจจะมีลักษณะของการตัดสินใจด้วยตนเอง หรือให้กลุ่มคนในสังคมเป็นผู้ตัดสินใจซึ่งถือว่าเป็นข้อยุติไม่สามารถโต้แย้งได้ ซึ่งไม่อาจนำเอา แนวความคิดของสังคมอื่น ๆ มาเป็นข้อโต้แย้งได้ เพราะการตัดสินใจของกลุ่มคนในสังคมเป็นความ ตั้งใจ แม้ว่าจะเกิดจากความไม่เข้าใจหรือก่อให้เกิดอันตรายก็ตามก็ถือว่าเป็นสิทธิอันชอบธรรมของ สังคมนั้นในเวลานั้น ครูจึงต้องมีความระมัดระวังที่จะต้องมียุติธรรมบนฐานความคิดที่ถูกต้อง

3) ทฤษฎีอัตนิยม เป็นทฤษฎีทางจิตวิทยาที่มีหลักการในการมุ่งเน้นตนเองเป็น หลักหรือยึดถือประโยชน์ส่วนตัวเป็นประการสำคัญ และถือว่าเป็นหลักการที่ต้องทำตามหลัก จริยธรรมแม้จะไม่เป็นที่ยอมรับเพราะถือว่าไม่สมเหตุสมผลของอีกฝ่ายหนึ่ง แต่อย่างไรก็ตามแม้ว่า ทฤษฎีอัตนิยมจะยึดตนเองเป็นสำคัญแต่ก็มีลักษณะของความสมเหตุสมผลในเชิงความคิดด้าน จริยธรรมในมุมมองที่เป็นการส่งเสริมตนเองซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมความดีให้แก่คนส่วนใหญ่ ด้วย อัตนิยมมีการประเมินทางเลือกไว้ว่า จะยึดถือในสิ่งที่ตนเองชอบใจและทำในสิ่งที่ตนชอบถ้าไม่ขัด ต่อหลักศีลธรรมจริยธรรมอันดี และเลือกที่จะไม่ทำในสิ่งที่ตนไม่ชอบ การได้รับความสุขจากสิ่งที่ตน ทำและการช่วยเหลือผู้อื่นเนื่องจากเกิดความต้องการที่จะช่วยเหลือซึ่งเป็นแรงผลักดันให้ทำพฤติกรรม นั้นก็เป็นหลักการของอัตนิยมเช่นกัน ดังนั้น อัตนิยมจึงมีลักษณะที่ยึดถือตนเองเป็นหลักเพื่อเลือก แนวทางซึ่งแนวทางที่เลือกก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและในทางกลับกันตนเองได้รับประโยชน์จาก การให้ประโยชน์แก่สังคมด้วย

ครูที่ยึดอัตนัยมจะมีความเชื่อว่าทุกคนมีความคิดเห็นเป็นของตนเอง และยึดถือความคิดเห็นของตนเองในการตัดสินปัญหาต่าง ๆ โดยคิดว่าตนเป็นที่พึงแห่งตน ซึ่งอาจจะทำให้ขาดความเคารพในความคิดเห็นของผู้ร่วมงาน แต่อย่างไรก็ตามการบูรณาความคิดที่พึ่งพาตนเองและการเปิดใจกว้างยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นเพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจจึงเป็นหัวใจสำคัญของทฤษฎีอัตนัยม

4) ทฤษฎีอรรถประโยชน์เชิงการกระทำและเชิงระเบียบ อรรถประโยชน์เชิงการกระทำ แกลงว่า การกระทำจะถูกหรือผิดขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงว่าผลของการกระทำนั้นก่อให้เกิดประโยชน์มากน้อยเพียงใด การกระทำที่ถูก คือการกระทำที่ก่อให้เกิดความสุขหรือหลุดพ้นจากความทุกข์ และเป็นการกระทำที่ให้ผลแห่งความสุขแก่คนจำนวนมากด้วย เรียกการกระทำที่ถูกต้องนี้ว่าเป็นความดี การกระทำที่ผิด คือ การกระทำที่นำความทุกข์ความเดือดร้อนมาสู่คนจำนวนมาก การวัดการกระทำดังกล่าวต้องพิจารณาจากสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมเพื่อนำมาคำนวณค่าของความสุขและความทุกข์เป็นเชิงปริมาณ ดังนั้นการกระทำทั้งหลายย่อมมีผลเป็นประโยชน์หรือโทษแก่ผู้ทำตามมาเสมอ

ทฤษฎีอรรถประโยชน์เชิงระเบียบ เป็นการมองถึงการจัดระเบียบทางสังคมโดยใช้กฎระเบียบทางสังคม กฎหมายบ้านเมืองมาใช้เพราะสิ่งเหล่านี้จะให้ความสำคัญของรูปแบบการกระทำที่ต้องเป็นไปตามหลักจริยธรรมโดยมีกฎระเบียบรองรับ ซึ่งต้องเป็นกฎระเบียบที่ต้องได้รับการยอมรับตามหลักตรรกวิทยาด้วย

ครูแบบอรรถประโยชน์ต้องคำนึงถึงหลักการที่จะนำมาใช้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานสูงสุด แต่นักจริยศาสตร์ยังเชื่อว่า กฎระเบียบจะเกิดผลดีต่อสังคมในลักษณะของการประนีประนอมอีกด้วย

5) ทฤษฎีสุนิยม เป็นทฤษฎีที่เชื่อว่าความสุขเป็นสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับมนุษย์ดังนั้นสิ่งที่ดีคือสิ่งที่พาไปสู่ความสุข และแนวทางในการนำไปสู่ความสุขตามทัศนะของสุนิยมนี้เน้นไปที่ความสุขที่สัมผัสได้อย่างเป็นรูปธรรม บุญมี แทนแก้ว (๒๕๔๑) กล่าวว่า ความสุขที่เป็นจุดหมายของชีวิตตามความเชื่อนี้แบ่งออกเป็น ๒ ประการ คือ

ประการที่หนึ่ง ความสุขส่วนตัว ได้แก่ ความสุขที่เน้นตัวเองเป็นสำคัญ และให้คุณค่าของสิ่งนั้นมากที่สุด ความสุขส่วนนี้ได้จากการสัมผัสถูกต้องด้วยอวัยวะสัมผัส เช่น ตาหู หูฟัง จมูกได้กลิ่น ลิ้นรับรส และผิวหนังรับความรู้สึก

ประการที่สอง ความสุขส่วนรวม ได้แก่ ความสุขที่เน้นคนส่วนรวมเป็นสำคัญ การแสดงพฤติกรรมที่คนส่วนใหญ่กระทำจึงเป็นสิ่งที่ดี เพราะเป็นการช่วยให้สังคมมีความสุขด้วยหลักธรรมที่ สุนิยมนำเสนอว่าเป็นความดีสูงสุดและเป็นแนวทางที่นำไปสู่ความสุขหลายประการ เช่น ทางสายกลาง อริยทรัพย์ เบญจศีลเบญจธรรม มงคลชีวิต บุญกิริยาวัตถุ อิทธิบาท อริยทรัพย์

เป็นต้น โดยเฉพาะธรรมที่เป็นอริยทรัพย์นั้น จำเริญรัตน์ เจือจันทร์ (๒๕๔๘) กล่าวว่า ครูการศึกษาสามารถจะนำไปประยุกต์ใช้ได้ในทุกประเด็น ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ดังนี้

- (1) ศรัทธา การมีความเชื่ออย่างมีเหตุผล
- (2) ศิล การควบคุมพฤติกรรมทางกาย วาจา ใจ ให้อยู่ในกฎระเบียบอันดีงามของสังคมซึ่งได้แก่ การมีศีล
- (3) หิริ การมีความละอายต่อพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เช่น คิดฉ้อราษฎร์บังหลวง
- (4) โอตตัปปะ การมีความอดกลั้นโดยเกรงกลัวที่จะไม่ทำชั่ว
- (5) พาหุสัจจะ การรอบรู้ รู้ลึกโดยใช้หลักการรับฟังข้อเสนอแนะ รู้จักโต้แย้งด้วยหลักการที่เป็นเหตุเป็นผล รู้จักวิธีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และนำไปสู่การบูรณาการเป็นข้อมูลสำหรับการบริหารจัดการการศึกษา
- (6) จาคะ การมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความเสียสละ มีน้ำใจต่อผู้ใต้บังคับบัญชาและผู้อื่น

(7) ปัญญา การมีความรู้ที่กว้างและเห็นจริง มีความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในเหตุผล รู้ว่าอะไรดี อะไรชั่ว ถูก ผิด มีคุณ มีโทษ มีประโยชน์หรือไม่มีประโยชน์ เป็นต้น

หากว่าต้องการจะประสบความสำเร็จและมีความสุขทั้งในส่วนตัวและในส่วนรวม จะต้องเป็นผู้ที่มีอริยทรัพย์ในตน โดยมุ่งยึดหลักการแห่งวิชาชีพของตนเององค์ทางการศึกษาเป็นองค์การที่บ่มเพาะภูมิปัญญาตลอดจนมุ่งสร้างและสั่งสมความดี เป็นแหล่งปลูกฝังคุณธรรมเพื่อความสุขในการดำรงชีวิต

6) ทฤษฎีจริยธรรมของคานท์ (Kant) เป็นทฤษฎีที่กล่าวถึงคุณค่าของการปฏิบัติ ตามหลักจริยธรรมว่าต้องเป็นเจตนาที่ดีและเกิดจากความตั้งใจจริง หรือมีมูลเหตุที่จงใจให้ทำในสิ่งที่ถูกต้อง โดยเริ่มจากเหตุการณ์จูงใจที่ดีจะเป็นเงื่อนไขในการกระทำดีและผลจากการกระทำดีนั้นจะเป็นผลดีและมีประโยชน์ การกระทำในสิ่งที่ถูกต้องเป็นหลักสากล เป็นลักษณะของการกระทำตามหน้าที่และการให้ความเคารพยำเกรง มีเงื่อนไขและมีความเด็ดขาด โดยใช้ คติบท (Maxim) เป็นลักษณะการบรรยายการกระทำเชิงอัตนัยโดยมีพื้นฐานที่ดี และมีความรู้สึกแฉ่งด้วยเจตนาดีเสมอ ตามหลักการของ คานท์ ผู้บริหารจะต้องทำตามหน้าที่บริหารการศึกษาให้ก่อประโยชน์ต่อบุคคลที่เข้ามาเกี่ยวข้องในด้านการศึกษา และสิ่งที่สำคัญที่สุดคือ ต้องรู้ว่าหน้าที่ของตนเองคืออะไร

7) ทฤษฎีอภิจริยศาสตร์ เป็นหลักการที่กล่าวถึงความหมายในรายละเอียดด้วยการวิเคราะห์เชิงลึกในสิ่งที่ปรากฏว่าคืออะไร เพื่อนำมากำหนดให้ชัดเจน เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาและความไม่เข้าใจที่ตรงกัน โดยเฉพาะในความหมายของคำว่า ความดี ความเลว ความถูกต้องและ

ความผิด การกำหนดนิยามที่เฉพาะลงไปให้ชัดเจนตรงกันโดยเฉพาะในเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่ปรากฏในขณะนั้น แต่ตามหลักการแล้ว ธรรมชาติคือความจริงและความดีความงามเป็นคุณสมบัติของธรรมชาติและมีคุณค่าอยู่ในตัวเองอยู่เสมอ

จำเรียวรัตน์ เจือจันทร์ (๒๕๔๘) อ้างถึงนักจริยศาสตร์ มัวร์ (Moore) ว่าได้กล่าวถึงคุณค่าทางจริยธรรมว่าไม่อาจนิยามได้ด้วยสิ่งที่ปรากฏให้เห็นชัดเจนไม่ว่าจะเป็นวัตถุสิ่งของหรือปรากฏการณ์และความดีไม่อาจนิยามได้เพราะเป็นคุณสมบัติที่ไม่ใช่เป็นธรรมชาติ ความดีเป็นความจริงที่อยู่ในตัวมันเอง สามารถรับรู้จินตนาการและสัมผัสได้จากจิตสำนึก

ทฤษฎีนี้ยังมีความคิดที่ลึกซึ้งในเรื่องของธรรมชาติจึงเกิดเป็นหลักในการศึกษาขึ้นเรียกว่า ทฤษฎีธรรมชาตินิยมในอภิจริยศาสตร์ เนื่องจากนักธรรมชาตินิยมไม่ได้มองธรรมชาติในแง่ดีเสมอไป เพราะความดีและความไม่ดีของธรรมชาติมีอยู่ในตัวเองและแยกออกจากกันไม่ได้ ดังนั้นมนุษย์จึงมองสิ่งที่เป็นวัตถุสิ่งเดียวกันไม่เหมือนกัน บางคนอาจจะมองว่าดีและบางคนอาจจะมองว่าไม่ดีก็ได้ ครูการศึกษาต้องเรียนรู้ในเรื่องธรรมชาติของคน เพราะการรู้ธรรมชาติเป็นกลยุทธ์ของการบริหารอย่างมีคุณธรรมและจริยธรรม

8) ทฤษฎีแบบแผน จากแนวความคิดของ รอสส์ (Ross) กล่าวว่า จากหลักของพหุนิยมนั้นคุณลักษณะที่หลากหลายสามารถก่อให้เกิดความถูกต้องได้ ดังนั้นแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับหน้าที่จึงเป็นหลักเด่นสำคัญที่ต้องพิจารณาก่อน โดยกำหนดให้หน้าที่เป็นเงื่อนไขซึ่งผูกพันกับข้อเท็จจริง ถือว่าเป็นหน้าที่ที่ต้องกระทำโดยหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่น ความซื่อสัตย์ การชดใช้ ความกตัญญู ความยุติธรรม เป็นต้น นอกจากนี้ยังต้องมีการจัดลำดับความสำคัญและตรวจสอบการกระทำว่าตกอยู่ในรายการใด ดังตัวอย่างเช่น

- (1) หน้าที่ที่ต้องรักษาคำมั่นสัญญา
- (2) หน้าที่ที่ต้องชดใช้หรือชดเชย
- (3) หน้าที่ที่ต้องกตัญญูรู้คุณ
- (4) หน้าที่ที่ต้องให้ความยุติธรรม
- (5) หน้าที่ที่ต้องได้รับประโยชน์
- (6) หน้าที่ที่ต้องปรับปรุงตนเอง
- (7) หน้าที่ที่ไม่ประทุษร้ายคนอื่น

ดังนั้น การได้ประโยชน์จากการกระทำ การพัฒนาตนเองให้มีคุณธรรมการมีเจตนาที่จะไม่ทำร้ายผู้อื่น ความมีเมตตา กรุณา และความพยายามหลีกเลี่ยงไม่ให้อื่นได้รับความทุกข์ ดังนั้นการกระทำที่ถูกต้อง คือ การกระทำตามหน้าที่ โดยเฉพาะในกรณีที่ไม่มีทางเลือก แต่ถ้ามีทางเลือกก็ต้องจัดลำดับทางเลือกที่ให้ประโยชน์สูงสุดเป็นอันดับแรกในการกระทำ (จำเรียวรัตน์ เจือจันทร์, ๒๕๔๘)

9) **ทฤษฎีอาเวค** เป็นทฤษฎีที่กล่าวถึง จริยภาษา เนื่องจากมนุษย์ใช้ภาษาเป็นเครื่องมือสะท้อนความคิดและอารมณ์ ความสำคัญของจริยภาษาจึงเป็นภาษาที่แสดงถึงจริยธรรม การออกคำสั่ง คำขอร้อง ทั้งที่เป็นภาษาเขียนและภาษาพูดต่างแฝงด้วยอารมณ์ทั้งสิ้น ดังนั้นการแสดงออกจึงเป็นความรู้สึกของผู้สื่อสารซึ่งอาจจะไม่เกี่ยวกับข้อเท็จจริงและไม่ยังสามารถแยกภาษาและการกระทำออกจากกันได้

ดังนั้นครูต้องตระหนักว่า อารมณ์ของบุคคลต่อสถานการณ์ในขณะนั้น จึงมีทั้งทางบวกและทางลบในประเด็นเดียวกัน ถ้าเห็นเหตุการณ์ในทางลบ การตัดสินใจจริยธรรมโดยอาศัยภาษาที่แสดงอารมณ์ก็จะใช้ภาษาแสดงอารมณ์ชักชวนให้คนอื่นหยุดการกระทำนั้น แล้วผลของการกระทำก็เป็นความดี การแสดงอารมณ์ในทางบวกต่อสิ่งใดก็จะเกิดอารมณ์ดีต่อสิ่งนั้น เพราะความเชื่อและความรู้สึกทางอารมณ์เป็นสิ่งแยกกันไม่ออกจึงทำให้เกิดอารมณ์ที่รุนแรงต่อสิ่งที่ไม่ดีและสิ่งที่ดีได้เสมอ ขึ้นอยู่กับมุมมองของแต่ละบุคคล หรือกลุ่มบุคคล

10) **ทฤษฎีบัญญัตินิยม** เป็นทฤษฎีที่กล่าวถึงเรื่องการสื่อสารด้วยการใช้ภาษา การบัญญัติความใด ๆ ต้องใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการสื่อสารให้เกิดความเข้าใจ เป็นการกำหนดหรือชี้แนะที่เป็นแนวทางเลือก ผู้บริหารต้องตระหนักว่า ข้อบัญญัติไม่ใช่เป็นข้อห้ามแต่เป็นข้อเสนอแนะว่าไม่ควรทำเพื่อให้การใช้ลักษณะของการบัญญัติเป็นข้อกำหนดต่าง ๆ ที่ถือเป็นกติกาขององค์กรหรือสังคมที่จะต้องรับรู้ร่วมกัน เนื่องจากแนวทางเลือกอาจมีมากมายหลายประการ การมองมุมมองในเชิงเปรียบเทียบอย่างหลากหลาย และประเมินให้ได้ว่าแนวทางที่เลือกแล้วนี้ดีกว่าแนวทางเลือกอื่น ๆ

มนุษย์มีอิสรภาพในการเลือกเป็นอำนาจที่อยู่ในตนเอง นอกจากการรู้จักตนเองแล้ว มนุษย์ยังมีจินตนาการความสามารถที่จะพาตนเองให้หลุดไปอยู่ในสภาพแวดล้อมที่สร้างขึ้นด้วยตนเอง ซึ่งอาจจะไกลจากความเป็นจริงก็ได้ แต่ส่วนที่สำคัญที่สุดของมนุษย์ คือ การมีมโนธรรม การตระหนักรู้ ล้าลึกที่อยู่ในจิต การแยกแยะความผิดชอบชั่วดี และหลักของการควบคุมมโนพฤติกรรม และการปรับแนวทางของความคิดให้สอดคล้องกับมโนธรรมที่ตนยึดถือและสังคมยอมรับได้

2. **ทฤษฎีจริยธรรมตามแนวศาสนา** ศาสนาเป็นแหล่งกำเนิดด้านจริยธรรม ทุกศาสนามีคัมภีร์ที่ให้ผู้นับถือศรัทธายึดถือไว้เป็นแนวทางในการปฏิบัติตนตามศาสนกิจและตามวิถีการดำเนินชีวิตในสังคมด้วย ศาสนาที่ใหญ่ ๆ มีผู้คนนับถือเป็นจำนวนมาก ได้แก่ ศาสนาพุทธ คริสต์ และศาสนาฮินดูและอิสลาม

1) **ทฤษฎีจริยธรรมตามแนวพุทธศาสตร์** พระเทวินทร์ เทวินโท (๒๕๔๔, หน้า ๓๔๖ – ๓๔๙) กล่าวว่า ทฤษฎีจริยธรรมตามแนวพุทธศาสตร์นี้เรียกว่า ทฤษฎีพุทธจริยศาสตร์ซึ่งเป็นสังคตทฤษฎีแห่งธรรม โดยประกอบด้วยเหตุผลและผล เป็นการศึกษาธรรมที่มีความเป็นธรรมชาติซึ่งหมายถึงสิ่งที่เป็นจริง การศึกษาด้านทฤษฎีทางจริยศาสตร์นี้เป็นการศึกษาด้วยการสังเกต ทดลองด้วยการปฏิบัติจริงและนำผลมาเป็นองค์ความรู้ของศาสตร์ ดังนั้น การศึกษาด้านจริยศาสตร์จึงเป็น

การศึกษาในเชิงวิทยาศาสตร์ จากองค์ประกอบในด้านธรรมชาติของสาร การรวมตัวและการแยกสลายออกจากกันจนไม่มีตัวตนที่แน่นอน คือ พระอภิธรรมปิฎก ข้อประพจน์ปฏิบัติของมนุษย์ต่อธรรมชาติที่จะทำให้สังคมมีความสุขและวิธีการที่จะทำให้มนุษย์หลุดพ้นจากความทุกข์ซึ่งได้แก่ เกิด แก่ เจ็บ ตาย คือ พระสุตตันตปิฎก และข้อห้ามไม่ให้มนุษย์ทำ ได้แก่ ศีล กฏ ระเบียบ คือ พระวินัยปิฎก ทฤษฎีนี้ได้กล่าวถึงสังขารที่เป็นธรรมชาติของมนุษย์ไว้ ๓ หลักธรรม คือ

หลักธรรมที่ ๑ ได้แก่ อรูปธรรมและรูปธรรม ซึ่งอธิบายได้ว่า ธรรมชาตินั้นมีอยู่สองสภาวะ สภาวะหนึ่ง คือ สภาวะที่ยังไม่รวมกันเป็นธาตุ เป็นสารเคมีชนิดใดชนิดหนึ่ง มีสภาวะเป็นกลาง เป็นอยู่อย่างอึดอัดพิสัย ไม่มีปฏิกิริยาไม่มีพลังในตัวเอง และสภาวะสอง คือ สภาวะของธรรมชาติที่เป็นอึดอัดพิสัยแล้ว ได้รวมตัวกันเป็นปรพิสัย คือ เป็นธาตุ เป็นสารเคมีต่าง ๆ จนมีปฏิกิริยามีพลังงานอยู่ในตัวเอง

หลักธรรมที่ ๒ ได้แก่ อสังขตธรรมและสังขตธรรม อธิบายได้ว่า ธรรมชาติที่ยังไม่มีปัจจัย ยังไม่มีธาตุ ยังไม่มีสารเคมีใด ๆ มาปรุงแต่ง ให้เป็นสังขาร ให้เป็นสิ่งที่มีชีวิตใดชีวิตหนึ่ง ยังอยู่ในสภาพที่เป็นอากาศ เป็นธาตุที่บริสุทธิ์อยู่ ซึ่งในอีกธรรมชาติหนึ่งคือธรรมชาติที่มีการปรุงแต่งของปัจจัยต่าง ๆ ธาตุชนิดต่าง ๆ จนรวมกันเป็นพืชเป็นสัตว์ เป็นมนุษย์ เป็นสังขาร มีชีวิตและจิตใจ มีวิญญาณ เป็นสิ่งมีชีวิตที่เป็นไปตามปกติวิสัยของธรรมชาติทั้งที่ดีและไม่ดี

หลักธรรมที่ ๓ ได้แก่ โลภียธรรมและโลกุตตรธรรม อธิบายได้ว่า ธรรมที่ทำให้มนุษย์ สัตว์ พืช ต้องเป็นไปตามโลกธรรม มีการเวียนว่ายตายเกิด มีความไม่เที่ยง มีความทุกข์ ความสุขตามปกติวิสัยไม่มีที่สิ้นสุด มีความเป็นอนัตตา และตกอยู่ใต้อำนาจการครอบงำของธรรมชาติที่เลวซึ่งเป็นสภาวะหนึ่งของธรรมชาติ ในอีกซีกหนึ่งของธรรมในหลักนี้ คือ ธรรมที่ทำให้มนุษย์และสัตว์ได้พ้นจากสภาวะปกติของโลกธรรมและโลกียธรรม ไม่มีการเวียนว่ายตายเกิด เมื่อบรรลุถึงสภาวะสูงสุดของโลกุตตรธรรม ก็จะไม่ตกอยู่ใต้อำนาจการครอบงำของธรรมชาติที่เลวที่ดำรงอยู่เหนือความชั่วร้ายทั้งปวง

2) ทฤษฎีจริยธรรมตามแนวศาสนาคริสต์ ตามความเชื่อของศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิก มีความเชื่อในความจริงหนึ่งเดียว คือ สิ่งศักดิ์สิทธิ์มีพระเจ้าอยู่ในหนึ่งเดียวนั้น ความเชื่อหรือพระสังขาร คือ ยึดมั่นในพระเจ้าองค์เดียว ว่าทรงเป็นจิตล้วนดำรงอยู่ในนิรันดรภาพ ทรงสร้างสรรพสิ่งทั้งที่เห็นและมีอจแลเห็น พระเจ้าองค์เดียวนั้นประกอบด้วย พระบิดา พระบุตรและพระจิตรวมเรียกว่า ตรีเอกภาพ

หลักสูงสุดที่เป็นเกณฑ์ค่านิยมทางศาสนาอยู่ที่ความรัก รู้ที่จะรักการมีชีวิตอยู่ ถ้าไม่มีความรักก็จะไม่มีค่าอะไร ผู้ที่อยู่กับความรัก คือ ผู้ที่อยู่กับพระเจ้า พิธีกรรมทางศาสนา ประกอบด้วย ศีลศักดิ์สิทธิ์ 7 ประการ คือ

(1) ศิลล้างบาป หมายถึง การลบล้างบาปต่าง ๆ ของมนุษย์ทั้งหมดทำให้มนุษย์กลับเป็นบุตรพระเจ้า เป็นสมาชิกในศาสนจักร วิญญาณเกิดมีชีวิตเหนือธรรมชาติด้วยศิลล้างบาป

(2) ศิลอภัยบาป หมายถึง การลบล้างบาปที่เรากระทำตั้งแต่รู้ความจนตลอดชีวิต เป็นการได้รับอภัยบาปจากพระเจ้า ทำให้สามารถคืนดีกับเพื่อน พี่น้องหรือแม้กระทั่งกับศัตรู

(3) ศิลมหาสนิท เป็นศิลที่ได้รับในพิธีรำลึกหรือเข้าร่วมในวันสิ้นพระชนม์ ของพระเยซู ทำให้ได้รับพรอย่างสมบูรณ์

(4) ศิลกำลัง หมายถึง การได้รับพลังกำลังจากพระจิตเจ้า เพื่อให้สามารถชนะต่อการประจญล่อลวง มีความเข้มแข็งเชื่อมั่นที่จะเอาชนะบาป กิเลส ตัณหาและความชั่วร้ายต่าง ๆ

(5) ศิลบรรพชา หมายถึง การทำให้บุคคลกลายเป็นผู้ศักดิ์สิทธิ์โดยการบวช ได้รับพรพิเศษจากพระเจ้าให้ประกอบศาสนกิจและพิธีกรรม สั่งสอนพระคัมภีร์ โปรตศิลสิทธิ์ต่าง ๆ ปกครองสัตบุรุษในความรับผิดชอบให้ความช่วยเหลือทางกายและจิตใจ

(6) ศิลสมรส คือ การรับพรจากพระเจ้า โดยชายหญิงให้คำมั่นสัญญากันว่า จะรักและซื่อสัตย์ต่อกันทั้งในยามสุขและในยามทุกข์ ทั้งในเวลาป่วยและเวลาสบาย เป็นการให้เกียรติยกย่องกันจนตลอดชีวิต ห้ามการหย่าร้าง รวมทั้งการทำหมั้นและการทำแท้ง

(7) ศิลเจิมคนป่วย หมายถึง การเพิ่มพูนพลังกำลังทั้งกายและใจให้ผู้ป่วยมีสุขภาพที่ดี ถ้าสิ้นใจก็ขอให้สิ้นใจในศีลในพรของพระเจ้า ทำให้ไปสู่สวรรค์ วิญญาณได้รับการบรรเทาเมื่อถึงคราวลาโลก

3) ทฤษฎีจริยธรรมในศาสนาอิสลาม ศาสนาอิสลามมีข้อปฏิบัติที่ต้องยึดถือ 5 ประการ คือ

ประการที่หนึ่ง การปฏิญาณตน เพื่อยืนยันความเชื่อถือในเอกภาพของอัลเลาะห์ และเป็นการให้คำมั่นสัญญาว่า จะเคารพภักดีต่ออัลเลาะห์องค์เดียว ไม่นำสิ่งใดมาเป็นภาคีกับพระองค์ และให้คำมั่นว่าศานตามุฮัมมัดเป็นศาสนทูตของพระองค์ ทั้งเป็นสัญญาโดยปริยายว่าจะปฏิบัติตามคำสอนของอัลเลาะห์ และศานตของพระองค์ด้วย

ประการที่สอง การทำละหมาด คือ ทำนมาสการวันละ 5 ครั้ง การนมาสการวันละ 5 เวลา ในวันหนึ่งกับคืนหนึ่งนั้น เป็นการยืนยันว่าบุคคลนั้นตั้งอยู่บนหลักศรัทธา คำว่านะหมาดหรือละหมาด แปลว่า การขอแสดงความจงรักภักดีต่อพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของทั้งกายและใจเป็นกุญแจสู่สวรรค์ เหมือนชำระร่างกายวันละ 5 ครั้ง ย่อมหมดสิ่งโสภณ จุดมุ่งหมายของการทำนมาสการ 5 เวลา คือ

- (1) ให้เกิดการอ่อนน้อมถ่อมตน
- (2) ชัดเกล้าจิตใจและให้รู้จักมารยาทในการแสดงความภักดี
- (3) ให้ตรงต่อหน้าที่และตรงต่อเวลา
- (4) ให้ตระหนักถึงความเสมอภาค เคียงบ่าเคียงไหล่ ไม่แบ่งชั้นวรรณะ

(5) ให้เกิดความยำเกรงต่อความเกรียงไกรของพระผู้เป็นเจ้า รักษาสัจจะ ชื่อตรง ไม่โลก มีความเป็นธรรม

(6) เครื่องครัดต่อระเบียบ และเคารพกฎหมาย

(7) รักษาความสะอาดทั้งสถานที่และร่างกาย มีการอาบน้ำละหมาด

ผู้ใดละทิ้งละหมาดผู้นั้นไม่ใช่มุสลิม การทำละหมาดต้องหันหน้าไปจุดเดียวกันเพื่อให้เกิดเอกภาพ

ประการที่สาม การบริจาคตาน ซะกาต คือ ทรัพย์สินที่กำหนดให้เป็นหน้าที่ของผู้มีฐานะบริจาคตให้แก่ผู้ยากจนและอื่น ๆ ตามบัญญัติรวม ๖ ประเภท

(1) ผู้ยากจน

(2) ผู้ขัดสนอนาถา

(3) ผู้เป็นเจ้าหน้าที่ซะกาต

(4) ผู้เข้ารับอิสลามใหม่ ๆ

(5) ปลดปล่อยทาส

(6) ผู้ที่มีหนี้สินล้นพ้นที่เกิดจากการทำดี

(7) ให้วิถีทางแห่งอัลเลาะห์

(8) ผู้เดินทางที่ขาดทุนรอน

ประเภททรัพย์สินที่ต้องบริจาคต ซะกาต

(1) รายได้จากพืชผล

(2) รายได้จากปศุสัตว์

(3) ทองคำ เงิน

(4) ทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการค้า

ประการที่สี่ การถือศีลอด การถือศีลอด คือ การงดกินงดดื่ม งดประพฤติดามอารมณ์ ผ่ายตำในช่วงเวลาระหว่างรุ่งอรุณไปจนถึงกระทั่งตะวันตกลับฟ้าโดยให้ถือศีลอดนี้ทุกวันเป็นเวลาหนึ่งเดือนเต็มในเดือนรอมมาฎอนหรือเดือนที่เก้าของปฏิทินอิสลาม

จุดประสงค์ของการถือศีลอด คือ

(1) เพื่อให้จิตใจบริสุทธิ์

(2) ให้รู้จักควบคุมจิตใจและละกิเลส

(3) ให้รู้สึกของการมีขันติ อดกลั้น หนักแน่นและอดทน

(4) ให้รู้จักสภาพของคนยากจน อดอยาก ทิวโหย จะทำให้เกิดเมตตาแก่คนทั่วไป

ประการที่ห้า การประกอบพิธีฮัจญ์ การประกอบพิธีฮัจญ์ คือ การเดินทางไปประกอบพิธีตามศาสนบัญญัติ ณ อัลกะอับะ เรือปัตตุลลอฮ์ในนครมักกะห์ มนประเทศซาอุดีอาระเบีย (ประกาศรี สือฮาไฟ, ๒๕๔๓)

จุดมุ่งหมายของการประกอบพิธีฮัจญ์ คือ

- (1) เพื่อมีการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ และแลกเปลี่ยนความคิดซึ่งกันและกัน
- (2) เพื่อแสดงให้เห็นถึงเอกภาพและความเท่าเทียมกันของมนุษย์ที่มาจากส่วนต่าง ๆ

ของโลก

(3) เพื่อแสดงให้เห็นว่าแม้จะมีฐานันดรของสังคมต่างกัน แต่เมื่ออยู่ต่อหน้าพิธีของพระเจ้าแล้ว ทุกคนมีฐานะเท่าเทียมกัน ซึ่งจะนำมาซึ่งความง่ายต่อความเข้าใจกัน

ทฤษฎีจริยศาสตร์เชิงศาสนา เป็นทฤษฎีที่ใช้กุศโลบายเพื่อให้เกิดความศรัทธาต่อพระเจ้า เป็นศาสนาซึ่งเป็นตัวนำที่ทำให้มีความเคร่งครัดในการปฏิบัติตนตามศาสนกิจและตามคำสอนของพระธรรมในศาสนานั้น ๆ ซึ่งให้หลักเพื่อนำไปประกอบคุณงามความดี ช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น ละเว้นความชั่ว เป็นต้น

3. ทฤษฎีจริยธรรมเชิงจิตวิทยา นักจิตวิทยาศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ทั้งที่เป็นพฤติกรรมภายนอกที่มนุษย์แสดงออกและพฤติกรรมภายในซึ่งเป็นพฤติกรรมทางจิต ทฤษฎีจริยธรรมเชิงจิตวิทยาจึงมุ่งเน้นที่พฤติกรรมทางจิตของมนุษย์ที่ส่งผลให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมเพื่อก่อให้เกิดความสมดุลของกายและจิต

ฟรอยด์ (Freud) นักจิตวิทยาผู้นำทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ได้ให้แนวคิดในการวิเคราะห์จิต ซึ่ง ฟรอยด์ และกลุ่มผู้ทำการศึกษาได้พื้นฐานความคิดมาจากพฤติกรรมการวางเงื่อนไขและปฏิกิริยาสะท้อนซึ่งเป็นผลงานการเรียนรู้แบบคลาสสิกของ พาฟลอฟ ฟรอยด์ กล่าวว่าสิ่งที่ทำให้บุคคลเกิดการกระทำดีและชั่วมาจากความดิ้นรนพยายามระหว่างพลังแรงขับและสัญชาตญาณของตัวตนที่จะสร้างความพึงพอใจโดยได้รับสิ่งที่พึงปรารถนา และสิ่งที่เป็นความจำเป็นสำหรับการสร้างสังคมของตัวตนด้วยความพยายามควบคุมและเก็บกดสิ่งที่เป็นกระแสความต้องการไว้เพื่อให้ตนเองสามารถทำหน้าที่ในสังคมได้ แม้ว่าอิทธิพลทางความคิดของ ฟรอยด์ จะไม่ได้แทรกซึมลงสู่ความคิดเชิงจริยธรรมอย่างสมบูรณ์ แต่จิตวิทยาของฟรอยด์ในส่วนตัวก็ได้แสดงถึงเรื่อง ความรู้สึกผิด โดยเฉพาะในเรื่องของเพศที่เป็นสิ่งที่ได้รับการเน้นหนักในเรื่องของความดีและความเลว ซึ่งมีผลกระทบในด้านความคิดเชิงจริยธรรมของบุคคลในปัจจุบัน

เจมส์ (James) ซึ่งเป็นนักปรัชญาและนักจิตวิทยาที่เป็นนักปฏิบัตินิยมก็กล่าวว่า คุณค่าของแนวคิดต่าง ๆ จะเกิดขึ้นเมื่อมีผลลัพธ์ของการกระทำตามมา ดังนั้น หลักจริยธรรมมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กับปรากฏการณ์ที่หลากหลายที่เกิดขึ้นในโลกนี้

จริยธรรมตามแนวความคิดของนักจิตวิทยาเหล่านี้ยังไม่ได้ลงรากฐานสู่พฤติกรรมด้านคุณธรรมและจริยธรรมอย่างชัดเจน จนกระทั่ง โคห์ลเบิร์ก (Kohlberg) ได้ทำการศึกษาด้านจริยธรรม จากพื้นฐานการพัฒนาการด้านความคิดและความเข้าใจ ของเพียเจท์ (Piaget) ซึ่งได้ศึกษาและอธิบายการแสดงพฤติกรรมตามแนวทางของคุณธรรมและจริยธรรมของเด็กในด้าน เจตคติของเด็กที่มีต่อกฎ การตัดสินใจของเด็กเกี่ยวกับความถูกต้องและความผิด และการประเมินค่าความยุติธรรมในการตัดสินใจ เพียเจท์ สรุปว่า คุณธรรมประกอบขึ้นด้วยระบบของกฎและความคงอยู่ของคุณธรรมจะค้นหาได้จากความเชื่อถือซึ่งแต่ละบุคคลจะพยายามที่จะรับกำนันไว้ (ประภาศรี สีหอำไพ, ๒๕๔๓)

1) ทฤษฎีจริยธรรมของ โคห์ลเบิร์ก (Kohlberg) มีจุดเริ่มต้นของการเกิดคุณธรรมและจริยธรรมอยู่ที่ตัวตนของบุคคล (Self) โดยเริ่มจากผลประโยชน์ส่วนตนเปรียบเทียบกับผลประโยชน์ที่เอื้อต่อมวลชนในระดับที่มากขึ้นเรื่อย ๆ ตามลำดับ การศึกษาจริยธรรมจากพฤติกรรมที่ความรู้ความเข้าใจระดับคุณธรรมเพื่อใช้ในการแก้ปัญหาอย่างเหมาะสมได้ เมื่อต้องเลือก การตีค่าและการอธิบายคุณค่าหรือตัดสินใจอย่างไร

หลักจริยธรรมของโคห์ลเบิร์ก มี ๖ ชั้น ได้แก่

ชั้นที่ 1 การลงโทษและการเชื่อฟัง ที่รับรู้เฉพาะตน ดังนั้น บุคคลจะแสดงพฤติกรรมทางจริยธรรมเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ

ชั้นที่ 2 ความแตกต่างระหว่างบุคคลและการแลกเปลี่ยนกันเพื่อแสวงหารางวัล

ชั้นที่ 3 ความสัมพันธ์และการกระทำตามรูปแบบตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ

ชั้นที่ 4 ระบบสังคมและความมีสติรับผิดชอบ

ชั้นที่ 5 สิทธิและความผูกพันในสังคมที่จะทำตามคำมั่นสัญญา

ชั้นที่ 6 การยึดมั่นโนธรรมตามหลักสากล

อย่างไรก็ตามในแนวความคิดทางจริยธรรม การยึดอัตตาที่เข้มข้นเป็นลักษณะของบุคคลและการกระทำที่เห็นแก่ตัวก็เป็นจุดศูนย์กลางที่ทำให้บุคคลเกิดความพึงพอใจเสมอ เป้าหมายของมนุษย์ คือ การให้ประโยชน์แก่ตนเองทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม

2) ทฤษฎีจริยธรรมของบรอนเฟนเรนเนอร์ (Bronfenbrenner) บรอนเฟนเรนเนอร์ (Bronfenbrenner) ได้ทำการศึกษาจริยธรรมของเด็กในโรงเรียนโดยการศึกษาเปรียบเทียบในวัฒนธรรมที่หลากหลาย (Boeree, 2003) และสรุปนำเสนอเป็นทฤษฎีพัฒนาการด้านจริยธรรมในอีกแนวคิดหนึ่งโดยอธิบาย ดังนี้

รูปแบบที่ 1 จริยธรรมโดยยึดถือตนเอง (self – oriented morality) คือ การยึดถือและให้ความสนใจอยู่ที่ความพึงพอใจของตนเองและจะพิจารณาสิ่งอื่น ๆ ออกไปจากตนเองในบริบทว่าตนได้รับประโยชน์ หรือถูกขัดขวางผลประโยชน์

รูปแบบที่ 2 จริยธรรมโดยยึดถือผู้มีอำนาจ (authority – oriented morality) ในขั้นนี้ได้กรวมถึงผู้ใหญ่จะมีจุดที่ตกลงร่วมกันอยู่ในตัวตนของอำนาจนับจากพ่อแม่จนถึงหัวหน้างานและผู้มีอำนาจระดับประเทศ ศาสนา มาเป็นตัวอธิบายความถูกต้องหรือความผิด

รูปแบบที่ 3 จริยธรรมโดยยึดถือเพื่อน (peer – oriented morality) เป็นจริยธรรมที่ยึดถือความสอดคล้องกับกลุ่ม ไม่ใช่ด้วยอำนาจจากใครแต่ด้วยเพื่อเป็นผู้ตัดสินว่าถูกหรือผิด ส่วนใหญ่จริยธรรมในระดับนี้จะพบมากในวัยรุ่นเนื่องจากเป็นวัยที่ต้องการการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน

รูปแบบที่ 4 จริยธรรมโดยยึดถือกลุ่ม (collective – oriented morality) เป็นจริยธรรมที่ยึดอยู่ข้างกลุ่มคนส่วนใหญ่ที่บุคคลนั้นดำเนินชีวิตอยู่โดยไม่ได้คำนึงถึงตัวบุคคลหน้าที่ของบุคคลในสังคมนั้นเป็นเกณฑ์ที่กำหนดให้เป็นจุดยืนที่ต้องคำนึงถึง

รูปแบบที่ 5 จริยธรรมโดยยึดถืออุดมหมาย (objectively – oriented morality) เป็นจริยธรรมที่ไม่ได้ขึ้นอยู่กับผู้ใด หรือกลุ่มสังคมใด แต่จะเป็นจริยธรรมที่เป็นจริงในตัวเอง

สรุป

กฎและทฤษฎีทางจริยธรรมจะเป็นหลักให้ครูการศึกษาได้เข้าใจแนวความคิดของคนในสถานภาพที่แตกต่างกัน กฎและทฤษฎีทางจริยธรรมเหล่านี้อาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทั้งในสถานการณ์ที่หลากหลายจึงขึ้นอยู่กับว่าจะใช้รูปแบบใดเป็นพิจารณาจริยธรรม

แบบฝึกหัดกิจกรรมท้ายบทเรียน

จงอธิบายตอบคำถามต่อไปนี้

1. จงอธิบายความสัมพันธ์ของกฎและทฤษฎีทางจริยธรรมพอสังเขป
2. จงอธิบายแนวคิดทฤษฎีทางจริยธรรมของอริสโตเติล
3. จงอธิบายความแตกต่างระหว่างทฤษฎีสัมพันธนิยมทางจริยธรรมและทฤษฎีอัตนิยม
4. จงอธิบายหลักการของทฤษฎีอัตนิยม
5. จงอธิบายความเชื่อของทฤษฎีสุนิยม
6. ให้อธิบายทฤษฎีจริยธรรมตามแนวทางศาสนา ดังต่อไปนี้
  - 6.1 ศาสนาพุทธ
  - 6.2 ศาสนาคริสต์
  - 6.3 ศาสนาอิสลาม
7. จงอธิบายแนวทางการนำทฤษฎีจริยธรรมไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันของเรา

*****

เอกสารอ้างอิง

- ทองใบ สุดซารี. (๒๕๔๓). **ทฤษฎีองค์การวิเคราะห์แนวความคิดทฤษฎีและการประยุกต์**.
กรุงเทพฯ : คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- ธงชัย สันติวงษ์. (๒๕๔๒). **องค์การและการบริหาร**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- _____. (๒๕๔๓). **หลักการจัดการ**. (พิมพ์ครั้งที่ ๙). กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ธีรวุฒิ ประทุมนพรัตน์ (๒๕๕๖). **ทฤษฎีการบริหารและการจัดองค์การ**. สงขลา : มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ.

บทที่ 5

หลักการพิจารณาพฤติกรรมทางคุณธรรมและจริยธรรม

ในการเป็นครู ครูจัดการการศึกษาที่ดีและเป็นธรรมนั้น จะวางแนวทางปฏิบัติให้ผู้อยู่ในภายใต้การนำของผู้ทำให้ตระหนักรู้และสามารถนำไปปฏิบัติให้ตนเป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมได้ รวมทั้งกำกับตนเองให้เป็นผู้นำทางด้านคุณธรรมจริยธรรมด้วย ทางจริยธรรมชี้ให้เห็นความเจริญอกงามในการดำรงชีวิตอย่างมีระเบียบแบบแผนตามวัฒนธรรมของบุคคลที่มีลักษณะทางจิตใจที่ดีงาม

ธรรมชาติของจิตสำนึกของมนุษย์กับการกระทำที่ถูกต้อง

มนุษย์มีจิตสำนึก คือ สติรู้ตัวอยู่ตลอดเวลาที่กำลังทำอะไรอยู่ มนุษย์จึงมีความแตกต่างจากสัตว์ประเภทอื่น ๆ คือ ไม่ได้กระทำการต่าง ๆ ส่วนใหญ่ด้วยสัญชาตญาณ แต่จะมีสติที่เป็นจิตสำนึกในการกระทำและตัดสินใจกระทำนั้นด้วยความรู้สึกลึกซึ้ง ชอบ ชั่วดี และมีความละเอียดที่จะทำในสิ่งที่ไม่ดี มนุษย์มีความรู้สึกนึกคิดที่ทำให้สภาพทางด้านจิตใจ มีความรู้สึกที่กระสับกระส่าย ใจ กวัดแกว่งซึ่งสามารถรู้สึกถึงความเคลื่อนไหวที่ทำให้เกิดการแปรเปลี่ยนเป็นสภาพของอารมณ์ บางครั้งการเคลื่อนไหวเกิดจากอารมณ์ที่เป็นสุขแต่ในบางครั้งการเคลื่อนไหวก็ก่อให้เกิดอารมณ์ที่เป็นทุกข์ ทุก ๆ ครั้งที่มีการเคลื่อนไหวทางอารมณ์ แสดงว่า จิตรู้ตัวว่ามีสิ่งกระตุ้นเร้าเกิดขึ้น แต่การควบคุมจิตให้สามารถรู้ตัวอยู่ได้ตลอดเวลาที่ถูกกระตุ้น และสามารถกำกับพฤติกรรมการตอบสนองต่อการถูกกระตุ้นนั้นได้ดีเพียงใด

ในส่วนที่เป็นจิตสำนึกที่เรียกว่า มโนธรรม พระเวรินทร์ เทวินโท (๒๕๔๔) กล่าวว่า เป็นความสำคัญของจิตทางศีลธรรมและความเมตตาปราณีที่มนุษย์ทุกคนมีอยู่แล้วโดยธรรมชาติ ที่เป็นปฏิกิริยาภายในร่างกายและจิตใจที่เป็นความสำนึกที่บอกตัวเองอยู่ตลอดเวลาว่า อะไรดี ชั่ว ถูก หรือ ผิด และอะไรควรทำหรือไม่ควรทำ จิตสำนึกในความรู้สึกผิดชอบชั่วดีเกิดขึ้นได้อย่างไร ความเชื่อในเรื่องของแต่ละบุคคลเกิดขึ้นได้อย่างไร มโนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์มีความรู้สึกนึกคิดต่อการกระทำที่ควรทำหรือไม่ควรทำ มโนธรรมเป็นตัวกำกับให้บุคคลรู้และสำนึกว่าสิ่งที่ทำลงไปนั้น ดี ชั่ว ถูก ผิด การมีมโนธรรมเกิดขึ้น คือการมีความคิดเกิดขึ้นกับสิ่งต่าง ๆ มโนธรรม มีความแตกต่างกับเจตคติของมนุษย์ตรงที่ว่า เจตคตินั้นอาจไม่ได้มี ธรรม เป็นตัวกำหนดเสมอไป และมโนธรรมจะเกิดขึ้นได้ต้องมีจิตสำนึกควบคู่กันไปด้วย การตัดสินใจพฤติกรรมด้านจริยธรรมของจิตจึงเป็นสิ่งที่มนุษย์สามารถพิจารณาได้ด้วยความรู้สึกที่สัมผัสได้จากจิตของตนเองที่บ่งบอกถึงความรู้สึกอันเนื่องมาจากพฤติกรรมนั้น

การที่มนุษย์ เรียกตนเองว่าเป็นสัตว์ผู้ประเสริฐ ซึ่งหมายถึง ผู้มีความเจริญในด้านจิตใจ มีมโนสำนึกอยู่ภายในตน ซึ่งมโนที่เป็นความคิดที่มีความรู้สึกผิดชอบชั่วดี เรียกว่า มโนธรรม หรืออาจเรียกว่า จริยธรรม ส่วนคุณธรรมนั้นจะเกิดขึ้นเมื่อธรรมนั้นเป็นคุณประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นร่วมกัน

ทั้งคุณธรรมจริยธรรมเมื่อนำมาเป็นคุณสมบัติของผู้บริหารย่อมก่อให้เกิดความสงบร่มเย็นในองค์กร จำเริญรัตน์ เจือจันทร์ (๒๕๓๗) อธิบายว่า มนุษย์มีความเชื่อว่าองค์กรใดที่มีผู้บริหารที่ขาดจิตสำนึก ด้านจริยธรรมและดำเนินกิจการและปกครองคนอย่างไรคุณธรรมย่อมนำมาซึ่งสงครามของการแย่งชิง และทำลายล้างกัน มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพแห่งประเทศไทยซึ่งจัดตั้งขึ้นโดย พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้มุ่งจิตปรารถนาที่จะให้การศึกษาที่เกิดขึ้นแก่ประเทศไทยและแก่ชุมชนของโลก เป็นการศึกษาเพื่อการนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข อันเป็นปรัชญาความคิดในด้านการนำ การศึกษาเพื่อเป็นพื้นฐานในการนำความสงบ ความสุข มาสู่โลกอย่างแท้จริง การที่จะทำให้เกิดภาวะ เช่นนี้ได้ต้องมาจากจิตบริสุทธิ์ของผู้ที่ทำหน้าที่

มุมมองเกี่ยวกับตัวกำหนดพฤติกรรมทางด้านคุณธรรมและจริยธรรม

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (๒๕๓๘) กล่าวว่า สิ่งที่เป็นคุณธรรมและจริยธรรมในแต่ละสังคม อาจจะแตกต่างกัน เพราะการเก็บสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่าเป็นสิ่งที่ดีหรือไม่ดีนั้นขึ้นอยู่กับวัฒนธรรม เศรษฐกิจ ศาสนา และการศึกษาของคนในสังคมนั้น เช่นการคุมกำเนิดหรือการคืนของที่เก็บได้ให้แก่เจ้าของนั้น ในสังคมส่วนใหญ่ยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดีและควรทำ แต่ในบางสังคมและบางวัฒนธรรม อาจจะเห็นว่าเป็นสิ่งที่ขัดต่อหลักศาสนาหรือเป็นความโง่งมที่จะกระทำเช่นนั้น ดังนั้นการนำเอาคุณธรรมในสังคมหนึ่ง ไปตัดสินคุณธรรมในอีกสังคมหนึ่งนั้นย่อมเป็นการไม่เหมาะสม จึงมีการแสวงหาหลักเกณฑ์อื่นในการ ตัดสินคุณภาพทางจิตใจของคน

วูด (Wood, ๒๐๐๑) กล่าวว่า ตัวกำหนดพฤติกรรมด้านคุณธรรมและจริยธรรมของแต่ละบุคคลอาจมีมุมมองที่แตกต่างกัน ดังที่ได้นำความคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมด้านคุณธรรมและจริยธรรม โดยใช้มุมมองจากผลงานของนักปรัชญา เช่น จอห์น สจิวท มิลล์ (John Stuart Mill) จอห์น ล็อก (John Locke) และ โทมัส เจฟเฟอร์สัน (Thomas Jefferson) ออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่

- 1) มุมมองในด้านการกระทำที่ถูกนำไปพิจารณาว่า ถูกหรือผิดโดยยึดหลักการนำความสุข มากที่สุดมาสู่บุคคลส่วนใหญ่
- 2) มุมในด้านเอกัตตบุคคล ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีเป็นประโยชน์ต่อบุคคลอย่างยั่งยืน
- 3) มุมมองในด้านความถูกต้องทางคุณธรรมซึ่งเป็นลัทธิพื้นฐานของมนุษย์โดยส่วนรวม
- 4) มุมมองด้านความยุติธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ

พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ประธานองคมนตรีและรัฐบุรุษ ได้กล่าวปาฐกถาพิเศษเรื่อง จริยธรรมของการบริหารภาครัฐ วันที่ 9 ก.ค.48 ที่สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ได้กล่าวถึงการ จำแนกประเภทจริยธรรม ซึ่งท่านให้ข้อคิดว่าสามารถแบ่งจริยธรรมออกเป็น 2 มุมมอง คือ

1) จริยธรรมตามหลักนิติรัฐ ในมุมมองนี้จริยธรรมของผู้บริหารรัฐ ข้าราชการและประชาชนต้องยึดหลักคุณธรรมและจริยธรรมตามหลักนิติศาสตร์ พฤติกรรมที่ทำตามหน้าที่ตามที่กฎหมายได้กำหนดไว้

2) จริยธรรมตามมาตรฐานจริยธรรม เป็นจริยธรรมที่ยึดถือเป็นมาตรฐานของสังคม ตามมาตรฐานทางสังคม ซึ่งอาจมีศาสนาและวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย มุมมองนี้อาจเป็นมุมมองของสังคมใดสังคมหนึ่งโดยเฉพาะซึ่งถ้าจะให้เกิดความสมบูรณ์ในตัวจริยธรรมแล้วต้องไม่ควรขัดกับหลักสากล

ดังนั้นตามมุมมองที่กล่าวมานี้ เกณฑ์การตัดสินจริยธรรม แม้ว่าเกณฑ์การตัดสินความ ถูกผิดทางจริยธรรมเป็นหลักเกณฑ์ใช้ในการตัดสินการกระทำว่า ทำอะไรเรียกว่าทำดี และทำอะไร เรียกว่าทำชั่ว และทำอะไรเรียกว่าทำถูก และทำอะไรเรียกว่าทำผิด แต่การตัดสินการกระทำเช่นนั้น อาจจะไม่ตายตัวเสมอไปเสียทีเดียว (พระเทวินทร์ เทวินโท, 2544)

หลักการพิจารณาเกณฑ์การตัดสินคุณธรรมและจริยธรรม

คุณธรรมและจริยธรรมเป็นสิ่งที่เป็นามธรรม การกำหนดหลักเกณฑ์ในการประเมิน พฤติกรรมจริยธรรมเกิดจากความพยายามที่จะตัดสินความถูกผิด นักปรัชญาในยุคเริ่มแรกได้ให้ แนวคิดตามหลักธรรมชาติของมนุษย์ที่มีความรู้สึกนึกคิดต่อตนเองและสิ่งแวดล้อมและตามหลัก ธรรมชาติของการกระทำซึ่งเป็นหลักสากลของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

โพรทาโกอรัส (Protagoras) นักปรัชญาให้ข้อคิดในทางปรัชญาว่า มนุษย์แต่ละคนจะเป็นผู้ ตัดสินดีชั่วถูกผิดกันเอง ดังนั้น สิ่งที่มนุษย์ได้สัมผัสจากประสาทสัมผัสทั้งห้า นั้น จะเป็นตัวบ่งบอกว่า ถูกต้องหรือไม่ และนั่นคือสัมผัสโดยตรงที่ทำให้มนุษย์มีประสบการณ์กับสิ่งนั้น อวัยวะรับสัมผัสทั้งห้า คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย จึงเป็นอินทรีย์พิเศษที่มีอยู่ในตัวแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นสิ่งบ่งบอกความจริง ภายในความคิดของบุคคล ความจริงที่เป็นสากลตายตัวสำหรับทุกคนในโลกนี้จึงไม่มี ความดี ความชั่ว ความถูกผิด เป็นเรื่องของอารมณ์ความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบของแต่ละคนที่จะเป็นผู้ตัดสินเอาเอง และ เป็นสิทธิอันชอบธรรมของคนในสังคมนั้น

โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes 1588 – 1679) เป็นนักปรัชญาอีกผู้หนึ่งที่มีความเชื่อว่า สิ่งทีบอได้ว่าการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งถูก หรือผิดนั้นขึ้นอยู่กับตัวบุคคลผู้ทำการตัดสิน เนื่องจาก ผู้ตัดสินความถูกผิดคือมนุษย์ ซึ่งก็มักจะมีกรอบของความรู้สึกของตนต่อสิ่งนั้นอยู่ด้วย เช่น ชอบ หรือไม่ชอบ พอใจหรือไม่พอใจ สิ่งเหล่านี้บ่งบอกถึงความเป็นจริงในโลกนี้ว่าไม่มีอะไรเป็นสิ่งที่แท้จริง อยู่ในตัวของมันเอง คนที่เกลียดสิ่งใดก็มักจะกล่าวว่าสิ่งนั้นไม่ดี ชั่ว หรือเลว จึงเชื่อได้ว่าความคิดใน การตัดสินความดี ชั่วถูกผิดนี้สอดคล้องกับลักษณะสัมพัทธ์นิยม

โสกราตีส (Socrates 470 – 399 B.C.) เป็นนักปรัชญาที่ให้แนวความคิดที่แตกต่างว่า ความถูกต้อง เป็นสิ่งที่มีอยู่ในโลกนี้อย่างแน่นอน ไม่ได้เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างหรือกำหนดขึ้นมาเอง และไม่ใช่เรื่องที่มีมนุษย์แต่ละคนจะเป็นผู้ตัดสินถูกผิดเอาเองตามอารมณ์และความรู้สึก ตามความชอบใจหรือไม่ชอบใจที่เกิดขึ้นเป็นเฉพาะตน แม้ว่าบุคคลจะยังไม่รู้อย่างแน่นอนว่า ความจริงคืออะไร ความดีคืออะไร หรือความควรหรือไม่ควรกระทำคืออะไร และหลักเกณฑ์ที่จะตัดสินความถูกต้องดีชั่วจะยังไม่แน่นอน ก็เป็นการไม่ควรอย่างยิ่ง ที่จะรีบตัดสินลงไปทันที ควรที่จะต้องใช้หลักเหตุผลและใช้สติปัญญาวิเคราะห์พิจารณาหาความจริงที่ถ่องแท้ตามหลักสัจธรรมและคุณธรรมตามหลักเหตุผลที่จะบอกความจริง ความถูกต้องที่แน่นอนตลอดไป ดังนั้นต้องเชื่อว่าความจริงความถูกต้องเป็นสิ่งที่มีอยู่จริงอย่างแน่นอนตายตัว ไม่ได้ขึ้นอยู่กับความรู้สึกของมนุษย์

คานท์ (Kant 1724 – 1802) มีปรัชญาที่เป็นความเชื่อว่ามีมนุษย์ไม่ได้เกิดมาเพื่อแสวงหาความสุขแต่เพียงอย่างเดียวแต่เกิดมาเพื่อการกระทำที่ดีมีศีลธรรม และศีลธรรมความสุขเป็นคนละสิ่งกัน เพราะการกระทำที่ผิดศีลธรรมแม้จะทำให้เกิดประโยชน์สุขแก่มหาชนมากมายเพียงใดก็ ยังเป็นการกระทำที่ชั่วร้ายอยู่เช่นนั้น การกระทำดี ตามความคิดของ คานท์ คือ การใช้มนุษย์เป็นเครื่องมือเพื่อบรรลุเป้าหมายใด ๆ ของตนเป็นสิ่งที่ไม่ดีศีลธรรม

คานท์ มีความคิดแย้งกับปรัชญาประโยชน์นิยมที่มุ่งการกระทำที่ก่อให้เกิดความสุข โดยมีเกณฑ์การตัดสินว่าการกระทำนั้นจะถูกหรือผิดหรือเป็นสิ่งที่ควรทำหรือไม่ขึ้นอยู่กับว่า ถ้าการกระทำสิ่งนั้นได้ผลดีและทำให้มนุษย์มีความสุขการกระทำสิ่งนั้นก็เป็นการกระทำที่ควรทำ แต่ถ้าทำแล้วเกิดผลเสียมากกว่าผลดี ทำให้มนุษย์มีความทุกข์การกระทำนั้นก็ผิดและไม่ควรทำ คานท์ กล่าวว่า ศีลธรรมมีคุณค่าอยู่ในตัวเองและมีความสมบูรณ์อยู่ในตัวเองเช่นกัน การกระทำดีก็ไม่ใช่การให้ความสุขแก่ใคร คนดีไม่จำเป็นต้องเป็นคนมีความสุขหรือทำให้คนอื่นมีความสุขแต่คนดี คือ คนที่ทำตามกฎศีลธรรมโดยมิได้หวังประโยชน์อะไร ไม่ว่าจะเพื่อตนเองหรือผู้อื่น คานท์ จึงเห็นว่าการกระทำดี คือ การทำตามกฎศีลธรรมยอมเป็นสิ่งที่ดีเสมอ ตัวอย่างเช่น การโกหกของหมอเพื่อประโยชน์แก่คนไข้ก็ยังถือว่าเป็นการกระทำที่ผิดศีลธรรม แม้ว่าการพูดความจริงของหมอทำให้คนไข้ช็อคตาย คานท์ ก็ยังถือว่าการพูดความจริงของหมอเป็นความกระทำที่ถูกต้องตามศีลธรรม เพราะการพูดความจริงเป็นสิ่งที่ดีและมีค่าอยู่ในตนเอง ผลที่เกิดขึ้นจากการพูดความจริงไม่ทำให้ความดีของความจริงเปลี่ยนแปลงไป (ระเวินทร์ เทวินโท, 2544 หน้า 146)

คานท์ กล่าวว่า การที่บุคคลมีแรงจูงใจทำให้อยากทำอะไรหรือไม่อยากทำอะไร ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ 2 ประการคือ ประการแรก คือ เหตุผล ที่เกิดจากปัญญา ซึ่งจะเป็นตัวตัดสินว่าควรทำหรือไม่ควรทำ ผิดหรือถูก การกระทำตามแรงกระตุ้นนี้เป็นการกระทำตามกฎศีลธรรม เป็นสิ่งที่มีอยู่ภายในตัวมนุษย์ซึ่งเป็นคุณค่าที่แท้จริงของมนุษย์ ประการที่สอง คือ อารมณ์และความรู้สึก ซึ่งเรียกว่ากิเลสตัณหา สิ่งนี้มักจะทำให้มนุษย์หันเหออกไปจากหลักการที่ถูกต้องสำหรับมนุษย์ไป คิดถึงแต่

ผลประโยชน์ที่เกิดจากการกระทำ คานท์ สรุปรว่า คนที่ใช้หลักเหตุผลทุกคนจะต้องเห็นด้วยกับกฎศีลธรรมสากลสำหรับทุกคน 2 ประการ ได้แก่

- 1) คนทุกคนจะทำตามหลักการที่คนทุกคนตั้งใจจะเป็นกฎสากลสำหรับทุกคน
- 2) คนทุกคนจะไม่ใช้มนุษย์เพื่อเป็นเครื่องมือทำการใด ๆ แก่ตนเองและผู้อื่น เช่น การโกหกหลอกลวงเอาทรัพย์สินของผู้อื่นหรือในกรณีที่หมอโกหกคนไข้ก็เป็นการใช้คนที่เป็นคนไข้เป็นเครื่องมือแม้จะเพื่อคนไข้เอง

โคห์ลเบิร์ก (Kohlberg) กล่าวถึงหลักเกณฑ์ในการพิจารณาพฤติกรรมทางจริยธรรมของบุคคล ว่ามีแนวคิดที่มีความแตกต่างกันซึ่งสามารถประเมินระดับขั้นของจริยธรรมได้ด้วยการประเมินความคิดของบุคคลต่อผลกรรมที่ใช้เป็นตัวกำหนดพฤติกรรม (สุภัททา ปินชะแพทย์, 2527) ดังนี้

ระดับที่ 1 เกณฑ์การตัดสินความถูกต้องอยู่ที่ผลกรรมที่เป็นการลงโทษ เช่น ต้องทำตามที่คุณบังคับบัญชาสั่ง มิเช่นนั้นจะถูกลงโทษ หรือต้องข้ามถนนตรงทางม้าลายมิฉะนั้นจะโดนตำรวจจับ ซึ่งพฤติกรรมด้านจริยธรรมนี้ใช้สิ่งเร้าภายนอกเป็นตัวกำกับ ดังนั้นถ้าเห็นตำรวจก็จะไม่กล้าข้ามถนนตามอำเภอใจ

ระดับที่ 2 เกณฑ์การตัดสินความถูกต้องอยู่ที่ผลกรรมที่ตอบสนองความต้องการของตนเอง หรือบางครั้งเพื่อความต้องการของคนอื่น และถือเกณฑ์ของกรรมสนองกรรมโดยตรง เช่น รดน้ำต้นไม้แม้จะได้ชมว่าเป็นเด็กดี อย่างรังแกสุนัขเพราะสุนัขเฝ้าบ้านให้ อย่าตีคนอื่นเพราะเขาจะตีเราตอบ

ระดับที่ 3 เกณฑ์การตัดสินความถูกต้องอยู่ที่การยอมรับของคนอื่นเพื่ออยู่ร่วมกับคนอื่นได้ เช่น เป็นผู้หญิงไม่ควรแสดงความรักต่อผู้ชายในที่สาธารณะหรือในที่เปิดเผยจะเป็นที่ดูหมิ่นของผู้พบเห็น

ระดับที่ 4 เกณฑ์การตัดสินความถูกต้องอยู่ที่ความเป็นระเบียบของสังคม และการทำตามกฎเกณฑ์ของสังคม พฤติกรรมที่ถูกต้อง คือ การทำหน้าที่ของตน และการรักษาระเบียบและกฎเกณฑ์ทางสังคม

ระดับที่ 5 เกณฑ์การตัดสินความถูกต้องอยู่ที่การให้สัญญาโดยเฉพาะสัญญาสังคม พฤติกรรมที่ถูกต้อง คือ พฤติกรรมที่ตนส่วนใหญ่ในสังคมได้พิจารณาแล้วเห็นว่าดี มาตรฐานต่าง ๆ ไม่ตายตัวแน่นอนเหมือนจริยธรรมในระดับที่ 4 แต่เปลี่ยนแปลง จริยธรรมประชาธิปไตยเป็นจริยธรรมที่อยู่ในระดับที่ 5 นี้

ระดับที่ 6 เกณฑ์การตัดสินความถูกต้องเป็นหลักการสากล เช่น ความยุติธรรม ความเสมอภาคและความเคารพในความเป็นมนุษย์

จริยธรรมในระดับที่ 1 และ 2 เป็นจริยธรรมที่อยู่ในระดับต่ำ ยังเป็นเกณฑ์ที่ผูกพันโดยตรงกับการเสริมแรงและการลงโทษ

จริยธรรมในระดับที่ ๓ และ ๔ เป็นเกณฑ์ที่มีการสั่งสอนอบรมในสังคม ส่วนระดับที่ ๕ และที่ ๖ อาจจะไม่พบเลยในบางสังคม เพราะเป็นระดับที่เกินเลยจากกฎเกณฑ์ส่วนใหญ่ที่ยึดถือปฏิบัติในสังคม

เกณฑ์การกำหนดคุณค่าทางจริยธรรม

คุณค่าทางจริยธรรมจะเกิดขึ้นเมื่อมีการจัดระบบให้มีจิตที่ดีและวิญญาณที่ดีจากการได้รับ ได้สัมผัสและจับต้อง การให้คุณค่าทางจริยธรรมมีผลต่อการตัดสินว่าพฤติกรรมใดเป็นพฤติกรรมที่ ชอบธรรมและพฤติกรรมใดเป็นพฤติกรรมที่ไม่ชอบธรรม

1. การพิจารณาเกณฑ์การตัดสินคุณค่าภายนอกของจริยธรรม การพิจารณาตัดสินคุณค่าของจริยธรรมนี้ยึดมั่นอยู่ที่พฤติกรรมนิยมของกลุ่มนิยมซึ่งมีความแตกต่างกัน คือ

1) สุขนิยมและอสุขนิยม นักสุขนิยมถือว่า ความสุข คือความดีและถือว่า ความรู้เป็น สิ่งที่มีคุณค่ายิ่งและไม่มีที่สิ้นสุด การดำรงชีวิตที่ดีเป็นการดำรงชีวิตที่มีความสุข ความสุขจึงมีความ สอดคล้องกับหลักคุณธรรมและจริยธรรมเชิงพุทธปัญญา ถ้าร่างกายเป็นสุขก็จะเป็นพื้นฐานทำให้จิต เป็นสุขด้วย ดังนั้นสิ่งที่สร้างสุขคือสิ่งที่มีอยู่จริงสามารถจับต้องเป็นรูปธรรมได้ ดังนั้นเกณฑ์ในการ ตัดสินจริยธรรม คือ ความสุขที่ได้รับจากการสัมผัสและจับต้อง เกณฑ์ในการวัดความสุขเชิงปริมาณ ๓ ประการ คือ ความเข้มความยั่งยืนและความแน่นอน ซึ่งจะเป็นคุณค่าทางจริยธรรมกับความสุขของ ตนเองและความสุขของผู้อื่น ส่วนคุณค่าทางจริยธรรมของนักอสุขนิยม คือ คุณค่าของการหลุดพ้น จากกิเลสตัณหาที่เป็นสาเหตุของการเกิดทุกข์ กลุ่มนี้ ถือว่า อसार ความงาม ความดี มีอยู่จริง ถ้าจิตดี ร่างกายก็จะดีตามไปด้วย ความสุขทางกายเป็นสิ่งที่ไร้คุณค่าสำหรับมนุษย์ผู้ประเสริฐ

2) มนุษยนิยม คุณค่าจริยธรรมตามแนวคิดของนักมนุษยนิยม คือ การที่มนุษย์มีชีวิตที่ ดีงามทั้งร่างกายและจิตใจให้เกิดความสมดุล ความสงบสุขของจิตใจและปัญญาความรู้ เป็นสิ่งที่มี คุณค่า กายและจิตเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เมื่อกายและจิตอยู่ รวมกันเรียกว่า ชีวิต (สุภัททา ปิณฑะแพทย์ ๒๕๔๒ หน้า ๑ อ้างถึงใน พระราชมูณี ๒๕๒๙) ความ ประสานกลมกลืนกันของร่างกายและจิตใจเป็นสิ่งที่มีความค่า สิ่งก่อให้เกิดประโยชน์และทำให้ชีวิตมี คุณค่ามีหลายประการ เช่น ความสะดวกสบาย ความสำเร็จ ความเจริญรุ่งเรืองในชีวิตการทำงาน เป็นต้น ความสมดุลของชีวิตจึงเป็นคุณค่าทางจริยธรรมของนักมนุษยนิยม

2. การพิจารณาเกณฑ์การตัดสินจากคุณค่าภายในของจริยธรรม การตัดสินในด้าน จริยธรรมเป็นสิ่งที่ขึ้นอยู่กับความหมายของจริยธรรม ผู้ตัดสินจะเป็นผู้ให้คุณค่าของความดี ความชั่ว ถูกต้องและผิด ว่าเป็นอย่างไรมีบริบทของการตัดสินในสองลักษณะ คือ ลักษณะสัมพัทธ์และลักษณะ สัมบูรณ์

1) การให้คุณค่าของจริยธรรมในลักษณะค่าสัมพัทธ์ ลักษณะสัมพัทธ์ หมายถึง การตัดสินความถูกผิดขึ้นอยู่กับสิ่งอื่น ๆ ดังนั้นจึงเปลี่ยนแปลงไปได้ตามสิ่งอื่น ๆ เหล่านี้ เช่น อาจเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา สถานที่และบุคคล สำหรับเกณฑ์ที่เป็นไปตามลักษณะนี้นั้น มีความไม่แน่นอน บางครั้งอาจมีอารมณ์และความอคติทางด้านความคิดมาเกี่ยวข้อง เช่น การทำความผิดเนื่องจากมีความกตัญญูต้องนำเงินมารักษาแม่ที่เจ็บป่วย เป็นต้น

ดังนั้นจะพบว่าครูที่ให้คุณค่าในลักษณะ คือ จะมองว่าการกระทำอย่างหนึ่งจะดี ชั่ว ถูก หรือผิดจะต้องวางอยู่บนเงื่อนไขและปัจจัยอื่น ๆ เป็นองค์ประกอบ เพราะในสิ่งแวดล้อมหนึ่งการกระทำอย่างหนึ่งเป็นสิ่งที่ดี แต่ในอีกสิ่งแวดล้อมหนึ่ง การกระทำเช่นเดียวกันอาจจะไม่ใช่สิ่งที่ดีหรือถูกต้องก็ได้ ดังนั้นการกระทำจึงไม่ใช่สิ่งที่ดี ชั่วในตัวของมันเอง แต่สิ่งที่ดีหรือชั่วของการกระทำนั้นมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับปัจจัยอื่น ๆ อีกมากมาย เช่น ขึ้นอยู่กับผลของการกระทำว่าเป็นประโยชน์ต่อบุคคลอื่น ๆ ส่วนใหญ่หรือไม่หรือขึ้นอยู่กับใครเป็นผู้ตัดสินการกระทำนั้น เพราะผู้ตัดสินยินยอมมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันไป โดยอาจตั้งอยู่บนเงื่อนไขของความพอใจและความเข้าใจของตนเอง และเมื่อมีความเชื่อว่าความดีและความชั่วมีความไม่แน่นอนตายตัวแล้ว เกณฑ์ในการตัดสินจึงมิได้หลายเกณฑ์

2) การให้คุณค่าจริยธรรมในลักษณะค่าสัมบูรณ์ ลักษณะสัมบูรณ์ คือสิ่งที่คงอยู่ได้ด้วยตัวของมันเอง ไม่ได้ขึ้นอยู่กับสิ่งใด ไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปตามสิ่งอื่น ๆ สิ่งใดก็ตามถ้ามีอยู่ เป็นอยู่โดยตัวของมันเอง ไม่ว่าจะเวลา สถานที่ บุคคล และสิ่งอื่น ๆ จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร สิ่งนี้ก็ยังคงเป็นหลักยึดถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับเกณฑ์การตัดสินที่เป็นค่าสัมบูรณ์นั้นถ้าผู้บริหารตั้งอยู่บนความเชื่อที่ไม่มียุติของพฤติกรรมด้านจริยธรรมแล้วว่าเกณฑ์การตัดสินความดี ชั่ว ถูกหรือ ผิด มีความสัมบูรณ์อยู่ในตัวของมันเอง ความดี ชั่ว ถูก หรือผิด มีความแน่นอนตายตัว เกณฑ์ในการวัดความชั่ว ดี ถูก และผิดอยู่เพียงกฎเกณฑ์เดียว และถ้ามีกฎเกณฑ์ที่แตกต่างกันไปจะต้องมีเกณฑ์หนึ่งถูกและอีกเกณฑ์หนึ่งผิดอย่างแน่นอน เช่น การที่ผู้ซื้อไม่คืนเงินทอนที่ผู้ขายทอนให้มาเกินจำนวนจริงจะถือว่าเป็นพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องตามหลักจริยธรรมอย่างแน่นอน แม้ว่าเหตุผลของการไม่ยอมคืนเงินจะเป็นเพราะผู้ขายขายของเกินราคา หรือผู้ขายพูดจาไม่ดี หรือแม้แต่ว่าผู้ขายเคยทอนเงินผิดแล้วไม่ยอมรับก็ตาม เป็นต้น

สรุป

สำคัญอย่างหนึ่งในทางจริยธรรมของครู คือ ถ้าการกระทำอันหนึ่งก่อให้เกิดผลดีต่อส่วนรวมอย่างมากไม่ว่าวิธีการกระทำนั้นผิดศีลธรรม เราควรจะทำหรือไม่เราควรใช้เกณฑ์ใดเป็นหลักในการตัดสิน ธรรมชาติ ผลของการกระทำ หรือวิธีการกระทำ เป็นตัวตัดสินความถูกผิดของการกระทำที่เป็นปัญหานั้น

แบบฝึกหัดท้ายบทที่ 5

จงอธิบายตอบคำถามต่อไปนี้

1. จงอธิบายความแตกต่างของพฤติกรรมทางด้านคุณธรรมและจริยธรรมของแต่ละบุคคล
พอสังเขป
2. จงอธิบายความแตกต่างการให้คุณค่าของจริยธรรมในลักษณะค่าสัมพัทธ์ และลักษณะ
สัมบูรณ์
3. นักศึกษามีแนวทางการพิจารณาพฤติกรรมทางคุณธรรมและจริยธรรมอย่างไร จง
อธิบายพอสังเขป

เอกสารอ้างอิง

ทองใบ สุดซารี. (๒๕๔๓). **ทฤษฎีองค์การวิเคราะห์แนวความคิดทฤษฎีและการประยุกต์**. กรุงเทพฯ : คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

ธงชัย สันติวงษ์. (๒๕๔๒). **องค์การและการบริหาร**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

_____. (๒๕๔๓). **หลักการจัดการ**. (พิมพ์ครั้งที่ ๙). กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

ธีรวุฒิ ประทุมนพรัตน์ (๒๕๕๖). **ทฤษฎีการบริหารและการจัดองค์การ**. สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

บทที่ 6

จรรยาบรรณวิชาชีพครู

การควบคุมความประพฤติหรือการปฏิบัติตนของครูนั้น วิธีการที่ดีที่สุดคือการสร้างจิตสำนึก หรือการควบคุมทางจิตใจ ครูมีจรรยาบรรณย่อมมีคุณธรรมสูง คุณธรรมเป็นมาตรฐานวัดมาตรฐานความเป็นครูของผู้ประกอบวิชาชีพครูที่สำคัญยิ่ง ครูที่มีคุณธรรมย่อมเป็นครูที่มีจรรยาบรรณที่ดีนั่นเอง คุณธรรมและจริยธรรมนั้นเป็นคำที่มีความหมายใกล้เคียงกัน ทั้งในวงการศึกษา สังคมวิทยา ปรัชญา และศาสนา ทั่วไป อย่างไรก็ตาม หน้าที่ความหมายของคุณธรรมนั้นมักจะใช้ในลักษณะที่ครอบคลุมความหมายของจริยธรรม ด้วยทั้งในศัพท์ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ กล่าวคือจริยธรรมเป็นการแสดงออกให้ผู้อื่นเห็นคุณธรรมที่อยู่ภายในจิตใจของแต่ละบุคคลนั่นเอง วิชาชีพครูเป็นวิชาชีพชั้นสูงที่ได้รับการยกย่องจากสังคมทั่วไป เช่นเดียวกับ วิชาชีพชั้นสูงอื่น ๆ เช่น แพทย์ วิศวกร ทนายความ สถาปนิก วิชาชีพเหล่านี้ต่างมีจรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพนั้น ๆ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติและเป็นการสร้างความ เชื่อถือให้เกิดในวิชาชีพเหล่านั้นด้วย

ความหมายของจรรยาบรรณ (Ethics Codes)

คำว่า “จรรยาบรรณ” ประกอบด้วยคำ 2 คำ คือ

1. จรรยา หมายถึง ความประพฤติ
2. บรรณ หมายถึง หนังสือ

เมื่อนำมารวมกันแล้ว “จรรยาบรรณ” จึงหมายถึง หนังสือหรือเอกสารที่กล่าวถึงสิ่ง ที่ผู้อยู่ในอาชีพนั้นควรประพฤติปฏิบัติ เพื่อรักษาชื่อเสียง เกียรติยศ และฐานะของวิชาชีพ นั้น ๆ

ราชบัณฑิตยสถาน (2525, หน้า 212-213) อธิบายว่า “จรรยา” เป็นคำนาม หมายถึง ความประพฤติ กิริยาที่ควรปฏิบัติในหมู่คณะ เช่น จรรยาแพทย์ จรรยาครู เป็นต้น “จรรยา” นิยมใช้ในทางที่ดี หากใช้คำว่า “ไม่มีจรรยา” หมายความว่า ไม่มีความประพฤติ ที่ดี ส่วนคำว่า “จรรยาบรรณ” หมายถึง ประมวลความประพฤติที่ผู้ประกอบอาชีพการ งานแต่ละอย่างกำหนดขึ้น เพื่อรักษาและส่งเสริมเกียรติคุณ ชื่อเสียงและฐานะของสมาชิก ซึ่งอาจเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ก็ได้

ไกรนุช ศิริพูล (2531, หน้า 113) กล่าวว่า จรรยาบรรณ เป็นแบบแผนที่สังคมวิชาชีพ กำหนดขึ้น เพื่อควบคุมการปฏิบัติตนของสมาชิกในวิชาชีพนั้น ๆ อันเกิดจากการที่ไม่ สามารถจะควบคุมตนเองได้ จรรยาบรรณจึงมีการควบคุมจากภายนอกมากกว่าคุณธรรม

ดังนั้น “จรรยาบรรณ” จึงหมายถึง ประมวลความประพฤติที่ผู้ประกอบอาชีพแต่ ละอาชีพ กำหนดขึ้นเพื่อให้สมาชิกปฏิบัติตาม และควบคุมความประพฤติของสมาชิกให้ ปฏิบัติตนในทางที่ดี มี เกียรติในสังคม และจรรยาบรรณในวิชาชีพประมวลมาตรฐานความประพฤติที่ผู้ประกอบวิชาชีพจะต้อง ประพฤติปฏิบัติเป็นแนวทางให้ผู้ประกอบวิชาชีพปฏิบัติอย่างถูกต้องเพื่อผดุงเกียรติและสถานะของวิชาชีพ นั้นก็ได้ผู้กระทำผิดจรรยาบรรณ จะต้องได้รับโทษโดยว่ากล่าว ตักเตือน ถูกพักงาน หรือถูกยกเลิก ใบประกอบวิชาชีพได้

ความสำคัญของจรรยาบรรณ

จรรยาบรรณมีความสำคัญดังนี้

1. ช่วยควบคุมมาตรฐานรับประกันคุณภาพที่ถูกต้องในการประกอบอาชีพในการผลิตและการค้า
2. ช่วยควบคุมจริยธรรมของผู้ประกอบอาชีพ
3. ช่วยส่งเสริมมาตรฐานคุณภาพและปริมาณที่ดีมีคุณค่าและเผยแพร่ให้รู้จักเป็นที่นิยมเชื่อถือ
4. ช่วยส่งเสริมจริยธรรมของผู้ประกอบอาชีพ
5. ช่วยลดปัญหาอาชญากรรมลดปัญหาการคดโกงเอาเปรียบเห็นแก่ตัวและแก่ได้ ฯลฯ
6. ช่วยเน้นให้เห็นชัดเจนยิ่งขึ้นในภาพพจน์ที่ดีของผู้มีจริยธรรม
7. ช่วยทำหน้าที่พิทักษ์สิทธิตามกฎหมายสำหรับผู้ประกอบอาชีพให้เป็นไปถูกต้องตามทำนองคลองธรรม

ความหมายของจรรยาบรรณครู

ได้มีนักวิชาการให้ความหมายของจรรยาบรรณครูไว้ดังนี้

ไกรนุช ศิริพูล (2531, หน้า 80) ได้ให้ความหมายของจรรยาบรรณครูคือหนังสือหรือเอกสาร ที่ว่าด้วยหน้าที่ครูควรประพฤติปฏิบัติ

ยนต์ชุ่มจิต (2541, หน้า 197) ให้ความหมายของจรรยาบรรณครูหมายถึงประมวลความ ประพฤติหรือกริยาอาการที่ผู้ประกอบวิชาชีพครูควรปฏิบัติเพื่อรักษาส่งเสริมเกียรติคุณชื่อเสียงและฐานะ ของความเป็นครู

จึงสรุปได้ว่าจรรยาบรรณของครูหมายถึงข้อกำหนดเกี่ยวกับความประพฤติปฏิบัติตามเพื่อให้ เกิดความดีงามแก่ตัวครูและอาชีพครู

ลักษณะของจรรยาบรรณวิชาชีพครู

จรรยาบรรณวิชาชีพครู จะต้องมึลักษณะ ๔ ประการ คือ

1. เป็นความันสัญญาหรือพันธะผูกพันต่อผู้เรียน (Commitment to the student)
2. เป็นความันสัญญาหรือพันธะผูกพันต่อสังคม (Commitment to the society)
3. เป็นความันสัญญาหรือพันธะผูกพันต่อวิชาชีพ (Commitment to the profession)
4. เป็นความันสัญญาหรือพันธะผูกพันต่อสถานปฏิบัติงาน (Commitment to the

employment practice)

ประวัติจรรยาบรรณครูไทย

อาชีพทุกสาขาต้องมีจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพของตนกำหนดไว้เช่นเดียวกับอาชีพครูแต่ในสมัยโบราณอาชีพครูไทยยังไม่มีจรรยาบรรณเป็นลายลักษณ์อักษรครูไทยจะยึดถือเอาแนวคำสอนตามพุทธศาสนาเป็นหลักปฏิบัติต่อๆมาจนกระทั่งในพ.ศ. 2506 ม.ล.ปิ่นมาลากุลซึ่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการและประธานกรรมการอำนวยการคุรุสภาในสมัยนั้นได้ออกระเบียบจรรยาบรรณสำหรับครูไทยขึ้นมาพร้อมกัน 2 ฉบับ

ฉบับที่ 1 เรียกว่า “ระเบียบคุรุสภาว่าด้วยวินัยตามระเบียบประเพณีของครูพ.ศ. 2506”

1. ครูต้องสนับสนุนและปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาลด้วยความบริสุทธิ์ใจ
2. ครูต้องตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ของครูให้เกิดผลดีด้วยความเอาใจใส่ระมัดระวังรักษาประโยชน์ของสถานศึกษา
3. ครูต้องสุภาพเรียบร้อยเชื่อฟังและไม่แสดงความกระด้างกระเดื่องต่อผู้บังคับบัญชาผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาต้องปฏิบัติตามคำสั่งผู้บังคับบัญชาซึ่งสั่งในหน้าที่การงานโดยชอบด้วยกฎหมายและระเบียบแบบแผนของสถานศึกษาในการปฏิบัติหน้าที่การงานห้ามมิให้กระทำข่มผู้บังคับบัญชาเหนือตนเว้นแต่ผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไปเป็นผู้สั่งให้กระทำหรือได้รับอนุญาตเป็นพิเศษชั่วคราว
4. ครูต้องอุทิศเวลาของตนให้สถานศึกษาจะละทิ้งหรือทอดทิ้งหน้าที่การงานมิได้
5. ครูต้องประพฤติตนอยู่ในความสุจริตและปฏิบัติหน้าที่ของตนด้วยความซื่อสัตย์เที่ยงธรรม
6. ครูต้องรักษาชื่อเสียงของครุมิให้ขึ้นชื่อว่าเป็นผู้ประพฤติชั่วห้ามมิให้ประพฤติการใดๆอันอาจทำให้เสื่อมเสียเกียรติศักดิ์และชื่อเสียงของครูเช่นประพฤติตนเป็นคนเสเพลเสพเครื่องทองของเมฆาจนไม่อาจครองสติได้มีหนี้สินรุงรังหมกมุ่นในการพนันกระทำผิดอาญาประพฤติผิดในทางประเวณีต่อบุคคล

หรือคู่สมรสของผู้อื่นกระทำหรือยอมให้ผู้อื่นกระทำอันใดอันอาจทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียงเกียรติศักดิ์ของตำแหน่งหน้าที่ของตน

7. ครูต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์และไม่ดูหมิ่นเหยียดหยาม
8. ครูต้องถือและปฏิบัติตามแบบธรรมเนียมของสถานศึกษา
9. ครูต้องรักษาความสัมพันธ์ระหว่างครูและช่วยเหลือซึ่งกันและกันในหน้าที่การงาน
10. ครูต้องรักษาความลับของศิษย์ผู้ร่วมงานและสถานศึกษา

ฉบับที่ 2 เรียกว่า “ระเบียบคุรุสภาว่าด้วยจรรยาบรรณตามระเบียบประเพณีของครู พ.ศ.

2506”

1. ครูควรมีศรัทธาในอาชีพครูและให้เกียรติแก่ครูด้วยกัน
2. ครูควรบำเพ็ญตนให้สมกับที่ได้ชื่อว่าเป็นครู
3. ครูใฝ่ใจศึกษาหาความรู้ความชำนาญอยู่เสมอ
4. ครูตั้งใจฝึกสอนศิษย์ให้เป็นพลเมืองดีของชาติ
5. ครูควรร่วมมือกับผู้ปกครองในการอบรมสั่งสอนเด็กอย่างใกล้ชิด
6. ครูควรรู้จักเสียสละและรับผิดชอบในหน้าที่การงานทั้งปวง
7. ครูควรรักษาชื่อเสียงของคณะครู
8. ครูควรรู้จักมัธยัสถ์และพยายามสร้างฐานะของตนเอง
9. ครูควรยึดมั่นในศาสนาที่ตนนับถือและไม่ลบหลู่ศาสนาอื่น
10. ครูควรบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคม

ต่อมาจรรยาบรรณทั้งสองฉบับนี้ได้ถูกยกเลิกเนื่องจากจรรยาบรรณ พ.ศ. 2506 นี้มิได้ประกาศใช้อย่างเป็นทางการคุรุสภาเกรงว่าครูอาจารย์จะเกิดความสับสนในทางปฏิบัติดังนั้นคุรุสภาจึงได้ปรับปรุงจรรยาบรรณครูขึ้นใหม่และประกาศใช้ในปี 2526 จรรยาบรรณฉบับนี้ได้ใช้ติดต่อกันมาถึง 12 ปี ประกอบกับสภาพสังคมเศรษฐกิจตลอดจนความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้เปลี่ยนแปลงไปมากจึงมีมติให้แก้ไขปรับปรุงจรรยาบรรณครูเพื่อกำหนดระเบียบว่าด้วยจรรยาบรรณและวินัยเพื่อให้ครูยึดถือเป็นแนวปฏิบัติและประพฤติตนสืบไป

จรรยาบรรณครูวิชาชีพครู

จรรยาบรรณวิชาชีพครู มี 5 ด้าน 9 ข้อ ดังนี้

ด้านที่ 1 ต่อตนเอง

จรรยาบรรณข้อที่ 1: ครูต้องรักและเมตตาศิษย์ โดยให้ความเอาใจใส่ช่วงเหลือส่งเสริม ให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์โดยเสมอหน้า

ด้านที่ 2 ต่อวิชาชีพ

จรรยาบรรณข้อที่ 2: ครูต้องอบรม สั่งสอน ฝึกฝน สร้างเสริมความรู้ ทักษะและนิสัยที่ถูกต้อง ดีงามให้แก่ศิษย์อย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ

ด้านที่ 3 ต่อผู้รับบริการ

จรรยาบรรณข้อที่ 3: ครูต้องประพฤติ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ

จรรยาบรรณข้อที่ 4: ครูต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกายสติปัญญา จิตใจ อารมณ์และสังคมของศิษย์

จรรยาบรรณข้อที่ 5: ครูต้องไม่แสวงหาประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้างจากศิษย์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามปกติ และไม่ใช้ศิษย์กระทำการใด ๆ อันเป็นการหาประโยชน์ให้แก่ตนโดยมิชอบ

จรรยาบรรณข้อที่ 6: กล้วย่อมพัฒนาตนเองทั้งในด้านวิชาชีพ ด้านบุคลิกภาพและวิสัยทัศน์ ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคมและการเมืองอยู่เสมอ

จรรยาบรรณข้อที่ 7: ครูย่อมรักและศรัทธาในวิชาชีพครู และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพครู

ด้านที่ 4 ต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ

จรรยาบรรณข้อที่ 8: ครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลครูและชุมชนในทางสร้างสรรค์

ด้านที่ 5 ต่อสังคม

จรรยาบรรณข้อที่ 9: ครูพึงประสงค์ ปฏิบัติตน เป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญา และวัฒนธรรมไทย

หลักการในการสร้างพฤติกรรมจรรยาบรรณครู

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภาได้ออกระเบียบแบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณครูไว้ดังนี้

จรรยาบรรณข้อที่ 1

ครูต้องรักและเมตตาศิษย์ โดยให้ความเอาใจใส่ช่วงเหลือส่งเสริม ให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์โดยเสมอหน้า

หลักการ

การแสดงออกของบุคคลในทางที่ดีเป็นผลมาจากสภาวะจิตใจที่ดีงาม และความเชื่อถือที่ถูกต้องของบุคคลที่มีความรักและเมตตาต่อผู้อื่นแสดงออกด้วยความปรารถนาในอันที่จะก่อให้เกิดผลดีต่อบุคคลอื่นมีความสุข ใฝ่ตรงถึงผลแล้วจึงแสดงออกอย่างจริงจัง ครูจึงต้องมีความรักและเมตตาต่อศิษย์อยู่เสมอ ซึ่งจะเป็ผลให้พฤติกรรมที่ครูแสดงออกต่อศิษย์ เป็นไปในทางสุขภาพเอื้ออาทร ส่งผลดีต่อศิษย์ในทุก ๆ ด้าน

คำอธิบาย

ครูต้องรักและเมตตาศิษย์ โดยให้ความเอาใจใส่ช่วยเหลือ ให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์โดยเสมอหน้า หมายถึง การตอบสนองต่อความต้องการ ความถนัด ความสนใจของศิษย์อย่างจริงจัง สอดคล้องกับการเคารพ การเห็นอกเห็นใจต่อลัทธิพื้นฐานของศิษย์จนเป็นที่ไว้วางใจเชื่อถือและชื่นชมได้ รวมทั้งเป็นผลไปสู่การพัฒนารอบด้านอย่างเท่าเทียมกัน

พฤติกรรมสำคัญ

1. สร้างความรู้สึกเป็นมิตร เป็นที่พึ่งพาและไว้วางใจได้ของศิษย์ แต่ละคนและทุกคน ตัวอย่างเช่น

- 1) ให้ความเป็นกันเองกับศิษย์
- 2) รับฟังปัญหาของศิษย์และให้ความช่วยเหลือศิษย์
- 3) ร่วมทำกิจกรรมกับศิษย์เป็นครั้งคราวตามความเหมาะสม
- 4) สนทนาไต่ถามทุกข์สุขของศิษย์ ฯลฯ

2. ตอบสนองข้อเสนอและการกระทำของศิษย์ในทางสร้างสรรค์ตามสภาพปัญหาความต้องการและศักยภาพของศิษย์แต่ละคนและทุกคน ตัวอย่างเช่น

- 1) สนใจคำถามและคำตอบของศิษย์ทุกคน
- 2) ให้โอกาสศิษย์แต่ละคนได้แสดงออกตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจ

- 3) ช่วยแก้ไขข้อบกพร่องของศิษย์
  - 4) รับการนัดหมายของศิษย์เกี่ยวกับการเรียนรู้ก่อนงานอื่นๆ ฯลฯ
3. เสนอและแนะแนวทางการพัฒนาของศิษย์แต่ละคนและทุกคนตามความถนัด ความสนใจ และศักยภาพของศิษย์ ตัวอย่างเช่น
- 1) มอบหมายงานตามความถนัด
  - 2) จัดกิจกรรมหลากหลายตามสภาพความแตกต่างของศิษย์เพื่อให้แต่ละคนประสบความสำเร็จเป็นระยะๆ อยู่เสมอ
  - 3) แนะนำแนวทางที่ถูกให้แก่ศิษย์
  - 4) ปรึกษาหารือกับครู ผู้ปกครอง เพื่อน นักเรียน เพื่อหาสาเหตุและวิธีแก้ปัญหาของศิษย์ ฯลฯ
4. แสดงผลงานที่ภูมิใจของศิษย์แต่ละคนและทุกคนทั้งในและนอกสถานศึกษา ตัวอย่างเช่น
- 1) ตรวจสอบผลงานของศิษย์อย่างสม่ำเสมอ
  - 2) แสดงผลงานของศิษย์ในห้องเรียน (ห้องปฏิบัติการ)
  - 3) ประกาศหรือเผยแพร่ผลงานของศิษย์ที่ประสบความสำเร็จ

จรรยาบรรณข้อที่ 2

ครูต้องอบรม สั่งสอน ฝึกฝน สร้างเสริมความรู้ ทักษะและนิสัยที่ถูกต้องตึงามให้แก่ศิษย์อย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ

หลักการ

ครูที่ดีต้องมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาศิษย์ให้เจริญได้อย่างเต็ม ศักยภาพ และถือว่าความรับผิดชอบของตนจะสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อศิษย์ได้แสดงออกซึ่งผลแห่งการพัฒนานั้นแล้ว ครูจึงต้องเรียนรู้เกี่ยวกับศักยภาพของศิษย์แต่ละคนและทุกคนเลือกกิจกรรมการเรียนที่หลากหลาย เหมาะสมสอดคล้องกับการพัฒนาตามศักยภาพนั้น ๆ ดำเนินการให้ศิษย์ได้ลงมือทำกิจกรรมการเรียน จนเกิดผลอย่างแจ่มชัด และยังกระตุ้นยั่วยุให้ศิษย์ทุกคนได้ทำกิจกรรมต่อเนื่องเพื่อความเจริญงอกงามอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

คำอธิบาย

ครูต้องอบรมสั่งสอนฝึกฝนสร้างเสริมความรู้ทักษะ และนิสัยที่ถูกต้องตึงามให้เกิดแก่ศิษย์อย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ หมายถึง การดำเนินงานตั้งแต่การเลือกกำหนดกิจกรรมการเรียนที่มุ่งผลต่อการพัฒนาในตัวศิษย์อย่างแท้จริงการจัดให้ศิษย์มีความรับผิดชอบ และเป็นเจ้าของการเรียนรู้

ตลอดจนการประเมินร่วมศิษย์ ในผลของการเรียนและการเพิ่มพูนการเรียนรู้ภายหลังบทเรียนต่างๆ ด้วยความปรารถนาที่จะให้ศิษย์แต่ละคนและทุกคนพัฒนาได้อย่างเต็มศักยภาพและตลอดไป

พฤติกรรม

1. อบรม สั่งสอน ฝึกฝนและจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาศิษย์อย่างมุ่งมั่นและตั้งใจ ตัวอย่างเช่น

- 1) สอนเต็มเวลา ไม่เบียดบังเวลาของศิษย์ไปหาผลประโยชน์ส่วนตน
- 2) เอาใจใส่ อบรม สั่งสอนศิษย์จนเกิดทักษะในการปฏิบัติงาน
- 3) อุทิศเวลาเพื่อพัฒนาศิษย์ตามความจำเป็นและเหมาะสม
- 4) ไม่ละทิ้งชั้นเรียนหรือขาดการสอน ฯลฯ

2. อบรม สั่งสอน ฝึกฝนและจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาศิษย์อย่างเต็มศักยภาพ ตัวอย่างเช่น

- 1) เลือกใช้วิธีการที่หลากหลายในการสอนให้เหมาะสมกับสภาพของศิษย์
- 2) ให้ความรู้โดยไม่ปิดบัง
- 3) สอนเต็มความสามารถ
- 4) เปิดโอกาสให้ศิษย์ได้ฝึกปฏิบัติอย่างเต็มความสามารถ
- 5) สอนเต็มความสามารถและด้วยความเต็มใจ
- 6) กำหนดเป้าหมายที่ท้าทาย พัฒนาขึ้น
- 7) ลงมือจัดเลือกกิจกรรมที่น่าสู่ผลจริง
- 8) ภูมิใจเมื่อศิษย์พัฒนา ฯลฯ

3. อบรม สั่งสอน ฝึกฝนและจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาศิษย์ด้วยความบริสุทธิ์ใจ ตัวอย่างเช่น

- 1) สั่งสอนศิษย์โดยไม่บิดเบือนหรือปิดบังอาพราง
- 2) อบรมสั่งสอนศิษย์โดยไม่เลือกที่รักมักที่ชัง
- 3) มอบหมายงานและความผลงานด้วยความยุติธรรม ฯลฯ

จรรยาบรรณข้อที่ 3

ครูต้องประพฤติ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ
หลักการ

การเรียนรู้ในด้านค่านิยมและจริยธรรมจำเป็นต้องมีตัวแบบที่ดี เพื่อให้ผู้เรียนยึดถือและนำไปปฏิบัติตาม ครูที่ดีจึงถ่ายทอดค่านิยมและจริยธรรมด้วยการแสดงตนเป็นตัวอย่างเสมอ การแสดงตนเป็นตัวอย่างนี้ถือว่าครูเป็นผู้นำในการพัฒนาศิษย์อย่างแท้จริง

คำอธิบาย

การประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี หมายถึง การแสดงออกอย่างสม่ำเสมอของครูที่ศิษย์สามารถสังเกตรับรู้ได้เอง และเป็นการแสดงที่เป็นไปตามมาตรฐานแห่งพฤติกรรมระดับสูงตามค่านิยม คุณธรรมและวัฒนธรรมอันดีงาม

พฤติกรรมสำคัญ

1. ตระหนักว่าพฤติกรรมการแสดงออกของครูมีผลต่อการพัฒนาพฤติกรรมของศิษย์อยู่เสมอ ตัวอย่างเช่น

- 1) รมั้ดระวังในการกระทำ และการพูดของตนเองอยู่เสมอ
- 2) ไม่โกรธง่ายหรือแสดงอารมณ์ฉุนเฉียวต่อหน้าศิษย์
- 3) มองโลกในแง่ดี ฯลฯ

2. พุดจาสุภาพและสร้างสรรค้โดยค่านึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับศิษย์และสังคม ตัวอย่างเช่น

- 1) ไม่พุดคำหยาบหรือก้าวร้าว
- 2) ไม่นินทาหรือพุดจาส่อเสียด
- 3) พุดชมเชยให้กาลังใจศิษย์ด้วยความจริงใจ ฯลฯ

3. กระทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี สอดคล้องกับคาสอนของตน และวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม ตัวอย่างเช่น

- 1) ปฏิบัติตนให้มีสุขภาพ และบุคลิกภาพที่ดีอยู่เสมอ
- 2) แต่งกายสะอาดสุภาพเรียบร้อยเหมาะสมกับกาลเทศะ
- 3) แสดงกริยามารยาทสุภาพเรียบร้อยอยู่เสมอ
- 4) ตรงต่อเวลา
- 5) แสดงออกซึ่งนิสัยในการประหยัดซื้อสัตย์ อดทน สามัคคี มีวินัย ฯลฯ

จรรยาบรรณข้อที่ 4

ครูต้องไม่กระหาตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกายสติปัญญา จิตใจ อารมณ์และสังคมของศิษย์

หลักการ

เอกสารประกอบการสอนวิชาคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณสำหรับครู บทที่ 6

การแสดงออกของครูใด ๆ ก็ตามย่อมมีผลในทางบวกหรือลบ ต่อความเจริญเติบโตของศิษย์ เมื่อครูเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงต่อการพัฒนาทุก ๆ ด้านของศิษย์ จึงต้องพิจารณาเลือกแสดงแต่เฉพาะการ แสดงที่มีผลทางบวก พึงระงับและละเว้นการก้าวหน้าของศิษย์ทุก ๆ ด้าน

คำอธิบาย

การไม่กระหาตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติ ปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของ ศิษย์ หมายถึง การตอบสนองต่อศิษย์ในการลงโทษหรือให้รางวัลการกระทำอื่นใดที่นำไปสู่การลด พฤติกรรมที่พึงปรารถนา และการเพิ่มพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา

พฤติกรรมสำคัญ

1. ละเว้นการกระทำที่ทำให้ศิษย์เกิดความกระหกระเทือนต่อจิตใจ สติปัญญา อารมณ์และ สังคมของศิษย์ ตัวอย่างเช่น

- 1) ไม่นำปมด้อยของศิษย์มาล้อเลียน
- 2) ไม่ประจานศิษย์
- 3) ไม่พูดจาหรือกระทำการใด ๆ ที่เป็นการซ้ำเติมปัญหาหรือข้อบกพร่องของศิษย์
- 4) ไม่นำความเครียดมาระบายต่อศิษย์ไม่ว่าจะด้วยคำพูด หรือสีหน้าท่าทาง
- 5) ไม่เปรียบเทียบฐานะความเป็นอยู่ของศิษย์
- 6) ไม่ลงโทษศิษย์เกินกว่าเหตุ

2. ละเว้นการกระทำที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพและร่างกายของศิษย์ ตัวอย่างเช่น

- 1) ไม่ทำร้ายร่างกายศิษย์
- 2) ไม่ลงโทษศิษย์เกินกว่าระเบียบกำหนด
- 3) ไม่ใช้ศิษย์ทำงานเกินกำลังความสามารถ ฯลฯ

3. ละเว้นการกระทำที่สกัดกั้นพัฒนาการทาง สติปัญญา อารมณ์ จิตใจ และสังคมของศิษย์

- 1) ไม่ตัดสินคาตอบถูกผิดโดยยึดคาตอบของครู
- 2) ไม่ดูต่ำซ้ำเติมศิษย์ที่เรียนช้า
- 3) ไม่ขัดขวางโอกาสให้ศิษย์ได้แสดงออกทางสร้างสรรค์
- 4) ไม่ตั้งฉายาในทางลบให้แก่ศิษย์ ฯลฯ

จรรยาบรรณข้อที่ 5

ครูต้องไม่แสวงหาประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้างจากศิษย์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามปกติ และ ไม่ใช้ศิษย์กระทำการใด ๆ อันเป็นการหาประโยชน์ให้แก่ตนโดยมิชอบ

หลักการ

การใช้ตำแหน่งหน้าที่ในวิชาชีพแสวงหาประโยชน์ตนโดยมิชอบ ย่อมทำให้เกิดความลำเอียงในการปฏิบัติหน้าที่ สร้างความไม่เสมอภาคนำไปสู่ความเสื่อมศรัทธาในบุคคลและวิชาชีพนั้นๆ ดังนั้น ครูจึงต้องไม่แสวงหาประโยชน์อันมิควรได้จากศิษย์ หรือใช้ศิษย์ให้ไปแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนโดยมิชอบ

คำอธิบาย

การไม่แสวงหาประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้างจากศิษย์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามปกติ และไม่ใช้ศิษย์กระทำการใดๆ อันเป็นการหาประโยชน์ให้แก่ตนโดยมิชอบ หมายถึง การไม่กระทำการใดๆ ที่จะได้มาซึ่งผลตอบแทนเกินสิทธิที่พึงมีพึงได้จาก การปฏิบัติหน้าที่ในความรับผิดชอบตามปกติ

พฤติกรรมสำคัญ

1. ไม่รับหรือแสวงหาอามิสสินจ้างหรือผลประโยชน์อันมิควรจากศิษย์ ตัวอย่างเช่น
  - 1) ไม่หารายได้จาก การนาสินค้ำมาขายให้ศิษย์
  - 2) ไม่ตัดสินผลงานหรือผลการเรียน โดยมีสิ่งแลกเปลี่ยน
  - 3) ไม่บังคับหรือสร้างเงื่อนไขให้ศิษย์มาเรียนพิเศษเพื่อหารายได้ ฯลฯ
2. ไม่ใช่ศิษย์เป็นเครื่องมือหาประโยชน์ให้กับตนโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ขนบธรรมเนียมประเพณีหรือความรู้สึกของสังคม ตัวอย่างเช่น
  - 1) ไม่นำผลงานของศิษย์ไปแสวงหากาไรส่วนตน
  - 2) ไม่ใช่แรงงานศิษย์เพื่อประโยชน์ส่วนตน
  - 3) ไม่ใช่หรือจ้างวานศิษย์ไปหาสิ่งผิดกฎหมาย ฯลฯ

จรรยาบรรณข้อที่ 6

กี่ยวข้องพัฒนาตนเองทั้งในด้านวิชาชีพ ด้านบุคลิกภาพและวิสัยทัศน์ ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคมและการเมืองอยู่เสมอ

หลักการ

สังคมและวิทยาการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ดังนั้น ครูในฐานะผู้พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จึงต้องพัฒนาตนเองให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงในอนาคต

คำอธิบาย

การพัฒนาตนเองทั้งในด้านวิชาชีพ ด้านบุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง อยู่เสมอ หมายถึง การใฝ่รู้ ศึกษา ค้นคว้า ริเริ่มสร้างสรรค์ความรู้

ใหม่ให้ทันสมัย ทันเหตุการณ์ และทันต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและเทคโนโลยี สามารถพัฒนาบุคลิกภาพและวิสัยทัศน์

พฤติกรรมสำคัญ

1. ใส่ใจศึกษาค้นคว้า ริเริ่มสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพอยู่เสมอ ตัวอย่างเช่น
  - 1) หาความรู้จากเอกสาร ตำรา และสื่อต่าง ๆ อยู่เสมอ
  - 2) จัดทำและเผยแพร่ความรู้ผ่านสื่อต่าง ๆ ตามโอกาส
  - 3) เข้าร่วมประชุม อบรม สัมมนา หรือฟังการบรรยายหรืออภิปรายทางวิชาการ ฯลฯ
2. มีความรอบรู้ ทันสมัย ทันเหตุการณ์สามารถนำมาวิเคราะห์ กำหนดเป้าหมาย แนวทางพัฒนาตนเองและวิชาชีพ ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การอาชีพ และเทคโนโลยี ตัวอย่างเช่น
  - 1) นำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ประกอบการเรียนการสอน
  - 2) ติดตามข่าวสารเหตุการณ์ด้านการเมืองเศรษฐกิจ สังคม การเมืองอยู่เสมอ
  - 3) วางแผนพัฒนาตนเองและพัฒนางาน ฯลฯ
3. แสดงออกทางร่างกาย กริยา วาจา อย่างสง่างาม เหมาะสมกับกาลเทศะ ตัวอย่างเช่น
  - 1) รักษาสุขภาพและปรับปรุงบุคลิกภาพอยู่เสมอ
  - 2) มีความเชื่อมั่นในตนเอง
  - 3) แต่งกายสะอาดเหมาะสมกับกาลเทศะและทันสมัย
  - 4) มีความกระตือรือร้น ไวต่อความรู้สึกละเอียดของสังคม ฯลฯ

จรรยาบรรณข้อที่ 7

ครูย่อมรักและศรัทธาในวิชาชีพครู และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพครู

หลักการ

ความรักและเชื่อมั่นในอาชีพของตนยอมทำให้ทำงานอย่างมีความสุขและมุ่งมั่น อันจะส่งผลให้อาชีพนั้นเจริญรุ่งเรืองและมั่นคง ดังนั้นครูย่อมรักและศรัทธาในอาชีพครูด้วยความเต็มใจ

คำอธิบาย

ความรักและศรัทธาในวิชาชีพครู และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพครู หมายถึง การแสดงออกด้วยความชื่นชมและเชื่อมั่นในอาชีพครูด้วยตระหนักว่าอาชีพนี้เป็นอาชีพที่มีเกียรติ มีความสำคัญและจำเป็นต่อสังคม ครูพึงปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจและภูมิใจ รวมทั้งปกป้องเกียรติภูมิของอาชีพครู เข้าร่วมกิจกรรมและสนับสนุนองค์กรวิชาชีพครู

พฤติกรรมสำคัญ

1. เชื่อมมั่น ซื่อซม ภูมิใจในความเป็นครูและองค์กรวิชาชีพรู ว่ามีความสำคัญและจาเป็นต่อสังคม ตัวอย่างเช่น

- 1) ซื่อซมในเกียรติและรางวัลที่ได้รับและรักษาไว้อย่างเสมอต้นเสมอปลาย
- 2) ยกย่องซมเซยเพื่อนครูที่ประสบผลสำเร็จเกี่ยวกับการสอน
- 3) เผยแพร่ผลสำเร็จของตนเองและเพื่อนครู
- 4) แสดงตนว่าเป็นครูอย่างภาคภูมิใจ ฯลฯ

2. เป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพรูและสนับสนุนหรือเข้าร่วมหรือเป็นผู้นำในกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพรู ตัวอย่างเช่น

- 1) ปฏิบัติตามเงื่อนไขข้อกำหนดขององค์กร
  - 2) ร่วมกิจกรรมที่องค์กรจัดขึ้น
  - 3) เป็นกรรมการหรือคณะทำงานขององค์กร ฯลฯ
3. ปกป้องเกียรติภูมิของครูและองค์กรวิชาชีพ ตัวอย่างเช่น
- 1) เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลงานของครูและองค์กรวิชาชีพรู
  - 2) เมื่อมีผู้เข้าใจผิดเกี่ยวกับวงการวิชาชีพรูก็ชี้แจงทาความเข้าใจให้ถูกต้อง

จรรยาบรรณข้อที่ 8

ครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลครูและซุมชนในทางสร้างสรรค์

หลักการ

สมาชิกของสังคมใดพึงผนึกกำลังพัฒนาสังคมนั้นและเกื้อกูลสังคมรอบข้าง ในวงวิชาชีพรู ผู้ประกอบอาชีพครูพึงร่วมมือและช่วยเหลือเกื้อกูลกันด้วยความเต็มใจ อันจะยังผลให้เกิดพลังและศักยภาพในการพัฒนาวิชาชีพรู และการพัฒนาสังคม

คำอธิบาย

การช่วยเหลือเกื้อกูลครูและซุมชนในทางสร้างสรรค์ หมายถึง การให้ความร่วมมือ แนะนำปรึกษาช่วยเหลือแก่เพื่อนครูทั้งเรื่องส่วนตัว ครอบครัว และการงานตามโอกาสอย่างเหมาะสม รวมทั้งเข้าร่วมกิจกรรมของซุมชน โดยการให้คำปรึกษาแนะนำแนวทางวิธีการปฏิบัติตน ปฏิบัติงาน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในซุมชน

พฤติกรรมสำคัญ

1. ให้ความร่วมมือแนะนำ ปรึกษาแก่เพื่อนครูตามโอกาสและความเหมาะสม ตัวอย่างเช่น

เอกสารประกอบการสอนวิชาคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณสำหรับครู บทที่ 6

- 1) ให้คำปรึกษาการจัดทำผลงานทางวิชาการ
- 2) ให้คำปรึกษาแนะนำการผลิตสื่อการเรียนการสอน ฯลฯ
2. ให้ความช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ สิ่งของแก่เพื่อนครูตามโอกาสและความเหมาะสม

ตัวอย่างเช่น

- 1) ร่วมงานกุศล
- 2) ช่วยทรัพย์เมื่อเพื่อนครูเดือนร้อน
- 3) จัดตั้งกองทุนเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ฯลฯ
3. เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนรวมทั้งให้คำปรึกษาแนะนำ แนวทางวิธีการปฏิบัติตนปฏิบัติงาน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยชุมชน ตัวอย่างเช่น
  - 1) แนะนำแนวทางการป้องกัน และกำจัดมลพิษ
  - 2) ร่วมกิจกรรมตามเพณีของชุมชน ฯลฯ

จรรยาบรรณข้อที่ 9

ครูพึงประสงค์ ปฏิบัติตน เป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญา และวัฒนธรรมไทย
หลักการ

หน้าที่สำคัญประการหนึ่งของการศึกษาคือการพัฒนาคนให้มีภูมิปัญญา และรู้จักเลือกวิถีการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ในฐานะที่ครูเป็นบุคลากรทางการศึกษา ครูจึงควรเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย

คำอธิบาย

การเป็นผู้นำในการอนุรักษ์ และพัฒนาภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย หมายถึง การริเริ่มดำเนินกิจกรรม สนับสนุนส่งเสริมภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย โดยรวบรวมข้อมูล ศึกษาวิเคราะห์เลือกสรรปฏิบัติตนและเผยแพร่ศิลปะ ประเพณีดนตรี กีฬา การละเล่น อาหาร เครื่องแต่งกาย ฯลฯ เพื่อใช้ในการเรียนการสอน การดำรงชีวิตตนและสังคม

พฤติกรรมสำคัญ

1. รวบรวมข้อมูลและเลือกสรรภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมที่เหมาะสมใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตัวอย่างเช่น
2. เป็นผู้นำในการวางแผน และดำเนินการเพื่ออนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรม ตัวอย่างเช่น
  - 1) เชิญบุคคลในท้องถิ่นเป็นวิทยากร

- 2) นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน
  - 3) นำศิษย์ไปศึกษาในแหล่งวิทยาการชุมชน ฯลฯ
  - 4) ฝึกการละเล่นท้องถิ่นให้แก่ศิษย์
  - 5) จัดตั้งชมรม สนใจศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น
  - 6) จัดทำพิพิธภัณฑ์ในสถานศึกษา ฯลฯ
3. สนับสนุนส่งเสริมเผยแพร่และร่วมกิจกรรมทางประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ
    - 1) รมรงค์การใช้สินค้าพื้นเมือง
    - 2) เผยแพร่การแสดงศิลปะพื้นบ้าน
    - 3) ร่วมงานประเพณีของท้องถิ่น ฯลฯ
  4. ศึกษาวิเคราะห์ วิจัยภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อนำผลมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตัวอย่างเช่น
    - 1) ศึกษาวิเคราะห์ วิจัยภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อนำผลมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตัวอย่างเช่น
    - 2) ศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับการละเล่นพื้นบ้าน นิทานพื้นบ้าน เพลงกล่อมเด็ก ตานาน และความเชื่อถือ
    - 3) นำผลการศึกษาวิเคราะห์มาใช้ในการเรียนการสอน ฯลฯ

จรรยาบรรณอาจารย์มหาวิทยาลัย

นอกจากจรรยาบรรณครูแล้วยังมีจรรยาบรรณของอาจารย์อีกด้วยเนื่องจากมหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาแต่ละแห่งต้องดูแลมาตรฐานการประกอบวิชาชีพของอาจารย์และกำกับดูแลความประพฤติของอาจารย์ให้ประพฤติตนให้เหมาะสมกับอาชีพ ในปี พ.ศ. 2543 ที่ประชุมประธานสภาอาจารย์มหาวิทยาลัยทั่วประเทศ (ปอทม.) ได้กำหนดจรรยาบรรณอาจารย์มหาวิทยาลัยดังนี้

จรรยาบรรณอาจารย์

1. อาจารย์พึงดำรงตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์และบุคคลทั่วไปทั้งด้านส่วนตัวและการงาน
2. อาจารย์พึงสอนศิษย์อย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจช่วยเหลือและปฏิบัติต่อศิษย์อย่างมีเมตตาและเป็นธรรม
3. อาจารย์พึงปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบเสียสละอดทนซื่อสัตย์สุจริต
4. อาจารย์พึงปฏิบัติงานโดยมีเสรีภาพทางวิชาการไม่ถูกครอบงำด้วยอิทธิพลหรือผลประโยชน์ใด
5. อาจารย์พึงหมั่นศึกษาค้นคว้าติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการให้ทันสมัยอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา

เอกสารประกอบการสอนวิชาคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณสำหรับครู บทที่ 6

6. อาจารย์พึงปฏิบัติหน้าที่วิจัยที่มีจรรยาบรรณของนักวิจัยตามข้อกำหนดของคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
7. อาจารย์พึงปฏิบัติต่อเพื่อนร่วมงานเยี่ยงกัลยาณมิตรช่วยเหลือส่งเสริมและเกื้อกูลซึ่งกันและกัน
8. อาจารย์พึงสร้างเสริมความสามัคคีในหมู่คณะและมีส่วนร่วมในการพัฒนามหาวิทยาลัย
9. อาจารย์พึงปฏิบัติตนด้วยความรับผิดชอบต่อผู้อื่นสังคมและประเทศชาติ

สำหรับรายละเอียดในการปฏิบัติให้เป็นไปตามจรรยาบรรณมหาวิทยาลัยแต่ละแห่งพึงกำหนดขึ้นตามความเหมาะสมและให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมองค์กร

เกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู

นอกจากครูจะต้องมีจรรยาบรรณครูเป็นเกณฑ์แห่งความประพฤติและการปฏิบัติตนของครูแล้วครูจำเป็นต้องมีเกณฑ์ในการปฏิบัติหน้าที่ให้มีคุณภาพอีกด้วย ครูสภาได้กำหนดเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูขึ้นเพื่อให้ครูทุกคนปฏิบัติงานอย่างมีเกียรติมีศักดิ์ศรีเป็นที่ยอมรับของสังคมซึ่งมีทั้งหมด 11 ข้อ ดังนี้ (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2541, หน้า 1-26)

มาตรฐานที่ 1 ปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครูอยู่เสมอ

หมายถึงการศึกษาค้นคว้าเพื่อพัฒนาตนเองการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและการเข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการเช่นการประชุมสัมมนาและการอบรม

มาตรฐานที่ 2 ตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมต่างๆโดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียน

หมายถึงการจัดหรือเลือกกิจกรรมการเรียนการสอนโดยต้องคำนึงถึงประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญ

มาตรฐานที่ 3 มุ่งมั่นพัฒนาให้ผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ

หมายถึงการพยายามอย่างเต็มความสามารถของครูที่จะพัฒนาผู้เรียนให้ไปถึงจุดสูงสุดของศักยภาพของตนโดยสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วย

มาตรฐานที่ 4 พัฒนาแผนการสอนให้สามารถปฏิบัติให้เกิดผลจริง

หมายถึงการเลือกใช้ปรับปรุงสร้างหรือพัฒนาแผนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ได้จริง

มาตรฐานที่ 5 พัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ

หมายถึงการเลือกใช้ปรับปรุงและผลิตประดิษฐ์สื่อการเรียนการสอนที่มีคุณภาพเพื่อประกอบการสอนอยู่เสมอ

มาตรฐานที่ 6 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นผลถาวรที่เกิดแก่ผู้เรียน

หมายถึงการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเองด้วยการปฏิบัติจริงจนเกิดการเรียนรู้และติดเป็นนิสัยใฝ่รู้ทดลองปฏิบัติและประเมินผลด้วยตนเองตลอดไป

มาตรฐานที่ 7 รายงานผลการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้อย่างมีระบบ

หมายถึงการรายงานผลความก้าวหน้าด้านคุณภาพของผู้เรียนโดยละเอียดครบถ้วนตั้งแต่ปัญหาหรือความต้องการของผู้เรียนวิธีการสอนที่ใช้ผลที่ได้พร้อมทั้งข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงต่อไป

มาตรฐานที่ 8 ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน

หมายถึงการปฏิบัติตนของครูในทุกด้านตั้งแต่การแต่งกายกริยาวาจาและจริยธรรมที่เหมาะสมดีงามทำให้ผู้เรียนเลื่อมใสศรัทธาและถือเป็นแบบอย่าง

มาตรฐานที่ 9 ร่วมมือกับผู้อื่นในสถานศึกษาอย่างสร้างสรรค์

หมายถึงการให้ความร่วมมือแก่เพื่อนร่วมงานในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆเพื่อบรรลุเป้าหมายของโรงเรียนอย่างสร้างสรรค์และเต็มใจ

มาตรฐานที่ 10 ร่วมมือกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ในชุมชน

หมายถึงการให้ความร่วมมือแก่ชุมชนในการพัฒนาร่วมกันอย่างสร้างสรรค์และเต็มใจ

มาตรฐานที่ 11 แสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา

หมายถึงการค้นคว้าสังเกตติดตามและรวบรวมข่าวสารข้อมูลความรู้จากสังคมทุกด้านโดยเฉพาะที่เกี่ยวกับวิชาชีพครูเพื่อนำมาแก้ปัญหาในการทำงานและพัฒนาตนเพื่อพัฒนางานต่อไป
เกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูนี้เป็นเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นเพื่อจัดมาตรฐานการปฏิบัติงานการสอนและการประพฤติปฏิบัติตนของครูว่าอยู่ในระดับใดโดยมีระดับคุณภาพ 3 ระดับกำกับไว้ทุกเกณฑ์

บทสรุป

ครูต้องประพฤติตามจรรยาบรรณของวิชาชีพและแบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณของวิชาชีพการประเมินวินัย คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพครู เพื่อให้ข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษาใน 6 เรื่อง ได้แก่ 1) พฤติกรรมการรักษาระเบียบวินัย ได้แก่ การควบคุมการประพฤติปฏิบัติของตนเองให้อยู่ในกฎระเบียบของหน่วยงานและสังคมในกรณีมีความรับผิดชอบและชื่อตรงต่อการปฏิบัติหน้าที่ โดยยึดถือประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นต่อส่วนรวมเป็นสำคัญ 2) การประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ได้แก่ พฤติกรรมการปฏิบัติทั้งพฤติกรรมส่วนตัวและพฤติกรรมการปฏิบัติงาน ทั้งในเรื่องความสามัคคีและวิถีประชาธิปไตยในการดำเนินชีวิต 3) การดำรงชีวิตอย่างเหมาะสม ได้แก่ การประพฤติปฏิบัติตนในการดำรงชีวิตที่ยึดหลักความพอเพียง การหลีกเลี่ยงอบายมุข การรู้รักสามัคคีและวิถีประชาธิปไตยในการดำเนินชีวิต 4) ความรักและศรัทธาในวิชาชีพ ได้แก่ ความพึงพอใจและอุทิศเวลาในการปฏิบัติงานในหน้าที่ด้วยความวิริยะ อุตสาหะ โดยมุ่งผลสำเร็จที่เป็นความเจริญก้าวหน้าของการจัดการศึกษา 5) ความรับผิดชอบต่อวิชาชีพ ได้แก่ การปฏิบัติงานในหน้าที่โดยคำนึงถึงความถูกต้อง ความซื่อสัตย์สุจริต และผลประโยชน์ของหน่วยงานและผู้รับบริการเป็นสำคัญ 6) ค่านิยม และอุดมการณ์ของความเป็นครู และบุคลากรทางการศึกษา ได้แก่ ค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ฯลฯ

*****

แบบฝึกหัดท้ายบทที่ 6

จงตอบคำถามต่อไปนี้

1. จงอธิบายความหมายของจรรยาบรรณ (Ethics Codes)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. จงอธิบายความสำคัญของจรรยาบรรณ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. จงอธิบายความหมายของจรรยาบรรณครู

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. จงอธิบายลักษณะของจรรยาบรรณวิชาชีพครู

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. นักศึกษาจงอธิบายประวัติจรรยาบรรณครูไทย ทั้ง 2 ฉบับ มาโดยสังเขป

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6. จรรยาบรรณวิชาชีพครู มี 5 ด้าน 9 ข้อ มีอะไรบ้าง จงยกตัวอย่างหลักการและพฤติกรรมประกอบ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง

- ไกรนุช ศิริพูล. (2531). **ความเป็นครู**. กรุงเทพมหานคร: นิยมวิทยา.
- ยนต์ ชุ่มจิตร. (2541). **ความเป็นครู**. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2525). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525**. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2541). **เกณฑ์มาตรฐานครู**. กรุงเทพมหานคร : ม. ป. ท.
- _____. (2539). **กฎหมายเกี่ยวกับการประกอบวิชาชีพทางการศึกษา เล่ม 2**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.

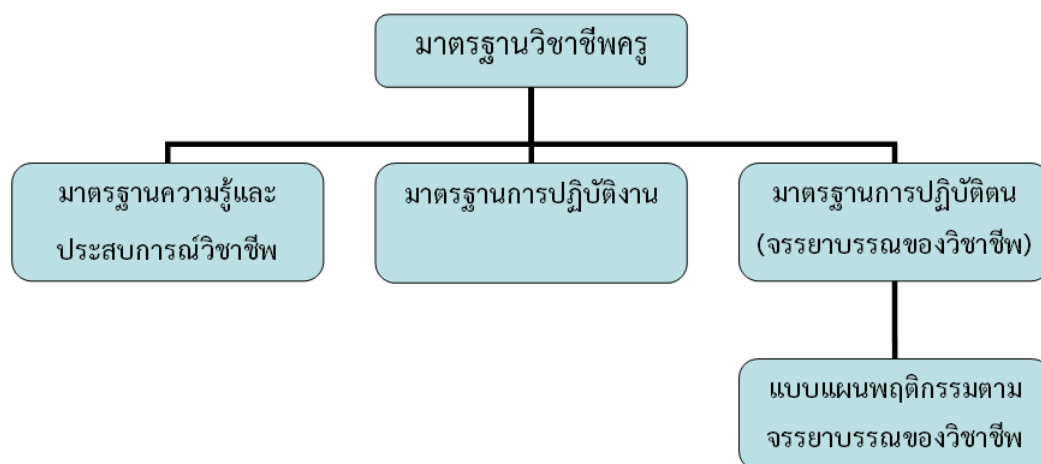
บทที่ 7

ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพ

การดำเนินงานของคุรุสภาในการพัฒนาวิชาชีพครูโดยการกำหนดมาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา เป็นเรื่องที่ต้องดำเนินการทั้งระบบตั้งแต่การผลิตครูการใช้ครูการพัฒนาครู และสภาพการดำเนินการดังกล่าวมีปัจจัยต่างๆ บุคคลองค์กรหลายกลุ่มหลายฝ่ายเข้ามาเกี่ยวข้องทั้งนี้ทั้งนักการเมืองครุนักวิชาการ ประชาชน ฯลฯ การแสวงหาความเห็นพ้องต้องกันของบุคคลหลายกลุ่มหลายฝ่ายนี้ในอดีตเป็นเรื่องยากลำบากอย่างยิ่งแต่ในสถานการณ์ปัจจุบันเกิดความเห็นพ้องต้องกันทุกฝ่ายที่จำเป็นต้องสร้างความแข็งแกร่งให้กับวิชาชีพครูโดยมาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา ซึ่งเป็นการดำเนินการตามพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ) สภาครูและบุคลากรทางการศึกษา, 2557)

มาตรฐานวิชาชีพครู

มาตรฐานวิชาชีพครู ประกอบด้วยมาตรฐาน ๓ ด้าน คือ มาตรฐานความรู้และประสบการณ์ วิชาชีพ มาตรฐานการปฏิบัติงาน และมาตรฐานการปฏิบัติตน (จรรยาบรรณของวิชาชีพ) โดย จรรยาบรรณของวิชาชีพได้มีการกำหนดแบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ เพื่อประมวล พฤติกรรมที่เป็นตัวอย่างของการประพฤติปฏิบัติ ประกอบด้วย พฤติกรรมที่พึงประสงค์ และพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ดังภาพที่ 1.7

ภาพที่ 7.1 แบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2556 หน้า 3)

“มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ” หมายความว่า ข้อกำหนดเกี่ยวกับความรู้และประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ หรือการจัดการศึกษา ซึ่งผู้ต้องการประกอบวิชาชีพทางการศึกษาต้องมีเพียงพอที่สามารถนำไปใช้ในการประกอบวิชาชีพได้

“มาตรฐานการปฏิบัติงาน” หมายความว่า ข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะหรือการแสดงผลของการปฏิบัติงานและการพัฒนางาน ซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาต้องปฏิบัติตามเพื่อให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายการเรียนรู้ หรือการจัดการศึกษา รวมทั้งต้องฝึกฝนให้มีทักษะหรือความชำนาญสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

“มาตรฐานการปฏิบัติตน” หมายความว่า จรรยาบรรณของวิชาชีพที่กำหนดขึ้นเป็นแบบแผนในการประพฤติตน ซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาต้องปฏิบัติตาม เพื่อรักษาและส่งเสริมเกียรติคุณชื่อเสียง และฐานะของผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาให้เป็นที่เชื่อถือศรัทธาแก่ผู้รับบริการและสังคม อันจะนำมาซึ่งเกียรติและศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพ

มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพครู

ผู้ประกอบวิชาชีพครู ต้องมีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางการศึกษา หรือเทียบเท่าหรือมีคุณวุฒิอื่นที่คุรุสภารับรอง โดยมีมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ ดังต่อไปนี้

มาตรฐานความรู้ ประกอบด้วยความรู้ ดังต่อไปนี้

- 1) ความเป็นครู
- 2) ปรัชญาการศึกษา
- 3) ภาษาและวัฒนธรรม
- 4) จิตวิทยาสำหรับครู
- 5) หลักสูตร
- 6) การจัดการเรียนรู้และการจัดการชั้นเรียน
- 7) การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้
- 8) นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา
- 9) การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้
- 10) การประกันคุณภาพการศึกษา
- 11) คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ

มาตรฐานประสบการณ์วิชาชีพ ผ่านการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาตามหลักสูตรปริญญาทางการศึกษา เป็นเวลาไม่น้อยกว่าหนึ่งปี และผ่านเกณฑ์การประเมินปฏิบัติการสอนตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการคุรุสภากำหนด ดังต่อไปนี้

- 1) การฝึกปฏิบัติการวิชาชีพระหว่างเรียน
- 2) การปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาในสาขาวิชาเฉพาะ

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ

สาระความรู้และสมรรถนะของผู้ประกอบวิชาชีพครูตามมาตรฐานความรู้ ดังนี้

มาตรฐานความรู้	สาระความรู้	สมรรถนะ
1. ความเป็นครู	1. สภาพงานครู คุณลักษณะ และมาตรฐานวิชาชีพครู 2. การปลูกฝังจิตวิญญาณความเป็นครู 3. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับครูและวิชาชีพครู 4. การจัดการความรู้เกี่ยวกับวิชาชีพครู 5. การสร้างความก้าวหน้าและพัฒนาวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง	1. รอบรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอนและกลยุทธ์การสอน เพื่อให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ สร้างสรรค์ สิ่งใหม่ ๆ ได้ 2. แสวงหาและเลือกใช้ข้อมูล ข่าวสารความรู้ เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง 3. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียนที่ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพผู้เรียน 4. มีจิตวิญญาณความเป็นครู
2. ปรัชญาการศึกษา	1. ปรัชญา แนวคิด และทฤษฎีทางการศึกษา ศาสนา เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม 2. แนวคิดและกลวิธีการจัดการศึกษา เพื่อเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน	1. ประยุกต์ ใช้เพื่อพัฒนาสถานศึกษา 2. วิเคราะห์เกี่ยวกับการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
3. ภาษาและวัฒนธรรม	1. ภาษาและวัฒนธรรมไทยเพื่อการเป็นครู 2. ภาษาต่างประเทศเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู	1. สามารถใช้ทักษะการฟัง การพูด การอ่าน การเขียนภาษาไทย และภาษาต่างประเทศเพื่อการสื่อความหมายอย่างถูกต้อง 2. ใช้ภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ
4. จิตวิทยาสำหรับครู	1. จิตวิทยาพื้นฐานและจิตวิทยา	1. สามารถให้คำแนะนำช่วยเหลือผู้เรียนให้

มาตรฐานความรู้	สาระความรู้	สมรรถนะ
	พัฒนาการของมนุษย์ 2. จิตวิทยาการเรียนรู้และจิตวิทยาการศึกษา 3. จิตวิทยาการแนะแนวและการให้คำปรึกษา	มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น 2. ใช้จิตวิทยาเพื่อความเข้าใจและสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เต็มศักยภาพ
5. หลักสูตร	1. หลักการ แนวคิดในการจัดทำหลักสูตร 2. การนำหลักสูตรไปใช้ 3. การพัฒนาหลักสูตร	1. วิเคราะห์หลักสูตรและสามารถจัดทำหลักสูตรได้ 2. ปฏิบัติการประเมินหลักสูตรและนำผลการประเมินไปใช้ ในการพัฒนาหลักสูตร
6. การจัดการเรียนรู้และการจัดการชั้นเรียน	1. หลักการ แนวคิด แนวปฏิบัติ เกี่ยวกับการจัดทำแผนการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้และสิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ 2. ทฤษฎีและรูปแบบการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์และแก้ปัญหาได้ 3. การบูรณาการการเรียนรู้แบบเรียนรวม 4. การจัดการชั้นเรียน 5. การพัฒนาศูนย์ การเรียนในสถานศึกษา	1. สามารถจัดทำแผนการเรียนรู้และนำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลจริง 2. สามารถสร้างบรรยากาศการจัดการชั้นเรียนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้
7. การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้	1. หลักการ แนวคิด แนวปฏิบัติ ในการวิจัย 2. การใช้ และผลิตงานวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้	1. สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ ในการจัดการเรียนการสอน 2. สามารถทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและพัฒนาผู้เรียน
8. นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา	1. หลักการ แนวคิด การออกแบบ การประยุกต์ใช้และการประเมินสื่อนวัตกรรมเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ 2. เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสื่อสาร	1. ประยุกต์ใช้ และประเมินสื่อนวัตกรรมเทคโนโลยี สารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ 2. สามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสื่อสาร

มาตรฐานความรู้	สาระความรู้	สมรรถนะ
9. การวัดและประเมินผล การเรียนรู้	1. หลักการ แนวคิด และแนวปฏิบัติ ในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ของผู้เรียน 2. ปฏิบัติ การวัดและการประเมินผล	1. สามารถวัดและประเมินผลได้ 2. สามารถนำผลการประเมินไปใช้ ในการ พัฒนาผู้เรียน
10. การประกันคุณภาพ การศึกษา	1. หลักการ แนวคิด แนวปฏิบัติ เกี่ยวกับการจัดการคุณภาพการศึกษา 2. การประกันคุณภาพการศึกษา	1. สามารถจัดการคุณภาพการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ และพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ อย่างต่อเนื่อง 2. สามารถดำเนินการจัดกิจกรรมประเมิน คุณภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้
11. คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ	1. หลักธรรมาภิบาลและความซื่อสัตย์ สุจริต 2. คุณธรรมและจริยธรรมของวิชาชีพครู 3. จรรยาบรรณของวิชาชีพที่คุรุสภา กำหนด	1. ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีจิตสำนึก สาธารณะและเสียสละให้สังคม 2. ปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ สาระการฝึกทักษะและสมรรถนะของผู้ ประกอบวิชาชีพครู ตามมาตรฐาน ประสพการณ์วิชาชีพ
มาตรฐานประสพการณ์วิชาชีพ ประกอบด้วย การฝึกทักษะและสมรรถนะของผู้ประกอบวิชาชีพครู ตามมาตรฐาน ประสพการณ์วิชาชีพ		
1. การฝึกปฏิบัติวิชาชีพ ระหว่างเรียน	1. การสังเกตการจัดการเรียนรู้ 2. การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเอง 3. การทดลองสอนในสถานการณ์ จำลอง และสถานการณ์จริง 4. การออกแบบทดสอบ ข้อสอบหรือ เครื่องมือวัดผล 5. การตรวจข้อสอบ การให้คะแนน และการตัดสินผลการเรียน 6. การสอบภาคปฏิบัติ และการให้ คะแนน 7. การวิจัยแก้ปัญหาผู้เรียน	1. สามารถจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อจุดประสงค์ การสอนที่หลากหลาย 2. สามารถปฏิบัติการสอน ออกแบบ ทดสอบวัดและประเมินผลผู้เรียน

มาตรฐานความรู้	สาระความรู้	สมรรถนะ
	8. การพัฒนาความเป็นครูมืออาชีพ	
2. การปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาในสาขาวิชาเฉพาะ	1. การปฏิบัติการสอนวิชาเอก 2. การวัดและประเมินผลและนำผลไปใช้ ในการพัฒนาผู้เรียน 3. การวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน 4. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือแบ่งปันความรู้ในการสัมมนาการศึกษา	1. สามารถจัดการเรียนรู้ในสาขาวิชาเอก 2. สามารถประเมิน ปรับปรุง และศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน 3. ปฏิบัติงานอื่นที่ได้รับมอบหมาย

มาตรฐานการปฏิบัติงานของวิชาชีพครู

มาตรฐานที่ 1 ปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครูอยู่เสมอ

หมายถึง การศึกษาค้นคว้าเพื่อพัฒนาตนเอง การเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ และการเข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการที่องค์กรหรือหน่วยงาน หรือสมาคมจัดขึ้น เช่น การประชุม การอบรม การสัมมนา และการประชุมปฏิบัติการ เป็นต้น ทั้งนี้ต้องมีผลงานหรือรายงานที่ปรากฏชัดเจน

มาตรฐานที่ 2 ตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดแก่ผู้เรียน

หมายถึง การเลือกอย่างชาญฉลาด ด้วยความรัก และหวังดีต่อผู้เรียน ดังนั้น ในการเลือกกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมอื่น ๆ ครูต้องคำนึงถึงประโยชน์ที่จะเกิดแก่ผู้เรียนเป็นหลัก

มาตรฐานที่ 3 มุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนได้เต็มตามศักยภาพ

หมายถึง การใช้ความพยายามอย่างเต็มความสามารถของครูที่จะให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ให้มากที่สุด ตามความถนัด ความสนใจ ความต้องการ โดยวิเคราะห์วินิจฉัยปัญหาความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียน ปรับเปลี่ยนวิธีการสอนที่จะให้ได้ผลดีกว่าเดิม รวมทั้งการส่งเสริมพัฒนาการด้านต่างๆ ตามศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคนอย่างเป็นระบบ

มาตรฐานที่ 4 พัฒนาแผนการสอนให้สามารถปฏิบัติได้เกิดผลจริง

หมายถึง การเลือกใช้ ปรับปรุง หรือสร้างแผนการสอน บันทึกการสอน หรือเตรียมการสอนในลักษณะอื่น ๆ ที่สามารถนำไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้

มาตรฐานที่ 5 พัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ

หมายถึง การประดิษฐ์ คิดค้น ผลิต เลือกใช้ ปรับปรุงเครื่องมืออุปกรณ์ เอกสารสิ่งพิมพ์ เทคนิควิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์ของการเรียนรู้

เอกสารประกอบการสอนวิชาคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณสำหรับครู บทที่ 7

มาตรฐานที่ 6 จัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนโดยเน้นผลถาวรที่เกิดแก่ผู้เรียน

หมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการแสวงหาความรู้ตามสภาพความแตกต่างของบุคคลด้วยการปฏิบัติจริง และสรุปความรู้ทั้งหลายได้ด้วยตนเองก่อให้เกิดค่านิยมและนิสัยในการปฏิบัติจนเป็นบุคลิกภาพถาวรติดตัวผู้เรียนตลอดไป

มาตรฐานที่ 7 รายงานผลการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้อย่างมีระบบ

หมายถึง การรายงานผลการพัฒนาผู้เรียนที่เกิดจากการปฏิบัติการเรียนการสอนให้ครอบคลุมสาเหตุ ปัจจัย และการดำเนินงานที่เกี่ยวข้อง โดยครูนำเสนอรายงานการปฏิบัติในรายละเอียด ดังนี้

- 1) ปัญหาความต้องการของผู้เรียนที่ต้องได้รับการพัฒนา และเป้าหมายของการพัฒนาผู้เรียน
- 2) เทคนิค วิธีการ หรือนวัตกรรมการเรียนการสอนที่นำมาใช้เพื่อการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน และขั้นตอนวิธีการใช้เทคนิควิธีการหรือนวัตกรรมการนั้น ๆ
- 3) ผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามวิธีการที่กำหนด ที่เกิดกับผู้เรียน
- 4) ข้อเสนอแนะแนวทางใหม่ ๆ ในการปรับปรุงและพัฒนาผู้เรียนให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

มาตรฐานที่ 8 ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน

หมายถึง การแสดงออกการประพฤติและปฏิบัติในด้านบุคลิกภาพทั่วไป การแต่งกาย กิริยา วาจา และจริยธรรมที่เหมาะสมกับความเป็นครูอย่างสม่าเสมอ ที่ทำให้ผู้เรียนเลื่อมใสศรัทธา และถือเป็นแบบอย่าง

มาตรฐานที่ 9 ร่วมมือกับผู้อื่นในสถานศึกษาอย่างสร้างสรรค์

หมายถึง การตระหนักถึงความสำคัญ รับฟังความคิดเห็น ยอมรับในความรู้ความสามารถ ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ของเพื่อนร่วมงานด้วยความเต็มใจ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา และร่วมรับผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำนั้น

มาตรฐานที่ 10 ร่วมมือกับผู้อื่นในชุมชนอย่างสร้างสรรค์

หมายถึง การตระหนักถึงความสำคัญ รับฟังความคิดเห็น ยอมรับในความรู้ความสามารถ ของบุคคลอื่นในชุมชน และร่วมมือปฏิบัติงานเพื่อพัฒนางานของสถานศึกษา ให้ชุมชนและสถานศึกษามีการยอมรับซึ่งกันและกัน และปฏิบัติงานร่วมกันด้วยความเต็มใจ

มาตรฐานที่ 11 แสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา

หมายถึง การค้นหา สังเกต จดจำ และรวบรวมข้อมูลข่าวสารตามสถานการณ์ของสังคมทุกด้าน โดยเฉพาะสารสนเทศเกี่ยวกับวิชาชีพครู สามารถวิเคราะห์ วิเคราะห์อย่างมีเหตุผล และใช้ข้อมูลประกอบการแก้ปัญหา พัฒนาตนเอง พัฒนางาน และพัฒนาสังคมได้อย่างเหมาะสม

มาตรฐานที่ 12 สร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในทุกสถานการณ์

หมายถึง การสร้างกิจกรรมการเรียนรู้โดยการนำเอาปัญหาหรือความจำเป็นในการพัฒนาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในการเรียนและการจัดกิจกรรมอื่น ๆ ในโรงเรียนมากำหนดเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาของผู้เรียนที่ถาวร เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาของครูอีกแบบหนึ่งที่จะนำเอาวิกฤติต่างๆ มาเป็นโอกาส ในการพัฒนา ครูจำเป็นต้องมองมุมต่าง ๆ ของปัญหาแล้วผันมุมของปัญหาไปในทางการพัฒนา กำหนดเป็นกิจกรรมในการพัฒนาของผู้เรียน ครูจึงต้องเป็นผู้มองมุมบวกในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ กล้าที่จะเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ มีสติในการแก้ปัญหา มิได้ตอบสนองปัญหาต่าง ๆ ด้วยอารมณ์หรือแง่มุมแบบตรงตัว ครูสามารถมองหามุมในทุก ๆ โอกาส มองเห็นแนวทางที่นำไปสู่ผลก้าวหน้าของผู้เรียน (พิสมัย รัชชะชัย พูลสุข, 2555, หน้า 19-20)

มาตรฐานการปฏิบัติตน ของวิชาชีพครู (จรรยาบรรณของวิชาชีพ)

จรรยาบรรณต่อตนเอง

1. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องมีวินัยในตนเอง พัฒนาตนเองด้านวิชาชีพ บุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ

จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ

2. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องรัก ศรัทธา ซื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบต่อวิชาชีพ และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ

จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ

3. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องรัก เมตตา เอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริม ให้กำลังใจแก่ศิษย์และผู้รับบริการ ตามบทบาทหน้าที่โดยเสมอหน้า

4. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ทักษะ และนิสัยที่ถูกต้องดีงามแก่ศิษย์และผู้รับบริการ ตามบทบาทหน้าที่อย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ

5. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ

6. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของศิษย์และผู้รับบริการ

7. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องให้บริการด้วยความจริงใจและเสมอภาค โดยไม่เรียกรับหรือยอมรับผลประโยชน์จากการใช้ตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบ

จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ

8. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา พึงช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างสร้างสรรค์ โดยยึดมั่นในระบบคุณธรรม สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ

จรรยาบรรณต่อสังคม

9. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา พึงประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม รักษาผลประโยชน์ของส่วนรวมและยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

แบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ “ครู”

จรรยาบรรณต่อตนเอง

1. ครูต้องมีวินัยในตนเอง พัฒนาตนเองด้านวิชาชีพ บุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ โดยต้องประพฤติและละเว้นการประพฤติตามแบบแผนพฤติกรรม ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในจรรยาบรรณต่อตนเอง

พฤติกรรมที่พึงประสงค์	พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์
(1) ประพฤติตนเหมาะสมกับสถานภาพและเป็นแบบอย่างที่ดี	(1) เกี่ยวข้องกับอบายมุขหรือเสพสิ่งเสพติดจนขาดสติหรือแสดงกิริยาไม่สุภาพเป็นที่น่ารังเกียจในสังคม
(2) ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตตามประเพณีและวัฒนธรรมไทย	(2) ประพฤติผิดทางชู้สาวหรือมีพฤติกรรมล่วงละเมิดทางเพศ
(3) ปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จอย่างมีคุณภาพตามเป้าหมายที่กำหนด	(3) ขาดความรับผิดชอบ ความกระตือรือร้น ความเอาใจใส่ จนเกิดความเสียหายในการปฏิบัติงานตามหน้าที่

(4) ศึกษา หาความรู้ วางแผนพัฒนาตนเอง พัฒนางาน และสะสมผลงานอย่างสม่ำเสมอ (5) ค้นคว้า แสวงหา และนำเทคนิคด้านวิชาชีพ ที่พัฒนาและก้าวหน้าเป็นที่ยอมรับมาใช้แก่ศิษย์และผู้รับบริการให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่พึงประสงค์	(4) ไม่รับรู้หรือไม่แสวงหาความรู้ใหม่ ๆ ในการ จัดการ เรียนรู้ และการปฏิบัติหน้าที่ (5) ขัดขวางการพัฒนาองค์กรจนเกิดผลเสียหาย

จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ

2. ครูต้องรัก ศรัทธา ซื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบต่อวิชาชีพ และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร วิชาชีพ โดยต้องประพฤติและละเว้นการประพฤติตามแบบแผนพฤติกรรม ดังตารางที่ 3 ตารางที่ 3 เปรียบเทียบพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในจรรยาบรรณต่อวิชาชีพ

พฤติกรรมที่พึงประสงค์	พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์
(1) แสดงความชื่นชมและศรัทธาในคุณค่าของ วิชาชีพ (2) รักษาชื่อเสียงและปกป้องศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพ (3) ยกย่องและเชิดชูเกียรติผู้มีผลงานในวิชาชีพ ให้สาธารณชนรับรู้ (4) อุทิศตนเพื่อความก้าวหน้าของวิชาชีพ (5) ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ สุจริตตามกฎหมาย ระเบียบ และแบบแผนของทาง ราชการ (6) เลือกใช้หลักวิชาที่ถูกต้อง สร้างสรรค์เทคนิค วิธีการใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาวิชาชีพ (7) ใช้องค์ความรู้หลากหลายในการปฏิบัติหน้าที่ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสมาชิกในองค์กร (8) เข้าร่วมกิจกรรมของวิชาชีพหรือองค์กร วิชาชีพอย่างสร้างสรรค์	(1) ไม่แสดงความภาคภูมิใจในการประกอบ วิชาชีพ (2) ดุหมั่น เหยียดหยาม ให้ร้ายผู้ร่วมประกอบ วิชาชีพศาสตร์ในวิชาชีพ หรือองค์กรวิชาชีพ (3) ประกอบการงานอื่นที่ไม่เหมาะสมกับการ เป็นผู้ประกอบการวิชาชีพทางการศึกษา (4) ไม่ซื่อสัตย์สุจริต ไม่รับผิดชอบ หรือไม่ปฏิบัติ ตามกฎ ระเบียบ หรือแบบแผนของทางราชการ จนก่อให้เกิดความเสียหาย (5) คัดลอกหรือนำผลงานของผู้อื่นมาเป็นของ ตน (6) ใช้หลักวิชาการที่ไม่ถูกต้องในการปฏิบัติ วิชาชีพ ส่งผลให้ศิษย์หรือผู้รับบริการเกิดความ เสียหาย (7) ใช้ความรู้ทางวิชาการ วิชาชีพ หรืออาศัย องค์กรวิชาชีพแสวงหาประโยชน์เพื่อตนเองหรือ ผู้อื่นโดยมิชอบ

จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ

3. ครูต้องรัก เมตตา เอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริม ให้กำลังใจแก่ศิษย์และผู้รับบริการ ตามบทบาทหน้าที่โดยเสมอหน้า
4. ครูต้องส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ทักษะ และนิสัยที่ถูกต้องดีงามแก่ศิษย์และผู้รับบริการ ตามบทบาทหน้าที่อย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ
5. ครูต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ
6. ครูต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของศิษย์และผู้รับบริการ
7. ครูต้องให้บริการด้วยความจริงใจและเสมอภาคโดยไม่เรียกรับหรือยอมรับผลประโยชน์จากการใช้ตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบ โดยต้องประพฤติและละเว้นการประพฤติตามแบบแผนพฤติกรรมตามตารางที่ 4 เปรียบเทียบพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในจรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ

พฤติกรรมที่พึงประสงค์	พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์
(1) ให้คำปรึกษาหรือช่วยเหลือศิษย์และผู้รับบริการด้วยความเมตตากรุณาอย่างเต็มกำลังความสามารถและเสมอภาค	(1) ลงโทษอย่างไม่เหมาะสม
(2) สนับสนุนการดำเนินงานเพื่อปกป้องสิทธิเด็ก เยาวชน และผู้ด้อยโอกาส	(2) ไม่ใส่ใจ หรือไม่รับรู้ปัญหาของศิษย์หรือผู้รับบริการ จนเกิดผลเสียหายต่อศิษย์หรือผู้รับบริการ
(3) ตั้งใจ เสียสละ และอุทิศตนในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อให้ศิษย์และผู้รับบริการได้รับการพัฒนาตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของแต่ละบุคคล	(3) ดุหมั่น เหยียดหยามศิษย์หรือผู้รับบริการ
(4) ส่งเสริมให้ศิษย์และผู้รับบริการสามารถแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเองจากสื่อ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้อย่างหลากหลาย	(4) เปิดเผยความลับของศิษย์หรือผู้รับบริการ เป็นผลให้ได้รับความอับอายหรือเสื่อมเสียชื่อเสียง
(5) ให้ศิษย์และผู้รับบริการ มีส่วนร่วมวางแผนการเรียนรู้ และเลือกวิธีการปฏิบัติที่เหมาะสมกับตนเอง	(5) จูงใจโน้มน้าว ยุยงส่งเสริมให้ศิษย์หรือผู้รับบริการปฏิบัติขัดต่อศีลธรรมหรือกฎระเบียบ
(6) เสริมสร้างความภาคภูมิใจให้แก่ศิษย์และ	(6) ชักชวน ใช้อำนาจ วานศิษย์หรือผู้รับบริการให้จัดซื้อ จัดหาสิ่งเสพติด หรือเข้าไปเกี่ยวข้องกับอบายมุข
	(7) เรียกร้องผลตอบแทนจากศิษย์หรือผู้รับบริการในงานตามหรือที่ที่ต้งให้บริการ

ผู้รับบริการด้วยการรับฟังความคิดเห็น ยกย่อง ชมเชย และให้กำลังใจอย่างกัลยาณมิตร	

จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ

8. ครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างสร้างสรรค์ โดยยึดมั่นในระบบคุณธรรม สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ โดยพึงประพฤติและละเว้นการประพฤติตามแบบแผนพฤติกรรม ดังตารางที่ 5 ตารางที่ 5 เปรียบเทียบพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในจรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ

พฤติกรรมที่พึงประสงค์	พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์
(1) เสียสละ เอื้ออาทร และให้ความช่วยเหลือผู้ ร่วมประกอบวิชาชีพ (2) มีความรัก ความสามัคคี และร่วมใจกันฝึก กำลังในการพัฒนาการศึกษา	(1) ปิดบังข้อมูลข่าวสารในการปฏิบัติงาน จนท ให้เกิดความเสียหายต่องานหรือผู้ร่วมประกอบ วิชาชีพ (2) ปฏิเสธความรับผิดชอบ โดยตาทน ให้ร้าย ผู้อื่นในความบกพร่องที่เกิดขึ้น (3) สร้างกลุ่มอิทธิพลภายในองค์การหรือกลัน แก่งผู้ร่วมประกอบวิชาชีพให้เกิดความเสียหาย (4) เจตนาให้ข้อมูลเท็จทำให้เกิดความเข้าใจผิด หรือเกิดความเสียหายต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ (5) วิพากษ์ วิจารณ์ผู้ร่วมประกอบวิชาชีพในเรื่อง ที่ก่อให้เกิดความเสียหายหรือแตกความสามัคคี

จรรยาบรรณต่อสังคม

ครูพึงประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา
ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม รักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม และยึดมั่นในการปกครองระบอบ
ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยพึงประพฤติและละเว้นการประพฤติตามแบบแผน
พฤติกรรม ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 เปรียบเทียบพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในจรรยาบรรณต่อสังคม

พฤติกรรมที่พึงประสงค์	พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์
(1) ยึดมั่น สนับสนุน และส่งเสริมการปกครอง ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรง	(1) ไม่ให้ความร่วมมือหรือสนับสนุนกิจกรรมของ ชุมชนที่จัดเพื่อประโยชน์ต่อการศึกษาทั้งทางตรง

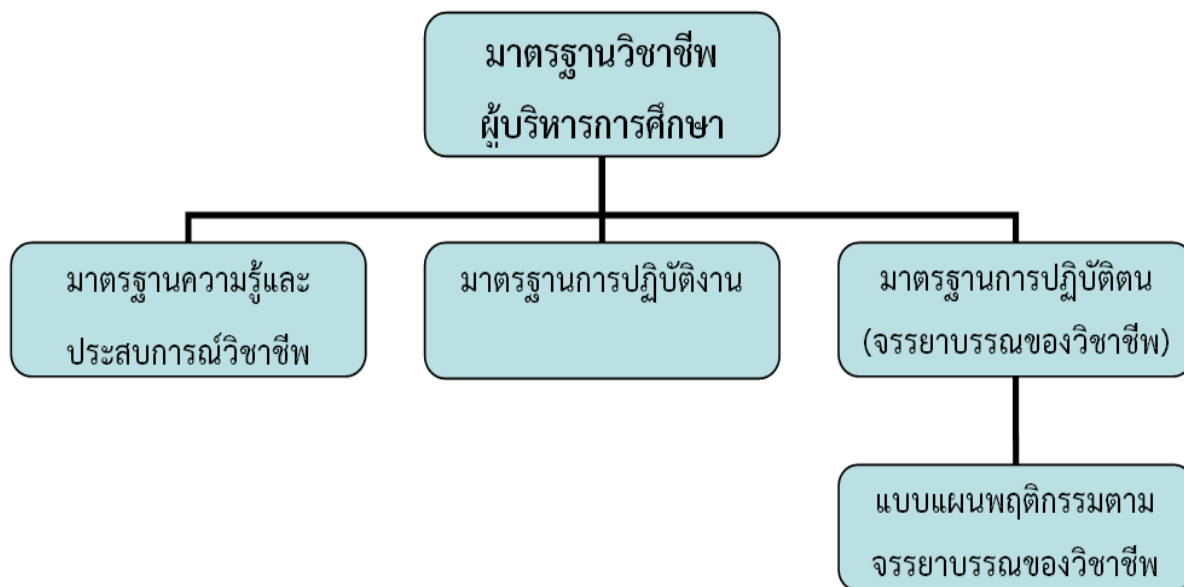
เป็นประมุข (2) นำภูมิปัญญาท้องถิ่นและศิลปวัฒนธรรมมาเป็นปัจจัยในการจัดการศึกษาให้เป็นประโยชน์ส่วนรวม (3) จัดกิจกรรมส่งเสริมให้ศิษย์เกิดการเรียนรู้และสามารถดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง (4) เป็นผู้นำในการวางแผนและดำเนินการเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมพัฒนาเศรษฐกิจ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และศิลปวัฒนธรรม	หรือทางอ้อม (2) ไม่แสดงความเป็นผู้นำในการอนุรักษ์หรือพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาหรือสิ่งแวดล้อม (3) ไม่ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการอนุรักษ์หรือพัฒนาสิ่งแวดล้อม (4) ปฏิบัติตนเป็นปฏิปักษ์ต่อวัฒนธรรมอันดีงามของชุมชนหรือสังคม

(สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2556, หน้า 13-14)

มาตรฐานวิชาชีพผู้บริหารการศึกษา

มาตรฐานวิชาชีพผู้บริหารการศึกษา ประกอบด้วยมาตรฐาน ๓ ด้าน คือ มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ มาตรฐานการปฏิบัติงาน และมาตรฐานการปฏิบัติตน (จรรยาบรรณของวิชาชีพ) โดยจรรยาบรรณของวิชาชีพได้มีการกำหนดแบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ เพื่อประมวลพฤติกรรมที่เป็นตัวอย่างของการประพฤติปฏิบัติ ประกอบด้วย พฤติกรรมที่พึงประสงค์ และพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 มาตรฐานวิชาชีพผู้บริหารการศึกษาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์
(สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2556, หน้า 15)

มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพผู้บริหารการศึกษา

ตารางที่ 7 เปรียบเทียบมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพผู้บริหารการศึกษา

มาตรฐานความรู้	มาตรฐานประสบการณ์วิชาชีพ
1. มีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางการบริหารการศึกษาหรือคุณวุฒิอื่นที่คุรุสภารับรอง โดยมีความรู้ดังต่อไปนี้ 1.1 หลักและกระบวนการบริหารการศึกษา 1.2 นโยบายและการวางแผนการศึกษา 1.3 การบริหารจัดการการศึกษา 1.4 การบริหารทรัพยากร 1.5 การประกันคุณภาพ 1.6 การนิเทศการศึกษา 1.7 การพัฒนาหลักสูตร 1.8 การบริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ 1.9 การวิจัยทางการศึกษา 1.10 คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับผู้บริหาร 2. ผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรการบริหารการศึกษาที่คณะกรรมการคุรุสภารับรอง	1. มีประสบการณ์ด้านการสอนไม่น้อยกว่า 8 ปี 2. มีประสบการณ์ในตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษามาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี 3. มีประสบการณ์ในตำแหน่งบุคลากรทางการศึกษาตามที่กำหนดในกฎกระทรวงมาแล้วไม่น้อยกว่า ๓ ปี 4. มีประสบการณ์ในตำแหน่งบุคลากรทางการศึกษาอื่นที่มีประสบการณ์การบริหารไม่ต่ำกว่าหัวหน้ากลุ่มหรือผู้อำนวยการกลุ่มหรือเทียบเท่ามาแล้วไม่น้อยกว่า ๕ ปี 5. มีประสบการณ์ด้านการปฏิบัติการสอนและมีประสบการณ์ในตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาหรือบุคลากรทางการศึกษาอื่น ตามที่กำหนดในกฎหมายกระทรวงทางการศึกษาอื่นๆ ตามที่กำหนดในกฎกระทรวงมาแล้วไม่น้อยกว่า 8 ปี

มาตรฐานการปฏิบัติงานวิชาชีพผู้บริหารการศึกษา

มาตรฐานที่ 1 ปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษา

มาตรฐานที่ 2 ตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับการพัฒนาของบุคลากร ผู้เรียน และชุมชน

มาตรฐานที่ 3 มุ่งมั่นพัฒนาผู้ร่วมงานให้สามารถปฏิบัติงานได้เต็มศักยภาพ

มาตรฐานที่ 4 พัฒนาแผนงานขององค์กรให้สามารถปฏิบัติได้เกิดผลจริง

มาตรฐานที่ 5 พัฒนาและใช้นวัตกรรมการบริหารจนเกิดผลงานที่มีคุณภาพสูงขึ้นเป็นลำดับ

มาตรฐานที่ 6 ปฏิบัติงานขององค์กรโดยเน้นผลถาวร

เอกสารประกอบการสอนวิชาคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณสำหรับครู บทที่ 7

มาตรฐานที่ 7 รายงานผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างเป็นระบบ

มาตรฐานที่ 8 ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี

มาตรฐานที่ 9 ร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานอื่นอย่างสร้างสรรค์

มาตรฐานที่ 10 แสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา

มาตรฐานที่ 11 เป็นผู้นำและสร้างผู้นำ

มาตรฐานที่ 12 สร้างโอกาสในการพัฒนาได้ทุกสถานการณ์

มาตรฐานการปฏิบัติตนวิชาชีพผู้บริหารการศึกษา (วิชาชีพของจรรยาบรรณ)

จรรยาบรรณต่อตนเอง

1. พัฒนาตนเองด้านวิชาชีพ บุคลิกภาพ ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องมีวินัยในตนเอง และวิสัยทัศน์ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ

จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ

2. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องรัก ศรัทธา ซื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบต่อวิชาชีพ และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ

จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ

3. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องรัก เมตตา เอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริม ให้กำลังใจแก่ศิษย์และผู้รับบริการตามบทบาทหน้าที่โดยเสมอหน้า

4. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ทักษะและนิสัยที่ถูกต้องดีงามแก่ศิษย์และผู้รับบริการตามบทบาทหน้าที่อย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ

5. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ

6. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์และสังคมของศิษย์และผู้รับบริการ

7. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องให้บริการด้วยความจริงใจและเสมอภาคโดยไม่เรียกร้องหรือยอมรับผลประโยชน์จากการใช้ตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบ

จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ

8. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา พึงช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างสร้างสรรค์ โดยยึด

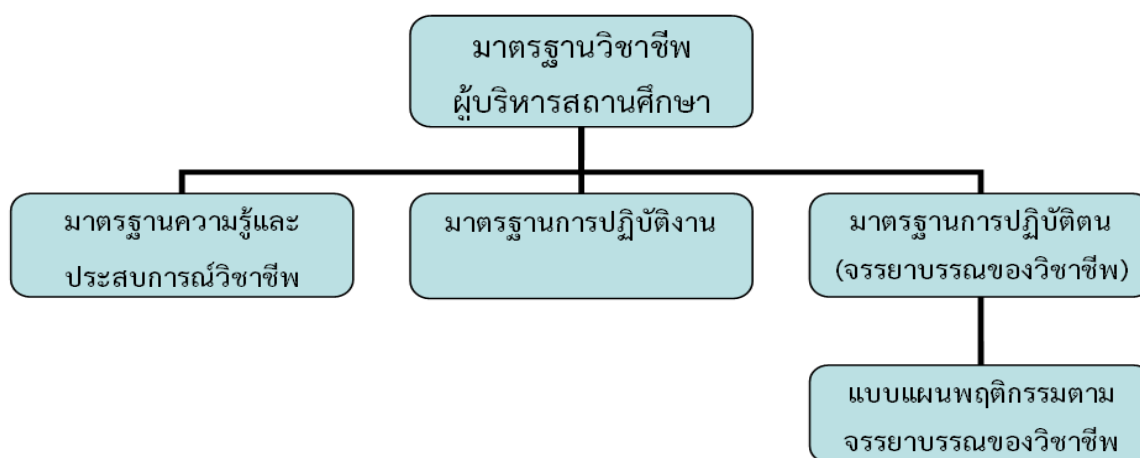
มั่นในระบบคุณธรรม สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ

จรรยาบรรณต่อสังคม

9. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา พึงประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนา เศรษฐกิจ สังคม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม รักษาผลประโยชน์ของส่วนรวมและยึด มั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

มาตรฐานวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา

มาตรฐานวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาประกอบด้วยมาตรฐาน 3 ด้าน คือ มาตรฐานความรู้และ ประสบการณ์วิชาชีพ มาตรฐานการปฏิบัติงาน และมาตรฐานการปฏิบัติตน (จรรยาบรรณของ วิชาชีพ) โดยจรรยาบรรณของวิชาชีพได้มีการกำหนดแบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ เพื่อประมวลพฤติกรรมที่เป็นตัวอย่างของการประพฤติปฏิบัติ ประกอบด้วย พฤติกรรมที่พึงประสงค์ และ พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 มาตรฐานวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาของการประพฤติปฏิบัติ ประกอบด้วย พฤติกรรม ที่พึงประสงค์ และพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2556)

เอกสารประกอบการสอนวิชาคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณสำหรับครู บทที่ 7

ตารางที่ 8 เปรียบเทียบมาตรฐานความรู้และมาตรฐานประสบการณ์วิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา

มาตรฐานความรู้	มาตรฐานประสบการณ์วิชาชีพ
1. มีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางการบริหาร การศึกษาหรือคุณวุฒิอื่นที่คุรุสภารับรอง โดยมี ความรู้ ดังต่อไปนี้ 1.1 หลักและกระบวนการบริหารการศึกษา 1.2 นโยบายและการวางแผนการศึกษา 1.3 การบริหารจัดการการศึกษา 1.4 การบริหารทรัพยากร 1.5 การประกันคุณภาพ 1.6 การนิเทศการศึกษา 1.7 การพัฒนาหลักสูตร 1.8 การบริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ 1.9 การวิจัยทางการศึกษา 1.10 คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับผู้บริหาร 2. ผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรการบริหารการศึกษา ที่คณะกรรมการคุรุสภารับรอง	1. มีประสบการณ์ด้านการสอนไม่น้อยกว่า 8 ปี 2. มีประสบการณ์ในตำแหน่งผู้บริหาร สถานศึกษามาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี 3. มีประสบการณ์ในตำแหน่งบุคลากรทาง การศึกษาตามที่กำหนดในกฎกระทรวงมาแล้ว ไม่น้อยกว่า 3 ปี 4. มีประสบการณ์ในตำแหน่งบุคลากรทาง การศึกษาอื่นที่มีประสบการณ์การบริหารไม่ต่ำ กว่าหัวหน้ากลุ่มหรือผู้อำนวยการกลุ่มหรือ เทียบเท่ามาแล้วไม่น้อยกว่า ๕ ปี 5. มีประสบการณ์ด้านการปฏิบัติการสอนและมี ประสบการณ์ในตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา หรือบุคลากรทางการศึกษาอื่น ตามที่กำหนดใน กฎหมายกระทรวงทางการศึกษาอื่นๆ ตามที่ กำหนดในกฎกระทรวงมาแล้วไม่น้อยกว่า 8 ปี

มาตรฐานความรู้	สาระความรู้	สมรรถนะ
1. หลักและกระบวนการ บริหารการศึกษา	1. หลักและทฤษฎีทางการบริหาร และการบริหารการศึกษา 2. ระบบและกระบวนการบริหาร และ การจัดการการศึกษายุคใหม่ 3. การสร้างวิสัยทัศน์ในการบริหาร และจัดการการศึกษา	1. สามารถนำความรู้ ความเข้าใจ ในหลักการและทฤษฎีทางการ บริหาร การศึกษาไปประยุกต์ใช้ในการ บริหารการศึกษา 2. สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ และ

มาตรฐานความรู้	สาระความรู้	สมรรถนะ
	4. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา 5. บริบทและแนวโน้มการจัดการการศึกษา	สร้างองค์ความรู้ในการบริหารจัดการการศึกษา 3. สามารถกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายของการศึกษา 4. สามารถจัดองค์กร โครงสร้างการบริหาร และกำหนดภารกิจของครูและบุคลากรทางการศึกษาได้เหมาะสม
2. นโยบายและ การวางแผนการศึกษา	1. พื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยี ที่มีผลต่อการจัดการศึกษา 2. ระบบและทฤษฎีการวางแผน 3. การวิเคราะห์และการกำหนดนโยบายการศึกษา 4. การวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา 5. การพัฒนานโยบายการศึกษา 6. การประเมินนโยบายการศึกษา	1. สามารถวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดทำนโยบายการศึกษา 2. สามารถกำหนดนโยบายวางแผนการดำเนินงานและประเมินคุณภาพการจัดการศึกษา 3. สามารถจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ที่มุ่งให้เกิดผลดีคุ้มค่าต่อการศึกษา สังคม และสิ่งแวดล้อม 4. สามารถนำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาไปปฏิบัติ 5. สามารถติดตาม ประเมินและรายงานผลการดำเนินงาน
3. การบริหารด้านวิชาการ	1. การบริหารจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ 2. หลักการและรูปแบบการพัฒนาหลักสูตร 3. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น	1. สามารถบริหารจัดการการเรียนรู้ 2. สามารถพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 3. สามารถนิเทศการจัดการเรียนรู้

มาตรฐานความรู้	สาระความรู้	สมรรถนะ
	4. หลักและแนวคิดเกี่ยวกับการนิเทศ 5. กลยุทธ์การนิเทศการศึกษา 6. การวางแผนและการประเมินผล การนิเทศการศึกษา 7. ระเบียบวิธีวิจัยทางการศึกษา 8. หลักการและเทคนิคการวัดและประเมินผลทางการศึกษา 9. สถิติและคอมพิวเตอร์เพื่อการวิจัย	ในสถานศึกษา 4. สามารถส่งเสริมให้มีการวิจัย เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้
4. การบริหาร ด้าน ธุรการ การเงิน พัสดุ และอาคารสถานที่	1. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับงาน ธุรการการเงิน พัสดุ และอาคาร สถานที่ 2. การจัดวางระบบควบคุมภายใน 3. เทคนิคการบริหารจัดการ สภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา	1. สามารถจัดระบบงานสาร บรรณ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2. สามารถบริหารจัดการ งบประมาณอย่างถูกต้องและเป็น ระบบ 3. สามารถวางระบบการบริหาร และจัดการทรัพยากรภายใน สถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ 4. สามารถพัฒนาสิ่งแวดล้อมทาง กายภาพเพื่อส่งเสริมการจัดการ เรียนรู้
5. การบริหารงานบุคคล	- หลักการบริหารงานบุคคล	1. สามารถสรรหาบุคลากรที่มี ประสิทธิภาพเข้ามาปฏิบัติงาน 2. สามารถจัดบุคลากรให้เหมาะสม กับหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย 3. สามารถพัฒนาครูและ บุคลากร ในสถานศึกษาให้สามารถ

มาตรฐานความรู้	สาระความรู้	สมรรถนะ
		ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ 4. สามารถเสริมสร้างขวัญและกำลังใจสำหรับครูและบุคลากรในสถานศึกษา 5. สามารถให้คำปรึกษาและแก้ไขปัญหาการทำงานให้แก่ครูและบุคลากรในสถานศึกษา
6. การบริหารกิจการนักเรียน	1. คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 2. ระบบการดูแลช่วยเหลือผู้เรียน 3. การจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียน	1. สามารถบริหารจัดการให้เกิดกิจกรรมการพัฒนาผู้เรียน 2. สามารถบริหารจัดการให้เกิดงานบริการผู้เรียน 3. สามารถส่งเสริมการจัดกิจกรรมพิเศษเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้เรียนในด้านต่าง ๆ 4. สามารถส่งเสริมวินัย คุณธรรม จริยธรรมและความสามัคคีในหมู่คณะ
7. การประกันคุณภาพการศึกษา	1. หลักการและกระบวนการในการประกันคุณภาพการศึกษา 2. องค์ประกอบของการประกัน คุณภาพการศึกษา 3. มาตรฐานการศึกษา 4. การประกันคุณภาพภายในและภายนอก 5. บทบาทของผู้บริหารในการประกันคุณภาพการศึกษา	1. สามารถจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพ ของสถานศึกษา 2. สามารถประเมินผลและติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา 3. สามารถจัดทำรายงานผลการประเมินตนเองของสถานศึกษาเพื่อรองรับการประเมินภายนอก

มาตรฐานความรู้	สาระความรู้	สมรรถนะ
8. การบริหารจัดการ เทคโนโลยีสารสนเทศ	1. เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา 2. เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการ 3. เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการเรียนรู้	1. สามารถใช้และบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาและ การปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม 2. สามารถประเมินการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อนำมาปรับปรุงการบริหารจัดการ 3. สามารถส่งเสริมสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา
9. การบริหาร การ ประชาสัมพันธ์และ ความสัมพันธ์ชุมชน	1. หลักการประชาสัมพันธ์ 2. กลยุทธ์การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน	1. สามารถบริหารจัดการข้อมูลข่าวสารไปสู่ผู้เรียน ครู และบุคลากรในสถานศึกษา 2. สามารถเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและกิจกรรมของสถานศึกษาไปสู่ชุมชน 3. สามารถใช้ยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมในการประชาสัมพันธ์ 4. สามารถสร้างกิจกรรมเพื่อพัฒนาความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน โดยมีเป้าหมายในการเข้าไปช่วยเหลือชุมชน และเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม 5. สามารถระดมทรัพยากร และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษา

มาตรฐานความรู้	สาระความรู้	สมรรถนะ
10. คุณธรรมและจรรยาบรรณ สำหรับผู้บริหาร สถานศึกษา	1. คุณธรรมและจรรยาบรรณสำหรับ ผู้บริหาร 2. จรรยาบรรณของวิชาชีพผู้บริหาร สถานศึกษา 3. การพัฒนาจรรยาบรรณผู้บริหารให้ ปฏิบัติตนในกรอบคุณธรรม 4. การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี	1. เป็นผู้นำเชิงคุณธรรม จริยธรรม และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี 2. ปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณของ วิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา 3. ส่งเสริมและพัฒนาให้ ผู้ร่วมงาน มีคุณธรรมและจรรยาบรรณ ที่เหมาะสม

มาตรฐานที่ 1 ปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษา

คุณสมบัตินี้เบื้องต้นที่สำคัญประการหนึ่งของผู้บริหารมืออาชีพ คือ การเข้าร่วมเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพด้วยการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวิชาชีพ ได้แก่ การเป็นผู้ริเริ่ม ผู้ร่วมงาน ผู้ร่วมจัดงานหรือกิจกรรม รวมทั้งการเป็นผู้เสนอผลงานและเผยแพร่ผลงานขององค์กร เพื่อให้สมาชิกยอมรับและเห็นคุณประโยชน์ของผู้บริหารที่มีต่อการพัฒนาองค์กร ตลอดจนการนำองค์กรให้เป็นที่ยอมรับของสังคมโดยรวม

มาตรฐานที่ 2 ตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับการพัฒนาของบุคลากร ผู้เรียน และชุมชน

ผู้บริหารมืออาชีพแสดงความรัก ความเมตตา และความปรารถนาดีต่อองค์กร ผู้ร่วมงาน ผู้เรียน และชุมชน ด้วยการตัดสินใจในการทำงานต่าง ๆ เพื่อผลการพัฒนาที่จะเกิดขึ้นกับทุกฝ่าย การตัดสินใจของผู้บริหารต้องผ่านกระบวนการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลของการกระทำ เนื่องจากการตัดสินใจของผู้บริหารมีผลต่อองค์กรโดยรวม ผู้บริหารจึงต้องเลือกแต่กิจกรรมที่จะนำไปสู่ผลดี ผลทางบวก ผลต่อการพัฒนาของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และระมัดระวังไม่ให้เกิดผลทางลบ โดยมีได้ตั้งใจ ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่ความไว้วางใจ ความศรัทธา และความรู้สึกเป็นที่พึงได้ของบุคคลทั้งปวง

มาตรฐานที่ 3 มุ่งมั่นพัฒนาผู้ร่วมงานให้สามารถปฏิบัติงานได้เต็มศักยภาพ

ความสำเร็จของการบริหาร อยู่ที่การดำเนินการเพื่อให้บุคลากรในองค์กรหรือผู้ร่วมงานได้มีการพัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ ผู้บริหารมีอาชีพต้องหาวิธีพัฒนาผู้ร่วมงาน โดยการศึกษาจุดเด่น จุดด้อยของผู้ร่วมงาน กำหนดจุดพัฒนาของแต่ละคน และเลือกใช้วิธีการที่เหมาะสมกับการพัฒนาด้านนั้น ๆ แล้วใช้เทคนิคการบริหารและการนิเทศภายในให้ผู้ร่วมงานได้ลงมือปฏิบัติจริง ประเมิน ปรับปรุง ให้ผู้ร่วมงานรู้ศักยภาพ เลือกแนวทางที่เหมาะสมกับตน และลงมือปฏิบัติจนเป็นผลให้ศักยภาพของผู้ร่วมงานเพิ่มพูนพัฒนาก้าวหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง นำไปสู่การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

มาตรฐานที่ 4 พัฒนาแผนงานขององค์กรให้สามารถปฏิบัติได้เกิดผลจริง

ผู้บริหารมีอาชีพวางแผนงานขององค์กรได้อย่างมียุทธศาสตร์ เหมาะสมกับเงื่อนไขข้อจำกัดของผู้เรียน ครู ผู้ร่วมงาน ชุมชน ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับนโยบาย แนวทาง เป้าหมายของการพัฒนา เพื่อนำไปปฏิบัติจนเกิดผลต่อการพัฒนาอย่างแท้จริง แผนงานต้องมีกิจกรรมสำคัญที่นำไปสู่ผลของการพัฒนา ความสอดคล้องของเป้าหมาย กิจกรรม และผลงาน ถือเป็นคุณภาพสำคัญที่นำไปสู่การปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพสูง มีความคุ้มค่าและเกิดผลอย่างแท้จริง

มาตรฐานที่ 5 พัฒนาและใช้นวัตกรรมการบริหารจนเกิดผลงานที่มีคุณภาพสูงขึ้นเป็น

ลำดับ

นวัตกรรมการบริหารเป็นเครื่องมือสำคัญของผู้บริหารในการนำไปสู่ผลงานที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพสูงขึ้นเป็นลำดับ ผู้บริหารมีอาชีพต้องมีความรู้ในการบริหารแนวใหม่ ๆ เลือกและปรับปรุงใช้นวัตกรรมได้หลากหลาย ตรงกับสภาพการณ์ เงื่อนไขข้อจำกัดของงานและองค์กร จนนำไปสู่ผลได้จริง เพื่อให้องค์กรก้าวหน้าพัฒนาอย่างไม่หยุดยั้ง ผู้ร่วมงานทุกคนได้ใช้ศักยภาพของตนอย่างเต็มที่ มีความภาคภูมิใจในผลงานร่วมกัน

มาตรฐานที่ 6 ปฏิบัติงานขององค์กรโดยเน้นผลถาวร

ผู้บริหารมีอาชีพเลือกและใช้กิจกรรมการบริหารที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นของบุคลากรและองค์กร จนบุคลากรมีนิสัยในการพัฒนาตนเองอยู่เสมอผู้บริหารต้องมีความเพียรพยายาม กระตุน ยั่วยุ ทำทนายให้บุคลากรมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ และชื่นชมผลสำเร็จเป็นระยะ ๆ จึงควรเริ่มจาก

การริเริ่ม การร่วมพัฒนา การสนับสนุนข้อมูล และให้กำลังใจ ให้บุคลากรศึกษา ค้นคว้า ปฏิบัติ และปรับปรุงงานต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง จนเกิดเป็นค่านิยม ในการพัฒนางานตามภาวะปกติ อันเป็นบุคลิกภาพที่พึงปรารถนาของบุคลากรและองค์กร รวมทั้งบุคลากรทุกคนชื่นชมและศรัทธาในความสามารถของตน

มาตรฐานที่ 7 รายงานผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างเป็นระบบ

ผู้บริหารมีอาชีพสามารถนำเสนอผลงานที่ได้ทำสำเร็จแล้วด้วยการรายงานผลที่แสดงถึงการวิเคราะห์งานอย่างรอบคอบ ครอบคลุมการกำหนดงานที่จะนำไปสู่ผลแห่งการพัฒนา การลงมือปฏิบัติจริง และผลที่ปรากฏมีหลักฐานยืนยันชัดเจน การนำเสนอรายงานเป็นโอกาสที่ผู้บริหารจะได้คิดทบทวนถึงงานที่ได้ทำไปแล้วว่ามีข้อจำกัด ผลดี ผลเสีย และผลกระทบที่มีได้ระวางไว้อย่างไร ถ้าผลงานเป็นผลดี จะชื่นชมภาคภูมิใจได้ในส่วนใด นำเสนอให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นได้อย่างไร ถ้าผลงานยังไม่สมบูรณ์จะปรับปรุงเพิ่มเติมได้อย่างไร และจะนำประสบการณ์ที่ได้พบไปใช้ประโยชน์ในการทำงานต่อไปอย่างไร คุณประโยชน์อีกประการหนึ่งของรายงานที่ดี คือ การนำผลการประเมินไปใช้ในการประเมินตนเอง รวมทั้งการทำให้เกิดความรู้สึกชื่นชมของผู้ร่วมปฏิบัติงานทุกคน การที่ผู้ปฏิบัติงานได้เรียนรู้เกี่ยวกับความสามารถและศักยภาพของตน เป็นขั้นตอนสำคัญอย่างหนึ่งที่จะนำไปสู่การรู้คุณค่าแห่งตน

มาตรฐานที่ 8 ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี

ผู้บริหารมีหน้าที่แนะนำ ตักเตือน ควบคุม กำกับดูแลบุคลากรในองค์กร การที่จะปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวให้ได้ผลดี ผู้บริหารต้องประพฤติปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดี มิฉะนั้นคำแนะนำตักเตือน หรือ การกำกับดูแลของผู้บริหารจะขาดความสำคัญ ไม่เป็นที่ยอมรับของบุคลากรในองค์กร ผู้บริหารที่ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในทุก ๆ ด้าน เช่น ด้านคุณธรรม จริยธรรม ความยุติธรรม และบุคลิกภาพจะมีผลสูงต่อการยอมรับของบุคลากร ทำให้เกิดความเชื่อถือศรัทธาต่อการบริหารงาน จนสามารถปฏิบัติตามได้ด้วยความพึงพอใจ

มาตรฐานที่ 9 ร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานอื่นอย่างสร้างสรรค์

หน่วยงานการศึกษาเป็นองค์กรหนึ่งที่อยู่ในชุมชน และเป็นส่วนหนึ่งของระบบสังคม ซึ่งมีองค์กรอื่น ๆ เป็นองค์ประกอบ ทุกหน่วยงานมีหน้าที่ร่วมมือกันพัฒนาสังคมตามบทบาทหน้าที่ ผู้บริหารสถานศึกษา / ผู้บริหารการศึกษาเป็นบุคลากรสำคัญของสังคมหรือชุมชนที่จะชี้แนะแนวทางการพัฒนาสังคม ให้เจริญก้าวหน้าตามทิศทางที่ต้องการ ผู้บริหารมีอาชีพต้องร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานอื่นในการเสนอแนวทางปฏิบัติ แนะนำ ปรับปรุงการปฏิบัติ และแก้ปัญหาของชุมชนหรือหน่วยงานอื่น

เพื่อให้เกิดผลดีต่อสังคมส่วนรวม ในลักษณะร่วมคิด ร่วมวางแผนและร่วมปฏิบัติ ด้วยความเต็มใจ เต็มความสามารถ พร้อมทั้งยอมรับความสามารถ รับฟังความคิดเห็นและเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ความสามารถของตนอย่างเต็มศักยภาพ เพื่อเสริมสร้างบรรยากาศประชาธิปไตยและการร่วมมือกันในสังคม นำไปสู่การยอมรับและศรัทธาอย่างภาคภูมิใจ

มาตรฐานที่ 10 แสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา

ความประทับใจของผู้ร่วมงานที่มีต่อผู้บริหารองค์กรอย่างหนึ่ง คือ ความเป็นผู้รอบรู้ ทันสมัย ทันโลก รู้อย่างกว้างขวางและมองไกล ผู้บริหารมีอาชีพจึงต้องติดตามการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโลกทุก ๆ ด้าน จนสามารถสนทนากับผู้อื่นด้วยข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัย และนำข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่ได้รับ มาใช้ในการพัฒนางานและผู้ร่วมงาน การตื่นตัว การรับรู้ และการมีข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศเหล่านี้ นอกจากเป็นประโยชน์ต่องานพัฒนาแล้ว ยังนำมาซึ่งการยอมรับและความรู้สึกเชื่อถือของผู้ร่วมงาน อันเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่ลึกซึ้งต่อเนื่องต่อไป

มาตรฐานที่ 11 เป็นผู้นำและสร้างผู้นำ

ผู้บริหารมีอาชีพสร้างวัฒนธรรมขององค์กรด้วยการพุดนำ ปฏิบัตินำ และจัดระบบงาน ให้สอดคล้องกับวัฒนธรรม โดยการให้รางวัลแก่ผู้ที่ทำงานได้สำเร็จแล้ว จนนำไปสู่การพัฒนาตนเอง คิดได้เอง ตัดสินใจได้เอง พัฒนาได้เอง ของผู้ร่วมงานทุกคน ผู้บริหารมีอาชีพจึงต้องแสดงออกอย่างชัดเจน และสม่ำเสมอเกี่ยวกับวัฒนธรรมขององค์กร เพื่อให้ผู้ร่วมงานมีความมั่นใจในการปฏิบัติ จนสามารถเลือกการกระทำที่สอดคล้องกับวัฒนธรรม แสดงออกและชื่นชมได้ด้วยตนเอง ผู้บริหารจึงต้องสร้างความรู้สึกประสบความสำเร็จให้แก่บุคลากรแต่ละคนและทุกคน จนเกิดภาพความเป็นผู้นำในทุกระดับ นำไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างแท้จริง

มาตรฐานที่ 12 สร้างโอกาสในการพัฒนาได้ทุกสถานการณ์

การพัฒนาองค์กรให้ก้าวหน้าอย่างยั่งยืนสอดคล้องกับความก้าวหน้าของโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างไม่หยุดยั้ง ผู้บริหารจำเป็นต้องรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง สามารถปรับงานให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและสามารถจัดการกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้สอดคล้อง สมดุลและเสริมสร้างซึ่งกันและกัน ผู้บริหารมีอาชีพจึงต้องตื่นตัวอยู่เสมอ มองเห็นการเปลี่ยนแปลงอย่างรอบด้านรวมทั้งการเปลี่ยนแปลงในอนาคต และกล้าที่จะตัดสินใจดำเนินการเพื่อผลในอนาคต อย่างไรก็ตามการรู้เท่าทัน

การเปลี่ยนแปลงนี้ ย่อมเป็นสิ่งประกันได้ว่า การเสี่ยงในอนาคตจะมีโอกาสผิดพลาดน้อยลง การที่องค์กรปรับได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงนี้ ย่อมเป็นผลให้องค์กรพัฒนาอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับความก้าวหน้าของโลกตลอดไป (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2556, หน้า 21-20)

จรรยาบรรณวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา

จรรยาบรรณต่อตนเอง

1. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องมีวินัยในตนเอง พัฒนาตนเองด้านวิชาชีพ บุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ

จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ

2. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องรัก ศรัทธา ซื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบต่อวิชาชีพ และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ

จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ

3. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องรัก เมตตา เอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริม ให้กำลังใจแก่ศิษย์และผู้รับบริการ ตามบทบาทหน้าที่โดยเสมอหน้า

4. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ทักษะ และนิสัยที่ถูกต้องดีงามแก่ศิษย์และผู้รับบริการ ตามบทบาทหน้าที่อย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ

5. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ

6. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของศิษย์และผู้รับบริการ

7. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องให้บริการด้วยความจริงใจและเสมอภาค โดยไม่เรียกรับหรือยอมรับผลประโยชน์จากการใช้ตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบ

จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ

8. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา พึงช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างสร้างสรรค์ โดยยึดมั่นในระบบคุณธรรม สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ

จรรยาบรรณต่อสังคม

เอกสารประกอบการสอนวิชาคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณสำหรับครู บทที่ 7

9. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา พึงประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนา เศรษฐกิจ สังคม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม รักษาผลประโยชน์ของส่วนรวมและยึด มั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

แบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ ผู้บริหารสถานศึกษา

จรรยาบรรณต่อตนเอง

1. ผู้บริหารสถานศึกษา ต้องมีวินัยในตนเอง พัฒนาตนเองด้านวิชาชีพ บุคลิกภาพ และ วิสัยทัศน์ ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ โดยต้องประพฤติ และละเว้นการประพฤติตามแบบแผนพฤติกรรม ดังตารางที่ 9

ตารางที่ 9 เปรียบเทียบพฤติกรรมที่พึงประสงค์และพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ต่อจรรยาบรรณ ต่อตนเองของผู้บริหารสถานศึกษา

พฤติกรรมที่พึงประสงค์	พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์
(1) ประพฤติตนเหมาะสมกับสถานภาพและเป็นแบบอย่างที่ดี	(1) เกี่ยวข้องกับอบายมุขหรือเสพสิ่งเสพติดจนขาดสติหรือแสดงกิริยาไม่สุภาพเป็นที่น่ารังเกียจในสังคม
(2) ศึกษา ค้นคว้า ริเริ่มสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ในการพัฒนาวิชาชีพอยู่เสมอ	(2) ประพฤติผิดทางชู้สาวหรือมีพฤติกรรมล่วงละเมิดทางเพศ
(3) ส่งเสริมและพัฒนาครูในการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้	(3) ไม่พัฒนาความรู้ในวิชาชีพเพื่อพัฒนาตนเองและองค์กร
(4) สร้างผลงานที่แสดงถึงการพัฒนาความรู้และความคิดในวิชาชีพจนเป็นที่ยอมรับ	(4) ไม่ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อไปปรับปรุงพัฒนาการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง
(5) ส่งเสริมการปฏิบัติงานโดยมีแผนปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับสภาพปัจจุบันและก้าวทันการเปลี่ยนแปลงในอนาคต	(5) ไม่มีแผนหรือไม่ปฏิบัติงานตามแผนไม่มีการประเมินผลหรือไม่นำผลการประเมินมาจัดทำแผนปฏิบัติการอย่างต่อเนื่อง

จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ

2. ผู้บริหารสถานศึกษา ต้องรัก ศรัทธา ซื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบต่อวิชาชีพ และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ โดยต้องประพฤติและละเว้นการประพฤติตามแบบแผนพฤติกรรม ดังตารางที่ 10 ตารางที่ 10 เปรียบเทียบพฤติกรรมที่พึงประสงค์และพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ต่อจรรยาบรรณต่อวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา

พฤติกรรมที่พึงประสงค์	พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์
(1) แสดงความชื่นชมและศรัทธาในคุณค่าของวิชาชีพ	(1) วิพากษ์หรือวิจารณ์องค์การหรือวิชาชีพจนทำให้เกิดความเสียหาย
(2) รักษาชื่อเสียงและปกป้องศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพ	(2) ดุหมั่น เหยียดหยาม ให้ร้ายผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ ศาสตราจารย์ในวิชาชีพหรือองค์กรวิชาชีพ
(3) ยกย่องและเชิดชูเกียรติผู้มีผลงานในวิชาชีพ ให้สาธารณชนรับรู้	(3) ประกอบการงานอื่นที่ไม่เหมาะสมกับการเป็นผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา
(4) ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์สุจริต ตามกฎ ระเบียบ และแบบแผนของทางราชการ	(4) ไม่ซื่อสัตย์สุจริต ไม่รับผิดชอบหรือไม่ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ หรือแบบแผนของทางราชการจนก่อให้เกิดความเสียหาย
(5) ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความมุ่งมั่น ตั้งใจ และใช้ความรู้ความสามารถในการพัฒนาครูและบุคลากร	(5) ละเลยเพิกเฉยหรือไม่ดำเนินการต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพที่ประพฤติผิดจรรยาบรรณ
(6) สนับสนุนการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาครู การเรียนการสอน และการบริหารสถานศึกษา	(6) คัดลอกหรือนำผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตน
(7) ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรได้ศึกษาค้นคว้า วิเคราะห์ วิจัย และนำเสนอผลงานที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพ	(7) บิดเบือนหลักวิชาการในการปฏิบัติงานจนก่อให้เกิดความเสียหาย
(8) เข้าร่วม ส่งเสริม และประชาสัมพันธ์กิจกรรมของวิชาชีพ หรือองค์กรวิชาชีพอย่างสร้างสรรค์	(8) ใช้ความรู้ทางวิชาการวิชาชีพหรืออาศัยองค์กรวิชาชีพแสวงหาประโยชน์เพื่อตนเองหรือผู้อื่นโดยมิชอบ

จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ

3. ผู้บริหารสถานศึกษา ต้องรัก เมตตา เอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริม ให้กำลังใจแก่ศิษย์ และผู้รับบริการตามบทบาทหน้าที่โดยเสมอหน้า

4. ผู้บริหารสถานศึกษา ต้องส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ทักษะ และนิสัยที่ถูกต้องดีงามแก่ศิษย์ และผู้รับบริการตามบทบาทหน้าที่อย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ

5. ผู้บริหารสถานศึกษา ต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ

6. ผู้บริหารสถานศึกษา ต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของศิษย์และผู้รับบริการ

7. ผู้บริหารสถานศึกษา ต้องให้บริการด้วยความจริงใจและเสมอภาค โดยไม่เรียกรับหรือ ยอมรับผลประโยชน์จากการใช้ตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบ โดยต้องประพฤติและละเว้นการประพฤติตาม แบบแผนพฤติกรรม ตารางที่ 11

ตารางที่ 11 เปรียบเทียบพฤติกรรมที่พึงประสงค์และพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ต่อจรรยาบรรณ

ต่อผู้รับบริการของผู้บริหารสถานศึกษา

พฤติกรรมที่พึงประสงค์	พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์
(1) ปฏิบัติงานหรือให้บริการอย่างมีคุณภาพโดยคำนึงถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้รับบริการ	(1) ปฏิบัติงานมุ่งประโยชน์ส่วนตนหรือพวกพ้องไม่เป็นธรรมหรือมีลักษณะเลือกปฏิบัติ
(2) ส่งเสริมให้มีการดำเนินงานเพื่อปกป้องสิทธิเด็ก เยาวชน และผู้ด้อยโอกาส	(2) เรียกร้องผลประโยชน์ตอบแทนจากผู้รับบริการในงานตามบทบาทหน้าที่
(3) บริหารงานโดยยึดหลักบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี	
(4) รับฟังความคิดเห็นที่มีเหตุผลของศิษย์และผู้รับบริการ	
(5) ให้ครูและบุคลากร มีส่วนร่วมวางแผนการปฏิบัติงานและเลือกวิธีการปฏิบัติที่เหมาะสมกับตนเอง	
(6) เสริมสร้างความภาคภูมิใจให้แก่ศิษย์และผู้รับบริการด้วยการรับฟังความคิดเห็น ยกย่อง ชมเชย และให้กำลังใจอย่างกัลยาณมิตร	
(7) ให้ศิษย์และผู้รับบริการได้มีส่วนร่วมในการเสนอแนวคิด หรือวิธีการที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา	

จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ

8. ผู้บริหารสถานศึกษา พึงช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างสร้างสรรค์ โดยยึดมั่นในระบอบคุณธรรม สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ โดยพึงประพฤติและละเว้นการประพฤติตามแบบแผนพฤติกรรมดังตารางที่ 12

ตารางที่ 12 เปรียบเทียบพฤติกรรมที่พึงประสงค์และพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ต่อจรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา

พฤติกรรมที่พึงประสงค์	พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์
(1) ริเริ่มสร้างสรรค์ในการบริหารเพื่อให้เกิดการพัฒนาทุกด้านต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ	(1) นำเสนอแง่มุมทางลบต่อวิชาชีพข้อเสนอไม่ได้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา
(2) ส่งเสริมและพิทักษ์สิทธิของผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ	(2) ปกปิดความรู้ ไม่ช่วยเหลือผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ
(3) เป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา	(3) แนะนำในทางไม่ถูกต้องต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพจนทำให้เกิดผลเสียต่อผู้ประกอบวิชาชีพ
(4) ใช้ระบบคุณธรรมในการพิจารณาผลงานของผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ	(4) ไม่ให้ความช่วยเหลือหรือร่วมมือกับผู้ร่วมประกอบวิชาชีพในเรื่องที่ตนมีความถนัด
(5) มีความรัก ความสามัคคี และร่วมใจกันผนึกกำลังในการพัฒนาการศึกษา	(5) แม้ได้รับการร้องขอ
(6) ยอมรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ	(6) ปฏิบัติหน้าที่โดยคำนึงถึงความพึงพอใจของตนเองเป็นหลัก ไม่ตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ
	(7) ใช้อำนาจหน้าที่ปกป้องพวกพ้องของตนที่กระทำผิด ด้วยไม่คำนึงถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้ร่วมประกอบวิชาชีพหรือองค์การ
	(8) ยอมรับและชมเชยการกระทำของผู้ร่วมประกอบวิชาชีพที่บกพร่องต่อหน้าที่หรือศีลธรรมอันดี
	(9) วิพากษ์ วิจารณ์ผู้ร่วมประกอบวิชาชีพใน

เรื่องที่ทำให้เกิดความเสียหายหรือแตกความ
สามัคคี

จรรยาบรรณต่อสังคม

ผู้บริหารสถานศึกษา พึงประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม รักษาผลประโยชน์ของส่วนรวมและยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยพึงประพฤติและละเว้นการประพฤติตามแบบแผนพฤติกรรม ดังตารางที่ 13

ตารางที่ 13 เปรียบเทียบพฤติกรรมที่พึงประสงค์และพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ต่อจรรยาบรรณ
ต่อสังคมของผู้บริหารสถานศึกษา

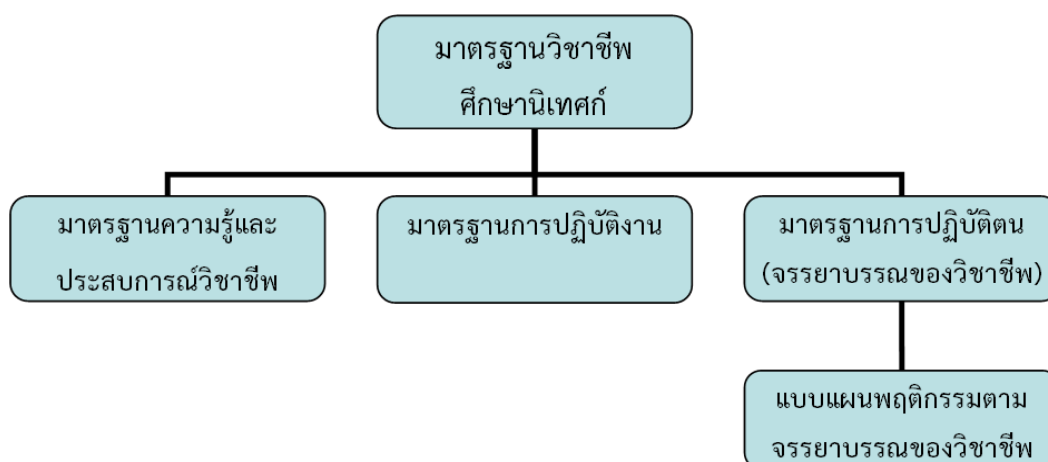
พฤติกรรมที่พึงประสงค์	พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์
(1) ยึดมั่น สนับสนุน และส่งเสริม การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข	(1) ไม่ให้ความร่วมมือหรือสนับสนุนกิจกรรมของชุมชนที่จัดเพื่อประโยชน์ต่อการศึกษาทั้งทางตรงหรือทางอ้อม
(2) ให้ความร่วมมือและช่วยเหลือในทางวิชาการหรือวิชาชีพแก่ชุมชน	(2) ไม่แสดงความเป็นผู้นำในการอนุรักษ์หรือพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาหรือสิ่งแวดล้อม
(3) ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรม เพื่อให้ศิษย์และผู้รับบริการเกิดการเรียนรู้และสามารถดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง	(3) ไม่ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการอนุรักษ์หรือพัฒนาสิ่งแวดล้อม
(4) เป็นผู้นำในการวางแผนและดำเนินการเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม พัฒนาเศรษฐกิจ ภูมิปัญญา ท้องถิ่น และศิลปวัฒนธรรม	(4) ปฏิบัติตนเป็นปฏิปักษ์ต่อวัฒนธรรมอันดีงามของชุมชนหรือสังคม

มาตรฐานวิชาชีพศึกษานิเทศก์

มาตรฐานวิชาชีพศึกษานิเทศก์ ประกอบด้วยมาตรฐาน 3 ด้าน คือ มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ มาตรฐานการปฏิบัติงาน และมาตรฐานการปฏิบัติตน (จรรยาบรรณของ)

เอกสารประกอบการสอนวิชาคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณสำหรับครู บทที่ 7

(วิชาชีพ โดยจรรยาบรรณของวิชาชีพได้มีการกำหนดแบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ เพื่อประมวลพฤติกรรมที่เป็นตัวอย่างของการประพฤติปฏิบัติประกอบด้วย พฤติกรรมที่พึงประสงค์ และ พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 มาตรฐานวิชาชีพศึกษานิเทศก์ประพฤติปฏิบัติประกอบด้วย พฤติกรรมที่พึงประสงค์ และพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์) สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2556, หน้า 25)

มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพศึกษานิเทศก์

ตารางที่ 14 เปรียบเทียบพฤติกรรมมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพศึกษานิเทศก์

มาตรฐานความรู้	มาตรฐานประสบการณ์วิชาชีพ
1. มีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาโททางการศึกษา หรือ เทียบเท่า หรือคุณวุฒิอื่นที่คุรุสภารับรองโดยมีความรู้ดังต่อไปนี้ 1.1 การนิเทศการศึกษา 1.2 นโยบายและการวางแผนการศึกษา 1.3 การพัฒนาหลักสูตรและการสอน 1.4 การประกันคุณภาพการศึกษา 1.5 การบริหารจัดการการศึกษา	1. มีประสบการณ์ด้านปฏิบัติการสอนมาแล้ว ไม่น้อยกว่า 5 ปี หรือมีประสบการณ์ด้านปฏิบัติการสอนและมีประสบการณ์ในตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา หรือผู้บริหารการศึกษารวมกันมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี 2. มีผลงานทางวิชาการที่มีคุณภาพและมีการเผยแพร่

1.6 การวิจัยทางการศึกษา 1.7 กลวิธีการถ่ายทอดความรู้ แนวคิด ทฤษฎีและผลงานทางวิชาการ 1.8 การบริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ 1.9 คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา 2. ผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรการนิเทศการศึกษา ที่คณะกรรมการคุรุสภารับรอง		
มาตรฐานความรู้	สาระความรู้	สมรรถนะ
1. การนิเทศการศึกษา	1. หลักการและรูปแบบการนิเทศ 2. วิธีการและกระบวนการนิเทศ 3. กลยุทธ์การนิเทศการศึกษา 3.1 การวิเคราะห์พฤติกรรม การนิเทศการศึกษา 3.2 การสร้างทักษะในการนิเทศ 3.3 การใช้กลยุทธ์ในการนิเทศ 3.4 การนำนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ในการนิเทศ 3.5 การควบคุมและการประเมินเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา 4. การนิเทศภายใน	1. สามารถวิเคราะห์ วิจัย ส่งเสริมให้ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาระบบการนิเทศภายในสถานศึกษา 2. สามารถติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการจัดกระบวนการเรียนรู้ การสอน และการบริหารจัดการการศึกษา 3. สามารถประสาน สนับสนุน และเผยแพร่ผลงานด้านการนิเทศการศึกษาแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 4. สามารถใช้เทคนิคการนิเทศได้อย่างหลากหลายด้วยความเป็นกัลยาณมิตร
2. นโยบายและการวางแผนการศึกษา	1. ระบบและทฤษฎีการวางแผน 2. บริบททางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองไทยที่มีอิทธิพลต่อการศึกษา	1. สามารถให้คำแนะนำ ปรีกษา เกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อมูล และรายงานผลเพื่อจัดทำนโยบาย แผน และการติดตามประเมินผล

มาตรฐานความรู้	สาระความรู้	สมรรถนะ
	3. แผนการศึกษาในระดับชาติและระดับ ต่าง ๆ 4. การวิเคราะห์และกำหนด นโยบายการศึกษา 5. การวางแผนพัฒนาคุณภาพ การศึกษา 6. การพัฒนาและประเมินนโยบาย การศึกษา	ด้านการศึกษา 2. สามารถให้คำแนะนำ ปรัชญา เกี่ยวกับการกำหนดนโยบายและ การวางแผนดำเนินงาน และการ ประเมินคุณภาพการจัด การศึกษา 3. สามารถให้คำแนะนำ ปรัชญา เกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนา คุณภาพการศึกษาที่มุ่งให้เกิดผลดี คุ้มค่าต่อการพัฒนาคุณภาพ การศึกษา สังคม และสิ่งแวดล้อม อย่างยั่งยืน
3. การพัฒนาหลักสูตรและ การสอน	1. ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร 2. การสร้างหลักสูตรสถานศึกษา 3. หลักการพัฒนาหลักสูตร 4. การจัดการเรียนรู้ 5. จิตวิทยาการศึกษา 6. การวัดและการประเมินผล 7. การจัดการศึกษาพิเศษ	1. สามารถให้คำแนะนำ ปรัชญา เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและ การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา 2. สามารถสาธิต แนะนำครูให้จัด กิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ได้ เต็มศักยภาพของผู้เรียน 3. สามารถประเมินหลักสูตรและ การนำหลักสูตรไปใช้
4. การประกันคุณภาพ การศึกษา	1. การบริหารคุณภาพ 2. การประกันคุณภาพการศึกษา 3. มาตรฐานคุณภาพการศึกษา 4. กระบวนการประเมินคุณภาพ ภายในและภายนอกสถานศึกษา	1. สามารถศึกษา วิเคราะห์ วิจัย การจัดทำมาตรฐาน และการ พัฒนาระบบประกันคุณภาพ ภายในของสถานศึกษา 2. สามารถนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลการ ประกันคุณภาพภายในของ

มาตรฐานความรู้	สาระความรู้	สมรรถนะ
		สถานศึกษา 3. สามารถให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะ และการวางระบบ การจัดทำรายงานผลการประเมิน ตนเองของสถานศึกษาเพื่อการ พัฒนาอย่างต่อเนื่องและพร้อม รับการประเมินภายนอก
5. การบริหารจัดการ การศึกษา	1. หลักและระบบขอข่ายการจัด การศึกษา 2. หลักการบริหารจัดการการศึกษา โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน 3. การปฏิรูปการศึกษา 4. กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง กับการจัดการศึกษา	1. สามารถให้คำปรึกษา แนะนำ การจัดการศึกษาให้บรรลุ วัตถุประสงค์ตามเจตนารมณ์ของ การศึกษา 2. สามารถนิเทศการบริหาร จัดการสถานศึกษาไปสู่องค์กร แห่งการเรียนรู้ 3. สามารถบริหารจัดการ การศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน
6. การวิจัยทางการศึกษา	1. ระเบียบวิธีวิจัย 2. กระบวนการวิจัย 3. การนำผลการวิจัยไปใช้	1. สามารถให้คำแนะนำ ปรึกษา เกี่ยวกับการนำกระบวนการวิจัย ไปใช้ในการแก้ปัญหาและ พัฒนาการเรียนการสอน 2. สามารถให้คำแนะนำ ปรึกษา เกี่ยวกับการนำผลการวิจัยไปใช้ ในการพัฒนาการจัดการเรียน การสอน 3. สามารถดำเนินการวิจัยเพื่อ สร้าง องค์ความรู้ใหม่ ๆ ด้านการ เรียนรู้และการจัดการศึกษา

มาตรฐานความรู้	สาระความรู้	สมรรถนะ
7. กลวิธีการถ่ายทอด ความรู้ แนวคิด ทฤษฎี และผลงานทางวิชาการ	1. กลวิธีการนำเสนอความรู้ แนวคิด ทฤษฎีที่เหมาะสมกับการ เรียนรู้ 2. การเขียนรายงาน บทความ ผลงาน ผลการศึกษาค้นคว้า และ อื่น ๆ 3. การวิเคราะห์ วิจัยผลงาน วิชาการอย่างสร้างสรรค์	1. สามารถเขียนเอกสารทาง วิชาการประเภทต่าง ๆ 2. สามารถแนะนำและให้ คำปรึกษา การเขียนเอกสารทาง วิชาการแก่ครูและบุคลากร ทางการศึกษา 3. สามารถนำเสนอความรู้ แนวคิด ทฤษฎีด้วยวิธีการที่ หลากหลายและเหมาะสมต่อการ เรียนรู้
8. การบริหารจัดการ เทคโนโลยีสารสนเทศ	1. หลักการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ 2. อินเทอร์เน็ต 3. คอมพิวเตอร์ช่วยสอน 4. ระบบมัลติมีเดียแบบปฏิสัมพันธ์ 5. สำนักงานอัตโนมัติ	1. สามารถใช้เทคโนโลยี สารสนเทศ เพื่อการพัฒนาตน และการพัฒนางานได้อย่าง เหมาะสม 2. สามารถให้คำปรึกษา แนะนำ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อ พัฒนาการจัดการศึกษาแก่ สถานศึกษา
9. คุณธรรมและจริยธรรม สำหรับ ผู้ประกอบ วิชาชีพทางการศึกษา	1. คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับ ผู้ ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา 2. จรรยาบรรณของวิชาชีพทาง การศึกษา 3. การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี	1. ปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณ ของวิชาชีพทางการศึกษา 2. มีหลักธรรมในการนิเทศและ ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี

มาตรฐานการปฏิบัติงานวิชาชีพศึกษานิเทศก์

1. ปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาการนิเทศการศึกษา เพื่อให้เกิดการพัฒนา
วิชาชีพทางการศึกษา

คุณสมบัติเบื้องต้นที่สำคัญประการหนึ่งของศึกษานิเทศก์มืออาชีพ คือ การเข้าร่วมเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ ด้วยการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวิชาชีพ ได้แก่ การเป็นผู้ร่วมงาน การเป็นผู้จัดงานหรือกิจกรรม รวมทั้งการเป็นผู้เสนอผลงานและเผยแพร่ผลงาน เพื่อให้สมาชิกยอมรับและเห็นคุณประโยชน์ของศึกษานิเทศก์ที่มีต่อการพัฒนาองค์กร ตลอดจนการนำองค์กรให้เป็นที่ยอมรับของสังคมโดยส่วนรวม

2. ตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมการนิเทศการศึกษา โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดแก่ผู้รับการนิเทศ

ศึกษานิเทศก์มืออาชีพ แสดงความรัก ความเมตตา และความปรารถนาดีต่อผู้รับการนิเทศ ด้วยการตัดสินใจในการทำงานต่าง ๆ เพื่อผลการพัฒนาที่จะเกิดขึ้นกับผู้รับการนิเทศ ศึกษานิเทศก์ต้องวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมของตนกับผลที่จะเกิดแก่ผู้รับการนิเทศแล้วเลือกเฉพาะกิจกรรมที่จะนำไปสู่ ผลทางบวกเสมอ อีกทั้งระมัดระวังไม่ให้เกิดกิจกรรมที่มีผลทางลบโดยมิได้ตั้งใจเพื่อนำไปสู่ความไว้วางใจ ความศรัทธาของผู้รับการนิเทศที่มีต่อการนิเทศและเห็นประโยชน์ของการนิเทศ

3. มุ่งมั่นพัฒนาผู้รับการนิเทศให้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมจนเกิดผลต่อการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ

คุณประโยชน์สำคัญของการนิเทศอยู่ที่ผู้รับการนิเทศได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมการพัฒนา จนเป็นผลให้เกิดการพัฒนาเต็มศักยภาพ ศึกษานิเทศก์มืออาชีพต้องกำหนด ปรับเปลี่ยนแนวทางการนิเทศเพื่อนำไปสู่การพัฒนาผู้รับการนิเทศอย่างเต็มศักยภาพ โดยศึกษาจุดเด่น จุดด้อยของผู้รับการนิเทศ กำหนดจุดที่จะพัฒนาเลือกใช้วิธีที่เหมาะสมกับการพัฒนาด้านนั้น ๆ แล้วใช้เทคนิคการนิเทศให้ผู้รับการนิเทศได้ลงมือปฏิบัติจริง ประเมิน ปรับปรุง ให้ผู้รับการนิเทศรู้ศักยภาพ เลือกแนวทางที่เหมาะสมกับงาน และลงมือปฏิบัติจนเป็นผลให้ศักยภาพของผู้รับการนิเทศและศึกษานิเทศก์เพิ่มพูนพัฒนา ก้าวหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง นำไปสู่การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

4. พัฒนาแผนการนิเทศให้สามารถปฏิบัติได้เกิดผลจริง

ศึกษานิเทศก์มืออาชีพวางแผนการนิเทศได้อย่างมียุทธศาสตร์ เหมาะสมกับเงื่อนไข ข้อจำกัดของผู้รับการนิเทศ สอดคล้องกับนโยบาย แนวทาง และเป้าหมายของการพัฒนา เมื่อนำไปปฏิบัติจะเกิดผลต่อการพัฒนาอย่างแท้จริง แผนการนิเทศต้องมีกิจกรรมสำคัญที่นำไปสู่ผลของการพัฒนา ความสอดคล้องระหว่างกิจกรรมกับผลงานถือเป็นคุณภาพสำคัญที่นำไปสู่การปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพสูง มีความคุ้มค่าและเกิดผลจริง

5. พัฒนาและใช้นวัตกรรมการนิเทศการศึกษากันเกิดผลงานที่มีคุณภาพสูงขึ้นเป็นลำดับ

นวัตกรรมการนิเทศเป็นเครื่องมือสำคัญของศึกษานิเทศก์ในการนำไปสู่ผลงานที่มีคุณภาพสูง ขึ้นเป็นลำดับ ศึกษานิเทศก์มีอาชีพต้องมีความรู้ในการนิเทศแนวใหม่ ๆ เลือกและปรับปรุงใช้นวัตกรรม ได้หลากหลาย ตรงกับสภาพการณ์ เจื่อนใจ ข้อจำกัดของงานและผู้รับการนิเทศจนนำไปสู่ผลได้จริง เพื่อให้ผู้รับการนิเทศ ใ้ศักยภาพของตนอย่างเต็มที่ มีความภาคภูมิใจในผลงานร่วมกัน และก้าวหน้า พัฒนาอย่างไม่หยุดยั้ง

6. จัดกิจกรรมการนิเทศการศึกษาโดยเน้นผลถาวรที่เกิดแก่ผู้รับการนิเทศ

ศึกษานิเทศก์มีอาชีพเลือกและใช้กิจกรรมการนิเทศที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นของผู้รับการนิเทศ จนผู้รับการนิเทศมีนิสัยในการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ศึกษานิเทศก์ต้องรู้จักเส้นพัฒนาของผู้รับการนิเทศและเพียรพยายามกระตุ้นยั่วยุท้าทายให้ผู้รับการนิเทศลงมือปฏิบัติกิจกรรมเพื่อการพัฒนา ด้วยความรู้สึกระส่ำผลสำเร็จเป็นระยะๆ โดยพยายามให้ผู้รับการนิเทศมีความรู้สึกเป็นเจ้าของการทำกิจกรรมและการพัฒนาของผู้รับการนิเทศเอง ขั้นตอนในการนิเทศควรเริ่มจาก การริเริ่ม การร่วมพัฒนา และการสนับสนุนข้อมูลให้กำลังใจให้ผู้รับการนิเทศค้นหาปฏิบัติ ประเมิน และปรับปรุงงานต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดค่านิยมและนิสัยในการปฏิบัติ เกิดเป็นการพัฒนางานในภาวะปกติ เป็นบุคลิกภาพถาวรของผู้รับการนิเทศตลอดไป รวมทั้งเกิดความชื่นชมและศรัทธาความสามารถของตน

7. รายงานผลการนิเทศการศึกษาได้อย่างเป็นระบบ

ศึกษานิเทศก์มีอาชีพสามารถนำเสนอผลงานที่ได้ทำสำเร็จแล้ว ด้วยการรายงานผลที่แสดงถึงการวิเคราะห์อย่างรอบคอบ ซึ่งครอบคลุมการกำหนดงานที่จะนำไปสู่ผลแห่งการพัฒนา การลงมือปฏิบัติจริง และผลที่ปรากฏมีหลักฐานยืนยันชัดเจน การจัดทำรายงานเป็นโอกาสที่จะได้คิดทบทวนถึงงานที่ทำแล้วว่ามีข้อจำกัด ผลดี ผลเสีย ผลกระทบที่มีได้ระวางไว้อย่างไร ถ้าผลงานเป็นผลดีจะชื่นชมภาคภูมิใจได้ในส่วนใด นำเสนอให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นได้อย่างไร ถ้าผลงานยังไม่สมบูรณ์ จะปรับปรุงเพิ่มเติมได้อย่างไร และจะนำประสบการณ์ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ในการทำงานต่อไปอย่างไร คุณประโยชน์ของรายงานที่ดีย่อมนำไปสู่การประเมินตนเอง การชื่นชมความสามารถของผู้ปฏิบัติ การเรียนรู้เกี่ยวกับความสามารถ และศักยภาพของผู้ปฏิบัติที่จะก่อให้เกิดการยอมรับและชื่นชมในความสามารถของตน

8. ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี

ศึกษานิเทศก์มีภารกิจในการพัฒนาผู้รับการนิเทศโดยการให้คำปรึกษา แนะนำ หรือจัดกิจกรรม เพื่อให้ผู้รับการนิเทศปฏิบัติหรือแสดงพฤติกรรมสำคัญตามเจื่อนใจที่ผู้นิเทศเสนอแนะ ดังนั้น ผู้นิเทศต้องประพฤติปฏิบัติให้เป็นที่ประจักษ์เสียก่อน เพื่อให้คำปรึกษา คำแนะนำ หรือกิจกรรมนั้น ๆ มีน้ำหนัก มี

ความสำคัญน่าเชื่อถือ ผู้นิเทศก์จำเป็นต้องเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งบุคลิกภาพ การปฏิบัติตน มีคุณธรรม จริยธรรม จะช่วยให้ผู้รับการนิเทศเชื่อถือศรัทธาต่อการนิเทศการศึกษา และปฏิบัติตามด้วยความพึงพอใจ

9. ร่วมพัฒนางานกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์

ศึกษานิเทศก์มืออาชีพพัฒนางานกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ เสนอแนวทางปรับปรุงที่ดีกว่าเดิม แนะนำการปฏิบัติที่เป็นผลดีกว่าเดิม ไม่หยุดอยู่เพียงการวิพากษ์วิจารณ์ แต่จะชี้แนะแนวทางการแก้ปัญหา ที่นำไปสู่ผลดี เป็นผู้สามารถร่วมคิด ร่วมวางแผน และร่วมปฏิบัติ เพื่อพัฒนางานขององค์กร เพื่อนร่วมวิชาชีพและชุมชน ด้วยความเต็มใจ เต็มความรู้ความสามารถและคาดหวังผลที่ดีที่สุดที่จะเกิดขึ้น โดยตระหนักถึงความสำคัญ ยอมรับในความรู้อาจมีและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รวมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ความสามารถของตนอย่างเต็มศักยภาพ ทั้งนี้เพื่อเสริมสร้างบรรยากาศประชาธิปไตยในการทำงาน ที่จะนำไปสู่ผลงานที่ดีที่สุดอยู่เสมอ เป็นที่ยอมรับของผู้รับการนิเทศและผู้ร่วมงาน จนผู้รับการนิเทศเกิดศรัทธาต่อการนิเทศ การปรับปรุงงานและการร่วมงานกับผู้อื่น

10. แสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา

ความประทับใจของผู้รับการนิเทศที่มีต่อผู้นิเทศอย่างหนึ่ง คือ ความเป็นผู้รอบรู้ ทันสมัย และทันโลก ศึกษานิเทศก์มืออาชีพต้องติดตามการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโลกทุกด้านจนสามารถสนทนากับผู้อื่นด้วยข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัยและนำข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ไปใช้ในการพัฒนางานและพัฒนาผู้รับการนิเทศ การตื่นตัว การรับรู้ และการมีข้อมูลสารสนเทศเหล่านี้ นอกจากเป็นประโยชน์ต่องานนิเทศแล้ว ยังนำมาซึ่งการยอมรับและความรู้สึกเชื่อถือของผู้รับการนิเทศ อันเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่ลึกซึ้งต่อเนื่องต่อไป

11. เป็นผู้นำและสร้างผู้นำทางวิชาการ

ศึกษานิเทศก์มืออาชีพสร้างวัฒนธรรมในการพัฒนางานวิชาการ ด้วยการพูดนำ ปฏิบัตินำ และจัดระบบงานให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมการพัฒนาวิชาการ โดยการให้รางวัลแก่ผู้รับการนิเทศที่ปฏิบัติงานสำเร็จแล้ว จนนำไปสู่การพัฒนาตนเอง คิดได้เอง ตัดสินใจได้เอง พัฒนางานได้เองของผู้รับการนิเทศ ศึกษานิเทศก์จึงต้องแสดงออกอย่างชัดเจนและสม่ำเสมอเกี่ยวกับวัฒนธรรมในการพัฒนางานวิชาการด้วยความกระตือรือร้น เพียรพยายามที่จะบริการอย่างเต็มที่ ตามขีดสูงสุดของความสามารถ เพื่อให้ผู้รับการนิเทศ เกิดความมั่นใจในการปฏิบัติ สามารถเลือกการกระทำที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมแสดงออกและชื่นชมได้ด้วยตนเอง ศึกษานิเทศก์มืออาชีพจึงต้องสร้างศรัทธาความไว้วางใจและความรู้สึก

ประสบผลสำเร็จให้แก่ผู้รับการนิเทศแต่ละคนและทุกคนจนเกิดภาพความเป็นผู้นำทางวิชาการ นำไปสู่การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้อย่างแท้จริง

12. สร้างโอกาสในการพัฒนางานได้ทุกสถานการณ์

การพัฒนาวิชาชีพการนิเทศการศึกษาให้พัฒนาอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับความก้าวหน้าของโลกอย่างไม่หยุดยั้ง ศึกษานิเทศก์จำเป็นต้องรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและสามารถจัดการต่อการเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องสมดุลและเสริมสร้างซึ่งกันและกันศึกษานิเทศก์มีอาชีพจึงต้องตื่นตัวอยู่เสมอ มองเห็นการเปลี่ยนแปลงอย่างรอบด้าน ทั้งในปัจจุบันและอนาคต กล้าที่จะตัดสินใจดำเนินการเพื่อผลต่อวิชาชีพ การนิเทศการศึกษาในอนาคต อย่างไรก็ตามการรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงนี้จะเป็นการประกันได้ว่าการพัฒนาวิชาชีพ การนิเทศการศึกษาจะปรับเปลี่ยนได้ทันกับการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ส่งผลให้วิชาชีพการนิเทศการศึกษาพัฒนาได้อย่างยั่งยืนผันแปรตามความก้าวหน้าตลอดไป

มาตรฐานการปฏิบัติตนของวิชาชีพศึกษานิเทศก์(จรรยาบรรณวิชาชีพ)

จรรยาบรรณต่อตนเอง

1. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องมีวินัยในตนเอง พัฒนาตนเองด้านวิชาชีพ บุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ

จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ

2. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องรัก ศรัทธา ซื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบต่อวิชาชีพ และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ

จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ

3. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องรัก เมตตา เอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริม ให้กำลังใจแก่ศิษย์และผู้รับบริการ ตามบทบาทหน้าที่โดยเสมอหน้า

4. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ทักษะ และนิสัยที่ถูกต้องดีงามแก่ศิษย์และผู้รับบริการ ตามบทบาทหน้าที่อย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ

5. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ

6. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของศิษย์และผู้รับบริการ

7. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องให้บริการด้วยความจริงใจและเสมอภาค โดยไม่เรียกรับหรือยอมรับผลประโยชน์จากการใช้ตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบ

จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ

8. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา พึงช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างสร้างสรรค์ โดยยึดมั่นในระบบคุณธรรม สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ

จรรยาบรรณต่อสังคม

9. ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา พึงประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนา เศรษฐกิจ สังคม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม รักษาผลประโยชน์ของส่วนรวมและยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

แบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ ศึกษานิเทศก์

ปริญญา มังกรไทย์, หน้า 80 -85 ได้ทำการศึกษาวิจัยการปฏิบัติงานในหน้าที่ของ ศึกษานิเทศก์ในการปฏิบัติของคุรุสภาโดยสรุปดังต่อไปนี้

จรรยาบรรณต่อตนเอง

1. ศึกษานิเทศก์ ต้องมีวินัยในตนเอง พัฒนาตนเองด้านวิชาชีพ บุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ โดยต้องประพฤติและละเว้นการประพฤติตามแบบแผนพฤติกรรม ดังตารางที่ 15

ตารางที่ 15 เปรียบเทียบพฤติกรรมที่พึงประสงค์และพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์วิชาชีพ

ศึกษานิเทศก์

พฤติกรรมที่พึงประสงค์	พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์
(1) ประพฤติตนเหมาะสมกับสถานภาพและเป็นแบบอย่างที่ดี	(1) เกี่ยวข้องกับบอบายมุขหรือเสพสิ่งเสพติดจนขาดสติหรือแสดงกิริยาไม่สุภาพเป็นที่น่ารังเกียจในสังคม
(2) ปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จอย่างมีคุณภาพตามเป้าหมายที่กำหนด	(2) ประพฤติผิดทางชู้สาวหรือมีพฤติกรรมล่วงละเมิดทางเพศ
(3) ศึกษาหาความรู้ วางแผนพัฒนาตนเอง พัฒนางาน และสะสมผลงานอย่างสม่ำเสมอ	(3) ปฏิบัติตนหรือปฏิบัติงานที่ก่อให้เกิดความ

(4) สร้างผลงานที่แสดงถึงการพัฒนาตนเองด้านวิชาชีพ (5) ค้นหาวิธีการทำงาน การพัฒนาวิชาชีพและสามารถนำมาประยุกต์ให้เกิดผลต่อผู้รับการนิเทศ (6) นิเทศโดยยึดผู้รับการนิเทศเป็นสำคัญด้วยกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ (7) พัฒนาวิทยุทัศน์โดยผสมผสานนวัตกรรม เทคโนโลยี และแนวคิด เพื่อใช้ในการพัฒนาวิชาชีพ	เสียหาย (4) ไม่รับรู้ ไม่แสวงหาความรู้ นวัตกรรม เทคโนโลยีและแนวคิดเพื่อการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ

จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ

2. ศึกษานิเทศก์ ต้องรัก ศรัทธา ซื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบต่อวิชาชีพ และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ โดยต้องประพฤติและละเว้นการประพฤติตามแบบแผนพฤติกรรม ดังตารางที่ 16 ตารางที่ 16 เปรียบเทียบพฤติกรรมที่พึงประสงค์และพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของจรรยาบรรณต่อวิชาชีพศึกษานิเทศก์

พฤติกรรมที่พึงประสงค์	พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์
(1) แสดงความชื่นชมและศรัทธาในคุณค่าของวิชาชีพ (2) รักษาชื่อเสียงและปกป้องศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพ (3) ยกย่องและเชิดชูเกียรติผู้ที่มีผลงานในวิชาชีพ ให้สาธารณชนรับรู้ (4) ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์สุจริต ตามกฎ ระเบียบ และแบบแผนของทางราชการ (5) เลือกใช้หลักการ วิธีการที่ถูกต้อง ได้ผลดี ทันสมัย และสอดคล้องกับผู้รับการนิเทศ (6) อุทิศตนเพื่อประโยชน์ของผู้รับการนิเทศและ	(1) วิพากษ์หรือวิจารณ์องค์กรหรือวิชาชีพจนทำให้เกิดความเสียหาย (2) ดูหมิ่น เหยียดหยาม ให้ร้ายผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ ศาสตราจารย์ในวิชาชีพหรือองค์กรวิชาชีพ (3) ประกอบการงานอื่นที่ไม่เหมาะสมกับการเป็นผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา (4) ไม่ซื่อสัตย์สุจริต ไม่รับผิดชอบหรือไม่ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ หรือแบบแผนของทางราชการ จนก่อให้เกิดความเสียหาย (5) คัดลอกหรือนำผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตน (6) ใช้ความรู้ทางวิชาการ วิชาชีพหรืออาศัย

พฤติกรรมที่พึงประสงค์	พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์
ความก้าวหน้าของวิชาชีพ (7) สร้างสรรค์เทคนิค วิธีการใหม่ ๆ ทางการศึกษา เพื่อพัฒนาวิชาชีพ เป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ (8) แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสมาชิกในองค์กรหรือวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง ใช้ศาสตร์องค์ความรู้ในการปฏิบัติงาน (9) เข้าร่วม ส่งเสริม และประชาสัมพันธ์กิจกรรมของวิชาชีพหรือองค์กรวิชาชีพอย่างสร้างสรรค์	องค์กรวิชาชีพแสวงหาประโยชน์เพื่อตนเองหรือผู้อื่นโดยมิชอบ

จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ

3. ศึกษานิเทศก์ ต้องรัก เมตตา เอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริม ให้กำลังใจแก่ศิษย์และผู้รับบริการตามบทบาทหน้าที่โดยเสมอหน้า

4. ศึกษานิเทศก์ ต้องส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ทักษะ และนิสัยที่ถูกต้องดีงามแก่ศิษย์และผู้รับบริการตามบทบาทหน้าที่อย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ

5. ศึกษานิเทศก์ ต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ

6. ศึกษานิเทศก์ ต้องไม่กระทำความผิดเกี่ยวกับความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของศิษย์และผู้รับบริการ

7. ศึกษานิเทศก์ ต้องให้บริการด้วยความจริงใจและเสมอภาค โดยไม่เรียกรับหรือยอมรับผลประโยชน์จากการใช้ตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบ โดยต้องประพฤติและละเว้นการประพฤติตามแบบแผนพฤติกรรม ดังตารางที่ 17

ตารางที่ 17 เปรียบเทียบพฤติกรรมที่พึงประสงค์และพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของจรรยาบรรณต่อผู้รับบริการศึกษานิเทศก์

พฤติกรรมที่พึงประสงค์	พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์
(1) สนับสนุน ส่งเสริมผู้รับการนิเทศให้ประสบความสำเร็จตามความถนัด ความสนใจและศักยภาพของแต่ละคน (2) ส่งเสริมให้มีการดำเนินงานเพื่อปกป้องสิทธิ	(1) ปฏิบัติงานมุ่งประโยชน์ส่วนตนหรือพวกพ้อง ไม่เป็นธรรม หรือมีลักษณะเลือกปฏิบัติ (2) เรียกร้องผลประโยชน์ตอบแทนจากผู้รับบริการ

พฤติกรรมที่พึงประสงค์	พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์
เด็ก เยาวชน และผู้ด้อยโอกาส (3) มีข้อมูล แนวทางปฏิบัติที่หลากหลายให้ผู้รับการนิเทศนำไปใช้เป็นตัวอย่าง (4) รับฟังความคิดเห็นที่มีเหตุผลของผู้รับการนิเทศ (5) ปฏิบัติหน้าที่อย่างมุ่งมั่น ตั้งใจเพื่อให้ผู้รับการนิเทศพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ (6) ให้ผู้รับการนิเทศได้ร่วมวางแผนพัฒนาตนเองและเลือกวิธีการที่เหมาะสมกับตนเอง (7) เสริมสร้างความภาคภูมิใจให้ผู้รับการนิเทศด้วยการรับฟังความคิดเห็น ยกย่อง ชมเชย และให้กำลังใจอย่างกัลยาณมิตร	ในงานตามบทบาทหน้าที่

จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ

8. ศึกษาวิเคราะห์ ฟังช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างสร้างสรรค์ โดยยึดมั่นในระบบคุณธรรม สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ โดยพึงประพฤติและละเว้นการประพฤติตามแบบแผนพฤติกรรมดังตารางที่ 18

ตารางที่ 18 เปรียบเทียบพฤติกรรมที่พึงประสงค์และพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของ

จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพศึกษานิเทศก์

พฤติกรรมที่พึงประสงค์	พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์
(1) เสียสละ เอื้ออาทร และให้ความช่วยเหลือผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ (2) ส่งเสริมและพิทักษ์สิทธิของผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ (3) เป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา (4) ยอมรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ (5) มีความรัก ความสามัคคี และร่วมใจกันผนึกกำลังในการพัฒนาการศึกษา	(1) นำเสนอแง่มุมทางลบต่อวิชาชีพ ข้อเสนอไม่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา (2) สร้างกลุ่มอิทธิพลภายในองค์กรหรือกลั่นแกล้ง ผู้ร่วมประกอบวิชาชีพให้เกิดความเสียหาย (3) แนะนำในทางไม่ถูกต้องต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพจนทำให้เกิดผลเสียต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ (4) ปิดบังข้อมูลข่าวสารในการปฏิบัติงาน จนทำให้เกิดความเสียหายต่องานหรือผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ (5) ใช้อำนาจหน้าที่ปกป้องพวกพ้องของตนที่กระทำผิดโดยไม่คำนึงถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นกับ ผู้ร่วม

พฤติกรรมที่พึงประสงค์	พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์
	ประกอบวิชาชีพหรือองค์การ (6) แอบอ้างชื่อหรือผลงานของผู้ร่วมประกอบวิชาชีพเพื่อประโยชน์ของตน (7) วิพากษ์ วิจารณ์ผู้ร่วมประกอบวิชาชีพในเรื่องที่ก่อให้เกิดความเสียหาย หรือแตกความสามัคคี

จรรยาบรรณต่อสังคม

9. ศึกษานิเทศก์ พึงประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม รักษาผลประโยชน์ของส่วนรวมและยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขดังตารางที่ 19

ตารางที่ 19 เปรียบเทียบพฤติกรรมที่พึงประสงค์และพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของ

จรรยาบรรณต่อสังคมศึกษานิเทศก์

พฤติกรรมที่พึงประสงค์	พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์
(1) ยึดมั่น สนับสนุน และส่งเสริม การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข (2) ให้ความร่วมมือและช่วยเหลือในทางวิชาการ หรือวิชาชีพแก่ชุมชน (3) ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมเพื่อศิษย์และผู้รับบริการเกิดการเรียนรู้และสามารถดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง (4) เป็นผู้นำในการวางแผนและดำเนินการเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม พัฒนาเศรษฐกิจ ภูมิปัญญา ท้องถิ่นและศิลปวัฒนธรรม	(1) ไม่ให้ความร่วมมือหรือสนับสนุนกิจกรรมของชุมชนที่จัดเพื่อประโยชน์ต่อการศึกษาทั้งทางตรงหรือทางอ้อม (2) ไม่ให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์หรือพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา หรือสิ่งแวดล้อม (3) ไม่ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการอนุรักษ์หรือพัฒนาสิ่งแวดล้อม (4) ปฏิบัติตนเป็นปฏิปักษ์ต่อวัฒนธรรมอันดีงามของชุมชนหรือสังคม

บทสรุป

ครูสภาในการพัฒนาวิชาชีพ 4 ประเภท คือ มาตรฐานวิชาชีพครู มาตรฐานวิชาชีพผู้บริหารการศึกษา มาตรฐานวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา มาตรฐานวิชาชีพศึกษานิเทศก์ โดยการกำหนดมาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษาเป็นเรื่องที่ต้องดำเนินการทั้งระบบตั้งแต่การผลิตครูการใช้ครูการพัฒนาครูและสภาพการดำเนินการดังกล่าวมีปัจจัยต่างๆ บุคคลองค์กรหลายกลุ่มหลายฝ่ายเข้ามาเกี่ยวข้องทั้งนักการเมืองครูนักวิชาการประชาชน ซึ่งกำหนดเกี่ยวกับความรู้และประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้หรือการจัดการศึกษา ซึ่งผู้ต้องการประกอบวิชาชีพทางการศึกษาต้องมีเพียงพอที่สามารถนำไปใช้ในการประกอบวิชาชีพได้ เพื่อรักษาและส่งเสริมเกียรติคุณชื่อเสียง และฐานะของผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาให้เป็นที่เชื่อถือศรัทธาแก่ผู้รับบริการและสังคมอันจะนำมาซึ่งเกียรติและศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพ

แบบฝึกหัดท้ายบทที่ 7

จงตอบคำถามต่อไปนี้

1. มาตรฐานวิชาชีพครู
  - 1.1 จงอธิบายมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพครู
  - 1.2 จงอธิบายมาตรฐานการปฏิบัติงานของวิชาชีพครู
  - 1.3 จงอธิบายมาตรฐานการปฏิบัติวิชาชีพครู(จรรยาบรรณของวิชาชีพ) มีความสำคัญต่อความเป็นครูอย่างไร
    1. จรรยาบรรณต่อตนเอง
    2. จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ
    3. จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ
    4. จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ
    5. จรรยาบรรณต่อสังคม
  - 1.4 จงอธิบายแบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ “ครู” มีความสำคัญกับวิชาชีพครูอย่างไร
2. มาตรฐานวิชาชีพผู้บริหารการศึกษา
  - 2.1 จงอธิบายมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพผู้บริหารการศึกษา
  - 2.2 จงอธิบายมาตรฐานการปฏิบัติงานวิชาชีพผู้บริหารการศึกษา

จงอธิบายมาตรฐานการปฏิบัติตนวิชาชีพผู้บริหารการศึกษา (จรรยาบรรณของวิชาชีพ) มีความสำคัญกับวิชาชีพครูอย่างไร
3. มาตรฐานวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา
  - 3.1 จงอธิบายจรรยาบรรณวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา
  - 3.2 จงอธิบายแบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณของวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญกับวิชาชีพครูอย่างไร
4. มาตรฐานวิชาชีพศึกษานิเทศก์
  - 4.1 มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพศึกษานิเทศก์
  - 4.2 มาตรฐานการปฏิบัติงานวิชาชีพศึกษานิเทศก์
  - 4.3 มาตรฐานการปฏิบัติตนของวิชาชีพศึกษานิเทศก์ (จรรยาบรรณวิชาชีพ) มีความสำคัญกับวิชาชีพครูอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- ปริญญา มังกรโรทัย (2548). ผลการปฏิบัติงานในหน้าที่ของศึกษานิเทศก์ ตามทัศนะของ
ผู้บริหารและครูวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
กาญจนบุรี:มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
- พิสมัย รบชนะชัย พูลสุข. (2555). การศึกษาและความเป็นครู. กำแพงเพชร : มหาวิทยาลัย
ราชภัฏกำแพงเพชร.
- สภาครูและบุคลากรทางการศึกษา (2557). มาตรฐานการประกอบวิชาชีพ. สืบค้นเมื่อวันที่16
ตุลาคม 2557, จาก <http://www.ksp.or.th/ksp2013/content/>
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2556). มาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์คุรุสภา.

บทที่ 8

จิตสาธารณะสำหรับครู

จิตสาธารณะ ซึ่งมีการเรียกชื่อแตกต่างกันออกไป เช่น การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม จิตสำนึกต่อสังคมจิตสำนึกต่อส่วนรวม จิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ เป็นต้น ในภาษาอังกฤษ ใช้คำว่า Public Consciousness หรือ Public Mind โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับจิตสาธารณะ
  - 1.1 ความหมายของจิตสาธารณะ
  - 1.2 ความสำคัญของจิตสาธารณะ
  - 1.3 ปัจจัยที่ก่อให้เกิดจิตสาธารณะ
  - 1.4 การพัฒนาจิตสาธารณะในรูปแบบต่างๆ
  - 1.5 องค์ประกอบของจิตสาธารณะ
2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนาจิตสาธารณะ
  - 2.1 แนวคิดการบริหารเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช
  - 2.2 แนวคิดการบริหารตามแนวทางพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ
  - 2.3 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาเชิงสังคม (Social Cognitive Theory)
  - 2.4 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม (Moral Development Theory)
3. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน
  - 3.1 แนวคิดตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550
  - 3.2 แนวคิดตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545
  - 3.3 แนวคิดตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551
  - 3.4 แนวคิดตามการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (2552-2561)
  - 3.5 แนวคิดในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

แนวคิดเกี่ยวกับจิตสาธารณะ

1. ความหมายของจิตสาธารณะ

ซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้หลากหลายดังนี้

ชาย โพธิ์สิตา และคณะ (2540, หน้า 14 – 15) กล่าวว่าจิตสาธารณะ หมายถึง การใช้สาธารณสมบัติอย่างรับผิดชอบ หรือการรับผิดชอบต่อสาธารณสมบัติ

พระไพศาล วิสาโล (2550, หน้า 46) กล่าวว่า จิตสาธารณะในด้านพระพุทธศาสนา หมายความว่า ความสำนึกใฝ่ใจในและพร้อมจะมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ รวมถึงความเคารพและห่วงใยในสมบัติส่วนรวม ซึ่งมีไม่เฉพาะครอบครัว ญาติมิตร คนรอบข้างหรือชุมชนละแวกบ้านนั้น หากคลุมไปถึงบุคคลอื่นที่ไม่รู้จัก ไม่เคยพบ แต่ก็รู้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ตนสังกัด

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550, หน้า 26) กล่าวถึงความหมายของจิตสาธารณะว่าจิตสำนึกสาธารณะ หรือจิตสาธารณะ คือ การเห็นแก่ประโยชน์ของสังคม และประเทศโดยรวม ตัดสินใจในกระทำการสิ่งใดต้องคำนึงถึงผลได้ผลเสียที่อาจเกิดต่อสาธารณะหรือผลกระทบ กับสังคมชุมชนทั่วไป เช่น คิดถึงเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม การร่วมประหยัดน้ำ

แทนคุณ จิตต์อิสระ (2550, หน้า 1) กล่าวว่า จิตสาธารณะหมายถึง การเสียสละให้กับผู้อื่น

อัญชลี ยิ่งรักพันธ์ (2550, หน้า 22) ได้ให้ความหมายของจิตสาธารณะ คือ การมีจิตใจที่คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม มีความรับผิดชอบต่อเรื่องของส่วนรวมมีการใช้สิ่งของของส่วนรวมอย่างรับผิดชอบ การถือเป็นหน้าที่ในการดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวม มีการแบ่งปันและเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้สมบัติของส่วนรวมนั้น และการไม่ยึดสมบัติของส่วนรวมมาเป็นสมบัติของตนเองหรือของกลุ่ม

วิทยากร เชียงกุล (2551, หน้า 253 – 258) ได้ให้ความหมายของจิตสาธารณะ คือ การรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระในเรื่องของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม

มนัสสา ชินูปการพงศ์ (2551, หน้า 38) ได้ให้ความหมายของจิตสาธารณะ คือ การจุดประกายเพื่อให้คนทำประโยชน์เพื่อสังคม ตลอดจนการให้ความเอื้ออาทรลดความขัดแย้งและการให้ขวัญและกำลังใจต่อกันเพื่อสังคมเป็นสุข

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2553, หน้า 17) ได้ให้ความหมายของจิตสาธารณะว่า หมายถึง การกระทำด้วยจิตวิญญาณที่มีความรัก ความห่วงใย ความเอื้ออาทรต่อคนอื่นและสังคมโดยรวม การมีคุณธรรมจริยธรรมและการไม่กระทำที่เสื่อมเสียหรือเป็นปัญหาต่อสังคม ประเทศชาติ การมีจิตที่คิดสร้างสรรค์ เป็นกุศล และมุ่งทำกรรมดีที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม คิดในทางที่ดี ไม่ทำลายเบียดเบียนบุคคล สังคม วัฒนธรรม ประเทศชาติและสิ่งแวดล้อม การกระทำ และคำพูด

ที่มาจากความคิดที่ดี การลดความขัดแย้งและการให้ขวัญและกำลังใจต่อกันเพื่อให้สังคมโดยรวมมีความสุข

สำหรับในภาษาอังกฤษได้มีการใช้คำที่หมายถึงจิตสาธารณะ อยู่จำนวนหนึ่ง เช่น เดียวกัน โดยมีการให้คำจำกัดความและมีการกล่าวถึงลักษณะต่อไปนี้

จอร์จ เฮอร์เบิร์ต มีด (George Herbert Mead, 1930, pp.693-706) กล่าวว่า Public Consciousness เป็นการจัดการประสบการณ์ส่วนบุคคลที่แยกออกมาอย่างเป็นระบบ คุณลักษณะของจิตใจไม่ได้เกิดขึ้นในทันที แต่จะเกิดผ่านการสื่อสารเพื่อให้เกิดต่อตนเองและสังคมตามลำดับ

เจส เอช นิวลอน (Jess H Newlon, 1953) อธิบายความหมายของ Public Mind ไว้ว่าเป็นผลผลิตของสังคมเชิงการถ่ายทอดทางสังคมและมีอำนาจครอบครองทุกสิ่งในสังคม

เอ ออสลอน แอล เบล็กเฮอ และวี เชสโนโควะ (A.Oslon, L. Blekher and V. Chesnokova, 1999) ให้ความเห็นว่า Public Consciousness เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่จะลดความเห็นแก่ตัวของคนในสังคม เกิดจากสำนึกส่วนบุคคลจากสติปัญญาสูงส่งที่ใหญ่ของการเข้าใจถึงประสบการณ์และความพยายามนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ Public Consciousness เป็นงานอาสาสมัครไม่ใช่ธุรกิจ และการทำให้พื้นที่ของสาธารณะหรือของสังคมอยู่เหนือความต้องการส่วนบุคคลอย่างแท้จริง

ติ นาน ชิ (Ti-Nan Chi, 2010) กล่าวว่า Public Consciousness เป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดความยุติธรรมต่อสังคมเพื่อแสดงความเอาใจใส่ต่อสังคม

ฟิลิป อัลลอตต์ (Philip Allott, 2002) แห่งมหาวิทยาลัยแคมบริดจ์ กล่าวว่า Public Mind ไว้ในบทความเรื่องกฎหมายและสังคมว่า ถ้าการคิดทางสังคมเป็นปัจจัยหนึ่งของสังคมเสียแล้วความคิดทางสังคมก็เป็นระบบพลังทางสังคมและโครงสร้างพื้นฐานทางสังคมและปรากฏเป็นประวัติศาสตร์ของสังคม Public Mind ของสังคมเป็นส่วนหนึ่งของสังคมโดยสมบูรณ์

ริชาร์ด ลิชท์แมน (Richard Lichtman, 2004) กล่าวว่า Public Mind เป็นรูปแบบของความหมายที่ถูกสร้างขึ้นจากรหัสสัญญาณ และสัญลักษณ์ต่างๆ ที่ถูกฝังลงในโครงสร้างของชีวิตทางสังคม เศรษฐกิจ ประวัติศาสตร์ และการเมือง

ด้วยเหตุนี้เอง Public Mind และ Public Consciousness จึงมีความหมายใกล้เคียงกัน เสมือนเป็นคำเดียวกัน ซึ่งในการใช้คำดังกล่าวในประเทศไทยก็ได้ใช้ปนกันไป สำหรับงานวิจัยฉบับนี้ใช้คำว่า Public Mind จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ว่าคุณลักษณะที่คนมีจิตสาธารณะพึงมี ได้แก่

1. การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม
2. การเสียสละเพื่อสังคม
3. การรักษาสาธารณะสมบัติ

จิตสาธารณะคือการมีจิตสำนึกต่อสังคม การมีจิตวิญญาณเสียสละ รับผิดชอบ ให้บริการ รู้จักแบ่งปันความสุขกับผู้อื่นและเกลียดความทุกข์จากผู้อื่น การทำงานให้สังคม รวมความแล้วก็คือ การมี พรหมวิหาร 4 โดยเฉพาะเมตตา การอยากเห็นผู้อื่นเป็นสุข กรุณา การอยากเห็นผู้อื่น พ้นทุกข์ และ มุทิตา การอยากเห็นผู้อื่นเป็นสุขและได้ดียิ่งๆ ขึ้นนั่นเอง จิตสาธารณะเป็นความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนมนุษย์

จึงสรุปได้ว่าจิตสาธารณะ หมายถึง การรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่อง ของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่มโดยการหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิด ความชำรุดเสียหายต่อส่วนรวม มีการเสียสละเพื่อสังคม ไม่เห็นแก่ตัว และการถือเป็นหน้าที่ ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมและการเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ ร่วมกันของกลุ่ม

2. ความสำคัญของจิตสาธารณะ

ปัจจุบันความเจริญทางด้านวัตถุ ทำให้สังคมมีค่านิยม ให้ความสำคัญและแสวงหาเงินทอง อำนาจ มากกว่าให้ความสำคัญด้านจิตใจ สังคมจึงกลับเสื่อมโทรมลง เต็มไปด้วยปัญหามากมาย

ดวงเดือน พันธมนาวิน (2548, หน้า 77) กล่าวถึง การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมว่าเด็ก ช่วงแรกเกิดจนถึง 10 ขวบ เป็นช่วงที่เด็กมีความไวต่อการปลูกฝัง และส่งเสริมจริยธรรม และวัฒนธรรมเป็นอย่างดีเพราะเด็กยังเป็น “ไม้อ่อนดัดง่าย” ฉะนั้น การปฏิบัติต่อเด็กอย่าง เหมาะสมกับพัฒนาการทางร่างกาย และโดยเฉพาะเหมาะสมกับพัฒนาการทางจิตใจของเด็ก จะเป็นการป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้น เมื่อเข้าสู่วัยรุ่น และวัยผู้ใหญ่ได้มาก

สมพงษ์ สิงหะพล (2552, หน้า 16) กล่าวว่า จิตสำนึกเป็นความรู้สึกคิดภายในบุคคลและ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้โดยการเรียนรู้จิตสำนึกเมื่อเกิดขึ้นแล้วยากนักที่จะหยุดหรือหมดหายไป คนที่มีจิตสำนึกที่ดีจะประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสมกับจิตสำนึกนั้น และใช้จิตสำนึกของตน เพื่อประโยชน์ต่อสิ่งต่างๆ ตามมา เช่น บุคคลที่มีจิตสำนึกด้านระเบียบวินัย จะไม่ซบถผิดกฎหมายจรรยา บุคคลที่มีจิตสาธารณะจะไม่ขีดเขียนในสถานที่ สาธารณะ

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2553, หน้า 8 – 11) กล่าวว่า การที่คนมาอยู่รวมกันเป็นสังคม ย่อมต้องมีความสัมพันธ์ในรูปแบบการพึ่งพากัน คนในสังคมซึ่งมีบทบาทหน้าที่แตกต่างกันไป ถ้าคนในสังคมขาดจิตสาธารณะ จะมีผลกระทบต่อบุคคล ครอบครัว องค์กร อีกทั้งผลกระทบต่อชุมชน ระดับประเทศ และระดับโลก ดังนี้

1. ผลกระทบต่อบุคคล ทำให้เกิดปัญหา คือ
  - 1.1 สร้างความเดือดร้อนให้กับตนเอง
  - 1.2 สร้างความเดือดร้อนให้กับคนอื่น
2. ผลกระทบระดับครอบครัว ทำให้เกิดปัญหา คือ
  - 2.1 ความสามัคคีในครอบครัวลดน้อยลง

2.2 การแก่งแย่ง ทะเลาะเบาะแว้งภายในครอบครัว

3. ผลกระทบระดับองค์กร ทำให้เกิดปัญหา คือ

3.1 การแบ่งพรรคแบ่งพวกภายในองค์กร

3.2 ความเห็นแก่ตัว แก่งแย่งชิงดีชิงเด่น

3.3 การเบียดเบียนสมบัติขององค์กรเป็นสมบัติส่วนตัว

3.4 องค์กรไม่ก้าวหน้า ประสิทธิภาพและคุณภาพของงานลดลง

4. ผลกระทบระดับชุมชนทำให้เกิดปัญหา คือ

4.1 ชุมชนอ่อนแอ ขาดการพัฒนา เพราะต่างคนต่างอยู่ สภาพชุมชน มีสภาพ เช่นไรก็ยังคงเป็นเช่นนั้นไม่เกิดการพัฒนา และยิ่งนานไปก็มีแต่เสื่อมทรุดลง

4.2 อาชญากรรมในชุมชนอยู่ในระดับสูงขาดศูนย์รวมจิตใจ ขาดผู้นำที่นำไปสู่การแก้ปัญหา เพราะคนในชุมชนมองปัญหาของตัวเองเป็นเรื่องใหญ่ ขาดคนอาสาบำเพ็ญการพัฒนากลับเสียทรัพยากรแล้วเสียเวลา หรือกลับเป็นที่ครหาจากบุคคลอื่น

5. ผลกระทบระดับชาติถ้าบุคคลในชาติขาดจิตสาธารณะจะทำให้เกิด

5.1 วิกฤตการณ์ภายในประเทศบ่อยครั้ง และแก้ปัญหาไม่ได้ เกิดการเบียดเบียนทำลายทรัพยากร และสมบัติที่เป็นของส่วนรวม

5.2 ประเทศชาติอยู่ในสภาพล้าหลัง เนื่องจากขาดพลังของคนในสังคม เมื่อผู้นำประเทศนำมาตรการใดออกมาใช้ ก็จะไม่ได้อะไรเพราะไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชน

5.3 เกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวก เกิดการแก่งแย่งแข่งขัน เห็นแก่ประโยชน์กลุ่มของตน และพวกพ้อง เกิดการทุจริตคอร์รัปชัน

6. ผลกระทบระดับโลกถ้าบุคคลขาดจิตสำนึกจะทำให้เกิดการเอาเปรียบระหว่างประเทศทำให้เกิดปัญหาในระดับต่างๆ ดังนี้

6.1 เกิดการสะสมอาวุธกันระหว่างประเทศ เพราะขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกันกลัวประเทศอื่นจะโจมตี จึงต้องมีอาวุธที่รุนแรง มีอานุภาพในการทำลายสูงไว้ในครอบครองเพื่อข่มขู่ประเทศอื่น และเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นก็มักมีแนวโน้มในการใช้ความรุนแรงของแสนยานุภาพทางการสงคราม ในการตัดสินปัญหา

6.2 เกิดการกีดกันแก่งแย่งหรือครอบงำทางการค้าระหว่างประเทศ พยายามทุกวิถีทาง เพื่อให้เกิดการได้เปรียบทางการค้าทำให้ประเทศด้อยกว่าขาดโอกาสในการพัฒนาประเทศของตน

6.3 เกิดการรังเกียจเหยียดหยามคนต่างเชื้อชาติ ต่างเผ่าพันธุ์ หรือต่างท้องถิ่นมองชนชาติอื่นๆ เผ่าพันธุ์อื่นว่ามีความเจริญหรือมีศักดิ์ศรีดีด้อยกว่าเชื้อชาติและเผ่าพันธุ์ของตนเอง ดูถูกหรือเป็นปฏิปักษ์ต่อชาติอื่น

จากความสำคัญของการมีจิตสาธารณะ ถ้าสามารถปลูกฝัง ส่งเสริมหรือพัฒนา ให้เด็กมีจิตสำนึกด้านสาธารณะ ด้วยวิธีการต่างๆ จะทำให้เด็กมีจิตใจที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนอาสาดูแลรับผิดชอบสมบัติส่วนรวม มีการใช้สมบัติของส่วนรวมอย่างเห็นคุณค่า ใช้อย่างทะนุถนอมรู้จักการแบ่งปันโอกาสในการใช้ของส่วนรวมให้ผู้อื่น เมื่อเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ปัญหาการทำลายสาธารณะสมบัติต่างๆ จะลดลง การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน และประโยชน์พวกพ้องก็จะลดน้อยลงและจะนำมาสู่สังคมที่พัฒนาขึ้น ดังนั้นการส่งเสริม การพัฒนา จิตสาธารณะนักเรียนควรเริ่มตั้งแต่การศึกษาระดับชั้นพื้นฐาน เพราะการพัฒนาตั้งแต่เยาว์วัย จะทำให้เด็กซึมซับแต่สิ่งที่ดีๆ และทำเป็นนิสัยตลอดไป จิตสาธารณะเป็นเรื่องการให้กำลังใจ พุดจาดีๆ ช่วยเหลือคนอื่นเท่าที่ทำได้ ไม่นิ่งดูตาย ใส่ใจในความรู้สึกของคนอื่นบ้างก็เป็นจิตสาธารณะ

3. ปัจจัยที่ก่อให้เกิดจิตสาธารณะ

การมีจิตสาธารณะเป็นสิ่งที่เกิดตามวิถีการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคลสภาพแวดล้อม ต่างๆ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน และสังคม จิตสาธารณะ อยู่ภายใต้อิทธิพลของปัจจัยแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกดังนี้

ปัจจัยภายนอก หมายถึง ปัจจัยที่เกี่ยวกับภาวะทางสัมพันธภาพของมนุษย์ภาวะทางสังคม เป็นภาวะที่ลึกซึ้งที่มีผลต่อจิตสำนึกด้านต่างๆ ของมนุษย์ เป็นภาวะที่ได้อบรมกล่อมเกลา และสะสมอยู่ในส่วนของการรับรู้ที่ละเอียดที่ละน้อย ทำให้เกิดสำนึกที่มีหลายรูปแบบหลากหลาย ภาวะแวดล้อมทางสังคมนี้เริ่มตั้งแต่พ่อแม่ พี่น้อง ญาติ เพื่อน ครู สื่อมวลชน บุคคลทั่วไป ตลอดจนระดับองค์กร วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ กฎหมาย ศาสนา รวมทั้งภาวะแวดล้อมด้านสื่อสารมวลชน และส่วนที่กำกับสำนึกของบุคคล คือการได้สัมผัสจากการใช้ชีวิตที่มีพลังต่อการเกิดสำนึก อาทิ การไปโรงเรียน ไปทำงาน พังผู้คนสนทนากัน เป็นต้น

ปัจจัยภายใน หมายถึง การคิดวิเคราะห์ของแต่ละบุคคลในการพิจารณาตัดสินคุณค่าและความดีงาม ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมและการประพฤติปฏิบัติโดยเฉพาะการปฏิบัติทางจิตใจ เพื่อขัดเกลาตนเองให้เป็นไปทางใดทางหนึ่ง โดยเกิดจากการรับรู้จากการเรียนรู้ การมองเห็น การคิด แล้วนำมาพิจารณาเพื่อตัดสินใจว่าต้องการสร้างจิตสาธารณะแบบใด ก็จะมีการฝึกฝน และสร้างสมสำนึกเหล่านั้น การเกิดจิตสาธารณะไม่สามารถสรุปแยกแยะได้ว่าเกิดจากปัจจัยภายในหรือภายนอกเพียงอย่างเดียวอย่างใดอย่างหนึ่ง เพราะทุกสรรพสิ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน จิตสาธารณะที่มาจากภายนอกเป็นการเข้ามาโดยธรรมชาติกระทบต่อความรู้สึกของบุคคล แล้วกลายเป็นจิตสาธารณะโดยธรรมชาติและมักไม่รู้ตัว แต่จิตสาธารณะที่เกิดจากปัจจัยภายในเป็นความจงใจเลือกสรรบุคคล ระวังตัวตนเองเป็นอย่างดี เป็นสำนึกที่สร้างขึ้นเอง ระหว่างปัจจัยภายในและภายนอก เป็นปฏิสัมพันธ์ที่มีความต่อเนื่องกัน ดังนั้นการพัฒนาจิตสาธารณะจึงต้องกระทำควบคู่กันไปทั้งปัจจัยภายในและภายนอก

4. การพัฒนาจิตสาธารณะในรูปแบบต่างๆ

ในการพัฒนาคนให้เป็นคนที่สมบูรณ์นั้นถือเป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญยิ่งของแผนการพัฒนาประเทศและตามความมุ่งหมายของการศึกษาไทย เพื่อสร้างให้คนไทยได้มีความรับผิดชอบต่อตัวเอง ต่อสังคมและเพื่อให้เป็นคนที่มีคุณภาพ มีคุณธรรมจริยธรรม มีจิตสาธารณะ ซึ่งการพัฒนาจิตสาธารณะ อาจทำได้ในลักษณะดังต่อไปนี้

4.1 การให้การศึกษาคือการเพิ่มพูนความรู้ และทักษะที่จำเป็นต่างๆ ให้กับผู้ที่เรา จะพัฒนาให้การศึกษารวมถึงเรื่องที่อยู่ในกระบวนการ ให้ผู้รับการพัฒนาที่มีความรู้ ความเข้าใจ และทำได้ใน เรื่องที่เรียน โดยการให้การศึกษจะต้องคำนึงพื้นฐานความรู้ของผู้รับการศึกษา แล้วจึงเพิ่มเติมจากที่ มีให้มากขึ้น ข้อที่ควรคำนึง คือ การพัฒนาคนให้เป็นคนที่มีลักษณะ อันพึงประสงค์ตามที่ต้องการนั้น จำเป็นต้องค่อยทำค่อยไป ต้องใช้เวลาในการเรียนรู้สิ่งใหม่ หรือความล้าสมัยของสิ่งเก่า การฝึกความ ขำนาญในการคิด และทำสิ่งใหม่ ตลอดจนการฟังเอา สิ่งใหม่เข้าไปในวัฒนธรรมหรือนิสัยของคน จะต้องใช้เวลามากต้องพยายามต่อไปเรื่อยๆ จนกว่าครูและลูกศิษย์หรือคนภายนอกมีความพอใจใน ผลงาน จึงจะหยุดงานนั้น แต่งานใหม่ก็จะมีมาอีก การเรียนและการพัฒนาจึงไม่มีวันจบสิ้น เป็น กระบวนการตลอดชีวิต (Education is a lifelong process) เมื่อพิจารณาจากโครงสร้างของ หลักสูตรระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่ามุ่งให้ใช้ชีวิตที่หลากหลายในการพัฒนาจิตสาธารณะของเด็ก และผู้เยาว์ในระดับประถมศึกษา สามารถจัดกิจกรรมแบบบูรณาการเข้ากับทุกกลุ่มสาระได้

4.2 การฝึกอบรม ซึ่งสามารถพัฒนาจิตสาธารณะตลอดจนคุณธรรม จริยธรรม ต่างๆ ได้สำหรับทุกคน สายฤดี วรกิจโกคาทร (2552, หน้า 80) ศึกษาเรื่อง “การศึกษาคุณลักษณะ และ กระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทย” ผลการศึกษา พบว่า วิธีการพัฒนา คุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทยที่ได้ผล คือ วิธีการฝึกอบรม การฝึกอบรม หมายถึง กระบวนการในการที่จะให้ผู้เข้ารับการอบรม เกิดความรู้ ความเข้าใจ เกิด ความชำนาญและเกิดทัศนคติที่เหมาะสม เกี่ยวกับเรื่องฝึกอบรม จนกระทั่งผู้เข้าอบรมเกิดการเรียนรู้ และสามารถเปลี่ยนแปลงความคิดหรือพฤติกรรมไปตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมอย่างมี ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลปัจจุบันได้มีการจัดการฝึกอบรมเพื่อเป็นการพัฒนาจิตสาธารณะกัน อย่างกว้างขวาง ทั้งในระดับสถานศึกษา หรือหน่วยงานต่างๆ เพื่อมุ่งหวังให้นักเรียนได้ เกิดความคิดที่ จะเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมมากขึ้น

4.3 การจัดการกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อพัฒนาผู้เรียน ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาจิตสาธารณะให้แก่นักเรียน เป็นกิจกรรมนอกชั้นเรียนที่สถาบันจัดขึ้นหรือส่งเสริม ให้ผู้เรียนจัดขึ้นเพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ และพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามความชอบ ความถนัด ความสนใจ โดยไม่มีคะแนนเข้ามาเกี่ยวข้อง ลักษณะสำคัญของการดำเนินกิจกรรมเสริม หลักสูตร

4.3.1 การดำเนินกิจกรรมเสริมหลักสูตร ควรเกิดจากความสนใจและสมัครใจของผู้เรียน

4.3.2 กิจกรรมเสริมหลักสูตรควรส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จัก และเข้าใจตนเองตลอดจนมีโอกาสพัฒนาศักยภาพแห่งตนทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม สติปัญญา บุคลิกภาพ และพัฒนาภาวะสู่ความเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์มากขึ้น

4.3.3 กิจกรรมเสริมหลักสูตร ควรจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ ด้านการทำงานเป็นหมู่คณะ มีการแสดงตน แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เรียนรู้ที่จะเข้าใจและยอมรับผู้อื่น พัฒนาความเป็นผู้นำ และผู้ตามที่ดี ฝึกหัดการทำงานอย่างเป็นระบบฝึกการคิดและตัดสินใจอย่างมีเหตุผล

4.3.4 กิจกรรมหลักสูตรควรช่วยให้ผู้เรียนปรับตัวกับการเรียนการสอน และสิ่งแวดล้อมต่างๆ ในสถาบัน นอกจากนั้นอาจเป็นหนทางในการช่วยเหลือผ่อนคลาย ความตึงเครียดจากการศึกษาเล่าเรียนได้ด้วย

4.3.5 กิจกรรมเสริมหลักสูตรควรพัฒนาผู้เรียนให้มีบุคลิกภาพที่ดี มีความประพฤติที่ดีงาม มีความเป็นไทย และภาคภูมิใจในความมีเอกลักษณ์ของชาติ ชื่นชมในศิลปวัฒนธรรม ระเบียบประเพณี ดนตรี และนาฏศิลป์ไทย ตลอดจนประพฤติตนเป็นบุคคลที่เป็นประโยชน์เป็นที่ต้องการของสังคมในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรนั้นมีหลักการในการดำเนินกิจกรรม ดังนี้

1) หลักความหลากหลาย อยู่บนความเชื่อว่ามนุษย์มีความแตกต่างกัน ผู้เรียนในปัจจุบันมีพื้นฐานชีวิตที่หลากหลาย มีวิถีชีวิตที่ซับซ้อนแตกต่างกัน มีความเชื่อ แนวความคิด ความสนใจความต้องการที่แตกต่างกัน รูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร จึงใช้เพียงรูปแบบเดียวกับผู้เรียนในสถาบันไม่ได้จำเป็นต้องใช้รูปแบบที่หลากหลายเพื่อตอบสนองกับความต้องการ และลักษณะนักเรียนที่หลากหลาย

2) หลักยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student Center) การจัดประสบการณ์ การเรียนรู้ จำเป็นต้องใช้แนวคิด “ผู้เรียนเป็นเป้าหมาย” หรือ “ใช้ผู้เรียนเป็นตัวตั้ง” เป็นฐานคิดในการพัฒนา ฐานคิดที่จำเป็นต้องนำมาประกอบการพิจารณา คือ ลักษณะผู้เรียนในภาพรวม ความสนใจของผู้เรียน ภูมิหลังของผู้เรียน สภาพปัจจุบันของผู้เรียน การเตรียมเอกสารเพื่อผู้เรียน พิจารณาว่าอะไร คือ ประโยชน์สูงสุดที่นักเรียนจะได้รับโดยตรงจากการจัดประสบการณ์การเรียนรู้การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร จึงต้องใช้ฐานข้อมูลของผู้เรียนในสถาบันเป็นฐานในการกำหนดแนวทาง ไม่ใช่ฐานสามัญสำนึกเพื่อให้การดำเนินกิจกรรมเสริมหลักสูตรเป็นไปเพื่อประโยชน์ของผู้เรียนอย่างแท้จริง

3) หลักการจัดกิจกรรมหลักสูตรเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะยึดหลักการดังนี้

3.1) การพัฒนาจิตสาธารณะแก่ผู้เรียน จะต้องพัฒนา 3 ประการควบคู่กันไป ไม่ควรให้น้ำหนักในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง อันได้แก่ การให้ความรู้ทางคุณธรรมของการมี จิตสาธารณะ การปลูกฝังค่านิยมของจิตสาธารณะ เพื่อให้หยั่งลึกลงไปจิตใจให้ได้รับรู้คุณค่า หรือได้กระจายค่านิยมในตนเองให้ได้ การปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากปฏิบัติจริง

3.2) การพัฒนาคุณธรรมใดก็ตาม เป็นทักษะกระบวนการที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง การทำกิจกรรมเดียวอาจให้ผลในระยะสั้น แต่ไม่ก่อให้เกิดจุดเปลี่ยนทางความคิดและพฤติกรรมในระยะยาว

3.3) ความเหมาะสมกับวัยการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ ต้องให้เหมาะสมกับกลุ่มวัย และห้วงเวลา ดังนั้นการเลือกใช้กิจกรรม การเชิญวิทยากรอาจต้องพิจารณาความเหมาะสมด้วย

3.4) เน้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมการพัฒนาจิตสาธารณะ มิใช่การถ่ายทอด เพื่อให้ผู้เรียนจดจำ หรือมุ่งให้หลักธรรมแต่เพียงฝ่ายเดียว แต่ควรให้ผู้เรียนได้มีโอกาสประเมินค่า และใช้เหตุผลประกอบเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

3.5) สอดคล้อง เชื่อมโยงกับความเป็นจริงของสังคม การพัฒนาจิตสาธารณะ ควรให้ผู้เรียนได้ย้อนคิดเชื่อมโยงกับชีวิตจริงที่สัมผัสได้ โดยเฉพาะกับความเป็นจริงที่ผู้เรียนเผชิญอยู่

อนึ่งตามหลักการด้านคุณธรรมได้มีกระบวนการอบรมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ระเบียบแบบแผนของสังคมผ่านองค์การต่างๆ ได้แก่

1. ครอบครัว ครอบครัวจัดเป็นองค์กรในการอบรมให้เรียนรู้ระเบียบของสังคมที่สำคัญ ทั้งนี้เพราะมีความใกล้ชิดกับเด็กและสมาชิกของครอบครัวและอยู่ร่วมกันเป็นเวลานาน จึงทำหน้าที่อบรมสั่งสอนได้ตลอดเวลา ประกอบกับครอบครัวมีหน้าที่ที่สำคัญในการอบรมเลี้ยงดูเด็กอยู่ และวัยเด็กเป็นวัยที่มีผลมากต่อการสร้างบุคลิกภาพรวมทั้งอารมณ์และจิตใจของเด็กครอบครัวจะเป็นแหล่งอบรมสั่งสอนถ่ายทอดวัฒนธรรม ค่านิยมทัศนคติ และหลักการดำเนินชีวิตเบื้องต้น

2. กลุ่มเพื่อน เมื่อเด็กโตขึ้นก็จะเข้าร่วมสังคมกับเพื่อนๆ เช่น กับเพื่อนบ้านเพื่อนที่สนามเด็กเล่น เพื่อนที่โรงเรียน กลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลสำคัญต่อพฤติกรรมของเด็กเช่นกัน เด็กอาจเรียนแบบอย่างเพื่อน ดังนั้นถ้าเด็กได้คบกับเพื่อนดีจะได้รับแบบอย่างที่ดี ในทางตรง ตรงกันข้าม หากคบเพื่อนไม่ดีย่อมมีพฤติกรรมไม่ดีด้วย กลุ่มเพื่อนจะช่วยให้เด็กได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ที่อาจไม่ได้รับจากครอบครัวหรือผู้ใหญ่ เช่น เพศศึกษาความเสมอภาค ความเป็นตัวของตัวเอง ความเป็นผู้นำ ซึ่งเด็กอาจนำเอาพฤติกรรมต่างๆ ของเพื่อนมาใช้เป็นแนวทางปฏิบัติของตนเอง

3. โรงเรียน โรงเรียนเป็นหน่วยอบรมสั่งสอนระเบียบแบบแผนของสังคมอย่างเป็นทางการ ปัจจุบันโรงเรียนมีอิทธิพลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็กมาก เพราะเด็กในปัจจุบันนี้มีชีวิตอยู่ในโรงเรียนเป็นเวลานาน วันละหลายๆ ชั่วโมงและหลายปีเมื่อพิจารณาถึงหน้าที่ของโรงเรียน

โดยทั่วไปแล้ว โรงเรียนจะทำหน้าที่สำคัญ คือ สอนให้มีความรู้และทักษะในการดำรงชีพและอบรมสั่งสอนเพื่อให้เป็นพลเมืองดี มีความจงรักภักดีต่อชาติมีจรรยาบรรณอันดีงาม มีคุณธรรม จริยธรรม มีจิตสาธารณะ

4. สื่อสารมวลชน ได้แก่ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ หนังสือพิมพ์ สิ่งตีพิมพ์ต่างๆ วิทยุและอื่นๆ สิ่งเหล่านี้จะเป็นสื่อทำให้เกิดค่านิยม ความเชื่อ ทศนคติ และได้เรียนรู้พฤติกรรมแบบต่างๆ แล้วนำไปประพฤติปฏิบัติในสังคม ดังจะพบเห็นได้ง่ายๆ ในหมู่เด็กที่ชมภาพยนตร์แล้วนำเอาพฤติกรรมการแสดงของผู้แสดงมาปฏิบัติสื่อสารมวลชนว่ามีอิทธิพลและมีบทบาทต่อการอบรมให้เรียนรู้ระเบียบแบบแผนของสังคมมากเช่นกัน

5. สถาบันทางสังคมและองค์กรอื่นๆ เช่น สถาบันทางศาสนา สมาคมมูลนิธิ เป็นต้น สถาบันทางศาสนามีบทบาทสำคัญต่อการอบรมให้เรียนรู้ระเบียบแบบแผนของสังคมโดยเฉพาะในสังคมไทย ซึ่งจะเห็นได้ว่า วัดเป็นหน่วยทางสังคมที่ใกล้ชิดกับชาวบ้าน ชาวบ้านอาศัยเป็นแหล่งอบรมทางจิตใจ แหล่งการศึกษาหาความรู้เป็นแหล่งให้การอบรมลูกหลาน จึงจัดเป็นหน่วยนำทางระเบียบแบบแผนในการดำเนินชีวิตที่สำคัญ นอกจากนี้ ยังมีหน่วยงานอื่นๆ ที่มีส่วนช่วยในการอบรมให้เรียนรู้ระเบียบแบบแผนของสังคม เช่น ยุวพุทธิกสมาคม ศูนย์พัฒนาเยาวชน

สรุปได้ว่าการพัฒนาจิตสาธารณะนักเรียนในระดับประถมศึกษาสามารถทำได้หลายรูปแบบ และจากการศึกษาพอสรุปเป็นแนวทางในการพัฒนาจิตสาธารณะได้ดังนี้

แนวทางที่ 1 การบูรณาการการจัดกิจกรรมการพัฒนาจิตสาธารณะเข้ากับเนื้อหาวิชาต่างๆ เป็นการสอดแทรกการพัฒนาจิตสาธารณะเข้าไปในการจัดการเรียนการสอนในทุกกลุ่มสาระวิชา โดยเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนกับคุณลักษณะที่ต้องการพัฒนาให้เหมาะสม เป็นการบูรณาการการพัฒนาจิตสาธารณะกับการจัดการเรียนรู้ตามปกติให้กับนักเรียนมีความรู้ควบคู่ไปกับการมีจิตสาธารณะ

แนวทางที่ 2 การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร หมายถึง กิจกรรมที่จัดนอกเหนือจากที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ไม่ยึดติดกับเนื้อหาวิชา แต่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักสูตรหรือส่งเสริมการมีจิตสาธารณะของนักเรียนและเป็นกิจกรรมที่ทำอย่างต่อเนื่อง

แนวทางที่ 3 การจัดกิจกรรมพิเศษเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่ดีของเด็ก แตกต่างจากกิจกรรมเสริมหลักสูตรตรงที่กิจกรรมพิเศษเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนจะจัดขึ้นเป็นครั้งคราว ตามวาระ ไม่ต่อเนื่องสม่ำเสมอ และกิจกรรมดังกล่าวมักเป็นกิจกรรมที่กระตุ้นจิตสำนึกในการพัฒนาตนเอง หรือการให้สัญญากับตนเองหรือสาธารณชนในการพัฒนาตนเอง โดยกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้อาจเป็นกิจกรรมที่ให้สถาบันที่เกี่ยวข้องกับเด็กเข้ามามีส่วนร่วม ในการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน เช่นสถาบันครอบครัว โดยให้พ่อแม่ผู้ปกครองปลูกฝังและพัฒนาจิตสาธารณะของเด็กเมื่ออยู่ในครอบครัว หรือสถาบันศาสนา สามารถใช้สถานที่สำคัญทางศาสนาทำกิจกรรมพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนได้ ทั้งนี้ควรมีการประเมินเพื่อกำกับติดตามความก้าวหน้าในการ

พัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนในกิจกรรมต่างๆ ระหว่างดำเนินการอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งเป็นแรงกระตุ้นผลักดันให้การดำเนินการเป็นไปอย่างต่อเนื่องและนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

5. องค์ประกอบของจิตสาธารณะ

องค์ประกอบของจิตสาธารณะมีการแบ่งองค์ประกอบที่แตกต่างกันไปดังนี้

สมพงษ์ สิงหะพล (2552, หน้า 15 – 16) ได้กล่าวถึง จิตสำนึกว่า มีองค์ประกอบอยู่ 3 ด้านหลักๆ คือ

1. จิตสำนึกเกี่ยวกับตนเอง (Self Consciousness) เป็นจิตสำนึกเพื่อพัฒนาตนเอง ทำให้ตนเองเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น จิตสำนึกด้านนี้การศึกษาไทยมุ่งมั่นปลูกฝังเกิดบ้างไม่เกิดบ้างไปตามสภาพการณ์ เป็นจิตสำนึกแบบคลาสสิกที่ทุกสังคมพยายามเหมือนกันที่จะสร้างให้เกิดขึ้นให้ได้ เช่น ความขยัน ความรับผิดชอบ ความมานะอดทน เป็นต้น เป็นจิตสำนึกที่ถูกปลูกฝังและมีมานานตามสภาพสังคมไทย

2. จิตสำนึกเกี่ยวกับผู้อื่น (Others Oriented Consciousness) เป็นจิตสำนึกของความสัมพันธะระหว่างบุคคลของคนในกลุ่มชนหนึ่ง สังคมหนึ่ง เช่น ความเห็นอกเห็นใจ ความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ ความสามัคคี เป็นต้น เป็นจิตสำนึกที่คนไทยส่วนใหญ่ถูกหล่อหลอมมาจากพื้นฐานดั้งเดิมของวัฒนธรรมไทยอยู่แล้วสร้างกันได้ไม่ยากนัก

3. จิตสำนึกเกี่ยวกับสังคม หรือจิตสาธารณะ (Social of Public Consciousness) เป็นจิตสำนึกที่ตระหนักถึงความสำคัญในการอยู่ร่วมกัน หรือคำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วมความสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกันเป็นจิตสำนึกที่คนไทยยังไม่ค่อยมี และขาดกันอยู่มากเพราะพื้นฐานความเป็นมาของสังคมไทย สมควรที่จะรีบพัฒนาขึ้นโดยเร็ว เช่น จิตสำนึกด้านเศรษฐกิจ จิตสำนึกด้านการเมือง จิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม จิตสำนึกด้านสุขภาพ เป็นต้น

จากองค์ประกอบของจิตสำนึกดังกล่าว สรุปได้ว่า องค์ประกอบของจิตสำนึกมี 3 ด้าน คือ ความคิด ความรู้สึก และการปฏิบัติ และจิตสำนึกในบุคคลนั้นมี 3 ด้าน คือ จิตสำนึกเกี่ยวกับตนเอง จิตสำนึกเกี่ยวกับผู้อื่น และจิตสำนึกเกี่ยวกับสังคม หรือจิตสาธารณะ ซึ่งจิตสำนึกที่ คนไทยขาดมากคือ จิตสำนึกด้านสาธารณะ ที่ควรปลูกฝังให้มีมากเพิ่มขึ้น และควรปลูกฝังให้ครบ 3 องค์ประกอบ คือ ด้านความคิด ความรู้สึก และด้านการปฏิบัติ

องค์ประกอบของจิตสาธารณะนั้น มีการศึกษาองค์ประกอบที่แตกต่างกันไป และใช้คำที่แตกต่างกันไป ดังรายละเอียด ดังนี้

สิริมา ภิญโญนนตพงษ์ (2554, หน้า 26 – 31) ได้กล่าวถึง จิตสาธารณะของเด็กในลักษณะของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไว้ว่า วัยเด็กเป็นระยะที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาการทั้งร่างกายสติปัญญา อารมณ์ จิตใจ สังคม และบุคลิกภาพ เป็นวัยที่เรียกว่า ช่วงแห่งพลังการเจริญเติบโตองงามสำหรับชีวิต แนวความคิดเหล่านี้เป็นสิ่งที่สืบเนื่องมาจากการมองเด็กในทัศนะของการที่เด็กมี

พัฒนาการด้านต่างๆ แตกต่างจากเด็กวัยอื่นๆ ในช่วงชีวิตของความเป็นมนุษย์ ดังนั้นหลักการปลูกฝังเด็กวัยนี้ให้เรียนรู้เกิดความรักสิ่งแวดล้อม ควรคำนึงถึงองค์ประกอบ ดังนี้

1. หลักการเรียนรู้ การเรียนรู้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมโดยอาศัยสภาพการณ์ ประสบการณ์ต่างๆ ที่ได้รับการเรียนรู้จะทำให้มนุษย์ปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ในชีวิตเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้

2. กระบวนการปลูกฝังเด็กปฐมวัยให้รักสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย ปัจจัย 5 ด้าน คือ การให้ความรู้ การสร้างความเข้าใจ การสร้างกรอบแนวคิด การเสริมสร้างทักษะและการเสริมสร้าง เจตคติ จากกระบวนการดังกล่าว จะต้องเริ่มจากการให้ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมโดยในลักษณะของรูปธรรม แล้วสร้างความเข้าใจ และความสำคัญของสิ่งแวดล้อมต่อตนเองและมนุษย์ แล้วสร้างกรอบแนวคิดให้เด็กทราบว่าสิ่งแวดล้อมเป็นปริบท และเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ การเสริมสร้างทักษะในการรักสิ่งแวดล้อม ต้องเกิดจากการจัดประสบการณ์ต้องให้เด็กได้ปฏิบัติจริง และควบคู่กับการเสริมสร้างเจตคติที่ดี รู้จักการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม เห็นคุณค่าประโยชน์สิ่งแวดล้อมต่อตัวเอง ครอบครัวและสังคม เช่น การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด ไม่เห็นแก่ตัวเกิดความรู้สึกชอบขี้ดี ทำเป็นตัวอย่างที่ดีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

จากการศึกษาองค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะในระดับก่อนประถมศึกษา นั้น จะใช้คำว่าการศึกษาสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นองค์ประกอบเบื้องต้นของการมีจิตสาธารณะ ส่วนในระดับเด็กระดับประถมศึกษา หรือระดับอายุที่มากขึ้น มีการศึกษาเกี่ยวกับจิตสาธารณะโดยใช้คำที่แตกต่างกันไป เช่น จิตสำนึกทางสังคม จิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ จิตสำนึกต่อส่วนรวม โดยมีรายละเอียดองค์ประกอบที่ศึกษาแตกต่างกันไปดังนี้

ชาย โปธิสิตา (2540, หน้า 14) ได้ศึกษาเรื่องจิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ: ศึกษาในกรณี กรุงเทพมหานคร โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างหลายกลุ่ม คือ กลุ่มทำงานราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือทำงานสำนักงาน กลุ่มที่ทำงานรับจ้าง งานค้าขาย และธุรกิจส่วนตัว กลุ่มนักศึกษาที่สูงกว่ามัธยม และผู้ทรงคุณวุฒิ โดยได้จัดองค์ประกอบของจิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ 4 ด้าน คือ 1) ด้านความเข้าใจเกี่ยวกับสาธารณะสมบัติ 2) ด้านภาพสะท้อนจิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ 3) ด้านมาตรการเสริมสร้างจิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ และ 4) ด้านนโยบายและการบริหารจัดการ

หฤทัย อัจจุ (2544, หน้า 46) ได้ใช้องค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะของนักศึกษาพยาบาลปี 1 - 4 ในสถาบันการศึกษาพยาบาลในเขตกรุงเทพมหานคร โดยศึกษาองค์ประกอบ การมีจิตสาธารณะใน 6 ด้าน คือ 1) ด้านความตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน 2) ด้านการวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจาร์ณ ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม 3) ด้านความรัก ความเอื้ออาทร และความสามัคคี 4) ด้านการรับรู้ และความสามารถในการผลักดัน เพื่อแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในสังคม 5) ด้านการปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาสังคม และ 6) ด้านการมีเครือข่ายในการนำกิจกรรมทางสังคม

ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร (2547, หน้า 2 – 3) ได้ศึกษารูปแบบการพัฒนาให้นักเรียนระดับประถมศึกษา ให้มีจิตสาธารณะ: การศึกษาระยะยาว และใช้องค์ประกอบของจิตสาธารณะเป็น 3 องค์ประกอบ คือ

1. การหลีกเลี่ยงการใช้ หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความเสียหายต่อของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม

2. การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้

3. การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม โดยไม่ยึดครองของส่วนรมนั้นมาเป็นของตนเอง ตลอดจนไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นที่จะใช้ของส่วนรวม

อนุชาติ พวงสำลี และวีรบูรณ์ วิจารณ์ (2550, หน้า 42 – 44) ได้จัดองค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะไว้ 5 ด้าน คือ 1) มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน 2) พลังทางสังคม 3) ความรัก เอื้ออาทร สามัคคี 4) การเรียนรู้ที่มีการปฏิบัติร่วมกัน และ 5) การมีเครือข่ายและการติดต่อสื่อสาร

อัญชลี ยิ่งรักพันธ์ (2550, หน้า 22) ได้ศึกษาพฤติกรรมที่แสดงออก โดยสามารถแบ่ง 3 องค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การหลีกเลี่ยง การใช้ หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม

องค์ประกอบที่ 2 การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้

องค์ประกอบที่ 3 การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม โดยไม่ยึดครองของส่วนรมนั้นมาเป็นของตนตลอดจนไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นที่จะใช้ของส่วนรมนั้น

จากการศึกษาองค์ประกอบของจิตสาธารณะจากเอกสารและงานวิจัยดังกล่าว มีการศึกษาจิตสาธารณะในองค์ประกอบที่แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้องค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะ จากการนิยามความหมายของจิตสาธารณะของชาย โพธิ์สิตา (2540, หน้า 14 –15) และการแบ่งองค์ประกอบของจิตสาธารณะจากงานวิจัยของลัดดาวัลย์ เกษมเนตร (2546, หน้า 2–3) อัญชลี ยิ่งรักพันธ์ (2550, หน้า 22) และของชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2552, หน้า 19–20) เพราะองค์ประกอบดังกล่าวสอดคล้องกับพัฒนาการทางด้านต่างๆ ของเด็กวัยที่ผู้วิจัยศึกษาในระดับประถมศึกษาและสมบัติของส่วนรวมที่ผู้วิจัยศึกษาครั้งนี้เป็นสมบัติส่วนรวมที่อยู่ในโรงเรียน ทั้งสมบัติส่วนรวมในห้องเรียน และนอกห้องเรียน และสามารถนำองค์ประกอบที่ได้ศึกษาส่วนหนึ่งไปกำหนดเป็นกลยุทธ์เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะซึ่งองค์ประกอบของจิตสาธารณะเป็น 3 องค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความเสียหายต่อสมบัติของส่วนรวมในโรงเรียนที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม หมายถึง การกระทำของนักเรียนในการรักษาทรัพย์สิน การดูแลรักษาความสะอาด การไม่ทำลายทรัพย์สินที่เป็นสาธารณสมบัติในโรงเรียน ทั้งในห้องเรียน เช่น โต๊ะ เก้าอี้ กระดานดำ ชั้นวางหนังสือ ถังขยะ ไม้กวาด เป็นต้น และสมบัตินอกห้องเรียน เช่น ห้องอาหาร ห้องสุขา ห้องปฏิบัติการต่างๆ ห้องสมุด สวนหย่อมในบริเวณโรงเรียน สนามเด็กเล่น เป็นต้น โดยวัดได้จาก 2 ตัวชี้วัดคือ

1. การดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวมในโรงเรียน เช่นเมื่อใช้แล้วมีการเก็บรักษาเพื่อให้สมบัติของส่วนรวมอยู่ในสภาพดี
2. ลักษณะของการใช้ คือ การใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัด ใช้อย่างทะนุถนอมให้ของส่วนรวมมีความคงทน ใช้งานได้นาน

องค์ประกอบที่ 2 การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึง การมุ่งปฏิบัติเพื่อส่วนรวมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในโรงเรียน ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนที่ตนสามารถทำได้ โดยวัดได้จาก 2 ตัวชี้วัด คือ

1. การปฏิบัติตามหน้าที่ที่ถูกกำหนดในการดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวม เช่น การทำหน้าที่เวรทำความสะอาดห้องเรียน
2. การอาสาปฏิบัติหน้าที่บางอย่างเพื่อส่วนรวม เช่น การอาสาขนขยะไปทิ้ง การอาสาช่วยเก็บสิ่งของ

องค์ประกอบที่ 3 การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมในโรงเรียนที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม โดยไม่ยึดครองของส่วนรมนั้นมาเป็นของตนเอง ตลอดจนไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นที่จะใช้ของส่วนรมนั้น หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึง การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวม โดยวัดได้จาก 2 ตัวชี้วัด คือ

1. การไม่ยึดครองของส่วนรวมมาเป็นสมบัติของตนเอง เช่น การไม่นำสีของโรงเรียนไประบายภาพที่บ้าน การไม่นำอุปกรณ์กีฬาไปเล่นที่บ้าน
2. การแบ่งปันหรือการเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวมในโรงเรียน เช่นการไม่นำหนังสือห้องสมุดมาเก็บไว้ที่ตนหลายๆ เล่ม การเปลี่ยนให้เพื่อนใช้เครื่องคอมพิวเตอร์เมื่อตนใช้เสร็จ

สรุปองค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะมี 3 องค์ประกอบคือ 1) การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม 2) การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ 3) การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนาจิตสาธารณะ

1. แนวคิดการบริหารเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช

การพัฒนาจิตสาธารณะตามแนวคิดการพัฒนาจิตสาธารณะของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราชตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ได้มีพระราชดำรัสที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ไว้ตอนหนึ่งว่า

...พอเพียง มีความหมายกว้างขวางยิ่งกว่านี้อีก คือ คำว่าพอ ก็พอเพียงนี้ ก็พอแค่นั้นเอง คนเราถ้าพอในความต้องการก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อย ก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าประเทศใด มีความคิดอันนี้ มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่า พอประมาณ ซื่อตรง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข พอเพียงนี้อาจจะมี มีมากอาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น (พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย, 4 ธันวาคม 2540)

แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 นี้ นับว่าเป็นแนวคิดสำคัญที่สุดในการสอนคนให้มีจิตสาธารณะ ซึ่งนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2552, หน้า 23-27) ซึ่งคำนิยามความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะพร้อมๆ กัน ดังนี้

1. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

2. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

3. การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

1. เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

2. เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความพากเพียรใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิตแนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมสิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

แนวทางการประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง

การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคล ระดับชุมชน และระดับประเทศมีแนวทางดังนี้

1. ระดับบุคคล
  - 1.1 รู้จัก “พอ” ไม่เบียดเบียนผู้อื่น
  - 1.2 พยายามพัฒนาทักษะ ความรู้ ความเข้มแข็งของตนเอง
  - 1.3 ยึดทางสายกลาง พอใจกับชีวิตที่พอเพียง
2. ระดับชุมชน
  - 2.1 รวมกลุ่ม ใช้ภูมิปัญญาของชุมชน
  - 2.2 เอื้อเฟื้อกัน
  - 2.3 พัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ
3. ระดับประเทศ
  - 3.1 ชุมชนร่วมมือกัน
  - 3.2 วางระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง
  - 3.3 พัฒนาเศรษฐกิจแบบค่อยเป็นค่อยไป
  - 3.4 เติบโตจากข้างใน

แนวทางการปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

1. ยึดหลักสามพอ พออยู่ พอกิน พอใช้
2. ประหยัด
3. ประกอบอาชีพสุจริต
4. ทำมาหากินก่อน ทำมาค้าขาย
5. ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ที่ดิน คื่นทุนสังคม
6. ตั้งสติมั่นคง ทำงานอย่างรู้ตัวไม่ประมาท
7. ใช้ปัญญาใช้ความรู้แท้
8. รักษาสุขภาพให้แข็งแรงทั้งกายและใจ

สรุปได้ว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีความสำคัญอย่างมากในการพัฒนา จิตสาธารณะได้ ทั้งการพัฒนาระดับบุคคล ระดับชุมชนและระดับประเทศชาติ โดยยึดหลัก 3 ห่วง คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว 2 เงื่อนไขความรู้ และเงื่อนไขคุณธรรม ซึ่งถ้านำไปปฏิบัติอย่างจริงจังแล้วทุกคนในชาติหรือในระดับโลกจะเป็นบุคคลที่มีจิตสาธารณะที่มองเห็นประโยชน์ต่อส่วนรวมเป็นที่ตั้ง และจะนำมาซึ่งความสงบสุขของคนในสังคม และสามารถจะนำแนวเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในสถานศึกษาได้โดยบูรณาการเข้าในหลักสูตรสถานศึกษาหรือกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

แนวคิดการบริหารตามแนวทางพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ

ศาสนาพุทธสอนคนให้เป็นคนดี โดยคำสอนของศาสนาจะมีแนวคิดที่สัมพันธ์กับจิตสาธารณะที่สอดแทรกอยู่เสมอ ดังคำสอนของศาสนาพุทธ (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2552, หน้า 27 – 31) คำสอนของพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะดังนี้

1. การให้ต้องไม่หวังผลตอบแทน ผู้ให้ต้องให้อิสระแก่ผู้รับ การให้โดยคาดหวังว่าจะมีอะไรตอบแทน (แม้แต่คำขอบคุณ) ไม่เรียกว่าการให้ เนื่องจากไม่บริสุทธิ์ หรือทำให้การให้เป็นการแลกเปลี่ยน ดังที่คนโดยทั่วไปมักจะใช้การให้เป็นเครื่องมือไปบังคับจิตใจคนอื่น
2. สิ่งที่ให้ต้องเหมาะสม เป็นการให้แล้วก่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงกับผู้รับไม่ใช่ให้แล้วทำให้ผู้รับเป็นอันตรายเสียนิสัยหรือนำสิ่งที่ได้รับไปใช้ประโยชน์อะไรไม่ได้
3. การให้กับผู้สมควรได้รับนั้นคือ ผู้รับเป็นผู้ที่มีความเหมาะสมที่จะได้รับสิ่งนั้นจริงๆ รับไปแล้วก่อให้เกิดประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ
4. การให้ด้วยอาการที่เหมาะสมถูกต้อง เป็นการให้ด้วยความเคารพในความเป็นมนุษย์ของเขา ไม่ใช่ให้แบบผู้เหนือกว่า

สรุปแล้วการให้อย่างมีธรรมะ จงเป็นการให้ที่เป็นไปโดยธรรมชาติ นำไปสู่การลดความเห็นแก่ตัวของผู้ให้ โดยไม่หวังผลใดๆ ตอบแทน นอกจากนี้ศาสนาพุทธยังได้กล่าวถึง คุณธรรมด้าน “การเสียสละ” ซึ่งการเสียสละจะต้องไม่มีข้อแม้ ให้โดยไม่หวังผลตอบแทนให้โดยบริสุทธิ์ใจ ซึ่งการให้ที่สูงที่สุดของพุทธในทางโลก ก็คือ การเสียสละได้แม้แต่ชีวิต เลือดเนื้อ เพื่อประโยชน์สุขของผู้อื่น (เช่น การบริจาคโลหิต การบริจาคช่วยเหลือผู้เกิดอุทกภัย เป็นต้น) คำสอนเรื่องการเสียสละมีการกล่าวแทรกอยู่ในหัวข้อธรรมต่างๆ ของศาสนาพุทธ เพื่อให้ผู้นับถือนำคำสอนนี้ไปใช้ในสถานการณ์ต่างๆ เช่น

1. หลักไตรสิกขา

ไตรสิกขาเป็นกระบวนการศึกษาที่พัฒนามนุษย์ทั้งกาย วาจา ความคิด จิตใจ อารมณ์ และสติปัญญา ให้สามารถดำรงและดำเนินชีวิตในสังคมอย่างสันติมีอิสรภาพ เน้นการปฏิบัติฝึกหัดอบรมตนด้วยหลักของ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งการสอนแบบไตรสิกขามีขั้นตอนในการสอน 3 ชั้น ดังนี้ (สมนอมรวีวัฒน์, 2544 อ้างอิงใน ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2552, หน้า 30-31)

1.1 ชั้นศีล หมายถึง ชั้นที่ผู้เรียนต้องควบคุมตนเองให้อยู่ในระเบียบวินัยทั้งกายและวาจา ให้อยู่ในสภาพเรียบร้อยเป็นปกติ ร่างกายพร้อมที่จะเรียนเสมอ

1.2 ชั้นสมาธิ หมายถึง ชั้นที่ผู้เรียนต้องรวบรวมจิตใจ ความคิดให้แน่วแน่ เป็นจุดเดียว ไม่ซัดส่ายไปสู่เรื่องอื่น สิ่งอื่น นอกห้องเรียน นอกเรื่องที่เรียน ไม่คิดตรึกตรองวิตกกังวลถึงเรื่องอื่นๆ ที่จะทำให้เกิดมองไม่ปลอดโปร่งผู้เรียนต้องตัดสิ่งรบกวนอื่นๆ ออกจากความคิดจิตใจ

1.3 ชั้นปัญญา หมายถึง ชั้นที่ผู้เรียนใช้สมาธิ พลังความมีจิตใจแน่วแน่ ทำความเข้าใจปัญหา แก้ไขปัญหาจนเกิดความรู้แจ้ง เข้าใจแก้ปัญหาได้ เกิดการเรียนรู้ เกิดปัญญาขึ้นในตนเอง มีมโนทัศน์ในเรื่องนั้นได้ถูกต้องตามที่เป็นจริง

การสอนแบบไตรสิกขามีความเชื่อว่า คนที่จะมีปัญหาและเกิดปัญหาวิสุทธิเกิดจากมีกำลัง (พลัง) จิตใจ กำลังความคิดที่แน่วแน่ ไม่หวั่นไหวซัดส่ายวอกแวกต้องเพ่งพินิจคิดตรองในเรื่องเดียว คนที่จะมีกำลังความคิดรวมเป็นจุดเดียวแน่วแน่ (สมาธิ) ไม่หวั่นไหวซัดส่ายได้ก็ต่อเมื่อร่างกายอยู่ในสภาพปกติเรียบร้อย สงบ มีระเบียบ (มีศีล) นั่นคือ ถ้าผู้เรียนฝึกควบคุมสภาพทางการให้อยู่ในระเบียบวินัยเรียบร้อยก็จะช่วยให้จิตใจสงบไม่ฟุ้งซ่านหวั่นไหวไปนอกเรื่อง นอกห้องเรียน ซึ่งจะช่วยให้มีกำลังความคิด ความกล้า สามารถแก้ปัญหาทำความเข้าใจปัญหาได้ทำให้เกิดปัญญาทำความเข้าใจปัญหาได้ ทำให้เกิดปัญญา มีความรู้เรื่องนั้นๆ (ปัญญา) ได้ด้วยตนเองประจักษ์ด้วยตนเองไม่ใช่เพียงแต่รู้หรือทราบจากการบอกเล่าให้ฟังเท่านั้น

2. หลักสังคหวัตถุ 4

เป็นหลักของสังคมสงเคราะห์ สอนเรื่องการเสียสละ ช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคมอันประกอบด้วย

- 2.1 ทาน คือ การให้ การแบ่งปัน
- 2.2 ปิยวาจา คือ การมีวาจาที่เรียบร้อย
- 2.3 อตถจริยา คือ การกระทำที่เป็นประโยชน์
- 2.4 สมานัตตา คือ ความเสมอต้น เสมอปลาย

ซึ่งมีหัวข้อเรื่องการเสียสละ คือ เรื่องทาน และอตถจริยาที่เป็นการกระทำที่แสดงถึงจิตสาธารณะสอดแทรกอยู่ด้วย

3. ฆราวาสธรรม เป็นข้อปฏิบัติของผู้ครองเรือน ประกอบด้วย

- 3.1 สัจจะ คือ ความซื่อสัตย์

3.2 ทมะ คือ ความข่มใจ

3.3 ชั้นติ คือ ความอดทน

3.4 จาคะ คือ การบริจาค เสียสละแบ่งปันแก่ผู้อื่น

หัวข้อจาคะเป็นคำสอนเรื่องการเสียสละที่ประกอบอยู่ในหลักธรรมนี้ ซึ่งจะนำไปสู่การมีจิตสาธารณะ ซึ่งเป็นการเสียสละเพื่อส่วนรวมไม่ใช่เพื่อประโยชน์ส่วนตัว

4. พรหมวิหาร 4

พรหมวิหารเป็นหลักธรรมสำหรับทุกคน เป็นหลักธรรมประจำใจที่จะช่วยให้เราดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์ ได้แก่

4.1 เมตตา หมายถึง ความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับความสุขเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา ความสุขเกิดขึ้นได้ทั้งกายและใจ เช่น ความสุขเกิดจากการไม่เป็นหนี้ ความสุขเกิดจากการทำงานที่ปราศจากโทษ ความสุขที่เกิดจากการให้ เป็นต้น

4.2 กรุณา หมายถึง ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ความทุกข์ คือ สิ่งที่เข้ามาเบียดเบียนให้เกิดความไม่สบายทั้งกายและใจ

4.3 มุทิตา หมายถึง ความยินดีที่ผู้อื่นได้ดีปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น ไม่มีจิตริษยา

4.4 อุเบกขา หมายถึง การวางใจเป็นกลาง มีความปรารถนาดีต่อผู้อื่น ช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ในลักษณะที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ไม่คิดซ้ำเติมใคร

พรหมวิหาร ทั้ง 4 ข้อ นับว่าเป็นหลักธรรมที่ยิ่งใหญ่อีกประการหนึ่งของศาสนาพุทธที่ควรปลูกฝังให้แก่ผู้คนเป็นอย่างยิ่ง เพราะคนที่มีจิตสาธารณะนั้นจะต้องมีความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับความสุข (เมตตา) มีความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ (กรุณา) มีความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี (มุทิตา) และการรู้จักวางเฉยไม่คิดซ้ำเติมใครเมื่อมีทุกข์ (อุเบกขา) การพัฒนาจิตสาธารณะนั้น มีแนวคิดที่หลากหลายทั้งแนวคิดจากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงรัชกาลที่ 9 ที่สอนให้คนมีความพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว โดยตัวคนนั้นต้องมีทั้งความรู้และคุณธรรมประกอบกันหรืออาจใช้หลักคำสอนทางศาสนาเข้ามาช่วยซึ่งทุกศาสนาสอนคนให้เป็นคนดี มีความเสียสละ แบ่งปัน ทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวมมีความรักต่อเพื่อนมนุษย์มากกว่า รักตัวเอง และรักความสามัคคี

สรุปได้ว่า หลักไตรสิกขา สังคหวัตถุ ฆราวาสธรรมและพรหมวิหาร 4 สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาจิตสาธารณะให้กับนักเรียนตามความเหมาะสมกับสถานการณ์ได้ง่ายและเร็วขึ้นเพราะพื้นฐานแห่งศาสนาพุทธที่ยึดมั่นในความดี ดีทั้งภายในและภายนอก คือ ดีทั้งกาย วาจา และใจ ตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม มีคุณธรรมจริยธรรม ให้ความสำคัญต่อส่วนรวม และความเป็นพุทธมามกะจะทำให้ให้นักเรียนเข้าใจและเห็นใจต่อเพื่อนนักเรียนหรือเพื่อนร่วมงานต่อสังคม มองโลกในแง่ดี

มีความเสียสละ มีความอดทน ดังนั้นการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนจึงต้องอาศัยหลักการทางพุทธศาสนาเป็นตัวขับเคลื่อนหรือเป็นแนวทางในการพัฒนา

3. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาเชิงสังคม (Social Cognitive Theory)

แบนดูรา (Bandura, 1977) ได้พัฒนาทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาเชิงสังคมขึ้นมา ซึ่งเขามองว่ากระบวนการเรียนรู้เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และเขาเชื่อว่า การเรียนรู้ส่วนใหญ่ของคนเกิดจากการสังเกตจากตัวแบบ ซึ่งจะสามารถถ่ายทอดความคิด และการแสดงออกได้พร้อมๆ กัน และตัวแบบจะทำหน้าที่ 3 ลักษณะ คือ ส่งเสริมการเกิดพฤติกรรม ยับยั้งการเกิดพฤติกรรม และช่วยให้พฤติกรรมนั้นคงอยู่

แบนดูรา (Bandura, 1977, pp.40-51) ได้แบ่งแม่แบบไว้เป็น 2 ชนิด คือ แม่แบบจากตัวจริงกับแม่แบบที่เป็นสัญลักษณ์ซึ่งอาจเป็นคำพูด เอกสาร หรือใช้ทวิตัสตุ เช่น วิชชุ โทรทัศน์ สไลด์ หรือวิดีโอเทป เป็นต้น และได้สรุปถึงอิทธิพลของแม่แบบที่มีผู้สังเกตดังนี้

1. การสร้างพฤติกรรมใหม่ เมื่อผู้สังเกตได้เห็นการกระทำของแม่แบบซึ่งเป็นการกระทำที่ผู้สังเกตไม่เคยพบเห็นมาก่อน ผู้สังเกตจะรวบรวมข้อมูลของการกระทำใหม่นี้ในรูปของสัญลักษณ์และถ่ายทอดออกมาเป็นพฤติกรรมใหม่

2. การสร้างกฎเกณฑ์หรือหลักการใหม่ จะเกิดขึ้นในสภาพที่ผู้สังเกตเห็นการกระทำของแม่แบบในลักษณะต่างๆ เช่น การตัดสินใจ รูปแบบทางภาษา เป็นต้น จากนั้นผู้สังเกตจะทดสอบการกระทำตามแม่แบบลักษณะต่างๆ และถ้าการตอบสนองส่งผลทางบวก ผู้สังเกตจะรวบรวมรูปแบบลักษณะของแม่แบบในรูปแบบต่างๆ แล้วนำมาสร้างเป็นกฎเกณฑ์ใหม่หรือหลักการใหม่

3. การสอนความคิด และพฤติกรรมสร้างสรรค์ การมีแม่แบบจะช่วยสนับสนุน การพัฒนาเชิงสร้างสรรค์เพราะเมื่อมนุษย์เห็นแม่แบบกระทำพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่ง มนุษย์อาจใช้ประสบการณ์ต่างๆ ที่มีอยู่ประกอบการกระทำของแม่แบบมาพัฒนาเป็นความคิดหรือพฤติกรรมใหม่ขึ้นมา

4. การยับยั้งการกระทำ และลดความหวั่นเกรง ที่จะกระทำการที่ได้เห็นแม่แบบถูกลงโทษ ผู้สังเกตมีแนวโน้มที่จะไม่ทำตามแม่แบบนั้น และในทำนองเดียวกันถ้าได้เห็นแม่แบบทำพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องและไม่ห้ามปรามแล้ว ไม่มีผลกระทบใดๆ ตามมา ผู้สังเกตก็มีแนวโน้มที่จะทำตามแม่แบบ

5. การส่งเสริมการกระทำ การมีแม่แบบจะมีอิทธิพลต่อการส่งเสริมการกระทำทั้งที่เป็นทางบวกและทางลบ ถ้าผู้สังเกตได้เห็นแม่แบบแสดงพฤติกรรมหนึ่งและได้รับรางวัลผู้สังเกตมีแนวโน้มที่จะทำตามมากขึ้น ในทำนองเดียวกันถ้าผู้สังเกตได้เห็นแม่แบบที่แสดงความก้าวร้าว และได้รับการยกย่องว่าเป็นสิ่งดี ผู้สังเกตก็มีแนวโน้มทำตามมากขึ้น ดังนั้นการเสนอแม่แบบในสังคมจำเป็นต้องมีความระมัดระวังอย่างยิ่ง เพราะอาจจะมีผลต่อการเพิ่มพฤติกรรมทางลบได้

6. ทางด้านอารมณ์ การมีแม่แบบนอกจากจะส่งผลต่อการกระทำแล้ว ยังมีผลต่ออารมณ์ของผู้สังเกตให้รุนแรงเพิ่มขึ้นและกระตุ้นให้เกิดอารมณ์คล้ายตามไปด้วย

7. การเอื้ออำนวยให้เกิดการกระทำตามแม่แบบ การกระทำที่ให้เห็นคุณค่า และมีความชื่นชอบอยู่เสมอ การกระทำของแม่แบบนั้นจะทำให้ผู้สังเกตทำได้โดยรวดเร็ว และกระทำได้ง่าย นอกจากนี้เมื่อคนสามารถกระทำตามแม่แบบได้เร็ว จะทำให้เกิดการแผ่ขยายจากสังคมหนึ่งได้รวดเร็วด้วย

ซึ่งทิสนา แชมมณี (2550, หน้า 20-21) ได้สรุปแนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาจิตสาธารณะได้ คือ

1. การกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความเอาใจใส่ และตั้งใจสังเกตตัวแบบ
2. การเสนอตัวแบบ ตัวแบบจะต้องเด่นชัด ไม่สลับซับซ้อนจนเกินไป ตัวต้นแบบที่มีคุณค่า มีประโยชน์ สามารถดึงดูดจิตใจ และทำให้ผู้สังเกตพอใจ
3. การช่วยให้ผู้เรียนเก็บจำตัวแบบนั้น โดยใช้วิธีการต่างๆ เช่น การทำเป็นรหัส การจำการชักข้อมลักษณะตัวแบบในความคิดและด้วยการกระทำ
4. การจูงใจให้ผู้เรียน ปฏิบัติ โดยการช่วยให้ผู้เรียนได้รับรู้ เห็นคุณค่า ได้รับความสามารถของตนเอง เรียนรู้วิธีการกำกับตนเอง และเห็นผลที่น่าพึงพอใจของการปฏิบัติ
5. การลงมือกระทำหรือปฏิบัติ โดยช่วยให้ผู้เรียนได้ลงมือทำสังเกตการกระทำของตนเองโดยให้ผู้เรียนได้ข้อมูลป้อนกลับ และให้ผู้เรียนได้เทียบเคียงการกระทำของตนกับภาพตัวแบบในความคิด

4. ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม (Moral Development Theory)

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kolhberg) แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น 3 ระดับ แต่ละระดับแบ่งเป็น 2 ชั้น รวมเป็น 6 ชั้น ดังนี้ (ทิสนา แชมมณี, 2550, หน้า 11-13)

ชั้นที่ 1 ชั้นการหลบหลีกการลงโทษ (อายุ 2-7 ปี) คือ การตัดสินใจโดยมุ่งที่จะหลบหลีกไม่ให้ตนเองถูกลงโทษ

ชั้นที่ 2 ชั้นการแสวงหารางวัล (อายุ 7-10 ปี) คือ การตัดสินใจโดยมีความมุ่งหมายที่จะได้ผลตอบแทนที่ตนพอใจหรือต้องการ

ชั้นที่ 3 ชั้นการทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ (อายุ 10-13 ปี) คือ การตัดสินใจโดยการคล้ายตามความเห็นชอบหรือการชักจูงของผู้อื่นโดยเฉพาะเพื่อน

ชั้นที่ 4 ชั้นการทำตามหน้าที่ทางสังคม (อายุ 13-16 ปี) คือ การตัดสินใจโดยถือว่าตนมีหน้าที่ที่จะทำสิ่งนั้น ในฐานะที่ตนเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมนั้น และสังคมนั้นคาดหวังที่จะให้ตนทำหน้าที่ที่ตามกฎเกณฑ์ต่างๆ

ขั้นที่ 5 ขั้นการทำตามคำมั่นสัญญา (อายุ 16 ปีขึ้นไป) คือ การการตัดสินใจโดยเห็นแก่ประโยชน์ของคนหมู่มาก ไม่ทำตนให้ขัดต่อสิทธิอันพึงมีพึงได้ของผู้อื่น บุคคลที่มีจริยธรรมในขั้นนี้จะสามารถควบคุมบังคับใจตนเองได้

ขั้นที่ 6 ขั้นการยึดอุดมคติสากล (วัยผู้ใหญ่) คือ การตัดสินใจเพื่ออุดมคติอันยิ่งใหญ่ที่เป็นหลักประจำใจของตน บุคคลที่มีจริยธรรมในขั้นนี้นับว่าเป็นผู้มีจริยธรรมในขั้นสูงสุด

จากทฤษฎีข้างต้นแต่ละบุคคล จะมีพัฒนาการจริยธรรมเร็วช้าต่างกันโดยสามารถพิจารณาได้จากเหตุผลเชิงจริยธรรมที่บุคคลนั้นให้ และเราสามารถส่งเสริมให้บุคคลมีการพัฒนาจริยธรรมให้สูงขึ้นกว่าเดิมได้ โดยการเปิดโอกาสให้บุคคลเรียนรู้จากการตัดสินใจทางจริยธรรม และอภิปรายร่วมกับผู้อื่น การได้แสดงความคิดเห็น และอภิปรายร่วมกับผู้อื่น จะทำให้บุคคลมีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงขึ้นได้

สรุปการพัฒนาจิตสาธารณะ อาจต้องประยุกต์ใช้แนวคิด ทฤษฎี ที่หลากหลาย ตามกิจกรรมที่ทำ เพื่อที่จะมาช่วยพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานระดับประถมศึกษา เพราะการพัฒนาจิตสาธารณะต้องยึดพัฒนาการของนักเรียนเป็นหลัก โดยเฉพาะนักเรียนระดับประถมศึกษาเป็นวัยที่กำลังเจริญเติบโต พร้อมทั้งจะรับการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นจึงจำเป็นต้องใช้แนวคิดและทฤษฎีอย่างหลากหลาย

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน มีสาระครอบคลุมในประเด็นดังต่อไปนี้

1. แนวคิดตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

กฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดระดับประเทศที่ประชาชนทุกคนจะต้องยึดถือและจะต้องปฏิบัติโดยต้องอาศัยอำนาจตามรัฐธรรมนูญเพื่อออกกฎหมายในระดับกฎหมายลูก หรือในระดับรองลงไปเพื่อบังคับใช้กับประชาชนและบังคับใช้กับการปฏิบัติของภาครัฐ ทั้งนี้เพื่อให้สังคมมีความเป็นอยู่ที่สงบสุขโดยมีผู้ปกครองซึ่งเรียกว่ารัฐเป็นผู้คอยกำกับดูแลให้ผู้คนในสังคมได้ปฏิบัติตามกฎหมาย และในขณะเดียวกันก็เป็นสิ่งที่บังคับรัฐที่จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายได้บัญญัติไว้เช่นเดียวกัน ในส่วนของกฎหมายรัฐธรรมนูญที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณธรรม ได้บัญญัติไว้ใน มาตราที่ 81 รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมสร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยในศิลปะวิทยาการต่างๆ เร่งรัดพัฒนาวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศ พัฒนาวิชาชีพครู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรม (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2550, หน้า 15)

ดังนั้นการจัดการศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับประถมศึกษาจำเป็นต้องนำแนวคิดการจัดการศึกษาตามรัฐธรรมนูญมาเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาโดยเฉพาะในเรื่องการปลูกฝังให้นักเรียนมีจิตสำนึกโดยบูรณาการกับการจัดกิจกรรมให้กับนักเรียนเพื่อก่อให้เกิดจิตสาธารณะอย่างยั่งยืน

2. แนวคิดตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545, 2545, หน้า 5) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายและหลักการจัดการศึกษาว่าต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2547, หน้า 4) ซึ่งประกาศใช้เมื่อปี พ.ศ.2547 ได้กำหนดคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ทั้งในฐานะพลเมืองไทยและพลโลกไว้ในมาตรฐานที่ 1 โดยคนไทยต้องเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข ตัวบ่งชี้ คือ กำลังกาย กำลังใจที่สมบูรณ์ ความรู้และทักษะที่จำเป็น และเพียงพอ ในการดำรงชีวิตและการพัฒนาสังคม ทักษะในการเรียนรู้และการปรับตัว ทักษะทางสังคม คุณธรรม จิตสาธารณะ และจิตสำนึกความเป็นพลเมืองไทย และพลโลก โดยมุ่งปลูกฝัง สำนึกที่ถูกต้องด้านต่างๆ ให้กับผู้เรียน รวมถึงการรู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม และของประเทศชาติ และเพื่อความมั่นใจว่าคุณลักษณะที่พึงประสงค์ดังกล่าวได้เกิดขึ้นกับผู้เรียนในระดับสถานศึกษา จึงกำหนดไว้ในมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษาทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ซึ่งจะเห็นได้ว่า พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ได้ให้ความสำคัญกับการมีจิตสาธารณะที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมการรู้จักดูแลส่วนรวม รวมถึงการรู้จักการรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ ถ้าบุคคลมีจิตสาธารณะบกพร่อง มีน้อยหรือขาดไป จะมีผลต่อระดับโลก

3. แนวคิดตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

3.1 มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัย และปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3.2 มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยีและมีทักษะชีวิต

3.3 มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย

3.4 มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

3.5 มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขและได้กำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ไว้ 8 ประการ คือ

3.5.1 รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

3.5.2 ซื่อสัตย์สุจริต

3.5.3 มีวินัย

3.5.4 ใฝ่เรียนรู้

3.5.5 อยู่อย่างเพียงพอ

3.5.6 มุ่งมั่นในการทำงาน

3.5.7 รักความเป็นไทย

3.5.8 มีจิตสาธารณะ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553, หน้า 2-6)

4. แนวคิดตามการปฏิรูปการศึกษาทศวรรษที่สอง (2552-2561)

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2552, หน้า 10-25) ได้กำหนดการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ.2552- 2561) โดยกำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า “คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ” เป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษา โดยเน้นประเด็นหลัก 3 ประการ คือ

1. พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและเรียนรู้ของคนไทย โดยพัฒนาผู้เรียนสถานศึกษา แหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อม หลักสูตร และเนื้อหา พัฒนาวิชาชีพให้เป็นวิชาชีพที่มีคุณค่าสามารถดึงดูดคนเก่งและมีใจรักมาเป็นครู คณาจารย์ได้อย่างยั่งยืน ภายใต้ระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ

2. โอกาสทางการศึกษาและเรียนรู้ เพิ่มโอกาสการศึกษาและเรียนรู้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพเพื่อให้ประชาชนทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย มีโอกาสเข้าถึงการศึกษาและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

3. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคมในการบริหารและการจัดการศึกษา

กรอบแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ได้กำหนดประเด็นสำคัญของระบบการศึกษา และเรียนรู้ที่ต้องปฏิรูปอย่างเร่งด่วน ใน 4 ประการหลักดังนี้

1. พัฒนาคุณภาพคนไทยยุคใหม่ ที่มีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1.1 สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง รักการอ่าน และมีนิสัยใฝ่เรียนรู้ตลอดชีวิต

1.2 มีความสามารถในการสื่อสาร สามารถคิด วิเคราะห์ แก้ปัญหา ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

1.3 มีจิตสาธารณะ มีระเบียบวินัย เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมสามารถทำงานเป็นกลุ่ม

1.4 มีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม จิตสำนึกและความภูมิใจในความเป็นไทย ยึดมั่นการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รังเกียจการทุจริต และต่อต้านการซื้อสิทธิ์ ขายเสียง และสามารถก้าวทันโลก

2. การพัฒนาคุณภาพครูยุคใหม่ ที่เป็นผู้เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เป็นวิชาชีพที่มีคุณค่า มีระบบ กระบวนการผลิตและพัฒนาครู ศึกษานิเทศก์และบุคลากรทางการศึกษาที่มีคุณภาพมาตรฐานเหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง สามารถดึงดูดคนเก่ง คนดี มีใจรักในวิชาชีพมาเป็นครู มีปริมาณครูอย่างเพียงพอตามเกณฑ์และสามารถจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ มาตรฐาน ขณะเดียวกันสามารถพัฒนาตนเองและแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง มีสภาพวิชาชีพที่เข้มแข็งบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อพัฒนาครู ศึกษานิเทศก์และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความมั่นคงในอาชีพ มีขวัญ กำลังใจ อยู่ได้อย่างยั่งยืน

3. พัฒนาคุณภาพสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ใหม่ โดยพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาทุกระดับ/ประเภทให้สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพและพัฒนาแหล่งเรียนรู้อื่นๆ สำหรับการศึกษา และเรียนรู้ทั้งในระบบ นอกกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เช่น ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี และศูนย์การกีฬาและนันทนาการ เป็นต้น เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตและมีคุณภาพ

4. พัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการใหม่ ที่มุ่งเน้นการกระจายอำนาจสู่สถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน ภาคเอกชนและทุกภาคส่วน มีระบบการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล มีความโปร่งใส เป็นธรรม ตรวจสอบได้ ตลอดจนมีการนำระบบและวิธีการบริหารจัดการแนวใหม่มาใช้ควบคู่

กับการสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีการบริหารจัดการการเงินและงบประมาณที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Demand side) โดยให้ผู้เรียนเลือกรับบริการ

5. แนวคิดในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งเกิดจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 รวมถึงพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2546 (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, 2545, หน้า 2) ซึ่งกำหนดสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ โดยยุบหน่วยงานระดับกรม คือ กรมสามัญศึกษา กรมวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เข้าด้วยกัน จึงทำให้รูปแบบทางการบริหารเปลี่ยนแปลงไป (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2546, หน้า 1)

สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีบทบาทสำคัญในการสร้างเยาวชนให้มีคุณภาพจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 สถานศึกษามีบทบาทหลัก เป็นหน่วยบริการทางการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของท้องถิ่น และเป็นหน่วยนำสังคมของชุมชน โดยอาศัยกรอบนโยบายที่กำหนดในระดับชาติ เป็นแนวทางในด้านการจัดการทรัพยากร สถานศึกษามีบทบาทและหน้าที่สำรวจและจัดข้อมูลทรัพยากรเพื่อการศึกษาในเขตพื้นที่บริการของสถานศึกษาเพื่อประชาสัมพันธ์ให้มีการใช้ทรัพยากรร่วมกัน ส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรของสถานศึกษาร่วมมือกันใช้ทรัพยากรในชุมชนให้เกิดประโยชน์ต่อกระบวนการเรียนการสอนและสถานศึกษา ใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพพร้อมกับบุคคลและหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ดำเนินการเชิญเกียรติบุคคลและหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ที่สนับสนุนการใช้ทรัพยากรร่วมกันเพื่อการศึกษา ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาของสถานศึกษาในทุกด้าน ซึ่งครอบคลุมถึงการประสานความร่วมมือกับบุคคล ชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงาน สถานประกอบการ สถาบันสังคมอื่นและสถานศึกษาในการใช้ทรัพยากร (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, 2545, หน้า 3) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 มาตรา 57 กำหนดให้หน่วยงานทางการศึกษาระดมทรัพยากรบุคคลในชุมชนให้มีส่วนในการจัดการศึกษา โดยนำประสบการณ์ ความรู้ ความชำนาญ และภูมิปัญญาท้องถิ่นของบุคคลดังกล่าวมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษาและยกย่องเชิดชูผู้ที่ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาและดวงกมล สิ้นเพ็ง (2553, หน้า 12-15) ได้กล่าวถึงบทบาทบุคคล ครอบครัว ชุมชน และสถาบันทางสังคมในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยมีส่วนร่วมตัดสินใจ ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมจัดทำหลักสูตร ร่วมในบรรยากาศการเรียนการสอน และร่วมสนับสนุนกิจการศึกษา และจากผลการสังเคราะห์การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิของคณะศึกษาวิจัย กลุ่มวิจัย และประเมินคุณภาพการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552, หน้า 59) ในการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับแนวทางในการจัดการศึกษาต้องเข้าไปร่วมกับชุมชนเพื่อกระตุ้น ส่งเสริม ชักจูง ผลักดัน และบริการชุมชน ควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทาง นโยบาย และเป้าหมาย โดยให้โรงเรียนเป็นเครือข่ายของการเรียนรู้โดยสมบูรณ์ การมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการบริหารและการจัดการศึกษา ชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการโรงเรียน การมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรอื่นๆ พิจารณาจากการร่วมเป็นวิทยากร เป็นเครือข่ายแหล่งวิทยากรท้องถิ่น เพื่อให้เกิดจิตสำนึกในการช่วยกันคิด ช่วยกันทำ เกิดความสำนึกในการจัดสรรทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรอื่นที่อยู่ในชุมชน และการมีส่วนร่วมในภาพรวมของการจัดการศึกษาของชุมชน จะช่วยให้การดำเนินงานของโรงเรียนสอดคล้องกับความต้องการและความเหมาะสมของชุมชน สุพักตร์ พิบูลย์ (2552, หน้า 2-3) กล่าวว่า สถานศึกษาทุกแห่งจะต้องเน้นการสร้างเยาวชนที่มีความสมดุลต้องคนเก่ง คนดี สรรพภาพ ร่างกายดี มีทักษะปฏิบัติในเรื่องต่างๆ และมีความสามารถในการจัดการกับปัญหาใดๆ ซึ่งพบว่าในปัจจุบันรัฐได้กำหนดมาตรฐานเด็กไทยให้มีคุณสมบัติสำคัญๆ หลายประการ อาทิ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์มีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ มีวิสัยทัศน์ มีนิสัยรักการอ่าน การค้นคว้าหรือใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีทักษะการจัดการสามารถทำงานเป็นทีม มีสุขภาพกาย สุขภาพจิตและสุขนิสัยที่ดี มีสุนทรียภาพด้านดนตรี กีฬาและศิลปะ มีความรู้ ทักษะตามหลักสูตรพึงประสงค์ เป็นต้น

นอกจากนี้ สถานศึกษาจะต้องมีบทบาทร่วมในการจัดระเบียบสังคม ซึ่งมีแนวปฏิบัติดังนี้

1. สถานศึกษาจะต้องกำหนดคุณลักษณะของผู้เรียนให้รูปธรรมมากขึ้น หากสถานศึกษากำหนดคุณลักษณะของเยาวชนที่เป็นรูปธรรมพร้อมผลักดันหรือส่งเสริมให้เกิดคุณลักษณะต่างๆ อย่างจริงจัง ชุมชนจะเป็นแหล่งที่น่าอยู่ในช่วงพริบตา อีกทั้งเยาวชนจนจะเกิดคุณลักษณะอื่นๆ ตามมา เช่น ความเสียสละเพื่อส่วนรวม ทักษะการจัดการ

2. สถานศึกษาจะต้องเป็นแกนนำในการชี้นำทิศทางการพัฒนาหรือแก่ชุมชน การปฏิบัติ การพัฒนาใดๆ จะต้องดำเนินการผ่านกลุ่มเยาวชนหรือนักเรียน นอกจากจะเป็นการพัฒนาชุมชนแล้ว ยังเป็นการปลูกฝังคุณลักษณะหลายประการในตัวผู้เรียนไปพร้อมๆ กัน

3. สถานศึกษาจะต้องร่วมเป็นแกนนำในการพัฒนาชุมชนในรัศมีที่เป็นที่ตั้งของสถานศึกษา โดยร่วมกับชุมชนอย่างจริงจังในการพัฒนาบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมของชุมชนทั้งนี้อาจปฏิบัติการผ่านกิจกรรมชุมชนที่มีอยู่ในโรงเรียน และเน้นให้นักเรียนมีบทบาทหลักในการร่วมวางแผนพัฒนา ถ้ามองเห็นแนวทางการพัฒนาชุมชนที่เป็นรูปธรรมก็สามารถนำไปประยุกต์ในชุมชนที่อยู่อาศัยของตนเองได้ในอนาคต โรงเรียนก็เป็นที่พักใจ เป็นที่พอใจของชุมชนที่เป็นที่ตั้งของโรงเรียน เป็นโรงเรียนของชุมชนอย่างแท้จริง

4. สถานศึกษาจะต้องเน้นการสร้างเครือข่ายผู้ปกครอง เครือข่ายแกนนำชุมชน เพื่อให้เครือข่ายต่างๆ มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนหรือสังคมอย่างจริงจัง โดยมีสถานศึกษาเป็นศูนย์กลางขององค์ความรู้และเป็นศูนย์กลางประสานงานเพื่อการพัฒนาอีกแห่งหนึ่งของชุมชน

สรุปได้ว่าสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีบทบาทสำคัญในการชี้นำสังคม เป็นแกนนำในการพัฒนาชุมชนและแก้ปัญหาให้กับชุมชน และมีบทบาทหลักในการพัฒนาคุณภาพคนให้เป็นคนมีคุณภาพ มีคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ นอกจากนี้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีบทบาทภารกิจหลักตามนัยแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติในการพัฒนาเยาวชนของชาติ และการบริการทางวิชาการแก่สังคม มีการประกันคุณภาพเพื่อเป็นหลักประกันในการปฏิบัติภารกิจตามเป้าหมายที่กำหนด

จากกฎหมายรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 หลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 การปฏิรูปการศึกษาทศวรรษที่สอง และแนวคิดในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ให้ความสำคัญกับเรื่องจิตสาธารณะ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของสถานศึกษาที่จะต้องดำเนินการในเรื่องการพัฒนา จิตสาธารณะ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเจตนารมณ์ที่กำหนดไว้ โดยเฉพาะสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานระดับประถมศึกษา ที่จะต้องตอบสนองต่อนโยบายของรัฐ ผู้วิจัยเห็นว่าการพัฒนาจิตสาธารณะตั้งแต่เยาว์วัยจะเป็นการปลูกฝังให้เด็กมีจิตสาธารณะที่คงทนถาวรตลอดไป

บทที่ 9

การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับครู

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงมีพระราชดำรัสพระราชทานแก่ครูอาวุโส ประจำปี พ.ศ. 2522 ซึ่งมี ข้อความที่แสดงถึงคุณลักษณะที่ดีของครูที่ดีไว้ดังนี้ “ครูที่แท้นั้นเป็นผู้กระทำแต่ความดี คือ ต้องขยันและอุทิศสหายเพียร เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละ ต้องหนักแน่น อดกลั้น และอดทน ต้องรักษาวินัย สำรวมระวังความประพฤติและ ปฏิบัติตนให้อยู่ในระเบียบแบบแผนที่ตั้งงาม ต้องปลื้มใจปลื้มใจจากความสะอาดสบาย และความ สนุกรื่นรื่นที่ไม่สมควรแก่เกียรติภูมิของตน ต้องมั่นใจให้มั่นคงและแน่วแน่ ต้องซื่อสัตย์ รักษา ความจริงใจ ต้องเมตตา หัวดี ต้องวางใจเป็นกลาง ไม่ปล่อยไปตามอำนาจอคติ ต้องอบรมปัญญา ให้เพิ่มพูนสมบูรณ์ขึ้น ทั้งในด้านวิทยาการ และความฉลาด รอบรู้ในเหตุและผล ” (ครูสภา, 2524 : 3)

สังคมคาดหวังว่า ครู คือ แม่พิมพ์ของชาติ เป็นผู้สร้างสมาชิกใหม่ของสังคมให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพต่อสังคม ครู จึงเป็นปูชนียบุคคลที่ได้รับความเคารพนับถืออย่างสูง ซึ่งธรรมชาติของอาชีพครูเป็นอาชีพที่ต้องเกี่ยวข้องกับสัมผัสกับบุคคลอื่นอยู่เสมอ ฉะนั้นผู้ดำเนินอาชีพครูจึงต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของศิษย์ ลักษณะของครูที่ดี อาจจะศึกษาได้จากแนวความคิดต่างๆ ดังนี้

ลักษณะครูที่ดีตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู

รายละเอียดเกี่ยวกับคุณลักษณะ พฤติกรรมหลัก และพฤติกรรมบ่งชี้ตามเกณฑ์ มาตรฐานวิชาชีพครู ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 หมวด มีดังต่อไปนี้

หมวดที่ 1 รอบรู้ สอนดี ประกอบด้วย คุณลักษณะ พฤติกรรมหลัก และ พฤติกรรมบ่งชี้ดังต่อไปนี้

1. ด้านความรู้และความสามารถในวิชาชีพครู ได้แก่

1.1 รู้แผนการศึกษาแห่งชาติ: รุ้นโยบายการศึกษาที่ตนรับผิดชอบ, รู้จุดมุ่งหมายของการศึกษา

1.2 รู้หลักสูตร คือ

1) รู้หลักการ รู้จุดมุ่งหมาย และโครงสร้างของหลักสูตร

2) รู้แผนพัฒนาและนโยบายหลักของท้องถิ่น หรือจังหวัดที่ปฏิบัติ

3) สามารถปรับหลักสูตรการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับนโยบาย การพัฒนา และสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น

4) เข้าใจหลักสูตรและสามารถเชื่อมโยงหลักสูตรกับการสอนในระดับ ต่าง ๆ ได้

1.3 รู้เนื้อหาวิชาที่สอน คือ

1) มีความแม่นยำ และละเอียดลึกซึ้งในเนื้อหาวิชา และปรับปรุง ให้ทันสมัยอยู่เสมอ

- 2) ผ่านการศึกษาหรือผ่านการอบรมในวิชาที่สอน
- 3) จัดทำเอกสารประกอบการสอนและคู่มือในวิชาที่ตนรับผิดชอบ
- 4) ศึกษาหาความรู้ใหม่ ๆ ที่เกี่ยวกับเนื้อหาวิชาที่สอน
- 5) สามารถประยุกต์ความรู้ไปใช้ในการสอน

1.4 ทำการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ คือ

- 1) เตรียมการสอนล่วงหน้าอย่างเป็นระบบ ครบทุกขั้นตอน
- 2) วางแผนและจัดสภาพแวดล้อมของห้องเรียนได้เหมาะสมกับการเรียนรู้ของผู้เรียน
- 3) นำหลักจิตวิทยามาใช้ในการเรียนการสอน สอดคล้องกับพัฒนาการ ของผู้เรียน
- 4) ใช้ภาษาไทยสื่อความหมายได้อย่างถูกต้อง ทั้งการพูด การเขียน การ ถ่ายทอด
- 5) การใช้คำถาม การออกความคิดเห็น และการอภิปราย
- 6) ใช้สื่อการเรียนการสอนได้สอดคล้องกับจุดประสงค์และเนื้อหาวิชาที่สอน
- 7) รู้วิธีสอนหลายรูปแบบและเลือกมาสอนได้ถูกต้องและเหมาะสมกับผู้เรียน
- 8) ใช้คำถามทำให้เด็กคิดเป็น
- 9) จัดทำกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 10) ใช้เทคนิคการเสริมแรงอย่างถูกต้อง

1.5 รู้หลักการวัด และประเมินผล คือ

- 1) มีความรู้เกี่ยวกับลักษณะแบบทดสอบตามหลักการวัดผล ประเมินผล และสามารถออกข้อสอบและปรับปรุงแบบทดสอบ รวมทั้งนำมาใช้ได้ จริง เหมาะสมกับระดับชั้นของผู้เรียน
- 2) ใช้การวัดและประเมินผลหลาย ๆ วิธีให้เหมาะสมกับสภาพการเรียนรู้
- 3) ดำเนินการวัดผลและประเมินผลได้ถูกต้อง มีคุณภาพ
- 4) นำผลการวัดและประเมินผลมาปรับปรุงการเรียนการสอน

1.6 สอนซ่อมเสริม คือ

- 1) วิเคราะห์วินิจฉัยปัญหาและความต้องการจำเป็นของผู้เรียน
- 2) สามารถใช้วิธีสอนซ่อมเสริมเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน

1.7 การพัฒนาการสอน คือ

- 1) ใช้ระบบข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนการสอนให้เป็นประโยชน์
- 2) วิจัยการเรียนการสอน และหรือนำผลการวิจัยมาใช้ปรับปรุงวิธีการ สอน แก้ปัญหา
- 3) เผยแพร่เทคนิควิธีการสอนใหม่ ๆ ตลอดจนผลงานทางวิชาการให้แก่ เพื่อนครูตาม

ความรู้

การเรียนการสอน

สมควร

2. ด้านสนับสนุนการเรียนการสอน

2.1 บริการเชิงแนะแนว

- 1) สังเกตและรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล
- 2) บันทึกประวัติประจำวันนักเรียน
- 3) จัดกิจกรรมเพื่อสร้างประสบการณ์ในการแก้ปัญหา
- 4) ใช้เทคนิคต่าง ๆ ในการให้คำปรึกษา และแก้ปัญหาให้นักเรียน
- 5) ให้ความสนใจดูแลและช่วยเหลือด้านสุขภาพ อนามัย และความปลอดภัยของ

นักเรียน

6) บริการสนเทศ

2.2 บริการด้านกิจการนักเรียน

- 1) เป็นอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมชมรมของนักเรียน และกิจกรรมพิเศษ
- 2) จัดกิจกรรมเพื่อสร้างคุณลักษณะประชาธิปไตย
- 3) จัดกิจกรรมเพื่อสร้างเสริมจริยธรรม
- 4) จัดกิจกรรมเพื่อสร้างเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

2.3 บริการด้านสื่อการเรียนการสอน

- 1) ดูแลบำรุงรักษาอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนให้อยู่ในลักษณะ ใช้การได้
- 2) จัดมุมห้องสมุดหรือมุมเสริมประสบการณ์
- 3) จัดสื่อที่ส่งเสริมความถนัด ศิลปะ ดนตรี กีฬา แก่ผู้เรียน

2.4 งานธุรการ

- 1) ทำเอกสารประจำชั้นได้ดี และเป็นปัจจุบัน
- 2) จัดเก็บระเบียบสะสมนักเรียน เอกสาร เป็นหมวดหมู่และเป็นระบบ
- 3) มีเอกสารหลักฐานการติดต่อระหว่างครูกับผู้ปกครอง

3. ด้านรอบรู้สถานการณ์บ้านเมืองและความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ

3.1 ติดตามความเคลื่อนไหวและสถานการณ์ของบ้านเมืองในปัจจุบัน

- 1) ติดตามข่าวความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ทั้งด้านการศึกษา การเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

3.2 จับประเด็นปัญหาและความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของสังคมได้

- 1) วิเคราะห์และให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับข่าวสารและประเด็นปัญหาต่าง ๆ ได้
- 2) พยายามใช้ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสาร และการสรุปประเด็นปัญหา ที่สำคัญมาใช้

ในการเรียนการสอน

หมวดที่ 2 มีคุณธรรม จรรยาบรรณ ประกอบด้วย คุณลักษณะ พฤติกรรมหลัก และ พฤติกรรมบ่งชี้ ดังต่อไปนี้

1. มีความเมตตากรุณา

1) มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานและสังคม ไม่นิ่งดูตายและ เต็มใจช่วยเหลือตามกำลังความสามารถ

2) มีความสนใจและห่วงใยในการเรียนและความประพฤติของผู้เรียน แนะนำ เอาใจใส่ช่วยเหลือเด็ก และเพื่อนร่วมงานให้ได้รับความสุข และพึงทุกข์ เป็นกันเองกับผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้สึกเปิดเผย ใจกว้างและเป็นที่ยอมรับของผู้เรียนได้

2. มีความยุติธรรม

มีความเป็นธรรมต่อนักเรียน เอาใจใส่และปฏิบัติต่อผู้เรียนและเพื่อน ร่วมงานทุกคน อย่างเสมอภาคและไม่ลำเอียง ตัดสินปัญหาของผู้เรียนด้วย ความเป็นธรรม ความเป็นกลาง ยินดีช่วยเหลือผู้เรียน ผู้ร่วมงานและ ผู้บริหาร โดยไม่เลือกที่รักมักที่ชัง

3. มีความรับผิดชอบ

มุ่งมั่นในผลงาน มีวิธีการที่จะปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ วางแผนการ ใช้เวลาอย่างเหมาะสมและปฏิบัติงานได้ทันเวลา ใช้เวลาอย่างคุ้มค่าและมี ประสิทธิภาพ

4. มีวินัย

1) มีวินัยในตนเอง ควบคุมตนเองให้ปฏิบัติตนอย่างถูกต้องตามทำนองคลองธรรม มีวิธีทำงานที่เป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคคลอื่นได้

2) ปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบของหน่วยงานและสถานศึกษา

5. มีความขยัน

1) มีความตั้งใจ กระตือรือร้น และปฏิบัติงานเต็มความสามารถอย่าง สม่าเสมอ ไม่ทอดทิ้งต่ออุปสรรคในการทำงาน

2) มีความพยายามที่จะสอนเด็กให้บรรลุจุดมุ่งหมาย

6. มีความอดทน

1) อดทนเมื่อเกิดอุปสรรค ปฏิบัติงานเต็มที่ไม่ว่างกลางคัน

2) มีความสามารถในการควบคุมอารมณ์ ไม่โกรธง่ายและสามารถควบคุม อารมณ์ได้อย่างเหมาะสม อดทน อดกลั้น ต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ 28

7. มีความประหยัด

1) รู้จักประหยัดอดออม ช่วยรักษาและใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัด ไม่ใช้จ่าย ฟุ่มเฟือยเกินฐานะของตน รู้จักเก็บออมทรัพย์ เพื่อความมั่นคงของฐานะ

2) ใช้ของคุ้มค่า ช่วยรักษาและใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัด

8. มีความรักและศรัทธาในอาชีพครู

- 1) เห็นความสำคัญของอาชีพครู สนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรวิชาชีพ ครู เข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาชีพครู ร่วมมือและส่งเสริมให้มีการพัฒนา มาตรฐานวิชาชีพครู
  - 2) รักษาชื่อเสียงวิชาชีพครู ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ให้เกิดผลดีและเกิดประโยชน์ต่อ ส่วนรวม เป็นสำคัญ รักษาความสามัคคีและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในหน้าที่ การงาน ปกป้องและสร้างความเข้าใจ อันดีต่อสังคมเกี่ยวกับวิชาชีพครู
  - 3) เกิดความสำนึกและตระหนักที่จะเป็นครูที่ดี ปฏิบัติตนให้เหมาะสมที่เป็น ปุชนิยมบุคคล
9. ความเป็นประชาธิปไตยในการปฏิบัติงานและการดำรงชีวิต
- 1) รับฟังความคิดเห็นและข้อโต้แย้งของผู้อื่น เปิดโอกาสให้ผู้อื่นแสดงความคิดเห็น
  - 2) มีเหตุผล ยอมรับและปฏิบัติตามความคิดเห็นที่มีเหตุผลโดยคิดถึง ประโยชน์ส่วนรวม
- เป็นหลัก ใช้หลักการและเหตุผลในการตัดสินใจและ แก้ปัญหา
- หมวดที่ 3 มุ่งมั่นพัฒนา ประกอบด้วยคุณลักษณะ พฤติกรรมหลักและ พฤติกรรมบ่งชี้ ดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาตนเอง

1.1 รู้จักสำรวจและปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ

- 1) รับฟังคำวิพากษ์วิจารณ์และนำมาปรับปรุงตนเอง
- 2) ประเมินผลและปรับปรุงการทำงานของตนเองตลอดเวลา
- 3) ยอมรับความเปลี่ยนแปลงและปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมอย่างมีเหตุผล ทางคุณธรรม

1.2 สนใจใฝ่รู้

- 1) ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ
- 2) เข้าร่วมประชุมสัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และความคิด
- 3) สนใจติดตามเหตุการณ์ปัจจุบัน และติดตามความเคลื่อนไหวทาง การศึกษา

1.3 เพิ่มพูนวิทยฐานะ

สนใจกระตือรือร้นในการที่จะเข้ารับราชการอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ที่ จะนำมาใช้ ประโยชน์ในการเรียนการสอน

1.4 คิดค้นคว้าวิทยาการใหม่ ๆ

- 1) คิดเทคนิควิธีการสอนหรือประดิษฐ์ผลงานแปลกใหม่มาใช้ในการเรียน การสอน
- 2) นำผลที่ได้จากการทดลองมาปรับปรุงใช้พัฒนางานและเผยแพร่ให้เป็น ประโยชน์ต่อ

การเรียนการสอน

2. การพัฒนาชุมชน

บำเพ็ญประโยชน์แก่ชุมชนเข้าร่วมประชุมกิจกรรมของชุมชนตามความเหมาะสม ส่งเสริมการ ดำเนินชีวิตตามวิถีทางประชาธิปไตยแก่ชุมชน โดย ประพฤติตนเป็นแบบอย่างและชักชวนผู้อื่นให้ปฏิบัติ ตามในโอกาส อันควรมีส่วนร่วมให้โรงเรียนเป็นแหล่งวิทยาการชุมชน พร้อมทั้งพยายาม ใช้แหล่ง

วิทยาการชุมชนให้เป็นประโยชน์ ประสานงานกับผู้ปกครองนักเรียนเพื่อทำประโยชน์ต่อชุมชน นำความรู้และเทคโนโลยีสมัยใหม่มาสู่ชุมชน เป็นผู้นำในการริเริ่มกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน

ลักษณะครูที่ดีตามทัศนะของบุคคลต่างๆ

ชญ แสงศักดิ์ (2505: 85-100) มีความเห็นว่าลักษณะของครูที่ดีมี 5 ประการ คือ

1. มีความสัมพันธ์อันดีกับนักเรียน คือ ครูต้องสนใจเอาใจใส่ปัญหาของนักเรียนคอยตอบปัญหาต่างๆ ให้ชัดเจน แนะแนวไม่แสดงอารมณ์รุนแรงไม่เยาะเย้ย รู้จักรงับอารมณ์มีน้ำใจเป็นนักกีฬาอดทน วางตัว เหมาะสมกับเด็ก ไม่สนิทสนมเกินไป

2. มีความรักในอาชีพครูมีส่วนช่วยแนะนำเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนเสมอรับฟังคำแนะนำปรับปรุง ตนเองเสมอ ทันสมัยต่อความรู้และกิจกรรมของครูเห็นว่าอาชีพครูดีสอนไม่มอมภูมิร่วมมือสนับสนุนสมาคม การศึกษาหรือวิชาชีพที่สนใจ ทา ตนให้เป็นประโยชน์ต่อทางราชการ มีความสามารถในอาชีพ และใช้เวลาว่างให้ เป็นประโยชน์ในการสอน

3. มีจรรยาครูไม่แพร่ข่าวลือ ชื่อสัตย์ต่ออาชีพ ไม่ขโมยผลงานของผู้อื่น ไม่ให้ร้ายผู้อื่น มีมารยาทในการ ติดต่อราชการตามลำดับสายงาน ไม่อ้างอิงศาสนาทำให้ศาสนาอื่นเสียหาย ปรับปรุงตัวเองเสมอไม่กวดวิชา นักเรียนตนเอง รักษาความลับของนักเรียนไม่โฆษณาชวนเชื่อไม่นำผู้อื่นมาินทาให้นักเรียนฟังไม่เรียกร้อง เงินเดือนเพื่อตัวเองไม่ใช้อิทธิพลส่วนตัวในทางราชการและปฏิบัติตามสัญญาที่ทำไว้กับราชการอย่างเคร่งครัด

4. มีคุณสมบัติส่วนตัวดีมีความซื่อตรงสติปัญญาดีเชื่อมั่นในตัวเอง มีความคิดริเริ่มกระตือรือร้น คิด ปรับปรุงโรงเรียน เป็นกันเองกับนักเรียน รู้จักผ่อนหนักเป็นเบา มีน้ำใจจริงสุภาพอ่อนโยน สุขภาพดี รู้จักร่วมมือ ไม่ทำกริยาอาการอันน่ารำคาญพูดชัดแต่ไม่ตะโกน ตรงต่อเวลาให้คะแนนเที่ยงตรงเข้าใจกฎระเบียบ และปฏิบัติ โดยเคร่งครัด รู้จักรักษาปากและกลิ่นตัว

5. มีรูปร่างท่าทางดีมีใบหน้าสะอาด ตัดผมเรียบร้อย สุภาพ โทนหนวดโกนเคราให้เรียบร้อย เสื้อผ้า สะอาดเรียบร้อย รองเท้าขัดมันสะอาด สวมเสื้อผ้าเหมาะสมกับกาลเทศะรักษาท่าทางให้สง่างาม ไม่สูบบุหรี่หรือ เคี้ยวหมากฝรั่งหรืออาหารระหว่างสอน รักษานิ้วมือเล็บ ให้สะอาดอยู่ตลอดเวลารักษาฟัน ซ่อมฟันให้สะอาด เรียบร้อย แต่งกายสุภาพ รูปร่างสันทัดเหมาะสมกับการเป็นครู

พระพุทธทาสภิกขุ (2530 : 1-27) ได้บรรยายเรื่องธรรมะสำหรับครูระหว่าง วันที่ 4-9 กันยายน 2527 ณ สวนโมกขพลาราม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งมีความบางตอนแสดงถึง คุณลักษณะของครูที่ดีไว้ดังนี้ครูในฐานะที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นปูชนียบุคคล คุณธรรมของครู คือเปิด ประตูทางวิญญานของโลกที่ปิดด้วยอวิชชาให้ออกมาสู่แสงสว่าง และอิสรภาพทางจิตมีลักษณะ สูงส่งในแง่คุณธรรม มีหน้าที่พัฒนามนุษย์ให้เป็นในทางที่ถูกทุกวิถีทาง มีจิตใจเปี่ยมด้วยเมตตา กรุณาและปัญญา ทำบุญคุณและมีประโยชน์แกโลกอย่างมหาศาลโดยได้รับประโยชน์ตอบแทน เพียงเล็กน้อยชีวิตได้ ครูต้องสร้างเด็กให้มีสติปัญญา มีเหตุผล ช่วยให้เขาหลุดพ้นจากสัญชาติญาณ อย่างสัตว์ สามารถสร้างบ้านสร้างชาติและสังคม

โลก เป็นพุทธมามกะที่สมบูรณ์ รู้จักรับผิดชอบชั่ว ดี เชื่อฟังบิดา มารดา และให้เขารู้จักว่า ไท (อิสระจากกิเลส) มัชฌิม (ทางสายกลางอริยมรรค) โชคดี (ทำดีทางกาย วาจา ใจ) เกียรติ (รู้ว่าตนเองได้ทำดีถูกต้อง มีคุณค่า ควรแก่การ ภาคภูมิใจ)

ฝ่ายพัฒนาข้าราชการครู กองวิชาการบริหารงานบุคคล คณะกรรมการข้าราชการครู (2529 : 1) ได้กำหนดคุณลักษณะของครูที่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพไว้ดังนี้ คือ สอนดี มีระเบียบเพียบคุณธรรม นำสังคม? พร้อมกับการกำหนดคุณลักษณะดังกล่าว เพื่อพัฒนาวิสัย และจริยธรรมสำหรับข้าราชการครู 6 เรื่อง คือ

1. การปฏิบัติการสอนที่มีคุณภาพ : ตรงเวลา
2. การปฏิบัติการสอนที่มีคุณภาพ : การแสวงหาทางใหม่ ๆ ในการเรียนการสอน
3. การปฏิบัติการสอนที่มีคุณภาพ : การคำนึงถึงผลที่จะเกิดกับผู้เรียน
4. การปฏิบัติตามระเบียบของทางราชการ
5. การประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดี
6. การมุ่งมั่นในการทำประโยชน์แก่สังคม

คณะกรรมการส่งเสริมวิชาชีพครู (คุรุสภา. 2532 : 1) ได้ประกาศเกณฑ์มาตรฐาน วิชาชีพครูเมื่อเดือนสิงหาคม 2532 โดยกำหนดว่า ครูควรมีคุณลักษณะพื้นฐานอย่างน้อย 4 ประการคือ

1. รอบรู้ คือ จะต้องมีความรู้เกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจสังคมโดยทั่วไป และรอบรู้เรื่องราวเกี่ยวกับอาชีพของตน
2. สอนดี คือ สามารถทำการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. มีคุณธรรม จรรยาบรรณ คือ มีศรัทธาในอาชีพของตน ตั้งใจใช้ความรู้ความสามารถ ในอาชีพ เพื่อเยาวชนและสังคมมีความซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบต่ออาชีพ และมีความรักษา ปราบปรามดีต่อเยาวชน ตลอดจนอุทิศเวลาให้กับศิษย์
4. มุ่งมั่นพัฒนา คือ ปรับปรุงตนเอง ใฝ่ศึกษาหาความรู้ คิดค้นหาความรู้ที่ทันสมัยอยู่เสมอ

โกวิท ประมวลพฤษ (2528 : 582 ? 592) ได้ให้ความหมายของคุณลักษณะครูที่ดีทางจริยธรรมทั้ง 6 ด้าน ไว้ดังนี้

1. ความซื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสมและตรงต่อความเป็นจริง ประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมา ทั้งกาย วาจา ใจ ต่อตนเอง และต่อผู้อื่น แสดงออกเป็น พฤติกรรมได้ดังต่อไปนี้

- 1.1 ถ่ายทอดความรู้โดยไม่ปิดบังอำพราง
- 1.2 ไม่เบียดบังแรงงานหรือนำผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตน
- 1.3 ไม่เบียดบังทรัพย์สินส่วนรวม หรือส่วนราชการไปใช้เพื่อประโยชน์ส่วนตน
- 1.4 ไม่อวดอ้างความสามารถเกินความจริง

1.5 ไม่นำ หรือยอมให้นำผลงานทางวิชาการของตนไปใช้ในทางทุจริต หรือเป็นภัยต่อมนุษยชาติ

- 1.6 ใช้เวลาราชการเพื่อประโยชน์ทางราชการอย่างเต็มที่
- 1.7 ไม่ชักชวนศิษย์กระทำในสิ่งที่เสื่อมเสีย
- 1.8 เข้าสอน และเลิกสอนตามเวลาที่กำหนด
- 1.9 ไม่ประจบ สอพลอผู้บังคับบัญชาเพื่อประโยชน์ส่วนตน
- 1.10 ปฏิบัติหน้าที่อย่างดี ทั้งต่อหน้าและลับหลังผู้บังคับบัญชา
- 1.11 เป็นบุคคลรักษาคำมั่นสัญญา

2. ความรับผิดชอบ หมายถึง ความมุ่งมั่น ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ด้วยความผูกพัน พากเพียร และละเอียดรอบคอบ ยอมรับผลกระทำในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย ทั้งพยายามที่จะปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ ให้ดียิ่งขึ้น แสดงออกเป็นพฤติกรรมดังนี้

- 2.1 เตรียมการสอนอย่างดี
- 2.2 ดูแลซ่อมแซม ปรับปรุง อุปกรณ์ และสถานที่ของทางราชการอยู่เสมอ
- 2.3 แสวงหาแนวทางวิธีการปรับปรุงในงานที่รับผิดชอบอยู่เสมอ
- 2.4 ค้นคว้าหาความรู้ใหม่อยู่เสมอ
- 2.5 ไม่เพิกเฉยในเหตุการณ์ที่จะทำให้เกิดผลเสียต่องานราชการ
- 2.6 มีความละเอียด รอบคอบในการทำงาน
- 2.7 อดทนต่อปัญหาต่าง ๆ ในการทำงาน โดยไม่ละทิ้งและท้อถอยโดยง่าย
- 2.8 อดทนต่อพฤติกรรมที่ยั่วของศิษย์ ไม่แสดงความโกรธโดยง่าย
- 2.9 ยอมรับผลการกระทำของตน
- 2.10 รู้จักหน้าที่และปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มกำลังความสามารถ
- 2.11 ให้ความร่วมมือในกิจการของสถาบันเป็นอย่างดี
- 2.12 ผ่อนปรนต่อปัญหาต่าง ๆ และหาทางแก้ไขโดยวิธีทางปัญญาและสันติวิธี
- 2.13 ใช้ทรัพย์สินราชการอย่างประหยัด

3. ความเมตตา กรุณา เมตตา หมายถึง ความรักใคร่ปรารถนาจะให้ผู้อื่นเป็นสุข กรุณา หมายถึง ความสงสารคิดจะช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ แสดงออกเป็นพฤติกรรมได้ดังต่อไปนี้

- 3.1 สนใจ เอาใจใส่ศิษย์ที่มีปัญหาอย่างสม่ำเสมอ
- 3.2 ชักนำให้ศิษย์ประพฤติแต่สิ่งที่ดีงาม
- 3.3 ให้โอกาสกับศิษย์ได้แก้ตัวต่อการกระทำที่ผิดพลาด
- 3.4 ให้กำลังใจแก่ศิษย์โดยเฉพาะศิษย์ที่มีปัญหา
- 3.5 ให้ความอนุเคราะห์กับศิษย์และบุคคลทั่วไปตามสมควรกับฐานะ
- 3.6 ไม่ใช่ถ้อยคำหรือแสดงกริยาข่มขู่ศิษย์และผู้อื่น

3.7 ไม่ใช่ถ้อยคำหรือแสดงกริยาดูหมิ่นเสียดเสียดศิษย์ และผู้อื่น

3.8 ไม่แสดงกริยาอาฆาตพยาบาทต่อศิษย์และผู้อื่น

3.9 มีบุคลิกภาพยิ้มแย้มแจ่มใสอยู่เสมอ

3.10 ให้ความเป็นกันเองกับศิษย์และผู้อื่นอยู่เสมอ

4. ความเสียสละ หมายถึง การละความเห็นแก่ตัว การให้ปันแก่คนที่ควรให้ ด้วยกำลังกาย กำลังทรัพย์ กำลังสติปัญญา รวมทั้งการรู้จักสละทิ้งอารมณ์ร้ายในตนเองด้วย แสดงออกเป็น พฤติกรรมได้ดังต่อไปนี้

4.1 ร่วมกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการพัฒนาทางการศึกษากับศิษย์ทั้งในและนอกเวลา
ราชการอยู่เสมอ

4.2 ให้คำปรึกษากับศิษย์ในปัญหาต่างๆ ทั้งในและนอกเวลาราชการอยู่เสมอ

4.3 แบ่งปันทรัพย์สินตามสมควร เพื่อให้กิจการของศิษย์หรือสถาบันประสบ ความสำเร็จ

4.4 ช่วยเจรจาเป็นธุระในกิจการของศิษย์และสถาบันให้สำเร็จประโยชน์

4.5 ให้อภัยผู้อื่น ไม่แสดงการอาฆาตพยาบาท

4.6 ใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นผู้อื่น

4.7 มีเหตุผล ไม่มั่งงายในความเชื่อของตน

5. ความยุติธรรม หมายถึง การปฏิบัติด้วยความเที่ยงตรง สอดคล้องกับความเป็นจริง และเหตุผล ไม่มีความลำเอียง แสดงออกเป็นพฤติกรรมได้ดังต่อไปนี้

5.1 ให้ความรู้และการบริการต่าง ๆ แก่ศิษย์โดยไม่แบ่งเชื้อชาติ ศาสนา เพศ หรือ ความสัมพันธ์ส่วนตัว

5.2 ตรวจสอบผลงานและให้คะแนนตามความเป็นจริงด้วยความเที่ยงธรรมและมีเหตุผล

5.3 ใช้หลักวิชาที่ถูกต้องในการประเมินผลการศึกษาอย่างสม่ำเสมอ

6. การรักษาวินัย หมายถึง การควบคุมความประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้องและเหมาะสมกับ จรรยา มารยาท ข้อบังคับ ข้อตกลง กฎหมาย และศีลธรรม แสดงออกเป็นพฤติกรรมได้ดังต่อไปนี้

6.1 แต่งกายเหมาะสมกับอาชีพครู

6.2 วาจาสุภาพ

6.3 รักษาความลับของศิษย์ เพื่อร่วมงาน และสถานศึกษา

6.4 ตรงต่อเวลา

6.5 ดูแล จัดอุปกรณ์ทางการศึกษา และสถานที่ทำงาน สะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อย

6.6 ไม่สูบบุหรี่

6.7 ไม่ดื่มสุรา

6.8 ไม่เล่นการพนัน

6.9 ไม่ประพฤติผิดทางเพศ

6.10 ให้ความร่วมมือกับกิจกรรมของสถานศึกษาเป็นอย่างดี

กรรมการฝึกหัดครู (กระทรวงศึกษาธิการ กรมการฝึกหัดครู 2515 : 14-15) และ (สาโรจ บัวศรี) ได้กำหนดเกี่ยวกับสมรรถภาพในการเป็นครูกว่าครูที่มีสมรรถภาพสูงนั้นควรมีคุณสมบัติ ดังนี้

1. สามารถทำการสอนได้เป็นอย่างดี โดยรู้จัก
  - 1) ใช้หลักจิตวิทยาแห่งการเรียนรู้
  - 2) ใช้หลักการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็ก
  - 3) ทำบรรยากาศที่เหมาะสมที่จะเกิดการเรียนรู้
  - 4) วางแผนสำหรับการสอนอย่างถี่ถ้วน
  - 5) ใช้วิธีการสอนแบบต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม
  - 6) ใช้แบบทดสอบชนิดต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมเพื่อวัดผลการเรียนวิเคราะห์ข้อและรู้จัก

วัดผลโดยทั่วไป

7.ปกครองชั้นและบริหารงานต่าง ๆ ของชั้นได้อย่างเรียบร้อยและราบรื่น ทำงานธุรการขอโรงเรียนได้

2. สามารถอบรมแนะแนว และปกครองได้เป็นอย่างดี โดยรู้จัก
  - 1) หลักการที่ว่า ถ้าทุกคนสร้างคุณธรรมและหลักธรรมต่างๆ ไว้ประจำตัวได้แล้ว
  - 2) ใช้หลักการและวิธีการของการแนะแนว
  - 3) สร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับบิดามารดาและผู้ปกครอง
  - 4) ใช้ผลของการวิจัย และผลของการทดสอบต่าง ๆ ให้เป็นประโยชน์ในการอบรม
3. สามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนได้เป็นอย่างดี โดยรู้จัก
  - 1) ร่วมในการวางแผนจัดการ กิจกรรมในหลักสูตร หรือกิจกรรมร่วมหลักสูตรชนิดต่างๆ
  - 2) รับหน้าที่และภาวะในการปฏิบัติกิจกรรมเหล่านั้นตามแผน
  - 3) รักษาสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้ร่วมงานทั้งปวงของโรงเรียน
4. สามารถสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีและร่วมมือกับชุมชนเป็นอย่างดี โดยรู้จัก
  - 1) ช่วยเหลือชุมชนในการแก้ไขปัญหาของชุมชน
  - 2) ทำให้ชุมชนเข้าใจโรงเรียน และสนับสนุนในทางที่เหมาะสม
  - 3) หาความร่วมมือจากมารดาบิดาของผู้ปกครอง
  - 4) หาบุคคลอื่น และสิ่งต่าง ๆ ในชุมชนที่เป็นประโยชน์ในการสอน
  - 5) ร่วมมือกับทางราชการปรับปรุงชุมชน
5. สามารถเป็นครูชั้นอาชีพ โดยรู้จัก
  - 1) เพิ่มพูนความรู้ให้แก่อาชีพครู โดยการเขียน การพูด การค้นคว้า การวิจัยการเป็นสมาชิก

ที่ดีของสมาคม หรือสถาบันทางการศึกษา

- 2) ยึดถือขนบธรรมเนียมของผู้เป็นครู และช่วยเหลือส่งเสริมเพื่อนครู
- 3) ส่งเสริมตัวเองให้ทำงานในทางวิชาการ ศึกษาอยู่เสมอ
- 4) ช่วยเหลือแนะนำผู้ที่เข้ามาเป็นครูใหม่ในโรงเรียนของตน

ลักษณะครูที่ดีตามอุดมคติ

ลักษณะของครูที่ดีตามอุดมคติหมายถึง การเป็นครูที่สมบูรณ์ (perfect) เท่าที่คนที่เป็นครูจะทำ ได้ถ้าผู้ใด สามารถบรรลุความสมบูรณ์ในระดับที่ไม่มีความจำเป็นจะต้องปรับปรุงสิ่งใดอีกแล้วนั้น คือ คนที่ ได้ชื่อว่าเป็นครูที่สมบูรณ์ตามอุดมคตินั้นเอง

เฮลของและวิกส์ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับครูในอุดมคติว่าครูในอุดมคตินั้นควรมี คุณลักษณะ ดังต่อไปนี้คือ

1. มีความรอบรู้ (Being Knowledgeable) หมายถึงเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในวิชาการ ต่างๆ ที่ได้ศึกษาเล่าเรียนมาจากมหาวิทยาลัยเป็นอย่างดีและความแม่นยำในวิชาที่จะสอน
2. มีอารมณ์ขัน (Being Humorous) หมายถึงเป็นผู้มีความสามารถแสดงความรู้สึกละมุนในสิ่งที่ทำ ให้ ขำขัน หรือทำให้การสอนสนุกสนาน
3. มีความยืดหยุ่นผ่อนปรน (Being Flexible) หมายถึงเป็นผู้มีความสามารถในการ เปลี่ยนแปลงแก้ไข ปรับหรือเปลี่ยนวิธีการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสถานการณ์
4. มีจิตวิญญาณความเป็นครู (Being Upbeat) หมายถึงเป็นผู้มีความรักในตัวเด็กและยินดีเต็ม ใจในภารกิจ ทางการสอน
5. มีความซื่อสัตย์ (Being Honest) หมายถึง เป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อคนทุกคน ต่อ หน้าทั้งการเรียนการสอน
6. มีความสามารถทำให้เข้าใจได้ชัดเจนและรวบรัด (Being Clear and Concise) หมายถึง เป็นผู้ที่มีปฏิภาณ ไหวพริบดีหรือเป็นผู้มีความสามารถในการใช้ภาษา ทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน รวมทั้ง การแสดงออกทางภาษา ท่าทาง หรือกริยาอาการเพื่อให้เกิดการสื่อสารความหมายที่ถูกต้อง
7. เป็นคนเปิดเผย (Being Open) หมายถึงเป็นผู้ที่เต็มใจเปิดเผยเรื่องราวให้ผู้อื่นรับรู้และรู้จัก รับความคิดของผู้อื่นด้วย
8. มีความอดทน (Being Patient) หมายถึงเป็นผู้ที่มีความเพียรพยายามในการทำงาน
9. ทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี (Being a Role Model) หมายถึงเป็นผู้ที่กระทำตนให้เป็น แบบอย่างที่ดีงามแก่ ศิษย์และสังคม ลูกศิษย์ต้องมีแบบอย่างที่ดีถูกต้องดีงามเพื่อเป็นแนวทางในการ ดำรงชีวิตของตน
10. สามารถนำ ความรู้ทางทฤษฎีไปปฏิบัติได้ (Being Able to Relate Theory to Practice) หมายถึงเป็นผู้นำเอาความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาเล่าเรียนในสถาบันการศึกษาไปใช้ในโรงเรียน

จริง ๆ ให้เกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งบางครั้งสภาพความจริงอาจจะไม่เหมือนกับทฤษฎีที่เรียนมา ครูต้องสามารถประยุกต์ทฤษฎีไป ใช้ได้อย่างเหมาะสม

11. มีความเชื่อมั่นในตนเอง (Being Self-Confident) หมายถึง การทดสอบตัวเองและพัฒนาความเชื่อมั่น ในตนเองโดยการสั่งสมประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสอนให้มากที่สุด ครูต้องเชื่อมั่นในสิ่งที่ตนสอน

12. มีความสามารถพิเศษในศิลปะและวิทยาการด้านต่างๆ (Being Diversified) หมายถึง เป็นผู้มีความสามารถพิเศษในหลาย ๆ ด้าน เช่น การเขียนภาพระบายสีดนตรีกีฬา ความรู้เครื่องดนตรีกลไก การใช้ คอมพิวเตอร์หรืองานอดิเรกอื่น ๆ ความรู้พิเศษเป็นความสามารถเฉพาะตัวที่จะช่วยให้ผู้ประกอบวิชาชีพครู อาจจะต้องใช้เพื่อช่วยให้งานในหน้าที่ครูมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

13. แต่งกายเรียบร้อย สะอาด สว่างผ่าเผย และมีสุขอนามัยส่วนตัวดี (Being Well Groomed and Having Good Personal Hygiene) หมายถึง การแต่งกายสุภาพเรียบร้อยสะอาดอยู่เสมอใส่เสื้อผ้าถูกต้องตามกาลเทศะและ มีความเหมาะสมกับการเป็นครูหรือตามรูปแบบที่ทางสถานศึกษาได้กำหนดไว้ นอกจากนี้สุขภาพทางร่างกาย และจิตใจของครูก็มีผลทำให้การสอนประสบความสำเร็จด้วย

คุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21

คุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21 หมายถึง คุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับครูไทยในอนาคต (C-Teacher) ซึ่งมีทักษะที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 8 ประการ คือ

1. C-Content หมายถึง การที่ผู้สอนต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญเนื้อหาที่ตนรับผิดชอบในการสอน C-Content ถือเป็นลักษณะที่จำเป็นที่สุดและขาดไม่ได้สำหรับผู้สอน เพราะถึงแม้ผู้สอนจะมีทักษะ C อื่นที่เหลือทั้งหมด แต่หากขาดซึ่งความเชี่ยวชาญในเนื้อหาการสอนของตนแล้ว เป็นไปไม่ได้เลยที่ผู้เรียนจะสามารถเรียนรู้จากกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากผู้สอนที่ไม่แม่นในเนื้อหา หรือไม่เข้าใจในสิ่งที่ตนพยายามถ่ายทอด/ส่งผ่านให้แก่ผู้เรียน

2. C-Computer (ICT) Integration หมายถึง การที่ผู้สอนมีทักษะในการใช้คอมพิวเตอร์ ในการบูรณาการกับการเรียนการสอนในชั้นเรียน เหตุผลสำคัญที่ผู้สอนจำเป็นต้อง มีทักษะด้านการประยุกต์คอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือหนึ่งในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ นอกจากจะเป็นการติดอาวุธด้านทักษะในการใช้ ICT โดยทางอ้อมให้แก่ผู้เรียนแล้ว หากมีการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพก็ยังสามารถส่งเสริมทักษะกระบวนการคิด ของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี

3. C-Constructionist หมายถึง การที่ผู้สอนเป็นผู้สร้างสรรค์มีความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิด Constructionism ซึ่งมุ่งเน้นว่าการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้นั้นเป็นเรื่องภายในของตัวบุคคลจากการที่ได้ลงมือทำกิจกรรมใดๆ ให้เกิดการสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ที่เชื่อมโยงกับประสบการณ์หรือความรู้เดิมที่อยู่ในตัวบุคคลนั้นมาก่อน ผู้สอนที่เป็นผู้สร้างสรรค์ไม่เพียงแต่ใช้ทักษะนี้ในการพัฒนาในด้านของเนื้อหาความรู้ใหม่สำหรับผู้เรียน หากยังสามารถนำไปใช้ในการสร้างแผนการเรียนรู้ต่างๆ ซึ่งครอบคลุมกิจกรรมที่ส่งเสริมให้

ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ขึ้นในตนเอง ผ่านการลงมือผลิตชิ้นงานต่างๆ เช่น งานศิลปะ การเขียน โปรแกรม คอมพิวเตอร์ ฯลฯ

4. C-Connectivity หมายถึง การที่ผู้สอนมีทักษะในการจัดกิจกรรมที่เชื่อมโยงระหว่างผู้เรียนด้วยกัน เพื่อนอาจารย์ทั้งในสถานศึกษาเดียวกันและต่างสถานศึกษา หรือเชื่อมโยงสถานศึกษา บ้าน และ/หรือชุมชนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ของผู้เรียน เนื่องจากแนวคิดที่ว่า การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดี เมื่อสิ่งที่เรียนรู้มีความสัมพันธ์โดยตรง หรือเกี่ยวข้องกับความสนใจ ประสบการณ์ ความเชื่อ สังคม และวัฒนธรรมของผู้เรียน การที่ผู้สอนสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่ผู้เรียนเรียนรู้ในชั้นเรียนกับเพื่อน อาจารย์ในสถานศึกษา บ้าน และสังคมแวดล้อมที่ผู้เรียนเป็นส่วนหนึ่งได้มากเท่าใด ก็ย่อมทำให้ผู้เรียนเกิดการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่เรียนรู้กับประสบการณ์ตรง ได้มากเท่านั้น

5. C-Collaboration หมายถึง การที่ผู้สอนมีความสามารถในการเรียนรู้แบบร่วมมือกันกับผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ ผู้สอนจะต้องมีทักษะในบทบาทของการเป็นโค้ช หรือ ที่ปรึกษาที่ดีในการเรียนรู้ (ส่วนใหญ่จะอยู่ในลักษณะของการเรียนรู้ด้วยตนเอง) ของผู้เรียน รวมทั้งการเป็นผู้เรียนเองในบางครั้ง ทักษะสำคัญของการเป็นโค้ชหรือที่ปรึกษาที่ดีนั้น ได้แก่ การสร้างฐานการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนเป็นระยะ อย่างเหมาะสม อำนวยให้ผู้เรียนเกิดฐานการเรียนรู้ที่จะต่อยอด การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมขึ้นได้ ทั้งนี้การเรียนรู้จะเกิดขึ้นในผู้เรียนได้อย่างจำกัดหากปราศจาก ฐานการเรียนรู้ที่เหมาะสมผู้สอน

6. C-Communication หมายถึง การที่ผู้สอนมีทักษะในการสื่อสารกับผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีใช้เฉพาะการพัฒนาให้เกิดทักษะของเทคนิคการสื่อสารที่ดี เช่น การอธิบายด้วยคำพูด ข้อความ ยกตัวอย่าง ฯลฯ เท่านั้น หากยังหมายรวมถึงการเลือกใช้สื่อ (Media) ที่หลากหลายที่ช่วยให้ผู้สอนสามารถส่งผ่านเนื้อหาสาระที่ต้องการจะนำเสนอ หรือสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองได้อย่างเหมาะสม

7. C-Creativity หมายถึง การที่ผู้สอนเป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ เพราะบทบาทของผู้สอนในยุคสมัยหน้านั้นไม่ได้มุ่งเน้นการเป็นผู้ป้อน/ส่งผ่านความรู้ให้กับผู้เรียนโดยตรง หากมุ่งไปสู่บทบาทของการสร้างสรรค์ ออกแบบสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน ผู้สอนจะได้รับการคาดหวังให้สามารถที่จะรังสรรค์กิจกรรมใหม่ๆ ต่างๆ ที่ส่งเสริม การเรียนรู้ของผู้เรียน

8. C-Caring หมายถึง การที่ผู้สอนจะต้องมีความมูทิตา ความรัก ความปรารถนา และความห่วงใยอย่างจริงใจแก่ผู้เรียน ในทักษะทั้งหมดที่ได้กล่าวมานั้น ทักษะ Caring นับว่าเป็นทักษะ ที่สำคัญที่สุด ทั้งนี้เพราะความมีมูทิตา รัก ปรารถนาดี และห่วงใยกับผู้เรียนของผู้สอนนั้นจะทำให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อใจต่อผู้สอน ส่งผลให้เกิดสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ในลักษณะการตื่นตัวอย่าง ผ่อนคลาย แทนความรู้สึกวิตกกังวลในสิ่งที่จะเรียนรู้ ซึ่งการตื่นตัวอย่างผ่อนคลาย ถือว่า เป็นสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมที่สุดที่จะทำให้สมองเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทสรุป

จากความคาดหวังที่สังคมมีต่อ “ครู” ในขณะนี้ ส่งผลให้ “ครูมืออาชีพ” จำเป็นต้องมีการจัดการเรียนการสอน และพัฒนาตัวเองในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น การพัฒนาความสามารถด้านการสอน โดยการจัดการองค์ความรู้ที่จะสอนอย่างมีคุณภาพ ทั้งในแง่การพัฒนาความรู้ในเนื้อหาสาระของวิชาที่จะสอนอย่างลึกซึ้ง การจัดการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ โดยเน้นการอบรมสั่งสอนที่พัฒนาทักษะชีวิต สุขภาพกาย สุขภาพจิต เพื่อให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้อย่างมีระบบ การจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาได้ มีการใช้นวัตกรรม เทคโนโลยี สารสนเทศ เพื่อการจัดการความรู้ และมีการวัดและประเมินคุณภาพผู้เรียนจากผล การเรียนรู้ตามสภาพจริง